СВЯТА
СВЯНГЄЛІА

ВИДАННЄ ІВАНА ТИКТОРА

СВЯТА
ЄВАНГЕЛІЯ

СВЯТА ЄВАНГЕЛІЯ
ГОСПОДА НАШОГО ІСУСА ХРИСТА

ПЕРЕКЛАД НА ОСНОВІ ГРЕЦЬКОГО ТЕКСТУ
З ПОЯСНЕННЯМИ

зладив

О. МИХАЙЛО КРАВЧУК

15 ОБРАЗКІВ КИСТИ ПЕТРА ХОЛОДНОГО
З ІКОНОСТАСУ В КАПЛИЦІ
БОГОСЛОВСЬКОЇ АКАДЕМІЇ У ЛЬВОВІ

ЛЬВІВ — 1937

Ч. 5384/К.

Дозволяється печатати.

Від гр.-кат. Митрополичого Ординаріяту.

Львів, дня 14 листопада 1935.

† ІВАН
єпп пом.

Всі права застережені

ВИДАННЯ ІВАНА ТИКТОРА
Друкарня ОО. Василіян у Жовкві

ПЕРЕДМОВА

Оцей переклад Святих Євангелій зладжено на основі грецького тексту, взявши під увагу й численні варіянти та й латинський переклад, Вульґату, по найновіщому виданні Августина Мерка (Novum Testamentum graece et latine apparatu critico instructum edidit P. Augustinus Merk S. I. Roma, Sumptibus Pontificii Instituti Biblici, 1933). Переклад передає оригінальний текст, щоправда не невільничо, слово за словом, одначе докладно й вірно у відданні гадок, як це тільки було можливе. Одночасно звертано увагу не лишень на церковнословянський текст і всі дотеперішні переклади українською мовою, а й багато чужоземних. Під мовним оглядом намагався я йти за найкращими зразками сучасної літературної мови, задержуючи одначе й деякі архаїзми, і старався дати переклад, що був би легко зрозумілий і послужив би рідному народові на всіх українських землях. Тому оминав я так часті в грецькій і церковно-словянській мові дієприслівникові речення і заступав їх реченнями часовими; вистерігався, де тільки було можна, євреїзмів і еллінізмів, що часто затемнюють зрозуміння тексту, а на їх місце клав рідні звороти. Дуже часто замість дієприкметникових форм ужито форм описових.

Для кращого перегляду поділено Євангелію від Матея на пять частин; від Марка на чотири

частини; від Луки — крім Передмови — на шість частин; від Івана — крім Прологу — на чотири частини. В них проведено ще поділ на уривки з відповідними заголовками. Під текстом у затмітках дано екзегетичні й догматичні, історичні й географічні пояснення; із них чимало є немов доповненням недоговорених думок євангелистів.

Що ж до питання, як довго — один рік, чи два, а чи три роки — тривала прилюдна діяльність Ісуса Христа, то пішов я за церковним переданням і за найбільш зближеною до правди гадкою більшости вчених біблістів, основаній на хронологічнім оповіданні євангелиста Івана, що Христос прилюдно ділав і навчав повних три роки.

„Напоминаєм безупинно всіх вірних христіян, щоб старалися особливе Святу Євангелію, Діяння Апостолів і Листи Апостолів у щоденному читанні щораз краще прохо́дити й немов їх у тіло й кров приймати.

Не повинно бути й одної христіянської родини, що не мала б Святого Писання Нового Завіту; та й кожному слід привикати щодня його читати і над ним призадумуватись.

А ті, що будуть старатися всі книги Нового Завіту й вибрані книги Старого Завіту видати в вигідному й гарному укладові, вельми прислужаться католицькій справі. Через те сплине певне чимало благословення на Божу Церкву“.

(З Окружного Послання Папи Венедикта XV з дня 15 вересня 1920 року).

ВВЕДЕННЯ

Євангелія — слово грецьке. Євангелисти вжили його на означення післанництва Ісуса Христа й Його науки про царство Боже, тієї доброї звістки про спасіння, що його й доконав Ісус Христос, умираючи на хресті. Через те апостоли проповідували не тільки науку Ісуса Христа, а й розповідали про Нього самого, Його життя, діла, страждання, смерть і воскресення. Ісусову науку крім апостолів переказували людям ще й инші свідки Його навчання. Дехто з них вже в самих початках апостольського проповідування записував неодне з того, чого Ісус навчав, та й деякі події з Иого життя, особливе про страждання, смерть і воскресення. Таких списків повстало чимало ще за життя апостолів (Див. Лк 1, 1-3). Та Церква признала тільки чотири такі списки — Євангелії — й прийняла їх до новозавітного канона; решта загинула безслідно. Щоправда, захо-вались до наших часів уривки й инших — апокрифічних — Євангелій; вони розповідають про чимало подій з життя Ісуса Христа, особливе з дитячих і молодечих літ і з часу після воскресення, що про них немає й згадки в канонічних Євангеліях.

Євангелії, признані Церквою, спочатку називались „Спомини Апостолів“. Назва „Євангелія“ прийнялась аж у II столітті. З того часу похо-

дять і заголовки кожної Євангелії: від Матея, апостола; від Марка, учня й передкладача апостола Петра; від Луки, товариша апостола народів Павла, та й від апостола Івана, учня Господнього. Про це свідчать по черзі: „Наука Апостолів“ з кінця I або початку II століття; „Мураторіянський Канон“ з половини II століття; св. Іриней і Климент Олександрійський при кінці II століття й инші. Таким означенням Отці Церкви, як св. Іриней, та й Оріген, хотіли зазначити, що книги, написані чотирма євангелистами, це одна євангелія — добра звістка, бо тільки одну добру звістку приніс людям Спаситель світу й її проповідували апостоли.

А прообраз чотирьох євангелистів добачували Отці Церкви в чотирьох дивних постаттях, що їх бачив у видінні й про них написав у своїй книзі пророцтв пророк Єзекіїл (Див. Єз 1, 4-11). Слідом за ним в IV столітті старохристіянське мистецтво дало євангелистові Матеєві за символ людину, бо він на початку своєї Євангелії вичисляє людських предків Ісуса Христа. Євангелистові Маркові *лева*, володаря пустині, бо він починає свою Євангелію словами пророка Ісаії (Див. Іс 40, 3-5), а саме згадкою про голос, що накликує в пустині. Євангелистові Луці дало за символ вола, бо він на початку своєї Євангелії розповідає, як священик Захарій приносив жертву в єрусалимському храмі, а старозавітні Жиди волів приносили Богові на всепальну жертву. Євангелистові Іванові вірла, бо він немов сизим вірлом злетів понад землю й бистрим оком доглянув і відкрив незглибимі таємниці Божого істнування.

Три перші Євангелії, синоптичні — бо їх можна обняти немов одним поглядом очей — не дивлячись

на деякі різниці, зближені до себе простим укладом і змістом. Розповідають вони про діяльність Ісуса головно в Галилеї і Переї. Зміст же синоптичних Євангелій та й мету кожного євангелиста по черзі можна б замкнути в грецькому акростихові *ΙΧΘΥΣ* — риба, що вже в І столітті стала символом Христа: *ΙΧ* — *Ἰησοῦς Χριστός*, Ісус — це Христос, Месія; *ΘΥ* — *Θεοῦ υἱός*, Божий Син; *Σ* — *Σωτήρ*, Спас. В четвертій Євангелії Іван залишив майже все те, про що написали синопники, а зміст їхніх Євангелій доповнив, хоч і в инакшій формі, описом подій, що збулися в Юдеї і в Єрусалимі.

СВЯТА ЄВАНГЕЛІЯ
ГОСПОДА НАШОГО ІСУСА ХРИСТА
ВІД МАТЕЯ

Матей, що за тодішнім звичаєм мав ще й друге ймення і звався також Левій (Мк 2, 4; Лк 5, 27), був сином Жидовина Алфея. Перед своїм покликанням до збору дванадцятьох апостолів був митарем у Капернаумі (Мт 9, 9). Завізваний Ісусом: „Іди слідом за Мною“ — покинув митницю й два роки був самовидцем того, що Ісус ділав і чого навчав. Після зіслання Святого Духа, по свідоцтву Климента Олександрійського, пятнадцять років проповідував євангелію Жидам у Палестині. Опісля мав проповідувати в Етіопії і в Персії, а навіть в Індіях. Згинув мабуть мученичою смертю.

Найдавніше свідоцтво про те, що Матей написав першу Євангелію, дає апостольський учень Папій (75-150 р. до Хр.), єпископ Єраполя у Фригії: „Матей списав Господні слова — *τὰ λόγια* — в єврейській мові, що їх кожен собі толкував так, як умів“. А св. Іриней, єпископ Ліону, (помер 202 р.) писав: „Матей написав для Жидів Євангелію у їхній мові“. Подібні свідоцтва маємо й від Епифанія, Орігена, Євсевія, св. Єроніма та й від єретиків, як Керинта, Келзія й инших.

Свідки Матеєвого авторства свідчать і про те, що він написав Євангелію в єврейській, а властиве в арамейській мові, що нею говорило палестинське простолюддя за Ісуса Христа, бо й Матей проповідував тією мовою. Та вже в I столітті, мабуть ще перед 70 роком, бо перекладач

був би либонь згадав про зруйнування Єрусалиму, перекладено її на тодішню грецьку мову — *ἡ κοινὴ διάλεκτος* — що в той час була загально вживана в римській державі. Арамейський первопис, що його вживали ще в II і III столітті, згодом загинув.

З усіх чотирьох Євангелій Євангелія від Матея була написана найперше. Євсевій говорить, що „Матей найперше проповідував Жидам, а як вибирався до инших народів, то лишив своє благовіствування в рідній мові, щоб тим, що їх покидав, у писанні заступити те, що вони тратили через його відсутність". Коли ж Христос, по всій правдоподібності, умер 30 року, а Матей проповідував пятнадцять років, то виходило б, що він написав свою Євангелію найскорше після 45 року, а найпізніше перед 62 роком, коли то вже була написана третя з черги Євангелія від Луки.

В своїй Євангелії Матей хотів доказати Жидам, що Ісус із Назарету — це обіцяний Богом і пророками предсказаний Христос — Месія, заложена ж Ним Церква — це месійне царство, що його звіщали старозавітні писання. Тому то Матей часто й покликується на них. Починає він свою Євангелію оповіданням про народження й дитячі роки Ісуса Христа до повороту з Єгипту в Назарет (1-2). Опісля розповідає про виступлення Івана Хрестителя, що мав приготувати дорогу Господеві (3-4, 11). Потім розказує в річевому порядку про діяльність Ісуса в Галилеї й сумежних країнах (4, 12-18, 35), врешті про діяльність у Юдеї і в Єрусалимі (19, 1-25, 46). Закінчує Євангелію оповіданням про страждання, смерть і прославлення Ісуса (26-28).

НАРОДЖЕННЯ Й ДИТЯЧІ ЛІТА

(1, 1-2, 23)

1. Книга роду Ісуса.

1. Книга роду[1] Ісуса[2] Христа,[3] нащадка[4] Да- 1
вида, що був нащадком Авраама: Авраам був 2
батьком Ісаака, Ісаак же був батьком Якова, а

1. Пор. Лк 3, 23-38.

[1] В книзі роду євангелист Матей доказує, що Ісус Христос є з роду царя Давида, що був нащадком Авраама, як це Бог був обіцяв Авраамові й Давидові. Див. 1 Мой 12, 3: „Благословити буду тих, що тебе благословляють, а проклену тих, що тебе проклинають. І будуть благословленні в тобі всі народи землі". 2 Цар 7, 8а, 12, 14а, 15, 16: „Оце ж скажи слузі мойому Давидові: Так мовить Господь небесних сил: Як сповняться твої дні та й ти спочинеш з батьками своїми, то я призначу твойого потомка по тобі, що вийде з твойого лона, наслідником твоїм і приготую йому царство. Я йому вітцем буду, а він буде у мене сином; та й милости моєї не відійму від нього. І буде непорушен твій дім і твоє царство перед тобою до віку й престіл твій стоятиме віками".

[2] Ісус — спасіння Господа, Спас, Спаситель.

[3] Христос, з єврейського Месія, значить: Помазанець. В Старому Завіті помазання було знаком священичої й царської влади з Божої ласки.

[4] Дослівно: „сина". Єврейські слова: „бен" — син, — може значити й нащадок; „аб" — батько, також і дідо, предок.

3 Яків батьком Юди[5] й братів[6] його. Юда був
батьком Фареса й Зари від Тамари, а Фарес бать-
4 ком Єсрома, а Єсром був батьком Арама, Арам
же батьком Амінадава, Амінадав же був батьком
5 Наасона, а Наасон був батьком Салмона, Салмон
же батьком Вооза від Рахави.[7] Вооз був батьком
6 Овида від Рути,[8] Овид же був предком Єсея, а
Єсей був батьком царя Давида.[9] А Давид був
батьком Соломона від тієї,[10] що була жінкою Урії,
7 а Соломон був батьком Ровоама, а Ровоам бать-
8 ком Авії, Авія ж був батьком Асафа, Асаф же
батьком Йосафата, а Йосафат був батьком Йо-
9 рама, Йорам же був предком Осії. Осія ж був
батьком Йоатама, а Йоатам батьком Ахаза, Ахаз
10 же батьком Єзехії, а Єзехія був батьком Манасія,
а Манасій батьком Амоса, Амос же був батьком
11 Йосія, а Йосій був дідом Єхонії й його братів
12 під час переселення до Вавилону.[11] А після пере-

[5] Юда не був найстаршим сином Якова; одначе Яків обіцяв йому, що „не буде віднятий жезл від Юди і вождь від його бедрів, поки не прийде той, що йому він — жезл — належиться. І він буде дожиданням народів“. Див. 1 Мой 40, 10.

[6] Вони вкупі з Юдою були правітцями дванадцяти поколінь Ізраїля.

[7] Рахава була з племени Моавитян із Єрихону. Жила за Ісуса Навина, спершу як грішниця, опісля як велика праведниця. Див. Ic Нв 6, 25.

[8] І Рут, як Рахава, була Моавитянка.

[9] Давид перший із покоління Юди — по обітниці Якова — став царем.

[10] Витсавії, що після смерти свого чоловіка Урії стала законною жінкою царя Давида.

[11] Коло 602 року, коли то вавилонський цар Навуходоносор II перший раз за панування юдейського царя, невибраного народом — тому мабуть євангелист Матей поминув його в родоводі — Йоахима, батька Єхонії, казав

селення до Вавилону Єхонія став батьком Салатиїла, Салатиїл же був батьком Зоровавеля,[12] а 13
Зоровалель був батьком Авіюда, Авіюд же батьком Єлиякима, а Єлияким батьком Азора, Азор 14
же батьком Садока, а Садок був батьком Ахима, Ахим же був батьком Єліюда, а Єліюд батьком 15
Єлеазара, а Єлеазар був батьком Матана, Матан же був батьком Якова, а Яків батьком Йосифа, 16
чоловіка Марії, що з Неї народився Ісус, званий Христос.

І так усіх поколінь від Авраама аж до Давида 17
було поколінь чотирнадцять; і від Давида аж до переселення до Вавилону поколінь чотирнадцять; та й від вавилонської неволі аж до Христа поколінь чотирнадцять.

2. Ангел звіщає Йосифові воплочення Ісуса.

А з різдвом Ісуса Христа було так: Як Його 18
Мати Марія була заручена із Йосифом,[1] то перше,

погнати молодих Жидів у вавилонську неволю. Пор. Дан 1, 1-6. Другий раз, 597 року, забрав Навуходоносор у неволю й царя Єхонію й усіх князів і десять тисячів хороброго війська та всіх ковалів і слюсарів; ніхто не зостався, крім убогих землі. Пор. 4 Цар 24, 11-17. В 587 році Навуходоносор зруйнував Єрусалим — над його руїнами й голосив тоді пророк Єремія — і погнав у неволю решту мешканців зруйнованого міста та їх царя, Єхоніевого стрия, Седекію. Пор. 4 цар 25, 1-7.

[12] Зоровавель вивів частину Жидів із вавилонської неволі.

2.

[1] Заручини, що у Жидів тривали рік, вважалися за невідкличне зобовязання заключити подружжя. По році відбувалося вінчання й заключення подружої умови в присутності свідків. Тоді, або батьки зарученої у весільнім поході відпроваджували свою дочку до її майбутнього чоловіка, або сам молодий приходив по молоду й забирав її

ніж вони разом зійшлися,[2] показалось, що Вона
19 почала в лоні від Святого Духа. А Йосиф, чо-
ловік[3] Її, людина праведна, не бажав Її знеславити
20 й хотів Її тайком відпустити.[4] Як же він це заду-
мав, то ангел Господень у сні явився йому і ска-
зав: „Йосифе, сину Давидів, не бійся прийняти
до себе Марію, твою дружину, бо що в Ній за-
21 родилось, є від Святого Духа. Й Вона породить
Сина й даси Йому ім'я Ісус; Він бо спасе людей
22 своїх від їх гріхів. А це все сталося, щоб спов-
нилось Господнє слово, сказане пророком:[5]

23 Ось Діва почне в лоні й породить Сина
й назвуть Його імям Еммануїл,“ —
що значить: З нами Бог“.

24 А Йосиф, прокинувшись зо сну, учинив так,
як звелів йому ангел Господень, і прийняв свою
25 дружину. Та не впізнав Її,[6] аж породила свойого
первородного Сина,[7] і він назвав Його імям Ісус.

до свого дому, де й відбувалася весільна гостина. Марія була заручена із Йосифом вже перед благовіщенням (Лк 1, 26-38), та вони ще не мешкали вкупі. А що незабаром після благовіщення Марія вибралась до своєї тітки Єлисавети й пробула у неї зо три місяці (Лк 1, 39-56), то вінчання й переносини Марії до Йосифового дому мали відбутися аж після Її повороту від Єлисавети.

[2] Разом замешкали після вінчання.

[3] Жиди називали заручених чоловіком і жінкою.

[4] Даючи Їй прилюдно розвідного листа. Бо заручини, так як і подружжя, можна було уневажнити тільки через прилюдний або потайний розвід. В останнім випадку не треба було подавати причини розвязання заручин.

[5] Іс 7, 14.

[6] Знаючи, що Марія в чудесний спосіб стала Матірю Божого Сина, пошанував Йосиф Її дівоцтво не тільки перед народженням Ісуса, а й після нього.

[7] Жиди називали первородним не тільки першого, а й єдиного сина, бо він мав усі права первородного сина.

3. Поклін мудрців зо Сходу.

2. А як Ісус народився у Вифлеємі юдей- 1
ськім[1] за днів царя Ірода,[2] то в Єрусалим прийшли
мудрці[3] від схід-сонця й питалися: „Де народже- 2
ний жидівський цар? Бо ми бачили Його звізду,
як сходила, й прийшли[4] поклонитись Йому".
Як же цар Ірод те почув, то затривожився 3
і ввесь Єрусалим із ним.[5] І зібрав усіх передових 4

3.

[1] Невеликім містечку серед урожайних піль, віддаленім на дві години ходу на південь від Єрусалиму. Був ще й инший Вифлеєм у поколінні Завулона в Галилеї.

[2] Прозваного Великим, з роду Ідумейця, що з ласки й у залежності від Риму 36 років володів Палестиною та в часі народження Христа докінчував своє криваве панування. До його царства належали: Ідумея, властива Юдея, Самарія й Галилея, правобіч Йордану, та Батанія з областями Ітурейською, Трахонітською, Гавлянітською й Авранітською та й Перея, на схід від Йордану.

[3] Були це мабуть перські священики й царські дорадники, що займалися й наукою, особливе звіздарством. Вістку про Месію, що мав прийти й принести спасіння світові, понесли між поган на далекий Схід Жиди, що їх оселі були розсіяні по всій перській державі. І пророк Даниїл, що довгий час як невільник пробував у Вавилоні, зайнятім опісля перським царем Киром, у своїх пророцтвах докладно провістив рік народження Спасителя. Див. Дан 9, 25: „Так дізнайсь і зрозумій. Від того часу, як вийде приказ, щоб знову відбудувати Єрусалим, аж до Христа Владики сім сімок і шістьдесять дві сімки. І знов відбудують майдани та й мури — та й так проминуть роки". А до Єрусалиму могло спрямувати кроки мудрців певне знане їм із перекладених на грецьку мову старозавітних книг пророцтво Валаама про звізду, що сходить із покоління Якова. Див. 4 Мой 24, 17.

[4] Мабуть аж в рік після народження Христа.

[5] Ірод боявся, щоб народжений, не з його роду, жидівський цар не скинув його з престола; а Єрусалимляни могли сподіватись, що з приходом очікуваного ними царя з роду Давида почнеться повстання проти Ірода.

священиків[6] і книжників народу[7] й випитувався
5 в них, де мав би Христос народитись? А вони
сказали йому: „У Вифлеємі юдейськім, бо так на-
писано у пророка:[8]
6 І ти, Вифлеєме, Юдина земле,
нічим не менший єси між володіннями Юди;
бо з тебе вийде вождь,
що стане пастирем мого народу, Ізраїля“.
7 Тоді Ірод тайком закликав мудрців до себе
й випитувався в них про час, коли зявилась їм
8 звізда. А посилаючи їх у Вифлеєм, сказав: „Ідіть[9]
і пильно розпитайте про Дитя; а як найдете, то
подайте мені звістку, щоб і я пішов поклонитись
Йому[10]“.
9 А вони вислухали царя й пішли. І ось звізда,[11]
що її бачили на Сході,[12] йшла попереду їх,[13] аж
прийшла й стала над тим місцем, де було Дитя.
10 А як вони побачили звізду, зраділи безмірною
11 радістю та й увійшли в хатину,[14] й побачили Дитя

[6] Наставників двадцять чотирьох священичих відділів, що постійно пробували в Єрусалимі.

[7] Учених, що займалися пояснюванням і навчанням Святого Писання.

[8] Міх 5, 2. Євангелист Матей не наводить дослівно висказу пророка.

[9] Ще того вечора.

[10] Оттак Ірод хотів докладно розвідати про місце, де пробувало Дитя, щоб там Його стратити без гомону.

[11] Вона була згасла, як мудрці зближались до Єрусалиму.

[12] У своїй батьківщині.

[13] І засіяла над Вифлеємом скоріш, ніж вони туди прибули.

[14] Що над нею блистіла звізда. Сорокового дня після того, як Ісус народився, Йосиф і Марія були вибрались до Єрусалиму, „щоб поставити його перед Господом“ (Лк 2, 22), а звідти до Назарету в Галилеї (Лк 2, 39). Із На

з Марією, Матірю Його, і, припавши до Нього, поклонились Йому; та й відкрили свої скарби й піднесли Йому дари: золото, ладан і миро.[15] Та 12
прийнявши в сні осторогу, щоб не вступати до Ірода, иншою дорогою вернулись у свій рідний край.

4. Втеча до Єгипту.

А як вони відійшли, то ангел Господень 13
явився у сні Йосифові та й сказав: „Встань, візьми Дитя і Його Матір і тікай у Єгипет і пробудь там, поки скажу тобі; бо Ірод шукатиме Дитяти, щоб погубити Його“. І він устав, узяв 14
Дитя та Його Матір у ночі[1] й поспішав до Єгипту.[2] І був там до смерти Ірода, щоб сповнилось 15
Господнє слово, сказане пророком:[3] Із Єгипту покликав я сина мойого.

А Ірод, як побачив, що мудрці обманули 16
його, вельми розгнівався й післав повбивати всіх хлопчиків у Вифлеємі й по всіх околицях його,

зарету вернулися знов до Вифлеєму й замешкали там мабуть у найнятій хатині.

15 Золото як цареві — бо на Сході ніхто не важився стати перед царем без дарунку — ладан як Богові, миро як людині, що буде страждати. Ті дарунки, особливе золото, стало Йосифові й Марії в пригоді після їхнього приходу в Єгипет.

4.

1 Ще тієї самої ночі, як явився йому ангел.

2 В Єгипті було чимало Жидів; вони поселялись там від часів Олександра Великого, що помер 323 р. до Хр. Дорога до Єгипту через, піскуваті околиці могла тривати зо два тижні.

3 Ос 11, 1. Ті слова відносяться до визволення жидівського народу — що його Бог зве своїм сином — із єгипетської неволі за Мойсея. А вихід Жидів є прообразом покликання із Єгипту правдивого Божого Сина.

від двох років і менше, згідно з часом, що про
17 нього докладно був довідався у мудрців.[4] Тоді то
сповнились слова пророка Єремії, що мовив:[5]
18 Чути в Рамі[6] голосіння,
плач і важке ридання.
Рахиля[7] плаче за дітьми своїми[8]
й не може втихомиритись,
бо їх немає.[9]

5. Поворот до Назарету.

19 Коли ж помер Ірод,[1] то ангел Господень у сні
20 явився Йосифові в Єгипті і сказав: „Встань,
візьми Дитя і Його Матір та йди в Ізраїлеву
землю, бо померли ті, що шукали душі Дитяти".
21 І він устав, узяв Дитя і Його Матір і вернувся
22 в землю Ізраїлеву. Та як почув, що в Юдеї царює

[4] Ірод із розмови з мудрцями зміркував, що народжений цар ще немовля. А що жидівські матері звичайно плекали своїх дітей до двох років життя, то він дав приказ вирізати всіх хлопчиків, що мали два роки й нижче. Якщо прийняти, що в невеликім тоді Вифлеємі й найближчій його околиці жило пять тисяч населення, то з рук Іродових воїнів могло згинути зо сто дітей.

[5] Єр 31, 15.

[6] Малім городі на північ від Єрусалиму.

[7] Дружина правітця Якова, прамати всіх Жидів, похована при дорозі з Вифлеєму до Єрусалиму, що немов із гробу встала голосити по своїх нащадках.

[8] Що їх ведуть у вавилонську неволю.

[9] Перший раз сповнилось те пророцтво в дослівнім значенні тоді, як Жидів, зігнаних до Рами з усього краю, вели в неволю за царя Навуходоносора. Другий раз у переносним значенні, як Іродові воїни вбивали невинних дітей, а їхні матері плакали по них.

5.

[1] У Єрихоні після страшних мук у березні 750 року від заснування Риму.

Архелай[2] замість свойого батька Ірода, то побоявся йти туди; а остережений у сні, удався в галилейські сторони й прийшов і поселився в городі, 23
що зветься Назарет, щоб сповнилося сказане пророками, що (Христа) Назарейцем[3] будуть звати.

[2] Видно, що Йосиф спершу задумував поселитися у Вифлеємі, та не зробив цього з боязни перед Архелаєм. Після Іродової смерти кесар Август поділив його царство на части й роздав його синам. Архелай (від 4 р. перед Хр. до 6 р. після Хр.), кровожадний як батько, став володарем половини Іродової спадщини, а саме Ідумеї, Юдеї й Самарії. Ірод Антипа (від 4 р. перед Хр. до 36 р. після Хр.) одержав четверту часть батьківщини: Галилею, правобіч, і Перею, лівобіч Йордану; Филип (від 4 р. пер. Хр. до 37 р. по Хр.) дістав решту земель на схід від горішнього Йордану й Генезаретського озера, а саме Ітурію й Трахонітську землю з сумежними повітами.

[3] Жидівське слово „незер“, що від нього походить назва города „Назарет“, значить — галузка, квіт. А що старозавітні пророки, особливе Ісаія, зображали Месію, як галузку, що випускає квіти (Іс 11, 1: „І вийде галузка з кореня Єсея та й виросте квітка з кореня його“), то евангелист Матей добачував мітичний звязок між Ісусом, чоловіком гарним і чистим як квіт, і Назаретом, де Ісус виростав як у другій батьківщині своїй.

НАД ЙОРДАНОМ
(3, 1-4, 11)

6. Іван Хреститель.

1 3. А в ті дні[1] прийшов Іван Хреститель і про-
2 повідував у юдейській пустині.[2] Він говорив: „По-
3 кайтеся, бо наближилося царство небесне.[3] Бо є
той,[4] що про Нього віщував пророк Ісаія кажучи:[5]

Голос, що накликує в пустині:
Готуйте дорогу Господеві,
рівняйте стежки Йому!“

4 А той Іван носив одежу з верблюжої шерсти

6. Пор. Мк 1, 2-8; Лк 3, 1-18.

[1] Як Ісус пробував ще в Назареті, в осени 779 року від заложення Риму, а 26 року християнського літочислення, якщо числити перший рік правління Тиверія від 764 року після заложення Риму, коли кесар Август допустив його до співучасти в правлінні державою, а не від Августової смерти, що наступила 767 року. Тоді то Ісус скінчив тридцять років свойого життя, проведеного в Назареті в Галилеї.

[2] В долині Йордану між Галилейським і Мертвим морем.

[3] Так пише євангелист Матей для Жидів, що вистерігались вимовляти імя Боже. Решта євангелистів пише: Царство Боже або царство Христове. Йому незабаром дасть початок Ісус, утворивши з малого стада своїх учнів і апостолів сильну, як залізо, Церкву під проводом верховного апостола Петра. Пор. Дан 2, 40: „А четверте царство буде міцне як залізо“.

[4] Іван Хреститель.

[5] Іс 40, 3-4.

й ремінний пояс на своїх бедрах; а за їду була йому сарана[6] й дикий мід.[7] То й виходили до нього люди з Єрусалиму та всієї Юдеї і всієї країни над Йорданом і, сповідаючись своїх гріхів, приймали від нього хрещення[8] в ріці Йордані. 5 6

А як бачив, що й чимало фарисеїв[9] і садукеїв[10] приступає до нього хреститися, то говорив 7

[6] Її ловлять, солять, сушать і їдять ще й тепер убогі люди в Палестині.

[7] Що його можна було найти в полі й у лісі. Свята Земля, що медом і молоком текла (2 Мой 3, 8) була вельми на нього багата.

[8] Давши поливати себе йорданською водою на знак жалю й очищення і готовости прийняти й увірувати в того, що мав прийти по Івані, це є в Ісуса. (Див. Дн Ап 19, 5).

[9] Фарисеї — це сторонництво Жидів за Христа, що повстало в II столітті до Хр., як Макавеї визволили Палестину з сирійського ярма. В нім обєдналися ревні визнавці Мойсеєвого закону, що супротивлялись усяким новим течіям, що підо впливом грецької культури вдирались до жидівського життя. Фарисеї вірили в безсмертність душі, воскресіння тіл, надгороду чи кару після смерти й істнування ангелів та й сподівались приходу Месії з Давидового роду, що відновить Ізраїлеві дочасне царство. Були вони вельми побожні, та їхня побожність основувалась головно на зберіганні обрядів і звичаїв приписаних Мойсеєвим законом, щоб за це одержати від Бога належну надгороду.

[10] Садукеї — назва походить мабуть від Садока, що був первосвящеником за царя Давида й Соломона — це секта жидівських багатирів, пройнятих духом еллінізму; в їхніх руках була політична влада країни аж до збурення Єрусалиму в 70 р. після Христа. Вони не вірили в істнування духів-ангелів, перечили воскресіння тіла й навчали, що після смерти нема ні кари, ані надгороди й слідом за цим жили так, щоб зазнати в житті як найбільш розкошей. Фарисеї та й садукеї наближалися вправді до Івана, та хрещення хотіли прийняти від нього тільки тому, щоб послухати його казань.

до них: „Роде гадючий! Хто вам сказав, що вте-
8 чете від надходячого гніву? Отож приносіть плоди
9 достойні покаяння. Та не важтеся говорити між собою: Маємо за вітця Авраама.[11] Бо кажу вам, що Бог може з того каміння[12] розбудити дітей
10 Авраамові. Вже бо й сокира приложена до корін-ня дерев: то й усяке дерево, що не дає доброго
11 плоду, зрубають і кинуть у вогонь.[13] Я вас хрещу тільки водою, щоб ви покаялись; та слідом за мною йде сильніший від мене, що Йому я негіден носити й обуви. Той вас хреститиме Духом Свя-
12 тим і вогнем.[14] Він має лопату в своїх руках, тож очистить свій тік і збере свою пшеницю в засіки, а полову спалить невгасимим вогнем“.[15]

[11] Бог обіцяв Авраамові, що благословлятиме його нащадків і розмножить їх як пісок край морського берега. (1 Мой 22, 11). Тому фарисеї й багато Жидів сподівалось, що через Авраама доступлять спасіння. Та не походження по тілу, а по духові мало зробити їх учасниками Христового царства.

[12] Що його було чимало на берегах Йордану.

[13] Грізні Іванові слова, сказані до фарисеїв і садукеїв, остались без успіху. Вони відвернулися від Івана й відійшли без хрещення (Лк 7, 30).

[14] Надприродньої любови Божої. Її джерелом і давцем є Святий Дух.

[15] Жиди молотили в той спосіб, що снопи зжатого збіжжя стелили на тоці, виструганім на полі чи на подвірї. Потім заганяли на тік волів, що топтали по снопах, та й так вимолочували зерно з колосся. Після змолочення, як віяв вітер, віялкою підкидали вимолочене зерно з половою. Вітер забирав із собою полову, що її опісля палили разом із соломою, і попелом із них гноїли ріллю, а зерно, що лишалось на тоці, збирали в засіки.

Ісус пшеницю — добрих і праведних людей — прийме до свойого царства, а полову — злих людей і грішних — передасть пекельному вогневі.

7. Хрещення Ісуса.

Тоді[1] прийшов Ісус із Галилеї на Йордан до 13
Івана, щоб від нього прийняти хрещення. Та Іван 14
відмовлявся[2] перед Ним і казав: „Мені треба б
від Тебе прийняти хрещення, а Ти приходиш до
мене?“ Та Ісус відповів і сказав до нього: „При- 15
стань на це тепер; бо так ми маєм сповнити всяку
справедливість“.[3] Тоді допустив Його. Після хре- 16
щення Ісус негайно вийшов із води; та й ось від-
крилось небо й Іван[4] побачив Божого Духа, що
голубом[5] злітав і зійшов на Нього. Та й ось за- 17
лунав із неба голос: „Це мій Син любий, в Нім
моє благовоління“.[6]

8. Ісус у пустині.

4. Потім Дух завів Ісуса у пустиню[1] на спо- 1
кусу від диявола. А після того, як постив сорок 2

7. Пор, Мк 1, 9-11; Лк 3, 21-22.

[1] В січні 780 р. від заложення Риму, а 27 р. після Христа.

[2] Бо не вважав себе достойним хрестити Спасителя. Хоча споріднений з Ісусом, Іван Хреститель не знав Його (Ів 1, 31), бо Ісус проживав у Галилеї, а Іван у пустині в Юдеї. Та за особливим Божим надхненням пізнав Його серед юрби народу.

[3] Божу волю. А Божа воля була, щоб Ісус, взявши на себе гріх світу (Ів 1, 29), прийняв на Себе й вид грішника.

[4] Іван. Пор. Ів 1, 32.

[5] Як видимим знаком любови. А Святий Дух є випливом любови між Богом Отцем і Богом Сином.

[6] Це перше — в Новому Завіті — доступне людському зорові й слухові явлення Пресвятої Трійці. З відкритого неба було чути голос Бога Отця; Божий Син у видимім тілі стояв на березі Йордану, а Святий Дух голубом ізлітав над Ним.

8. Пор. Мк 1, 12-13; Лк 4, 1-13.

[1] По переданні та пустиня лежала між Єрусалимом і Йорданом, на захід від Єрихону.

днів і сорок ночей, почув голод.[2] І приступив спо-
кусник[3] і промовив до Нього: „Як Ти Син Божий,
то скажи, щоб те каміння хлібом стало“. А (Ісус)
відповів і сказав: „Написано: Не самим хлібом
живе людина, але й усяким словом, що виходить
з уст Божих“.[4] Опісля взяв Його диявол у святий
город та й поставив Його на верху святині[5] й
сказав до Нього: „Як Ти Син Божий, то кинься
вниз. Адже написано, що:

Ангелам своїм наказав про Тебе
й вони на руках понесуть Тебе,
щоб Ти й ногою не спотикнувсь об камінь“.[6]

Ісус відповів йому: „Також написано: Не спо-
кушуй Господа Бога Твого“.[7] Знов заніс Його
диявол на височезну гору й показав Йому всі
царства світа й славу їх і сказав до Нього:[8] „Те

[2] Ісус, пройнятий молитвою, не зважав на потреби тіла й не відчував голоду. Та при кінці посту почув сильний голод і спрагу.

[3] Злий дух приступив до Ісуса, щоб переконатися, чи дійсно Ісус Божий Син, як це звіщав голос із неба після хрещення, бо з приходом Божого Сина на землю починалось визволення людей із неволі злого духа.

[4] 5 Мой 8, 3: „Він тебе впокоряв та бо й морив тебе голодом, та потім годував тебе манною, а її не знав ні ти, ні твої батьки, щоб ти довідався, що людина живе не самим хлібом, а всяким словом, що походить із уст Господніх, буде жити людина“.

[5] Мабуть на наріжнику святинних мурів над пропастю, що нею плив потік Кедрон.

[6] Пс 90, 11-12.

[7] 5 Мой 6, 16.

[8] Переконавшись, що Ісус вищий над голод і що не дасть Себе намовити, щоб задля Себе сповнити перед народом зайве чудо, диявол допускається брехні й хули, щоб хоч у цей спосіб заспокоїти свою ненависть до Спасителя.

все я дам Тобі, як Ти, припавши лицем, покло-
нишся мені“. Та Ісус відповів йому: „Іди геть, 10
сатано! Бо написано: Господу Богу твойому кла-
няйся і Йому одному служи“.[9] Тоді покинув Його 11
диявол; та й ось ангели приступили й служили
Йому.

[9] 5 Мой 6, 13. „Бійся Господа, Бога твойого, і Йому служи та й лиш на Його ім'я присягайся!“

ПРИЛЮДНА ДІЯЛЬНІСТЬ ІСУСА В ГАЛИЛЕЇ

(4, 12-18, 35).

9. Ісус поселюється в Капернаумі.

12 Коли ж Ісус зачув, що зраджено Івана, то
13 пішов у Галилею.[1] А як покинув Назарет,[2] то прийшов і поселився в Капернаумі[3] над морем, в краю
14 Завулонців і Нефталимців, щоб сповнилось слово, сказане пророком Ісаією:[4]

15 Землe Завулонова
й земле Нефталимова,
надморська дорого по цей бік Йордану,

9. Пор. Лк 4, 14-30.

[1] Після спокус від дияволя пішов Ісус на короткий час до Галилеї (Ів 2, 1-12), а звідти вибрався до Єрусалиму на Великодні Свята. По святах пробував Ісус вісім місяців у Юдеї. Там Він проповідував і хрестив (Ів 2, 13-3, 36) і чотири місяці перед жнивами, т. є в січні, вернувся до Галилеї (Ів 4, 1-44), щоб і в Галилеї проповідувати Боже слово.

[2] Бо там Його не прийняли (Лк 4, 16-30).

[3] Що був дуже пригожим осередком, звідки легко могла розходитись Христова наука на всі сторони. Бо Капернаум, що лежав над Генезаретським озером близько столиці Ірода Антипи, Тиверіяди, при морському шляху з Єгипту до Дамаску, провадив значну торговлю й мав митницю (Мк 2, 14) та й військову залогу (Мт 8, 5). В Капернаумі мав Ісус кілька учнів і в їх домах міг Він і довший час пробувати й спокійно відпочати після суботніх навчань у божниці, збудованій римським сотником (Лк 7, 5). Через те й називали євангелисти Капернаум „Його містом".

[4] Іс 9, 1-2.

Галилеє поган![5]
Народ, що сидить в темряві, 16
побачив великеє світло;
та й тим, що сидять у краю смертної тіни,
світло засяло.[6]
З того часу почав Ісус проповідувати й говори- 17
ти: „Покайтеся, бо наблизилося царство небесне“.

10. Покликання перших учнів.

Коли ж Він проходив уздовж Галилейського 18
моря,[1] то побачив, як два брати, Симон, званий

[5] В Галилеї, при головнім шляху, що йшов із півдня на північ, біля Генезаретського озера поселилося було багато поган.

[6] Наука Ісуса Христа.

10. Пор. Мк 1, 14-20; Лк 5, 1-10.

[1] Галилейське море, зване також Генезаретським озером, Тиверіядським морем, або тільки морем, довге 21 км, широке 12 км, лежить 208 метрів нище поземy Середземного моря. Ріка Йордан, що перепливає через озеро, вливає до нього свіжу воду з Ливанських гір, тому воно незвичайне багате на рибу. Його береги, зо сходу й заходу окружені пригорбками, вкривала колись буйна й прекрасна ростинність, а серед неї ховалися численні рибальські оселі — Витсаїди. Місцем діяльности Ісуса був північно-західний берег озера на просторі чотирьох годин ходу. Там, починаючи від Тиверіяди на півдні, збудованої на римський лад Іродом Антипою, лежали знані з Євангелій городи: Магдаля, родинний город Марії Магдалини, на полудневім краю розкішної й урожайної колись Генезаретської долини; Капернаум, над самим морем, де пригорбки замикали долину від півночі. Там сходилися землі Нефталимців і Завулонців. Дальше на північ лежала Витсаїда, родинний город Петра, Андрея, Филипа, Івана та його брата Якова, й Хоразин. На північнім березі, недалеко місця, де Йордан вливається в озеро, була Витсаїда-Юлія, столичний город добрячого володаря Ітурії й Трахонітської землі, Филипа. На східнім березі озера лежала Гадара — Гераза чи Гергеза. Тепер там запустіння.

Петром, і Андрей,[2] його брат, закидали сіті у море;
19 були бо рибалками. І промовив до них: „Ходіть
20 за Мною і Я зроблю вас ловцями людей“. А вони
21 негайно полишили сіті та й пішли за Ним. А як відійшов звідти, то побачив инших двох братів, Якова, сина Зеведея, й Івана,[3] його брата, як вони зо своїм батьком Зеведеєм направляли
22 в човні свої сіті. І покликав їх. А вони негайно покинули човен і свого батька та й пішли слідом за Ним.

11. Ісус проповідує по Галилеї.

23 І проходив Ісус по всій Галилеї й навчав по їх божницях і проповідував добру звістку про царство та й сціляв усяку недугу й усяку неміч
24 між людьми. А чутка про Нього розійшлась по всій Сирії.[1] І приносили до Нього всіх хворих на різні недуги й навіщених терпінням і біснуватих і сновидів і розслаблених, а Він їх уздоровляв.
25 І йшло за Ним безліч народу з Галилеї й Десятигороддя[2] та з Єрусалиму і з Юдеї та зза Йордану.

[2] Симона Петра й Андрея пізнав Ісус третього дня після свойого хрещення і від того часу вони нераз пробували з Ісусом. Вже при першій зустрічі Ісус заповів Петрові зміну імени (Ів 1, 42), що й зробив у другому році своєві діяльности, як вибрав його на апостола.

[3] Та й Івана пізнав Ісус того самого дня, що Петра й Андрея (Ів 1, 35-51). Іван мабуть товаришував Ісусові під час Його побуту в Юдеї й у поворотній дорозі до Галилеї. Тепер стає він Його невідступним учнем.

11. Пор. Мк 1, 35-39; Лк 4, 42-44.

[1] Сирія була римською провінцією, що до неї до 70 р. після Хр. належала й Палестина.

[2] Десятигороддя, з грецька Декапіль, це від 64 р. до Хр. союз десяти городів за Йорданом, що в них мешка-

12. Проповідь на горі.

5. А як Ісус побачив юрбу народу, то ви- 1
йшов на гору.[1] Як же сів, то приступили до Нього
Його учні; а Він, відкривши свої уста, навчав 2
їх[2] і мовив:

„Блаженні вбогі духом,[3] бо їх є царсто не- 3
бесне.

Блаженні, що сумують, вони бо потішаться. 4

Блаженні лагідні, бо вони посядуть землю.[4] 5

Блаженні голодні й жадні справедливости, бо 6
вони наситяться.[5]

Блаженні милостиві, вони бо милосердя до- 7
ступлять.[6]

Блаженні чисті серцем, бо вони Бога огля- 8
датимуть.

ло багато Греків. З часом пристало до союзу й більше міст, хоч задержано давню назву. Зо знатніших міст належали до союзу: Дамаск, Пелля, Гадара й Філяделфія та й одиноке місто правобіч Йордану, Скитопіль.

12. Пор. Лк 6, 17-49.

[1] А радше на невелику простором височінь між двома шпилями теперішньої гори Курун Гаттін, віддалену на добру годину ходу від Генезаретського озера, недалеко шляху, що йшов із Назарету до Магдалі.

[2] Учнів і народ.

[3] Що не бажають для себе всього й не привязуються до багацтва, але, позбавлені достатків, терпеливо переносять своє убожество.

[4] Зо слів Пс 36, 29:

„А праведні наслідять землю
й оселяться на ній по вічні віки“

виходить, що земля, це надгорода, яку Господь дасть праведникам. Посідання землі в Старім Завіті було знаком Божої ласки.

[5] Осягнуть те, чого бажають.

[6] На страшнім суді.

9 Блаженні миротворці,[7] вони бо синами Божими назвуться.
10 Блаженні переслідувані[8] за справедливість, бо їх є царство небесне.
11 Блаженні ви, коли зненавидять вас і гнатимуть і всяко лихословити вас будуть не по правді
12 задля Мене. Радуйтеся і звеселіться тому, що надгорода ваша велика на небі; бо так переслідували й пророків, що були перед вами.
13 Ви сіль[9] землі. А коли сіль звітріє, то чим її осолять?[10] Вона ні до чого вже не придатна,
14 хіба щоб її геть викинути і щоб потоптали її люди.
Ви світло світові. Не може сховатися город, що
15 на горі положений.[11] Та й свічки не засвічують, щоб покласти її під посудину, а на свічнику; і
16 вона світить всім, що в хаті. Так нехай сяє ваше світло перед людьми, щоб вони бачили ваші добрі діла та й прославляли Отця вашого, що на небесах.
17 Не думайте, що Я прийшов існівечить закон або пророків;[12] Я не прийшов існівечить,[13] а до-

[7] Бо Бог є Богом мира, а миротворці ширять мир серед людей, а через те й царство Боже.
[8] В Христовім царстві буде чимало людей переслідуваних; через те вони стануть подібні до Спасителя, що Його переслідували неповинно.
[9] Як сіль здержує від гниття і робить страву смачнішою, так і Христові учні мають праведних людей захищати від зіпсуття і навертати грішників до Бога.
[10] Якщо сіль звітріє, то не буде способу привернути їй солоність.
[11] Так добрі вчинки Христових учнів не заховаються від людей.
[12] Старозавітні заповіді й постанови й науку в Пятикнижжі Мойсея і в книгах пророків.
[13] Жиди гадали, що Месія, як другий Мойсей, установить новий закон.

повнити. Поправді бо, кажу вам, скоріш минеться 18
небо та й земля,[14] як одна буква або одна ри-
сочка з закону[15] пропаде,[16] поки все не сповнить-
ся. Тому, хто б нарушив одну з тих найменших 19
заповідей і так навчав би людей, той назветься
найменший у царстві небеснім. А хто сповнить
і навчить, той назветься великим у царстві не-
беснім. Тому кажу вам: Як ваша праведність не 20
перевищить (праведности) книжників і фарисеїв,[17]
то не ввійдете в царство небесне.

Ви чули, що сказано старозавітним: Не вби- 21
вай. А хто б убив, той стане перед судом.[18] А Я 22
кажу вам, що кожний, хто гнівається на свого
брата, на того буде суд;[19] а хто скаже свойому
братові: Нікчемний, — стане перед Найвищою Ра-
дою; а хто б сказав: Безбожнику,[20] — на того буде
вогонь пекельний.[21] Тому, коли приносиш до вів- 23
таря свій дар і там пригадаєш собі, що твій брат
щонебудь проти тебе має, лиши там дар свій пе- 24
ред вівтарем, а піди і помирися перш зо своїм
братом; та й аж тоді прийди й жертвуй свій дар. 25
Помирися зо своїм противником скоро, поки ти
з ним в дорозі, щоб противник не віддав тебе

[14] До кінця світа, коли Бог сотворить нові небеса й нову землю. (2 Пт 3, 13).

[15] Мойсеєвого.

[16] Стратить своє значення.

[17] Що держаться букви, а не духа закону.

[18] Що злочинця укарає.

[19] Що був при кожній божниці.

[20] Що перечить істнування Бога.

[21] Геєнна вогня. Це долина на південь від Єрусалиму; туди викидали тіла замучених злочинців, де вони й гнили непохоронені. Там також у давнину палили дітей у жертву божкові Молохові.

судді, а суддя возному, та щоб тебе не кинено
26 в темницю. Істинно, кажу тобі, не вийдеш звід-
тіля, аж віддаш останнього шага.
27 Ви чули що старозавітним приказано: Не
28 чужолож.[22] А Я кажу вам, що кожний, хто спо-
гляне на жінку пожадаючи її, той вже вчинив
29 перелюб з нею в своїм серці. А як твоє праве
око тебе соблазняє, вирви його та й кинь від
себе; бо лучше тобі буде, як згине один із твоїх
30 членів, ніж щоб усе твоє тіло вкинено до пекла.
І як твоя права рука тебе соблазняє, то відітни
її та й кинь від себе; бо краще тобі буде, як про-
паде один із твоїх членів, ніж щоб усе твоє тіло
31 пішло до пекла.[23] І сказано: Хто розводиться із
жінкою своєю, нехай їй дасть листа розвідного.
32 А Я кажу вам, що кожний, хто розводиться із
жінкою своєю, хіба що за перелюб,[24] той дово-
дить її до перелюбства; а хто б оженився з роз-
33 веденицею, чужоложить. Чули ви також, що ста-
розавітним приказано: Не присягай криво, а до-
34 ховай свою присягу Господеві.[25] А Я кажу вам
зовсім не присягатись;[26] ані на небо, бо воно пре-
35 стіл Божий; ні на землю, бо вона підніжок ногам
Його; ні на Єрусалим, бо він город великого царя.
36 Навіть на свою голову не присягайся, бо не мо-
жеш ні одного волоска зробити білим або чорним.

[22] 2 Мой 20, 14; 5 Мой 5, 18.

[23] Хочби людині що було так потрібне, як око чи рука, одначе треба його позбутися, якщо воно доводить до гріха.

[24] Ісус дозволяє, щоб подруги розійшлися, як одне з них допуститься чужоложства; та через те подружа звязь ще не розірвана.

[25] 2 Мой 20, 7 і; 5 Мой 5, 11; 4 Мой 30, 3.

[26] Хіба в конечній потребі, щоби ствердити правду.

А ваша мова хай буде: Так, так; ні, ні. Бо що 37
більше від цього, то від лихого походить.[27]

Ви чули, що сказано: Око за око, зуб за зуб.[28] 38
А Я кажу вам: Не спротивляйтесь злому;[29] коли ж 39
тебе хто вдарить у твоє праве лице, поверни до
нього й друге.[30] І як би хто хотів позиватися з то- 40
бою і взяти твою свиту, лиши йому й жупан;[31]
а хто б тебе силував підвести його тисячу кро- 41
ків,[32] іди з ним дві. Кожному, хто в тебе просить, 42
дай; і від того, що хоче в тебе позички, не від-
вертайся.

Ви чули, що сказано: Люби ближнього свого, 43
а ненавидь ворога твого.[33] А Я до вас кажу: Лю- 44
біть ворогів ваших, добре чиніть тим, що вас
ненавидять, і моліться за тих, що напастують і
переслідують вас, щоб ви стали синами Отця ва- 45
шого, що на небесах.[34] Він велить сходити своїому

[27] З людської недовіри й неправдомовности.

[28] 2 Мой 21, 24; 3 Мой 24, 20; 5 Мой 19, 21. Ці старозавітні слова були приписом для суддів, як їм треба судити й карати; та багато Жидів, особливе книжники й фарисеї, брали їх за вказівку, як поступати в житті.

[29] З почуттям пімсти.

[30] Зазнавши кривди, треба її кривдникам прощати, хоч би це доводило знов до кривди.

[31] Даючи доказ, що вище цініш згоду з ближнім, як утрачену власність.

[32] Як це робили царські посланці в Персії, а опісля по всім грецькім Сході та в римській державі, що в по-требі мали право домагатися від мешканців не тільки піших, а й кінних підвод.

[33] Жиди мали за ближніх тільки своїх найближих земляків. Наказу, щоб ненавидіти свойого ворога, нема ніде в Старім Завіті. Його виводили жидівські книжники від заборони Мойсея стрічатися й журитись про поган і чужинців. Див. 5 Мой 7, 2; 23, 6.

[34] Людині тяжко сповняти цей приказ Христа, та примірром для нас є сам Бог, Отець наш небесний.

сонцю над злими й добрими і посилає дощ на
46 праведних і грішних. Бо коли любите тих, що
люблять вас, то яку надгороду будете мати? Чи ж
47 того й митарі не роблять? А як поздоровляєте
лишень братів ваших, то що таке надзвичайне
48 робите? Чи й погани того не роблять? Тому
будьте досконалі, як досконалий ваш Отець не-
бесний.

1 **6.** Остерігайтесь виявляти вашу справедли-
вість перед людьми так, щоб вони вас бачили,[35]
а то не будете мати надгороди від Отця вашого,
2 що на небі. Тому, коли подаєш милостиню, не
розголошуй цього та перед собою, як це облудні
роблять у божницях і по вулицях, щоби їх люди
прославляли. Поправді, кажу вам, вони дістали
3 свою плату. А ти, як даєш милостиню, то хай
не знає твоя лівиця, що чинить твоя правиця,
4 щоб твоя милостиня була в таємниці; а твій Отець,
5 що бачить в таємниці, віддасть тобі. А як мо-
литеся, то не будьте як лицеміри, що люблять
ставати на молитву в божницях і на розпуттях,
щоб показатися людям. Істинно, кажу вам, вони
6 дістали свою заплату. А ти, як молишся,[36] то
увійди в свою хатину й, замкнувши за собою
двері, потай помолися до свойого Отця; а твій
Отець, що бачить в таємниці, надгородить тобі.
7 Коли ж молитеся, то не говоріть багато, як по-
гани; вони бо гадають, що в своїй многомовності
8 будуть вислухані. Не будьте ж подібні до них!
Отець бо ваш знає, чого вам треба, заки попро-
9 сите у Нього. Ви ж так моліться:

[35] Щоб їм подобатися або навіть похвалитися перед ними.

[36] Сам про себе, бо на самоті найсердечніша є розмова з Богом.

Отче наш,[37] що на небі єси.
Хай святиться ймення твоє,
нехай прийде царство твоє,
нехай буде воля твоя,
як на небі, так і на землі
Хліб[38] наш насущний[39] дай нам днесь;[40]
і прости нам провини наші,
як і ми прощаєм винуватцям нашим;
і не введи нас у спокусу,[41]
а визволь нас від лукавого.

Бо як прощатимете людям їх провини, то й Отець ваш небесний простить вам провини ваші. А як не будете прощати людям, то й Отець ваш не простить вам провин ваших.

А як постите, то не будьте сумні на виду, як лицеміри; бо вони опоганюють собі лиця, щоб показатися людям, що постять.[42] Поправді, кажу вам, що вони дістали свою надгороду. А ти, як

[37] Молитва Господня — бо так звемо молитву „Отче наш“ — складається із заклику та сімох прохань. В трьох перших проханнях просимо, щоб Бога не зневажали, а почитали; щоб Його царство заволоділо людьми та щоб Його волю люди сповняли на землі, так як сповняють її ангели в небі. Дальші чотири прохання відносяться до нас, людей. Просимо того всього, що нам конечне потрібне до життя; прощення гріхів; помочі у спокусах та й визволення від усього злого, що загрожує нашому тілу й душі.

[38] Хліб означає всяку страву.

[39] Що нас удержує при тілеснім житті. При душевнім житті піддержує людей „ангельський хліб“ — Пресвята Евхаристія.

[40] Лк 11, 3: „на кожен день“.

[41] Що доводить до гріха.

[42] Як фарисеї постили, то не милися й не чесалися, а лице посипували попелом.

постиш, намасти свою голову[43] й обмий своє ли-
18 це, щоби не люди бачили тебе, що постиш, а твій
Отець, що утаєний. А твій Отець, що видить
19 в таємниці надгородить тобі. Не збирайте собі
скарбів на землі, де міль і ржа нищать і де злодії
20 підкопуються і крадуть. А збирайте собі скарб
в небі, де ані міль, ні ржа не нищать, де злодії
21 не підкопаються, ні не вкрадуть. Бо де ваш скарб
там буде й серце ваше.

22 Світлом твойого тіла твоє око. Як же твоє
23 око буде здорове, то й усе тіло твоє буде світле;[44]
коли ж твоє око буде хворе, то й усе тіло твоє
буде в пітьмі. Тож коли світло,[45] що є в тобі,
24 потемніє, яка ж то буде темрява![46] Ніхто не може
двом панам служити, бо або одного зненавидить,
а другого полюбить, або до одного пристане, а
другого занедбає. Не можете служити Богові й ма-
25 моні.[47] Тому говорю вам, не журіться лиш життям
вашим, що будете їсти або що пити; ні тілом
вашим, у що вам зодягнутись. Чи бо життя не
26 варте більше від поживи, а тіло від одежі?[48] Спо-
гляньте на небесні птиці, що не сіють, не жнуть,
ні не збирають до засіків, а Отець ваш небесний
27 годує їх. Чи ж ви не варті більше від них? Хто ж
з вас журячись може продовжити віку свого хоч
28 на один локоть? Чого ж турбуєтеся й про одежу?
Спогляньте на лілеї в полі, як вони ростуть. Не
29 трудяться, ні не прядуть. А кажу вам, що й Со-

[43] В Палестині у святкові дні люди намащували собі голову пахучим олійцем.

[44] Світло буде мати доступ до твойого ока.

[45] Розум.

[46] Якби розум пішов сліпо за пожаданням тіла.

[47] Багацтву й на нього покладати свою туземну мету.

[48] Як Бог дав тіло, так дасть і те, чого тілові треба.

ломон у всім своїм величчі не зодягався так, як одна з них. Коли ж пільну траву, що нині 30
росте в полі, а завтра кинуть її в піч,[49] Бог так одягає, то скільки більше вас, маловіри. Тому не 31
турбуйтеся і не кажіть: Що будем їсти, або що будем пити, або в що зодягнемося? Бо за тим 32
усім побиваються погани. Таж Отець ваш небесний знає, що того всього вам треба. А ви 33
шукайте перш царства Божого й справедливости його, а те все додасться вам. Тому не журіться 34
про завтра, бо й завтрішний день буде турбуватись про себе. Доволі дневі свого лиха.

7. Не судіть,[50] щоб вас не судили. Бо яким 1 2
судом судите, таким і вас судитимуть; і якою мірою міряєте, такою й вам відмірять.

Чого глядиш за скалкою в оці свойого брата, 3
а поліна в своїм оці не чуєш?[51] Або як можеш 4
казати до свойого брата: Дозволь, хай вийму скалку з твого ока, — а ось поліна в своїм оці не видиш? Облуднику! Перш викинь поліно зо 5
свого ока та й аж тоді подумаєш, як виймити скалку з ока твого брата.[52]

Не давайте святощів псам,[53] ні не кидайте 6
своїх перел[54] перед безроги,[55] щоб їх не потоптали своїми ногами й обернувшись не роздерли вас.

[49] В Палестині є недостача дров, тому у печах палять там сухою травою, як у нас соломою на Поділлі.

[50] Без причини.

[51] Люди звичайно не хотять видіти своїх, навіть великих хиб, а бачать, хоч би й нийменші, чужі похибки.

[52] Бо не все добре остерігати другого; де виключена поправа, там краще занехати всяку осторогу.

[53] Людям без чести й стиду.

[54] Братньої остороги.

[55] Перед людей, забруканих гріхами, що від них годі сподіватись поправи.

7 Просіть і дасться вам; шукайте і найдете;
8 стукайте і відчинять вам. Бо кожен, хто просить,
одержує,[56] і хто шукає, находить, і тому, що сту-
9 кає, відчинять. Або чи є така людина поміж
вами, що як син його просив би хліба, то він
10 подав би йому камінь? Або просив би риби, а
11 він би дав йому гадюку? Тож коли ви, хоча
лукаві,[57] умієте давати дітям вашим добрі дари,
то скільки більше добра дасть ваш Отець небесний
12 тим, що в Нього просять. Так усе, чого бажаєте,
щоб люди вам чинили, так і ви їм робіть. Бо це
закон і пророки.

13 Входіть вузькими воротьми, бо широкі ті во-
рота й розлога дорога, що веде, на загибіль; та
14 багато таких, що йдуть нею. А тісні ті ворота
й вузька та дорога, що веде до життя, і мало
таких, що її находять.

15 Стережіться лжепророків, що приходять до
вас в овечій одежі,[58] а в нутрі вони вовки хижі.
16 По їх овочах пізнаєте їх.[59] Чи збирають виноград
17 з тернини, або із будяків смокви? Так кожне добре
дерево родить гарні овочі, а погане дерево ро-
18 дить лихі овочі. Не може добре дерево давати
лихі овочі, ні погане дерево родити добрі овочі.
19 Усяке дерево, що не приносить доброго плоду,
20 зрубають і кинуть у вогонь. Так отже по їхніх
овочах пізнаєте їх.

21 Не кожний, що говорить до Мене: Господи,

[56] Що Бог уважає за відповідне людині дати.
[57] Бо ніхто з людей не свобідний від гріха. Пор. Пс 115, 2: „Тож я сказав в моїм оторопінні: Усі люди обманники“.
[58] Удаючи добрих і невинних, як вівці.
[59] По їх житті.

Господи, — увійде до царства небесного, а той, що чинить волю Отця мойого, що на небесах.

У той день[60] чимало казатиме до Мене: Го- 22
споди, Господи, чи не імям твоїм ми пророкували? Та й не твоїм імям ми чортів проганяли? Чи не твоїм імям ми багато чудес творили? А Я 23
тоді заявлю їм: Я вас ніколи не знав;[61] ідіть від Мене ви, що творите беззаконня.

Тож кожен, що слухає цих моїх слів і їх 24
сповняє, подібен до розумного чоловіка, що збудував свій дім на камені. І прийшла злива й роз- 25
лились ріки й повіяли вітри та й налягли на той дім; та він не завалився, бо був оснований на камені. А всякий, хто слухає цих моїх слів, та 26
їх не сповняє, подібен до нерозумного чоловіка, що збудував собі дім на піску. І прийшла злива 27
й розлились ріки й повіяли вітри й ударили на той дім, і він упав, і руїна його була велика".

І сталось, як Ісус скінчив ті промови,[62] то 28
люди подивляли Його науку. Бо Він навчав їх, 29
як той, що має владу, а не як їх книжники та фарисеї.

13. Уздоровлення прокаженого.

8. Як же Він ізійшов з гори, то слідом за 1
Ним ішла сила народу. Та ось прийшов прока- 2
жений,[1] поклонився Йому і сказав: „Господи, як

[60] Страшного суду.
[61] Як моїх учнів і вірних.
[62] Що в них виложив свою науку, як вести життя.

13. Пор. Мк 1, 40-44; Лк 5, 12-14.

[1] Проказа, це невилічима недуга, що навіщає людей по всьому Сході. Хто на неї занедужає, то його скіра вкривається спершу плямами; опісля пухне все тіло, а передусім лице, руки й ноги. Одночасно творяться ропні

3 хочеш, то можеш мене очистити". А Він про-
стягнув руку й доторкнувся до нього[2] кажучи:
„Хочу, будь очищений"! І зараз став чистий від
4 своєї прокази. І сказав йому Ісус: „Гляди, нікому
не кажи; а йди, покажися священикові й принеси
дар, що приказав Мойсей,[3] на свідкування їм".[4]

14. Перші чуда в Капернаумі.

5 А як увійшов у Капернаум, то приступив до
6 Нього сотник і просив Його кажучи: „Господи,
слуга мій лежить дома розслаблений і дуже му-
7 читься". А Ісус сказав йому „Я прийду й уздоровлю
8 його". Та сотник відповів і сказав: „Господи, я
негіден того, щоб Ти ввійшов під мою покрівлю;
9 промов тільки слово, та й подужає мій слуга. Бо
й я чоловік, поставлений під владою, та маю й
я підвладних воїнів і кажу тому: Йди — і йде;
а иншому: Ходи — й приходить; і слузі мойому:
10 Зроби це — й робить". Як це почув Ісус, то
здивувався і промовив до тих, що йшли за Ним:
„Істинно, кажу вам, навіть в Ізраїлі[3] у нікого не
11 найшов Я такої віри. То й кажу вам, що багато

боляки й відпадають уха, ніс, губи й пальці; нещасний гниє вже за життя, поки не прийде смерть, а її нераз треба ждати й десяток років. Прокажені, повні відрази, щоб не заразити инших людей, пробували гуртками далеко від людських осель.

[2] Не лякаючись зарази.

[3] Див. 3 Мой 14, 1-32.

[4] Людям, що з ними доведеться йому, сціленому від прокази, зустрічатись чи жити.

14. Пор. Мк 1, 29-34; Лк 4, 38-41; 7,1-10.

[1] Що був на службі в Ірода Антипи.

[2] Сотник був поганином, а Ісуса просив через пі-
сланців. Див. Лк 7, 3, 6.

прийде від схід і захід-сонця й засядуть із Авраамом, Ісааком і Яковом у царстві небеснім;[3] а сини 12
царства[4] будуть вигнані геть у темряву; там буде плач і скрегіт зубів“.[5] А сотникові сказав Ісус: 13
„Іди, хай тобі станеться, як ти увірив“. І в тій годині слуга подужав.

А як Ісус прийшов до Петрового дому,[6] то 14
побачив, що його теща лежала та й гарячкувала.
І доторкнувся її до руки, та й гарячка покинула 15
її, і вона встала й послугувала Йому.

А як настав вечір, то привели до Нього ба- 16
гато біснуватих.[7] Він же проганяв духів словом
і сціляв усіх недужих, щоб сповнилось слово про- 17
рока Ісаії, що мовив:[8]

Він прийняв хворості наші
й поніс наші недуги.

15. Яких учнів Ісус хоче мати?

Як же Ісус побачив кругом Себе багато на- 18
роду, казав відплисти на другий берег (озера).
І приступив один книжник і сказав до Нього: 19

[3] В Христовім царстві буде місце для всіх народів.
[4] Жиди, що мали стати завязком царства небесного.
[5] Ісус часто прирівнював щастя в небі до радощів на гостині, що відбувалась вечером в рясно освітленій світлиці. А ті, що не були запрошені на гостину, або з неї виключені, якщо хотіли хоч подивитись на неї, мусіли стояти на дворі, „в темряві“.
[6] Петро й Андрей мали в Капернаумі свій дім (Мк 1, 29), куди часто, немов до свойого, заходив Ісус.
[7] Як Ісус жив на землі, то злі духи за Божим допустом часто навіщали людей; прогоняючи їх одним словом, Ісус проявляв свою велику Божу силу. Згодом дав Ісус і апостолам силу проганяти злих духів (Мт 10, 1; Мк 3, 15; Лк 9, 1), врешті також і учням (Лк 10, 17-18).
[8] Іс 53, 4.

„Учителю, піду за Тобою, куди б Ти не пішов“.
20 А Ісус відповів йому: „Лисиці мають нори й не-
бесні птиці гнізда, а Син Чоловічий[1] не має де
21 голови прихилити“. А инший із Його учнів сказав
до Нього: „Господи, дозволь мені перше піти й
22 поховати[2] свойого батька“. Та Ісус відказав йому:
„Іди за Мною й остав, нехай мерці своїх мерців
ховають“.[3]

16. Буря на морі.

23 Потім увійшов у човен, а слідом за Ним
24 увійшли й Його учні. Та ось зірвалась на морі
велика буря,[1] така, що хвилі човен заливали. Він
25 же спав. І приступили Його учні та й розбудили
Його кажучи: „Господи, ратуй нас! Ми гинемо“.
26 Та Він сказав до них: „Чого так боїтеся, маловіри?“
Опісля встав і погрозив вітрам і морю; та й стала
27 велика тиша. А люди[2] дивувалися й говорили: „То
хто Він, що й вітри й море слухають Його?“

15. Пор. Лк 9, 57-60.

[1] Тим імям часто звав себе Ісус, як предсказаний пророком Даниїлом Месія, щоби вказати на тайну воплочення Божого Сина. Див. Дан 7, 13-14; „І бачив я в нічному видінні — ось це на небесних хмарах ішов ніби Син Чоловічий і дійшов до Предвічного й привели Його до Нього. І дано Йому владу й славу і царство, щоб усі люди, племена й народи Йому служили; влада ж Його — влада вічна й вона ніколи не минеться, та й царство Його не повалиться“.

[2] Удержувати старого батька аж до смерти.

[3] Найдуться люди, що дбатимуть про твого батька й поховають його.

16. Пор. Мк 4, 36-40; Лк 8, 22-37.

[1] Такі несподівані бурі часто трапляються на Галилейському морі після полудня.

[2] Апостоли, що ще не були утверджені в вірі, що Ісус є Богом. По словам св. Августина човен — це образ

17. Біснуваті з Гадари.

Як же переплив на другий берег моря у гада- 28
ринську землю,[1] то заступили Йому дорогу два
біснуваті, що вибігли з гробовищ, вельми люті,
так, що ніхто не важився проходити тією доро-
гою. І ось вони закричали кажучи: „Лиши нас,[2] 29
Ісусе, Сине Божий. Чи Ти прийшов сюди перед
часом мучити нас?“ А недалеко від них паслося 30
велике стадо свиней. То біси просили Його: „Коли 31
нас проганяєш, так пішли нас у стадо свиней“.[3]
І сказав до них: „Ідіть!“ І вони вийшли й увійшли 32
в свині. Та ось усе стадо кинулось із кручі в море[4]
та й потонуло в хвилях. А пастухи повтікали та 33
прибігли в город і розказали про все й про бісну-
ватих. І ось увесь город вийшов Ісусові назустріч; 34
та, як побачили Його, то просили, щоб Він пішов
геть з їх країни.

18. Ісус уздоровляє розслабленого.

9. І Він всів у човен та й поплив і прибув 1
у свій город.[1] Та ось принесли до Нього роз- 2

Церкви, що їй нераз загрожують бурі та й заливають хвилі. Та не розібється вона ніколи, бо в ній пробуває Христос.

17. Пор. Мк 5, 1-20; Лк 8, 26-40.

[1] Гадара — в деяких рукописах: Гераза, Гергеза — одне з міст Десятигороддя, на південний схід від Генезаретського озера.

[2] По грецьки: „Що нам і тобі?“ т. зн.: Що тобі до нас?

[3] Щоб тільки могти пробувати на землі.

[4] Щоб загасити спрагу, що їх палила після того, як у них увійшли злі духи.

18. Пор Мк 2, 1-12; Лк 5, 17-26.

[1] Капернаум.

слабленого, що лежав на ношах. А Ісус, як побачив їх віру, промовив до розслабленого: „Бодрися, сину. Прощаються тобі твої гріхи“. Тоді деякі книжники говорили між собою: „Він хулить Бога“. А Ісус пізнав їх гадки і сказав: „Чого ви так лукаво думаєте в серцях ваших? Бо що легче, сказати: Прощаються тобі гріхи? — чи сказати: Встань, і ходи? Та знайте, що Син Чоловічий має на землі силу прощати гріхи“, — та й промовив до розслабленого: „Встань, візьми свою постіль і йди до свого дому“. А той встав і відійшов до свого дому. А народ, що це видів, злякався й славив Бога, що таку силу дав людям.

19. Покликання Матея.

А Ісус, проходячи звідтіля, побачив чоловіка, на імя Матея, що сидів на митниці.[1] І сказав до нього: „Іди слідом за Мною“. А той устав і пішов за Ним.

І сталось, як Він сидів за столом у його господі,[2] що поприходило багато митарів і грішників[3] та й позасідали з Ісусом і з Його учнями.

19. Пор. Мк 2, 13-22; Лк 5, 27-38.

[1] Установлений Іродом Антипою при торговельнім шляху, що йшов західним берегом Генезаретського озера. Дорогове — мито стягали митарі або по установленій тарифі або часто й по звичаю. В останнім випадку митарі здирали людей і так багатіли людською кривдою, через що вони були загально зненавиджені.

[2] Матея. За часів Ісуса Христа Жиди, так як і Греки й Римляни, підчас бенкету-гостини не сиділи, тільки, сперті на лікоть лівої руки, лежали за столом на мягких лавах, троє на одній, а правою рукою брали до уст страву й напої.

[3] Що не держались точно Мойсеєвого закону. Вони

А бачили це фарисеї та й говорили до Його 11
учнів: „Чого ваш Учитель їсть із митарями і
грішниками?“ Ісус же, почувши це, відказав їм: 12
„Не здоровим треба лікаря, а недужим. Отож 13
ідіть і навчіться, що значить: Милости хочу, а не
жертви.[4] Я бо не прийшов кликати праведних, а
грішників до покаяння“.[5]

Тоді приступили до Нього Іванові учні й за- 14
питалися: „Чого ми й фарисеї постимо часто,
а твої учні не постять?“ А Ісус відповів їм: „Чи 15
можуть весільні гості сумувати, поки молодий[6] із
ними? Та прийдуть дні, що візьмуть від них мо-
лодого, тоді й вони поститимуть. Та й ніхто не 16
пришиває до старої одежини латки з сукна но-
вого,[7] бо так відідреться латка від одежини та
й дірка буде більша.

І не наливають нового вина в старі бордюги;[8] 17
а то бордюги прорвуться й вино витече та й
бордюги пропадуть. А як нове вино наллють
у нові бордюги, то й одне й друге збережеться“.[9]

поприходили, щоб попрощатися зо своїм знайомим і товаришем.

[4] Ос 6, 6. Взаїмна любов між людьми миліша Богові ніж приноси й жертви.

[5] Добротою свойого серця й милосердям Ісус приєднував Собі прихильників і між грішниками.

[6] Ісус Христос. Та після Ісусової смерти будуть і Його учні постити, як остануться самі та й стануть працювати для Христової невісти, заложеної Ним Церкви.

[7] Нове сукно, як замочиться, буде корчитись і дальше відриватиме довкруги себе частини старої одежини.

[8] Жиди — як і теперішні мешканці Палестини — переховували вино в скіряних бордюгах. Та старі бордюги, повитирані, тріскають, як молоде вино мусує.

[9] У тих двох приповістях Ісус хотів повчити фарисеїв, що не всі старі приписи закону жертви й їхні звичаї годяться до Нового Завіту любови.

20. Кровоточива жінка й дочка Яіра.

18 Як Він говорив те до них, то прийшов один
старшина[1], поклонився Йому до ніг і сказав: „Го-
споди, дочка моя тільки но сконала;[2] та прийди,
19 положи на неї свою руку, та й буде жити“. А Ісус
20 встав і пішов з ним та й учні Його. Та ось жінка,
що дванадцять років хорувала на кровотоки, пі-
дійшла ззаду й доторкнулася краю Його одежі.
21 Бо сказала сама до себе: „Як тільки доторкнуся
22 Його одежі, то подужаю“. Ісус же обернувшись
побачив її і сказав: „Бодрися, дочко. Віра твоя
вратувала тебе“. І подужала жінка з того часу.
23 А як Ісус увійшов у дім старшини й побачив
сопільників і гурт людей, що голосили,[3] сказав до
24 них: „Уступіться, бо дівча не вмерло, а спить“.
25 І насміхалися з Нього. Як же випровадили лю-
дей, то Він увійшов і взяв її за руку, та й дівча
26 встало. І рознеслась чутка про це по всій тій
країні.

21. Два сліпці й біснуватий.

27 А як Ісус відійшов звідтіля, то йшло за Ним
двоє сліпих, що кликали та й говорили: „Змилуйся

20. Пор. Мк 5, 22-43; Лк 8, 41-56.

[1] Що проводив молитвам, читанню й навчанню в бож-ниці. Називався він Яір (Мк 5, 22).

[2] По Мк 5, 35 і Лк 8, 49 старшина просив Ісуса уздоровити його конаючу ще дочку, а про її смерть до-відався він, як вже Ісус ішов до нього.

[3] На Сході після смерти когось із родини роздирали собі на грудях одежу, посипали голову попелом, билися в груди й голосили. Наймали також плачок-голосільниць і голосільників, щоб вони плакали по умерлому та й сумно пригравали. Звичай цей задержався й до тепер.

над нами, Сину Давидів“.[1] Коли ж Він увійшов до 28
дому,[2] то ті сліпці приступили до Нього. А Ісус
запитав їх: „Чи віруєте, що можу вам це вчинити?“
Вони відповіли Йому: „Так, Господи“. Тоді Він 29
доторкнувся до їх очей і сказав: „Нехай вам ста-
неться по вашій вірі!“ І відкрились їх очі. А Ісус 30
заказав їм кажучи: „Глядіть, щоб ніхто не дові-
дався“. Та вони, як відійшли, то розповідали[3] про 31
Нього по всій тій околиці.

Коли ж вони відійшли, то привели до Нього 32
біснуватого немову. Як же Він прогнав злого духа, 33
німий промовив. А народ дивувався й говорив:
„Ніколи так не бувало в Ізраїлі“. А фарисеї го- 34
ворили: „Через володаря злих духів Він проганяє
чортів“.

22. Велике жниво.

І проходив Ісус по усіх городах і селах[1] і 35
навчав у їх божницях і проповідував євангелію
про царство та й сціляв всяку недугу й усяку
слабість. А дивлячись на юрбу людей, милосер- 36
дився над ними, бо були втомлені, що аж з ніг
падали, й як вівці без пастуха.[2] Тоді Він сказав 37

21.

[1] Старозавітні пророки провіщали, що Христос-Месія буде нащадком Давида. Див. Єр 23, 5: „Ось надходять дні, говорить Господь, і збуджу Давидові праведного нащадка, що володітиме як цар і в мудрості своїй буде чинити суд і справедливість на землі“. Пор. Іс 11, 1; Єр 33, 15; Ос 3, 5; Мт 22, 42; Ів 7, 42.

[2] До дому Петра в Капернаумі.

[3] В добрій вірі.

22.

[1] Галилеї.

[2] Порівнання, часте в Святім Писанні Старого Завіту, особливе у пророків. Див. 4 Мой 27, 16-17. „Нехай

до своїх учнів: „Велике жниво,[3] та робітників ма-
38 ло. Тому просіть Господа жнива,[4] щоб вислав робітників на своє жниво“.

23. Ісус посилає апостолів благовістити.

1 **10.** Та й прикликав до Себе дванадцятьох своїх учнів і дав їм владу над нечистими духами, щоб проганяти їх та сціляти всяку хворість і
2 всяку недугу. Імена ж дванадцятьох апостолів[1] такі: Перший Симон, званий Петром,[2] і його брат Андрей;[3] Яків,[4] син Зеведея, та його брат Іван;[5]

Господь, Бог духів усякого тіла, поставить чоловіка, що був би над тією громадою і міг би виходити і входити перед ними й виводити їх і вводити, щоб Господній народ не був як ті вівці без пастуха“. Єз 34, 5: „І розсипались вівці мої, бо не було пастуха та й стали жиром усьому звірю польовому“. Пор. Іс 63, 11; Єр 10, 21; 13, 17; 23, 1; Єз 36, 38; Мх 7, 14; Зх 9, 16; Пс 73, 1; 78, 13; 94, 7.

[3] Людей, що горнуться до Ісуса, велика сила.

[4] Бога Отця. Див. Мк 12, 6; Лк 20, 13; Ів 15, 1.

23. Пор. Мк 6, 7-13; Лк 9, 1-5.

[1] Посланців, вістунів євангелії. Як дванадцять синів Якова було правітцями ізраїльського народу, так дванадцять апостолів мало стати правітцями нового Ізраїля, Церкви. Це число було так важне, що по смерті зрадника Юди на його місце апостоли вибрали Матія; як же згинув Яків Старший, то його місце зайняв Павло.

[2] Симон Петро, перший між апостолами своїм урядом, їхній голова й усієї Церкви, рибар, син Івана (у латинськім перекладі, званім Вульґата: син Йони), родом із Витсаїди; мешкав з тещею в Капернаумі, (Мк 1, 29), де мав власний дім. Його назвав Ісус Каменем-Скелею, що на ній опісля збудував Він свою Церкву. Згинув, розп'ятий стрімголов на хресті, 67 р. в Римі.

[3] Андрей, брат Симона, названий християнами Первозванним, бо його першого, ученика Івана Хрестителя, завізвав Ісус до Себе. Походив із Витсаїди; трудився

Филип[6] і Вартоломей;[7] Тома[8] й митар Матей;[9] Яків 3
Алфеїв[10] і Тадей;[11] Симон Кананіт[12] і Юда Іскаріот- 4
ський,[13] що Його й зрадив.

рибальством. Згинув, розпятий на хресті, на приказ поганського намісника Егея в Ахаї.

4 Яків, званий Старшим або Більшим, син Зеведея й Соломії, рибалка, родом із Витсаїди. Він перший з апостолів згинув у Єрусалимі 42 р. на приказ царя Аґрипи (Дн Ап 12, 2).

5 Іван, брат Якова Старшого, спершу учень Івана Хрестителя, євангелист, наймолодший і наймиліший учень Ісуса, дівственик; на нього Ісус умираючи лишив свою Матір. Він і Яків та Петро були найблищими довіреними Ісуса. Іван, одинокий з апостолів, умер природною смертю в Єфесі к. 100 року. Обох братів Ісус назвав „синами грому".

6 Филип, родом із Витсаїди, спершу учень Івана Хрестителя, один із перших Ісусових учнів. Старохристіянське передання мішає його особу з Филипом Дияконом.

7 Вартоломей, це є син Толомея, у євангелиста Івана званий Натанаїлом, Богданом, один із перших учнів Ісуса, зо знатного роду в Кані галилейській, правдивий Ізраїльтянин без підступу та зради. Згинув у Вірменії.

8 Матей, по жидівськи Левій, син Алфея, євангелист, митар в Капернаумі. Після 42 року покинув Єрусалим. Дальша його судьба невідома.

9 Тома, прозваний Близнюком, недовірчивий. Умер, пробитий списом, в Індіях.

10 Яків Молодший або Менший, син Алфея й Марії, тіточний брат Ісуса. Як повстала в Єрусалимі християнська громада, то він був тридцять років її єпископом. Його, на приказ первосвященика скинули з святинного муру в пропасть і прикидали камінням.

11 Симон Кананіт або Зилот, ц. є Ревний, Прихильний; можливе, що теж тіточний брат Ісуса.

12 Юда Тадей, Мужній, брат Якова Молодшого, також із рідні Ісуса.

13 Юда Іскаріотський, це чоловік із Каріоту, города в полудневій Юдеї, одинокий, що не був Галилейцем. Після того, як Ісус рік перед своєю смертю проголосив,

5 Тих дванадцятьох післав Ісус і заповідав їм
кажучи: „Не йдіть на дорогу поган і не входіть
6 у город Самарян;[14] а радше йдіть до овець, що
7 загинули, з дому Ізраїля. А в дорозі проповідуйте
8 й кажіть, що приближилося царство небесне. Хво-
рих уздоровляйте, мертвих воскрешайте, прока-
жених очищайте і злих духів проганяйте. Дармо
9 прийняли ви, дармо й давайте.[15] Не дбайте про
золото, ані про срібло, ні про мідяки за вашим
10 поясом;[16] ні про торбину на дорогу, ні про дві
одежині, ні про обувя,[17] ані про палицю;[18] бо ро-
11 бітник заслугує на свій прожиток.[19] І в який город
чи село прийдете, то розпитайте, хто там до-
стойний; там і зоставайтесь, аж поки не відійдете.

що Він є хлібом життя, Юда захитався у вірі в Ісуса (Ів 6, 68-72). Через лакомство на гроші зрадив Ісуса, може й не сподіваючись, що Ісуса розіпнуть на хресті. Коли ж побачив, що через його зраду Ісус буде розпятий, то звернув гроші й повісився з розпуки.

[14] На побережжі Середземного моря, в державі Филипа, а навіть у Галилеї й Переї було багато поган; серед них апостольська праця була тяжча, як серед Жидів. Не легша праця ждала апостолів і серед Самарян. Тому Ісус забороняє йти до них, бо апостоли ще невправні робітники й не дадуть собі ради в тяжкій праці.

[15] Не жадайте заплати, хіба тільки страви й помешкання.

[16] Жиди ховали гроші за широким поясом, що ним підперізували свою довгу одежу.

[17] У Мк 6, 9 велить Ісус мати обувя на ногах. Слідом за цим тут Ісус забороняє мабуть брати другу пару обувя, як і дві одежині.

[18] Про запас. Див. Мк 6, 8. Без палиці годі мешканцеві Сходу обійтися в дорозі.

[19] Ісус не забороняв своїм учням мати більше як одне вбрання чи обувя, тільки велів не брати багато речей із собою в дорогу, бо добрі люди не дадуть їм загинути.

А входячи до хати, поздоровіть її й кажіть: Спо- 12
кій тій хаті! А як та хата буде гідна, то ваш су- 13
покій на неї зійде; а як не буде гідна, то ваш
супокій до вас повернеться. І хто вас не прийняв 14
би й не слухав би слів ваших, то ви, виходячи
з тієї хати, або з того города, обтрясіть і порох
із ніг ваших. Поправді, кажу вам: Легче буде 15
землі содомській і гоморській в день суду, як тому
городові.

Ось Я посилаю вас як овець між вовків; тож 16
будьте розумні як змії[20] і прості, як голуби.[21] Та 17
й стережіться людей, бо видаватимуть вас на суд[22]
і по божницях своїх битимуть вас; та й до на- 18
місників і царів поведуть вас задля Мене на свід-
кування їм[23] і поганам.

Як же вас видадуть, то не журіться, як або що 19
маєте казати; дасться бо вам тієї години, що вам
говорити. Бо не ви будете говорити, а Дух Отця 20
вашого буде через вас говорити. А видасть брат 21
брата на смерть і батько сина; і діти повстануть
на батьків і повбивають їх. І всі будуть ненави- 22
діти вас та через моє ймення; та хто видержить
аж до останку, той спасеться. А як будуть го- 23
нити вас в однім городі, то тікайте у другий, бо
дійсне, кажу вам, не обійдете ще городів Ізраїля,[24]
як прийде Син Чоловічий.[25]

Учень не більший від свого вчителя, ані слуга 24

[20] Щоб уміти дати собі раду в противностях.

[21] Щирі, лагідні, без підступу та зради.

[22] Що був у кожній жидівській громаді.

[23] Жидам, що разом із поганами будуть свідками Христової науки.

[24] Не тільки в Палестині, а й на розсіянні.

[25] Немов на суд над Єрусалимом в 70 році. Пор. Мт 16, 28; 24, 2-23.

25 від свойого пана. Досить із учня, щоб став такий,
як його вчитель, а слуга, як його господар. Коли ж
господаря дому прозвали Велзевулом,[26] то скільки
26 скоріш його домашніх? Тому не лякайтеся їх!
Бо нема нічого закритого, що б не відкрило-
27 ся, ані таємного, про що б не довідались. Про те,
що вам у темряві[27] кажу, говоріть при світлі;[28]
а що ви на ухо чули, те розголошуйте на покрів-
28 лях.[29] І не бійтеся тих, що убивають тіло, а душі
29 вбити не можуть. Радніше бійтеся того, що душу
й тіло може кинути в пекло.[29] Чи ж не продають
двох воробців за ассарія?[30] А жаден з них не
30 впаде на землю без Отця вашого. Та й кожний
31 волос голови вашої почислений. Тому не бійтеся.[31]
32 Ви дорожчі, як стадо воробців. Та й кожного,
хто визнає Мене перед людьми, і Я його визнаю
33 перед Отцем моїм, що на небі. А хто відречеться
Мене перед людьми, того й Я відречуся перед
моїм Отцем небесним.
34 Не думайте, що Я прийшов принести супо-
кій на землю. Я не прийшов принести супокій,
35 а меч.[32] Бо Я прийшов розлучити сина з його бать-

[26] Так називали Жиди найстаршого злого духа. Те ім'я значить мабуть — пан гною, погані. Филистими почитали його під видом жука, що живе в гною.

[27] В Галилеї.

[28] По всему світу.

[29] Покрівлі домів у Палестині, вельми убогій на дощі, є плоскі. На них виходять під вечір, щоб погуторити з сусідами та знайомими.

[30] Ассарій — мідяний римський гріш, вартости приблизно 5 наших шагів.

[31] Певність, що Бог про кожного дбає і боясть перед пекельними карами зможуть піддержати кожну людину й серед найтящих переслідувань.

[32] Боротьбу з собою і ворожим світом.

ком, а доньку з її матірю, та й невістку зо свекрухою її. А ворогами чоловіка стануть його до- 36
машні.[33] Хто любить батька або матір більш як 37
Мене, той Мене не достойний; а хто любить сина
або дочку більш як Мене, той Мене не достойний.
І хто не бере хреста[34] свойого й не йде слідом 38
за Мною, той Мене не достойний. Хто дбає про 39
своє життя, той затратить його; а хто затратить
життя своє задля Мене, той придбає його. Хто 40
вас приймає, Мене приймає; а хто Мене приймає,
приймає Того, що Мене післав. Хто приймає про- 41
рока тому, що він пророк, той дістане пророчу
надгороду; а хто приймає справедливого тому,
що справедлив, той одержить надгороду справедливого.[35] А хто б горнятком холодної води на- 42
поїв одного з тих малих тільки тому, що він мій
учень, поправді, кажу вам, не втратить своєї над-
городи“.

11. А як Ісус скінчив наказувати своїх два- 1
надцять учнів, відійшов звідти, щоб по городах
їхніх[36] навчати й проповідати.

24. Посольство від Івана Хрестителя.

Іван же, як почув у темниці про діла Хри- 2
стові, послав двох зпоміж своїх учнів спитатися 3
Иого:[1] „Чи Ти той, що має прийти,[2] чи иншого

[33] В перших віках після Христа було дійсне багато родин, де одні були ще поганами, а другі вже християнами.

[34] Щоденного страждання й горя, що їх Господь на людей зсилав.

[35] Що належиться справедливому за його добрі вчинки.

[36] У Галилеї.

24. Пор. Лк 7, 18-35.

[1] Щоб ще раз перед смертю впевнити своїх учнів у Божім посланництві Ісуса.

4 нам ждати?“. А Ісус відповів і сказав до них:
„Вертайтеся й сповістіть Івана про те, що ви
5 чули та й бачили: Сліпі видять, криві ходять, про-
кажені стають очищені і глухі чують, мертві вста-
6 ють і вбогим проповідується благовістя.[3] І бла-
женний той, хто не соблазняється через Мене“.
7 А як вони відійшли, то Ісус почав говорити про
Івана до народа:[4] „На що ви ходили дивитись у
8 пустині? На тростину, що колихається від вітру?[5]
То на що ви ходили дивитись? Чи на чоловіка,
зодягненого в мягку одежу? Таж ті, що зодяга-
ються в мягкеє вбрання, є в царських палатах.
9 То на кого ви ходили дивитись? На пророка?
Так, кажу вам; навіть більше як на пророка. Бо
це той, що про нього написано:[6]

10 Ось Я посилаю посланця мойого
перед лицем твоїм;
він приготує твою дорогу та перед тобою.

11 Поправді, кажу вам, що між народженими від
жінок не явився більший, від Івана Хрестителя;[7]
та найменший у царстві Божім[8] є більший від

[2] Імя Христа - Месії. Див. Ів 1. 9; 1 Мой 49. 10: „Не буде віднятий жезл від Юди і вождь від його бедрів, поки не прийде той, що йому він належиться. Пор. 5 Мой 18, 15; Пс 39, 8; 117, 26; Єз 21, 27.

[3] Ісаія (35, 5-6; 61, 1) пророкував, що такі незвичайні чуда будуть діятися в днях приходу Месії.

[4] Що передше приходив до Івана й слухав його наук.

[5] Іван не був такою хиткою тростиною.

[6] Мал 3, 1. Устами пророка Бог Отець говорив, що посилає посланця перед лицем своїм. А що Бог Отець і Бог Син — одно, то Ісус відносить ті слова до Себе.

[7] Всі пророки тільки віщували прихід Месії; а Іван бачив Месію, приготовляв Йому дорогу і вказував народові на Нього.

[8] Нового Завіту.

нього.[9] І від днів Івана Хрестителя аж досі цар- 12
ство небесне беруть силою; і ті, що силкуються,
силою видирають його. Бо всі пророки й закон 13
аж до Івана про те пророкували. А коли хочете 14
прийняти, то він Ілля, що має прийти.[10] Хто має 15
уші, нехай слухає!

Отже до кого прирівняю цей рід?[11] Він поді- 16
бен до хлопят, що сидять[12] на майдані та кличуть
до своїх товаришів і кажуть:[13] 17

Ми вам на сопілках грали,
а ви не танцювали;
ми жалібно вам голосили,
та ви не ридали.[14]

Бо прийшов Іван Хреститель, що не їв хліба, 18
ні не пив вина, та кажуть: Має злого духа.[15]
Прийшов Син Чоловічий, що їсть і пє, та го- 19
ворять: Ось чоловік, що любить попоїсти й на-
питися вина, приятель митарям і грішникам. Та
й оправдали премудрість усі її діти.[16]

[9] Бо Іван тільки найбільший пророк Старого Завіту.

[10] Іван Хреститель — це Предтеча, Попередник Ісуса, як Він перший раз прийшов на землю. А Ілля прийде на землю перед другим приходом Христа у день страшного суду. Див. Мт 17, 11; Мл 4, 5: „Ось я пішлю до вас Іллю Тесвітянина перед приходом дня Господнього, великого і славного“.

[11] Фарисеїв і тих Жидів, що не приймали Ісусової науки.

[12] Бездільно.

[13] Бавлячись у весілля й похорон.

[14] Ніщо вам не подобалося в нашій забаві.

[15] Ані суворе життя Івана в пустині, ні звичайне життя Ісуса посеред людей, не подобалось фарисеям.

[16] Так оправдували фарисеї свою хитру мудрість, що їх відводила від того, щоб не піти ні за Іваном, бо він — по їхній гадці — мав злого духа, ні за Ісусом, бо Він обжора і піяк.

25. Горе Хоразинові й Капернаумові.

20 Тоді[1] почав Він давати догану тим городам,
де сталося чимало Иого чудес, за те, що вони
21 не покаялись: „Горе тобі, Хоразине![2] Горе тобі,
Витсаїдо![3] Бо коли б у Тирі й Сидоні[4] довершено
тих чудес, що у вас зділано, вони давно були б
22 покаялись в веретищі та попелі.[5] Отож кажу вам:
Тирові й Сидонові буде легче в день суду, як
23 вам.[6] І ти, Капернауме! Чи аж до неба піднімеш-
ся? В саме пекло провалишся![7] Бо як би в Со-
домі довершено чудес, що їх зділано в тобі, то
24 вона б зосталась аж до цього дня. То й кажу
вам, що землі содомській буде легче в день суду,
25 ніж тобі“. В тій хвилині[8] промовив Ісус і сказав:

25. Пор. Лк 10, 12-15; 21-22.

[1] Як Ісус після повороту з Єрусалиму зо Свята Кучок висилав сімдесять учеників у кожний город і місце при дорозі з Галилеї до Єрусалиму.

[2] Невеличкий город недалеко від Генезаретського озера.

[3] Родинне місто апостолів Петра, Андрея й Филипа (Ів 1, 44).

[4] Тир і Сидон — це торговельні міста у Финікії, знані з багацтва, але й із пустоти.

[5] На східний лад. Пор. Єр 6, 26: „Ой, дочко мойого народу! Підпережись веретищем і посип себе попелом; заплач і гірко заридай, як по коханому синові“. Йн 3, 6.

[6] Бо в Тирі й Синоді Ісус не навчав і не творив чудес.

[7] Загинеш нужденно. Це сталось після 66 р. по Христі, як счинилося повстання Жидів усієї Палестини проти римського панування. Римські леґіони здусили повстання, проливши чимало крови, а Капернаум знищили так, що й слід по ньому не лишився.

[8] Стрічаючи своїх учнів в поворотній дорозі. Бо небавом після розіслання сімдесятьох учеників вибрався й Ісус в дорогу до Єрусалиму на Свято Обнови храму, йдучи через Перею.

„Прославляю Тебе, Отче,
Владико неба та й землі,
що Ти затаїв єси це
перед мудрцями й розумними,
а відкрив простим людям.[9]
Так, Отче, бо так було вгодно перед Тобою. 26
Усе передано Мені від мойого Отця. 27
Й ніхто не знає Сина, лишень Отець,
та й Отця ніхто не знає тільки Син,
і той, кому Син хоче обявити.
Прийдіть до Мене всі, 28
що струджені й обтяжені,
а Я вас покріплю.
Візьміть моє ярмо на себе 29
й від Мене вчіться,
Бо я тихий і покірний серцем;
і найдете супокій для ваших душ.
Бо моє ярмо солодке 30
та й тягар мій легенький“.

26. Учні зривають колосся.

12. Того часу йшов Ісус у суботу через засіяні 1
ниви;[1] учні ж Його були голодні й почали зривати
колосся[2] та й їсти. Побачили це фарисеї й ска- 2
зали до Нього: „Ось твої учні роблять те, чого

[9] Таємниці Божого царства закрив Господь перед ученими й фарисеями, а відкрив їх простим рибалкам.

26. Пор. Мк 2, 23-28; Лк 6, 1-5.

[1] Що на них дозрівало вже збіжжя. Діялось це в суботу мабуть після других Великодніх Свят, що на них Ісус був у Єрусалимі, Див. Ів 5, 1.

[2] Бо вбогим було дозволено зривати колосся й на чужому полі. Див. 5 Мой 23, 26: „Як прийдеш на поле ближнього твойого, то можна тобі рвати колосся руками; та серпа не запускай у збіжжя ближнього твого“.

не годиться робити в суботу“.[3] Він же відказав
їм: „Хіба ви не читали,[4] що зробив Давид, як
зголоднів був сам і ті, що з ним були? Як він
увійшов до Божого дому[5] та їв предложені хліби,
а їх не годилось йому їсти, ні тим, що були
з ним, тільки одним священикам?[6] Або чи не чи-
тали ви в Законі, що священики кожної суботи
в святині ломлять суботу, а проте вони не вину-
ваті?[7] А я кажу вам, що тут є більший від свя-
тині.[8] Коли б ви зрозуміли, що значить: Милости
хочу, а не жертви,[9] — то не осуджували б неви-
нуватих. Бо Син Чоловічий є Господом також
і суботи“.[10]

[3] Фарисеї й книжники надто суворо поясняли закон що до святкування суботи, бо Мойсей написав: „Шість днів будеш працювати, а сьомого дня перестань орати й жати“ (2 Мой 34, 21). А вони заказували зірвати хоч би й один колосочок.

[4] В 1 Цар 21, 1-6.

[5] До намету Божого завіту, що за Давида був у Номві, містечку на північ від Рами. Див. 1 Цар 21, 1-6.

[6] Предложені хліби могли споживати тільки священики і то в святім місці. Див. 3 Мой 24, 9.

[7] Священичі чинності при складанні жертов, особливе всепальних, як приготування мяса й розпалювання вогню, нарушували святкування суботи; та тому, що без тих чинностей годі було при богослуженні обійтися, то закон дозволяв їх сповняти й священики не мали за це ніякої провини.

[8] Ісус є безмірно більший від святині. Коли для жертов у ній приношених можна було ломати суботу, то скільки більше могли це робити апостоли, що служили Ісусові.

[9] Самої без любови. Див. Ос 6, 6.

[10] Господом суботи, в розумінні Жидів, є тільки Бог-Ягве. Тому Ісус сказавши, що й Він є Господом суботи, посередньо виявляв своє божество.

27. Сцілення каліки в суботу.

Та й пішов звідтіля й увійшов[1] у їх божницю.[2] 9
І ось був там чоловік, і в нього була всохла рука. 10
Та й питались Його: „Чи годиться в суботу
сціляти?“ — щоб могти Його винувати. Він же 11
відповів їм: „Чи є між вами такий чоловік, що
мав би одну вівцю, і коли б вона в суботу впала
в яму, не взяв би її й не витягнув? На скільки ж 12
гідніша людина від вівці? Тому вільно добро чи-
нити і в суботу“.[3] Та й сказав до чоловіка: „Про- 13
стягни свою руку!“ Той простягнув і стала вона
здорова, як і друга. А фарисеї вийшли та й раду 14
радили проти Нього, як би Його погубити.
Та Ісус знав про це і вийшов звідтіля.[4] Слідом 15
же за Ним ішло безліч народа, а Він сціляв їх
усіх; та заказував їм виявляти Його, щоб сповни- 16 17
лись слова, що їх сказав пророк Ісаія:[5]

Ось мій слуга, що Я вибрав його, 18
мій улюблений, що його
душа моя собі вподобала.
Положу на нього мого духа,
та й він звіщатиме народам суд.
Не буде сперечатись, ні кричати, 19
й ніхто на вулицях не вчує його голосу.
Надломаної тростини він не доломить 20

27. Пор. Мк 3, 1-12; Лк 6, 6-11.

[1] В иншу суботу.

[2] Мабуть ще в Юдеї.

[3] Для здоровля людини вільно в суботу робити те, що роблять скотині, ратуючи їй життя.

[4] З Юдеї до Галилеї над Галилейське море.

[5] Іс 42, 1-4. Євангелист Матей не наводить дослівно Ісаіїного пророцтва про Божого висланця, Христа, доброго й милосерного Спаса, що помагав усім, не шукаючи при тім ні розголосу, ні слави.

і не згасить ґнота димлячого,
аж поки суду не доведе до побіди.
21 Та й на його ім'я
будуть надіятись народи.

28. Після сцілення сліпого немови.

22 Тоді[1] привели до Нього біснуватого, що був
сліпий та й немова; і сцілив його так, що німий
23 промовив і бачив. Тож дивувався ввесь народ та
24 говорив: „Чи це не Син Давидів?“[2] А фарисеї,
як це почули, говорили: „Він не виганяє бісів,
хіба через князя злих духів, Велзевула“.
25 А Ісус, знаючи їх думки, промовив до них:
„Усяке царство, розділене проти себе, запустіє.
І кожний город, або дім, що проти себе поділений,
26 не устоїть. А як сатана сатану виганяє, то він
повстав сам проти себе; як же устоїть його цар-
27 ство? І коли Я проганяю злих духів через Велзе-
вула, то через кого проганяють ваші сини?[3] Тому
то вони будуть вашими суддями.[4]
28 Коли ж Я проганяю чортів Божим[5] духом, то
29 запевне прийшло до вас царство Боже. Або як
може хтось увійти в господу сильного та й зра-
бувати його посуди, якщо перш не звяже силь-
30 ного? Та й аж тоді розграбить його господу. Хто

28. Пор. Мк 3, 22-30; Лк 11, 14-23.

[1] Як Ісус проходив по селах і містечках Галилеї.

[2] Месія - Христос, що мав бути з Давидового роду.

[3] Що за Божою поміччю проганяли злих духів. Див. Мк 9, 37; Лк 9, 49-50.

[4] Жиди були переконані, що їхні сини проганяють злих духів Божою силою, а про Христа кажуть, що Він це робить силою Велзевула.

[5] Лк 11, 20: Божим пальцем — то значить: Божою силою.

не зо Мною, той проти Мене; і хто зо Мною не збирає, той розсипає.[6]

Тому говорю вам: Кожен гріх і хула будуть 31
прощені людям; та хула на Духа не буде прощена.[7] І коли б хто сказав слово на Сина Чоло- 32
вічого, проститься йому;[8] коли ж хто говорив би на Святого Духа, тому не проститься ні в цім житті, ані в будучім.

Або посадіть дерево добре, то й овоч його 33
добрий; а посадіть дерево погане, то й овоч його поганий. Бо дерево пізнається по овочах. Роде 34
гадючий! Як можете говорити добре, коли ви лихі? Бо від повноти серця промовляють уста. Добрий чоловік з доброго скарбу виносить добре; 35
а лихий чоловік зо злого скарбу виносить лихе. Та кажу вам, що з кожного пустого[9] слова, яке 36
скажуть люди, дадуть одвіт в день суду. Бо за 37
твої слова будеш оправданий і за твої слова будеш осуджений".

29. Знак Йони.

Тоді озвалися до Нього деякі з книжників 38
і фарисеїв і сказали: „Учителю, хочем побачити від Тебе яке чудо".[1] А Він відповів їм і сказав: 39

[6] Байдужні до Христа і Його Церкви стають в рядах Христових ворогів. І хто не співділає разом із Христом, щоб людей вести до Бога, той нераз причиняється до того, що вони віддаляються від Бога.

[7] Не тому, що Ісус або Церква не можуть, або не хотять богохульникові простити, а що він, відкидаючи від себе дари Святого Духа, ніколи не спроможеться на плоди, достойні покаяння.

[8] Бо він бачив Божого Сина як людину — убогу, зневажену і до хреста прибиту.

[9] І непотрібного.

29. Пор. Лк 11, 24-26, 29-32.

[1] Що ним ствердив би Ти своє Боже посланництво.

„Лукаве й віроломне[2] покоління жадає чуда; та
40 не одержить чуда, хіба ознаку пророка Йони. Бо
як Йона пробув три дні й три ночі[3] в нутрі вели-
риба, так і Син Чоловічий буде три дні й три
41 ночі в серці землі.[4] Мешканці Ниніви[5] стануть на
суді з тим поколінням і осудять його; бо вони
покаялись після проповіди Йони. А ось тут біль-
ший від Йони.

42 Цариця полудня[6] стане на суд із цим народом
та й осудить його; вона бо з найдальшого краю
землі прибула послухати мудрости Соломона, а
ось тут більший[7] від Соломона.

43 А як нечистий дух вийде із людини, то вешта-
ється по безвіддях, шукаючи спокою, та не на-
44 ходить. То й каже: Повернуся до свого дому,[8] що
з нього я був вийшов. І приходить і застає, що

[2] Святе Письмо Старого Завіту, особливе пророки, зображали звязок ізраїльського народу з Богом як подружжя. Коли ж народ відвертався від Бога, то немов ставав віроломним і чужоложним. Див. Єз 23, 37: „Бо зломили мені віру та й свої руки покровавили й чинили перелюб з ідолами своїми“.

[3] То є три доби. Та у Жидів доба не мусіла мати конечне 24 години; за добу вважали вони й частину дня й частину ночі. Три доби пробування Ісуса в гробі, це часть пятниці до заходу сонця, вся субота й частина неділі від захід-сонця до вчасного ранку.

[4] В гробі або в аді, чистилищі, підземеллі, де пробували душі праведників Старого Завіту.

[5] Ніневія, столиця ассирійської держави, лежала на східнім березі ріки Тигру в Мезопотамії. В першій половині VIII ст. до Хр. підо впливом проповідей пророка Йони, що його Бог виратував з нутра велериба, Ніневитяни каялись свого грішнього життя й навертались до Бога.

[6] Цариця Сави, держави в полудневій Арабії. Див. 3 Цр 10, 1-13.

[7] Бо Син Божий.

[8] До людинн, що з неї був вийшов.

він пустий[9] та виметений і прибраний.[10] Тоді йде 45
й бере з собою сім инших духів, ще лютіших
ніж він, і вони входять і живуть там; і буває
останнє тому чоловікові гірше від попереднього.
Так буде й із цим лукавим родом“.[11]

30. Хто споріднений з Ісусом?

Як ще Він промовляв до людей,[1] то Його 46
Мати й брати[2] стояли на дворі та й хотіли з Ним

[9] Не має вже людина в собі злого духа, але й не прийняла ще до себе Бога.

[10] Та не по Божому.

[11] Фарисеїв.

30. Пор. Мк 3, 31-35; Лк 8, 19-21.

[1] В домі Петра в Капернаумі. Див. Мк 3, 20-35. Матей, почавши з 5 й кінчаючи на 25 уривкові, не держався хронологічного порядку, а річевого, та й події й науку Ісуса укладав у систематичні групи.

[2] Тіточні, що їх на Сході називають також тільки одним словом „брати“. Пор. 1 Мой 29, 13-15. В Євангеліях є згадка про чотирьох „братів“ Ісуса, а саме про Якова Меншого й Йосифа, синів Алфея й Марії (Мт 27, 56; Мк 15, 40), сестри, або що більше подібне до правди, близької родички Пречистої Діви Марії, і про Симона й Юду Тадея, синів Марії й Клеопи (Ів 19, 25), що мабуть є ідентичний з Алфеєм. Якова й Юду Тадея, а може й Симона, Ісус покликав на своїх апостолів. Матей (13, 56) і Марко (6, 3) згадують також про Ісусові — тіточні — сестри. Одначе нема ніде в Євангеліях згадки про синів чи дочок Прч. Діви Марії або Святого Йосифа. З Євангелії Луки (1, 34) виходить, що Марія почала Ісуса в дівоцтві та й, хоч замужня, зложила обіт заховати чистоту аж до смерти. І дванадцять років після народження Ісуса, як Марія й Йосиф ходили з Ним до Єрусалиму, був Він у них єдиним сином (Лк 2, 41-52). Йосиф також не мав своїх дітей перед подружжям з Марією, як про це можна заключати з Євангелії Матея 2, 11, 13-14, 20-21.

47 говорити.[3] І сказав один до Нього: „Ось твоя
Мати й браття твої стоять на дворі та й прагнуть
48 говорити з Тобою“. Він же озвався й відказав
тому, що говорив до Нього: „Хто то моя Мати
49 і хто мені браття?“ І простягнув свою руку до
своїх учнів і сказав: „Ось моя Мати та й моє
50 браття! Бо хто сповняє волю Отця мойого, що
на небі, той[4] Мені брат і сестра та й Мати“.

31. Ісус навчає людей у приповістях.

1 **13.** Того дня вийшов Ісус з дому та й сів
2 край моря.[1] І зійшлась до Нього численна юрба
народу. Тому Він увійшов у човен та й сів, а
3 ввесь народ стояв на березі. А Він промовляв
до нього багато в приповістях[2] кажучи: „Ось
4 вийшов сівач сіяти. І як Він сіяв, то одне впало
при дорозі й прилетіли небесні птахи й видзьо-
5 бали його. А друге впало на камянистий ґрунт,
де не мало багато почви, й зараз зійшло, бо не
6 було глибоко в землі. Та як піднялось сонце, то
воно привяло; а що не мало коріння, то посохло.
7 А деяке впало поміж терен; і підріс терен і за-
8 глушив його. А инше впало на добру почву та
й дало плід, одне в сотеро, друге в шістьдесятеро,

[3] І може й забрати з собою до Назарету. Пор. Мк 3, 20-21.

[4] Є такий дорогий серцю Ісуса, як брат чи сестра ба й рідна мати.

31. Пор. Мк 4, 1-34; Лк 8, 4-18.

[1] Галилейського.

[2] Приповісті — притчі, це коротенькі видумані опо-відання, найчастіше образки з природи або людського життя; у них Ісус через порівнання наглядно пояснював своїм слухачам надприродні правди про царство небесне.

инше в тридцятеро. Хто має уші слухати, то не- 9
хай слухає.

І приступили[3] Його учні та й запиталися Його: 10
„Чому говориш до них у приповістях?“ А Він 11
відповів їм і сказав: „Тому, що вам[4] дано розу-
міти таємниці небесного царства, а їм не дано.[5]
Бо хто має,[6] тому дасться, й він буде мати по- 12
достатком; а хто не має, від того відніметься й
те, що має.[7]

Тому говорю до них у приповістях, бо вони, 13
хоч дивляться, не бачать, і хоча слухають, не чу-
ють, ні не розуміють.[8] І сповняється на них про- 14
роцтво Ісаії, що каже:[9]

Слухом будете слухати, та не зрозумієте;
і дивлячись будете видіти, та не побачите.
Бо тверде стало серце цього народа. 15
Та й вони ушима тяжко чують
і зажмурили свої очі,
щоб часом не побачити очима
й не почути ушима
й не зрозуміти серцем
і не навернутись,
та щоб Я їх сцілив.

А ваші очі блаженні, бо бачать, та й уші 16
ваші, бо чують. Бо, поправді, кажу вам, що багато 17
пророків і праведників бажало бачити, на що ви

[3] Як Ісус вернувся — мабуть до дому Петра в Капернаумі. Пор. Мк 4, 10.
[4] Як будучим проповідникам євангелії.
[5] Через їхнє недовірство і закамянілість серця.
[6] Та дбає.
[7] Якщо не буде дбати.
[8] Що Ісус є Спас; навпаки вони навіть Його чуда приписують діланню злого духа.
[9] Іс 6, 9-10.

глядите, та не виділи; та й чути, чого ви слухаєте, та не чули.

18 19 Отож послухайте приповісти[10] про сівача. До кожного, що слухає слова про царство,[11] та не розуміє, приходить лукавий[12] та й поривае, що посіяне в його серці. Це той, що його посіяно при
20 дорозі. А що засіяно на камянистім ґрунті, це той, що слухає слова й зараз із радістю його приймає.
21 Та не має коріння в собі, то й непостійний; тож, як прийде горе, або напасть за слово, зараз
22 гіршиться. А що посіяно поміж терням, це той, що слухає слова, та журби цього світа й омана багацтва заглушують слово, й воно стає безплідне.
23 А що посіяно на добрій почві, це той, що слухає слова і розуміє й приносить плід та й родить один стократно, другий в шістьдесятеро, инший тридцятькратно".

24 Иншу приповість подав їм кажучи: „Царство небесне стало подібне до господаря, що посіяв
25 добре зерно на своїй ниві. Та як люди спали, то прийшов його ворог і насіяв кукілю між пше-
26 ницю та й відійшов. Коли ж засів підріс і висипалось колосся, то показався й кукіль. А слуги
27 господаря прийшли та сказали до нього: Господарю! Хіба ж не добре зерно посіяв ти на своїй ниві? Звідки ж узявся кукіль?

28 А він відказав їм: Це зробив ворог. А слуги говорили йому: Може хочеш, щоб ми пішли й ви-
29 пололи його. Та він сказав: Ні, щоб припадком, визбируючи кукіль, ви разом з ним не повиривали
30 й пшениці. Дозвольте, нехай ростуть обоє разом

[10] Значення приповісти.
[11] Небесне.
[12] Злий дух, сатана. Див. Лк 8, 12.

аж до жнив. А в жнива скажу женцям: Зберіть перше кукіль і звяжіть його в снопи, щоб його спалити, а пшеницю зложіть до моєї стодоли“.[13]

Иншу приповість додав їм кажучи: „Царство 31
небесне подібне до зерна гірчиці, що його взяв чоловік і посіяв на своїй ниві. Воно, хоч менше 32
від усіх[14] зерен, як виросте, то буває більше від усякого яринного зілля та й стає деревиною[15] так, що прилітають небесні пташки й гніздяться на його гіллю“.[16]

Иншу приповість розповів їм: „Царство не- 33
бесне подібне до квасного тіста, що жінка взяла й розчинила на нім три мірки[17] муки, поки все викисло“.

Те все проповідував Ісус народові в припо- 34
вістях; поза приповістями не промовляв до них нічого,[18] щоб сповнилось предсказане пророком, 35
що мовив:[19]

До приповісток уста мої відкрию,
розкажу загадки предвічні.

Тоді Ісус відправив народ і вернувся до до-

[13] Нераз треба потурати й злим, що поміж добрими, особливе тоді, коли, усуваючи злих, могли б потерпіти й добрі.

[14] Яринних.

[15] Високою й до чотирьох метрів.

[16] Христова Церква буде спочатку маленька, та розвій її буде такий великий, що вона зможе пригорнути до себе всі народи.

[17] Жидівська мірка містила в собі зо сім наших літрів. В трьох мірках було стільки муки, скільки треба на один добрий заміс. Як квасне тісто заквашує й додає розчині росту, так і Церква перемінить і переробить не тільки поодиноких людей, а й цілі народи, що в них запанує дух Христовий.

[18] В тім часі своєї діяльности, як навчав про царство небесне.

[19] Пс 77, 2.

му.[20] І приступили до Нього Його учні й сказали:
„Розясни нам приповість про кукіль на ниві“.
Він же озвався і промовив: „Сівачем доброго
зерна є Син Чоловічий; а нива — це світ. Добре ж
зерно — це сини царства;[21] а кукіль — це сини лука-
вого.[22] А ворог, що його насіяв, то диявол. Жни-
во ж — це кінець віку, а женцями ангели. Оце як
той кукіль збирають і палять на вогні, так буде
й при кінці віку. Пішле Син Чоловічий своїх ан-
гелів і вони позбирають із Його царства всі спо-
куси і тих, що роблять беззаконня, і вкинуть їх у
піч вогненну;[23] там буде плач і скрегіт зубів. Тоді
праведні засяють наче сонце в царстві свойого
Отця. Хто має уші, щоб слухати, то нехай слухає.

Царство небесне похоже на закопаний в полі скарб, що його найшов чоловік і закопав, та й, радіючи з того, йде та й продає все, що має і купує те поле.

Царство небесне подібне й до купця, що пошукує гарних перлин. Коли ж найшов він одну дорогоцінну перлину, пішов, продав усе, що мав, і купив її.

Царство небесне подібне також до сіти, що, закинена в море, зайняла всякі роди риб. Як же стала повна, витягли її на берег і посідавши перебрали добрі риби в посудини, а негодящі повикидали геть. Так буде й при кінці світа. Ви-йдуть ангели й відлучать лихих зпосеред пра-ведних і кинуть їх у піч огненну.[24] Там буде плач і скрегіт зубів.

[20] Петра.
[21] Христового на землі.
[22] Злого духа. Це люди, що не живуть по християнськи.
[23] До пекла. Пор. Лк 16, 24.
[24] В Церкві Христовій на землі будуть разом жити

Чи зрозуміли ви це все?“ Відповіли Йому: 51
„Так, Господи“. А Він їм мовив: „Тому то кожен 52
книжник,[25] навчений про царство небесне, подібен
до господаря, що зо своєї скарбниці виносить
нове та й старе“.

32. Ісус в Назареті.

Як же Ісус скінчив ті приповісті, то відійшов 53
відтіля. І прибув у свій рідний город[1] та й навчав 54
їх у їхній божниці так, що вони вельми дивувались
і говорили: „Звідки у Нього така мудрість і чуда?
Чи ж Він не син теслі?[2] Чи ж Мати Його не зветь- 55
ся Марія, а брати Його Яків і Йосиф і Симон та
й Юда? І Його сестри, чи не всі є між нами? 56
Відки ж Йому це все?“ І зражувались до Нього. 57
А Ісус сказав до них: „Не є пророк без чести,
тільки в батьківщині своїй і в своїм домі“. І не 58
зділав там багато чудес за їх недовірство.[3]

33. Увязнення і смерть Івана Хрестителя.

14. У той час[1] почув володар Ірод[2] про славу 1
Ісуса. І сказав до своїх прислужників: „То Іван 2

добрі й лихі. Христос відділить добрих від лихих аж тоді, як страшний суд настане.

[25] Так кожний, навчений про Божі справи, зо скарбниці свойого знання повинен брати й другим давати все те, що може вийти на користь Церкві й народові.

32. Пор. Мк 6, 1-6; Лк 4, 14-30.

[1] У Назарет, звідкіля походив (Мк 1, 9, 24) і де виріс (Лк 4, 16).

[2] Йосиф, прибраний батько Ісусів, був теслею, та й Ісус помагав йому в його праці. Пор. Мк 6, 3.

[3] Ісус завсіди домагався віри від тих, що в Нього сцілення просили. А в рідним Назареті мало хто міг здобутись на віру в свойого земляка. Див. Мк 6, 5.

33. Пор. Мк 6, 14-30; Лк 9, 7-9.

[1] Як Ісус вислав апостолів благовістити євангелію, а Сам лишився проповідувати в Галилеї.

Хреститель; він воскрес із мертвих і тому чуда ді-
3 ються через нього“.[3] Ірод бо казав схопити Івана,
скувати його в кайдани й посадити в темницю
4 задля Іродіяди, жінки свого брата Филипа.[4] Бо
Іван говорив йому: „Не годиться тобі мати її“.
5 І хотів його стратити;[5] та боявся народа, бо мали
6 його за пророка. А в день Іродових народин
танцювала дочка Іродіяди[6] перед гістьми й подо-
7 балася Іродові;[7] за це під присягою поклявся їй
8 дати, чого буде просити. А вона, намовлена своєю
матірю, сказала:[8] „Дай мені тут на полумиску го-
9 лову Івана Хрестителя“. І засмутився цар; та че-
10 рез присягу[9] й гостей казав дати. Та й післав[10]
11 відтяти голову Іванові в темниці. І принесено
його голову на полумиску та й подано дівчині,
12 а та занесла матері своїй. І прийшли його учні,
взяли тіло й поховали його. Потім пішли й спо-
вістили про це Ісуса.

[2] Ірод Антипа, володар Галилеї й Переї. У своїому житті він ішов слідами батька Ірода Великого.

[3] Іван Хреститель за життя не зробив ні одного чуда.

[4] Іродіяда, унучка Ірода Великого, віддалася була за Ірода Филипа, що жив як звичайна людина. Невдоволена своїм чоловіком, покинула його й пішла до Ірода Антипи, що доводився Іродові Филипові братом по батькові й задля Іродіяди розвівся зо своєю жінкою. Закон Мойсея не дозволяє на такий подружий звязок. Див. 3 Мой 18, 16: „Наготи жінки твого брата не слід тобі відкривати, бо це нагота для твойого брата“.

[5] За намовою Іродіяди. Див. Мк 6, 19.

[6] З першого її подружжя з Іродом Филипом, Саломе.

[7] На бенкетах грала музика й танцювали танечниці.

[8] Щоб так тяжко пімститися на Іванові за те, що він дадав їй та Іродові догану за недозволений подружий звязок.

[9] Щоб не виглядало, що він не додержує слова.

[10] Воїна з прибічної сторожі, що в потребі сповняв повинність ката.

34. Дивне накормлення людей пятьма хлібами.

Як про це почув Ісус,[1] то поплив відтіля[2] човном у безлюдне місце, самітний. Та народ довідався про це й ішов слідом за Ним із городів. Як же Він вийшов на берег і побачив силу народу, то змилувався над ними й уздоровляв їх недужих. А як настав вечір, то приступили до Нього Його учні й сказали: „Безлюдне це місце та й пізній уже час. Відпусти народ, щоб пішов у села купити собі дещо зїсти“. А Ісус відказав їм: „Не треба їм розходитись; ви дайте їм їсти“. Вони ж сказали Йому: „Не маємо тут, тільки пятеро хліба й дві рибі“. А Він сказав: „Принесіть Мені їх сюди“. І звелів народові сісти на траві[3] й, узявши пятеро хліба й дві рибі, споглянув на небо, поблагословив, переломив[4] і дав учням хліби, а учні народові. І їли всі та й наситились і позбирали дванадцять повних кошів[5]

13 14 15 16 17 18 19 20

34. Пор. Мк 6, 30-44; Лк 9, 10-17; Ів 6, 1-13.

[1] Що Іван Хреститель не живе та що Ірод Антипа хоче Його побачити. Див. Лк 9, 7-9.

[2] З Галилеї, що підлягала Іродові Антипі, де пробував і навчав аж до повороту апостолів з місійної подорожі (Мк 6, 30) і переправився на північний берег Генезаретського озера, лівобіч Йордану, недалеко Витсаїди-Юлії (Лк 9, 10). Там володів Филип, що розширив і розбудував цю давню рибальську оселю так, що повстав гарний город, і прозвав його Юліядою в честь дочки кесарія Августа.

[3] У Марка (6, 39): На зеленій траві. Це вказує, що Ісус розмножив хліб перед Великодніми Святами (Ів 6, 4), при кінці березня або з початком квітня, бо в квітні трава вже починає вянути й усихати.

[4] Хліб у Жидів був подібний до наших коржів, то й легко було його ломати.

[5] Подібних до наших кобілок. Як Жиди йшли в до-

21 останків окрушин. А тих, що їли, було з пять тисяч мужчин, окрім жінок і дітей.

35. Ісус вертається в Галилею, по морю йдучи.

22 І зараз приневолив Ісус учнів всісти в човен[1] і плисти поперед Нього на другий берег,[2] поки
23 Він не відпустить народу. А розставшись з народом, Сам один вийшов на гору[3] помолитись.[4] Як же настав вечір, був там на самоті.
24 А човен вже був відплив від берега чимало стай, і хвилі аж кидали ним, бо вітер був їм су-
25 противний. А в четвертій нічній сторожі[5] збли-
26 жився до них Ісус, по морю йдучи. Як же учні побачили, що Він іде по морю, то налякались, бо
27 думали, що це мара, та й скрикнули із жаху. Та Ісус зараз озвався до них і промовив: „Будьте спо-
28 кійні! Це Я, не бійтеся!“ А Петро озвався до рогу, то брали їх зо собою, зложивши в них те, що їм було потрібне в дорозі.

35. Пор. Мк 6, 45-56 і Ів 6, 14-21.

[1] Щоб і учні разом з народом не схотіли настановити Його царем. Див. Ів 6, 15.

[2] До Витсаїди в Галилеї, недалеко Капернаума. Див. Мк 6, 45;

[3] Що на ній був з апостолами перед дивним розмноженням хліба. Див. Ів 6, 3.

[4] Молився Ісус всю ніч на горі перед вибором апостолів (Лк 6, 12) і тоді, як мав обіцяти Петрові верховну владу в Церкві (Лк 9, 18); молиться й тепер, коли має звістити, що дасть людям евхаристійний хліб. Пор. Ів 6, 22-60.

[5] За часів Ісуса Христа Жиди на римський лад ділили ніч на чотири часті, звані сторожами. Кожна сторожа тривала три години. Перша сторожа, вечірня, починалася в шостій годині вечора, друга, північна, кінчилася о півночі; третю, час піяння півнів, числили до третьої години ранку; остання, досвітня, була над ранком до шостої години.

Нього і сказав: „Господи, коли це Ти, то роз-
кажи мені прийти до Тебе по воді“. А Він сказав: 29
„Прийди!“ Отже Петро вийшов з човна і йшов
по воді, щоб прийти до Ісуса. Та як побачив 30
сильний вітер, то злякався і став потапати й за-
кричав кажучи: „Господи! ратуй мене!“ А Ісус 31
негайно простягнув руку і, схопивши його, про-
мовив до нього: „Маловіре, чого ж ти завагав-
ся?“ І як вони увійшли в човен, то затих вітер. 32
А ті, що були в човні, приступили та поклонилися 33
Йому кажучи: „Дійсно, Ти Божий Син“.

І переправившись прибули в землю Генеза- 34
ретську.[6] А люди з того місця пізнали Його та 35
й дали знати по всій околиці й веліли нести до
Нього всіх недужих; а ті благали Його, щоб хоч 36
до краю Його одежі їм доторкнутись. І хто до-
торкнувся, ставав здоровий.

36. Ісус картає фарисеїв.

15. Тоді[1] прийшли до Ісуса фарисеї й книж- 1
ники з Єрусалиму[2] й питалися: „Чого твої учні 2
переступають стародавній заповіт? Не миють бо
своїх рук, як їдять хліб“.[3] Він же озвався і ска- 3
зав до них: „А чому й ви переступаєте заповідь
Божу ради вашого заповіту? Бог бо сказав: Ша- 4
нуй батька та й матір — і: Хто злословить батькові

[6] Дуже врожайну рівнину на північно-західнім березі Генезаретського озера.

36. Пор. Мк 7, 1-23.

[1] Після обітниці Найсв. Тайни Евхаристії й відході багатьох учнів, у Капернаумі (Ів 6, 22-61), як вже минув Великдень, що на нього Ісус не ходив до Єрусалиму.

[2] Щоб назирати за Ісусом.

[3] Цього не наказував закон Мойсея, а вчені в законі, особливе славні рабіни Гіллєль і Шамай.

чи матері, той має вмерти.[4] Ви ж кажете: Хто
скаже батькові чи матері: Те, чим я міг би по-
могти тобі, є жертва,[5] то він може не шанувати[6]
свойого батька, або своєї матері. І знівечили ви
заповідь Божу для вашого звичаю.

Облудники! Знаменито пророкував про вас
Ісаія кажучи:[7]

Цей народ честь Мені складає устами,
та його серце далеко від Мене;
тож даремно вони Мене прославляють,
навчаючи наук і людських заповітів".

Та й прикликав до себе людей[8] і промовив
до них: „Слухайте та зрозумійте! Не те, що вхо-
дить до уст, опоганює людину; а що із уст ви-
ходить, те опоганює людину".

Тоді[9] приступили Його учні й сказали Йому:
„Чи знаєш, що фарисеї, почувши ті слова, згір-
шились?" А Він відповів і сказав: „Кожна ро-
стина,[10] що її не засадив мій небесний Отець,

[4] 2 Мой 20, 12; 5 Мой 5, 16.

[5] Після таких слів річ, кому небудь дана чи тільки приобіцяна, ставала посвячена Богові і з неї не міг вже користати той, до кого ті слова були сказані. Та той, для кого така річ не була „жертвою", міг нею користуватись.

[6] Помагати батькові чи матері.

[7] Іс 29, 13.

[8] Вони були відійшли з фарисеями, що не мали що відповісти Ісусові й тому забралися звідтіль.

[9] Як Ісус прийшов до хати Петра. Пор. Мк 7, 17.

[10] Святе Писання порівнує нераз жидівський народ до ростини. Пор. Іс 60, 21: „І народ твій, всі праведні, повік наслідять землю й зберегатимуть, мов засаджений квіт, діла рук його на славу". Пс. 91, 14:

„Посаджені в Господнім домі
у дворах Бога нашого цвістимуть".

буде вирвана з корінням.[11] Не зважайте на них; 14
вони сліпі, проводирі сліпих. А як сліпий сліпця
веде, то обидва впадуть у яму".

На це сказав Йому Петро: „Виясни нам цю 15
приповість. А Він відповів: „Чи й ви також без- 16
розумні? Хіба не розумієте, що все, що входить 17
в уста, переходить у живіт, а потім в природний
спосіб геть виходить. А що виходить з уст, те 18
йде із серця й воно плюгавить людину. Бо із се- 19
редини, з людського серця, походять злі гадки,
убийства, чужоложства, розпуста, крадіжі, криво-
присяга й богохульства. От що опоганює людину; 20
а їсти невмитими руками, не плюгавить людини".

37. Хананейська жінка.

Та й вибрався звідси[1] Ісус і пішов у сторо- 21
ни Тиру й Сидону.[2] І ось вийшла Хананейська[3] 22
жінка з тієї околиці й благала Його кажучи: „Зми-
луйся над мною, Господи, Сину Давида! Дочку
мою злий дух тяжко мучить". Та Він не промовив 23
до неї ні слова. Тоді приступили Його учні й про-
сили Його кажучи: „Відправ її,[4] бо кричить у слід
за нами". А Він озвався і сказав: „Не послано 24
Мене, тільки до загублених овець дому Ізраїля".

[11] Викинена з Божого царства. Такою ростиною в часах Ісуса Христа була жидівська старшина.

37. Пор. Мк 7, 24-30.

[1] З Галилеї.

[2] Тир і Сидон, два найбільші городи приморської країни Фінікії, що в той час була частиною римської провінції Сирії. Туди пішов Ісус, щоб на якийсь час схоронитися перед фарисеями та й Іродом Антипою.

[3] Фінікійці звали себе Хананейцями; Римляни звали їх край Сирофінікією.

[4] Поможи їй.

25 Та вона наближилася, припала Йому до ніг і бла-
26 гала: „Господи, поможи мені!“ Та Він відповів і сказав: „Не годиться брати хліб у дітей[5] і кидати
27 щенятам“.[6] Та вона сказала: „Так, Господи, але й щенята їдять кришки, що падають зо стола їх
28 господарів“.[7] Тоді Ісус відповів їй і сказав: „Жінко, велика твоя віра; нехай тобі станеться, як бажаєш“. І від тієї години подужала її дочка.

38. Друге дивне розмноження хлібів.

29 А Ісус відійшов звідтіля[1] і прийшов над Гали-
30 лейське море. І вийшов на гору та сів там. І при-йшло до Нього чимало людей, що мали з собою кривих, немічних на руки, сліпих, німих і багато інших. І клали їх Йому в ногах, а Він уздо-
31 ровляв їх. І вельми дивувались, як побачили, що німі говорять, криві ходять і сліпі бачать. Та й величали Бога Ізраїля.

32 А Ісус покликав своїх учнів і сказав до них: „Жаль Мені тих людей, бо вже три дні пробу-вають зо Мною, а не мають що їсти. Та Я не хочу їх відправляти голодними, щоб не знемоглися

[5] Ісус творив чуда головно серед Жидів, а їх Святе Письмо зве дітьми, синами. Пор. Іс 1, 2. „Слухайте, небеса, і вважай земле; Господь бо говорить: Я виховав синів і вивищив, а вони відреклися Мене“.

[6] Поганам.

[7] Ісус не скривдить Жидів, як і їй вчинить добродійство, як не кривдить дітей батько, що дозволяє щенятам їсти спадаючі зо стола окрушки.

38. Пор. Мк 7, 31; 8, 1-9.

[1] Звідтіля, оминаючи волості Ірода Антипи, ішов Ісус через Ливанські гори, долиною Леонту й через Антиливанські гори і прибув у землі Филипа. Коли перейшов їх з півночі на південь, то найшовся в межах Десятигороддя, на схід від Галилейського моря. Див. Мк 7, 31.

в дорозі“.[2] А учні сказали Йому: „Звідки ж нам 33
взяти стільки хліба в пустині,[3] щоб погодувати
так багато народу?“ Та Ісус запитав їх: „Скільки 34
маєте хлібів?“ А вони відповіли: „Сім і трохи
дрібної риби“. Та й велів людям посідати на 35
землі; і, взявши сім хлібів і рибу, поблагословив, 36
ломав і дав своїм учням, а учні людям. І їли всі 37
та й наситилися; а останків кришок назбирали сім
повних кошиків. А тих, що їли, було чотири ти- 38
сячі мужчин, окрім жінок і дітей.

39. Фарисеї домагаються чуда з неба.

А як відправив народ, то сів у човен та й 39
прибув у сторони Магадану.[1]

16. І прийшли фарисеї й садукеї[2] і, спокушу- 1
ючи Його, домагалися, щоб показав їм ознаку
з неба.[3] А Він відповів і сказав до них: „Як ве- 2
чір настане, то кажете: Буде погода, бо небо
червоніє. А вранці: Сьогодня буде погода, бо чер- 3
воніє захмарене небо. То вигляд неба вмієте
пізнати, а знаку хвилини[4] не можете? Лукавий 4

[2] Бо деякі з них іздалека прибули (Мк 8, 3). Ісус дбає не лише про поживу для душі, а й про поживу для тіла.

[3] Мабуть недалеко того місця, де недавно, місяць тому, Ісус нагодував пять тисячів народа.

39. Пор. Мк 8, 10-13; Лк 12, 54-56.

[1] Магадан, це город віддалений кільканадцять км на південний схід від Генезаретського озера.

[2] Може дворяни Ірода Антипи.

[3] За мало їм чудес, зділаних Ісусом на землі; домагаються від Нього чуда з неба на подобу того, що зділав Ісус Навин, коли під час бою задержав у бігу сонце й місяць. (Іс Нв 10, 12-13).

[4] Появи Месії, а саме чудес, що Він творить і пророцтв, що на Ньому сповняються.

рід і віроломний[5] домагається чуда; та не дасться йому знаку, хіба знак пророка Йони“.[6] І, покинувши їх, відійшов.

40. Осторога перед квасом фарисеїв.

5 А Його учні, як відпливали на другий[1] берег,
6 забули взяти хліба. Ісус же наказував їх: „Вважайте і стережіться квасу[2] фарисеїв і садукеїв“.
7 А вони міркували між собою кажучи: „Це те, що
8 ми хлібів не взяли“. Та Ісус пізнав це і сказав:
„Чого ви, маловіри, застановляєтесь між собою,
9 що хліба не маєте? Чи ще не розумієте? Чи не
памятаєте про пятеро хліба на пять тисяч народа,
10 і скільки кошиків ви взяли? Ані про семеро хліба
на чотири тисячі, і скільки кошиків ви взяли?
11 Як же не розумієте, що не про хліб Я говорив
12 вам:[3] Стережіться квасу фарисеїв і садукеїв?“ Тоді зрозуміли вони, що Ісус не говорив їм стерегтись хлібного квасу, а науки фарисеїв і садукеїв.

41. Визнання Петра.

13 А як Ісус прийшов у сторони Кесарії Филипової,[1] то запитав своїх учнів: „За кого люди

[5] Перед Богом.

[6] Як Йона вийшов живий із нутра велериба, так Ісус після трьох днів воскресне з гробу.

40. Пор. Мк 8, 14-21;

[1] Північний берег, що належав до четвертовласника Филипа.

[2] Навчання фарисеїв і садукеїв.

[3] Бо в потребі нагодував би вас чудесним способом.

41. Пор. Мк 8, 27-30; Лк 9, 18-21.

[1] Кесарія Филипова, город недалеко гори Єрмону й одного з трьох джерел Йордану, збудований володарем Филипом, названий так в честь римського кесаря. Щоб відрізнити її від Кесарії в Палестині над Середземним морем, додавано ще імя її оснувателя, Филипа.

приймають Чоловічого Сина?“ А вони відказали: 14
„Одні за Івана Хрестителя,[2] другі за Іллю, инші
за Єремію, то за одного з пророків.[3] Він запитав 15
їх: „А ви за кого Мене вважаєте?“ На це від- 16
повів Симон Петро[4] і сказав: „Ти є Христос, Син
Бога живого“.[5] І озвався Ісус і сказав до нього: 17
„Щасливий ти, Симоне, сину Івана! Бо тіло і
кров не відкрили тобі, а мій Отець, що на не-
бесах. То й Я кажу тобі, що ти Петро-(скеля); 18
і Я на тій скелі збудую мою Церкву й пекельні
ворота[6] її не переможуть. І дам тобі ключі[7] цар- 19
ства небесного. І що ти звяжеш на землі, буде
звязано на небі“.[8] Опісля наказав учням, щоб ні- 20
кому не говорили, що Він Христос.[9]

42. Ісус уперве предсказує свої страждання.

З того часу[1] почав Ісус виявляти своїм 21
учням, що треба Йому піти в Єрусалим і тяжко

[2] Між ними й Ірод Антипа. Див. Мт 14, 2; Мк 6, 14.

[3] Жиди не признавали Ісуса Месією хоч би лишень тому, що спосіб Його життя не відповідав їх сподіванням.

[4] В імені всіх апостолів.

[5] Петро визнає, що Ісус не тільки Месія, Помазанець, але й Божий Син, Бог.

[6] Пекельні сили; висказ ворота, брама, означає в Святому Письмі: замок, твердиня, укріплений город, держава. Пор. 1 Мой 22, 17: „Твої нащадки наслідять брами ворогів своїх“. Єр 14, 2: „Плаче Юдея, ворота її розпались“. Пекельні ворота — царство й сила злих духів.

[7] Символ влади.

[8] Ісус дає Петрові повноту влади над Церквою; що він постановить на землі, те буде мати силу й на небі.

[9] Бо Жиди сподівались, що Месія відновить державу царя Давида.

42. Пор. Мк 8, 31-39; Лк 9, 22-27.

[1] Як Петро в імені всіх апостолів визнав, що Ісус є Христос та й Син Божий.

страждати від старшин і передових священиків
і книжників; і вони вбють Його, та на третій день
22 Він воскресне.[2] А Петро взяв Його на бік і по-
чав Йому перечити кажучи: „Най Бог боронить,
23 Господи! Цього не буде з Тобою“. А Він обер-
нувся і сказав до Петра: „Йди геть від Мене
сатано! Ти спокуса Мені, бо не розумієш, що
24 Боже, а що людське.[3] Тоді сказав Ісус до своїх
учнів: „Коли хто хоче йти слідом за Мною, не-
хай відречеться себе самого й візьме свій хрест[4]
25 і йде за Мною. Бо хто б хотів зберегти своє
життя, той погубить його; а хто б затратив своє
26 життя задля Мене, той найде його.[5] Бо що по-
може людині, коли б і ввесь світ здобула,[6] а душу
свою занапастила? Або що дасть людина в за-
27 міну[7] за свою душу? Бо Син Чоловічий прийде
у славі Отця свойого з ангелами своїми[8] й тоді
28 віддасть кожному по ділах його. Поправді, кажу
вам, деякі з тих, що тут стоять, не зазнають
смерти, аж побачать Чоловічого Сина, як буде
йти[9] у своїм царстві“.[10]

[2] Та апостолам, особливе Петрові, видавалось воно немислиме.

[3] Смерть Ісуса була Богом постановлена як засіб викупити людей з неволі злого духа і поєднати їх із Богом.

[4] Свої терпіння нехай переносить терпеливо, як учень Ісуса.

[5] Хто хотів би своє туземне життя зберегти за всяку ціну, той може стратити щастя у вічному житті. А хто без вагання пожертвує своє дочасне життя ради Христа, той доступить життя вічного в царстві Божім.

[6] Достатки всього світа.

[7] Христові в день страшного суду.

[8] Тоді Христос відречеться тих, що в туземнім житті стидалися Його й відвертались від Його науки.

[9] Про появу Бога, як судді, говорили пророки, що Бог приходить. Див. Іс 3, 14: „Сам Господь прийде на

43. Переображення Господнє.

17. А за шість днїв[1] узяв Ісус Петра та Якова 1
й Івана,[2] його брата, й повів[3] їх осібно на високу
гору.[4] І перемінився перед ними. Лице Його сіяло 2
наче сонце, й одежа Його стала біла як сніг. Та 3
й ось явились їм Мойсей та й Ілля,[5] що розмов-
ляли з Ним.[6] А Петро промовив до Ісуса і сказав: 4
„Господи, добре нам тут бути. Як хочеш, поста-
вимо тут три шатра, Тобі одне, Мойсеєві одне
та й Іллі одне“. І як він ще говорив, то ясна 5

суд проти старшин народу й князів його“. Та Син Чоловічий буде немов іти на суд над Єрусалимом в 70 році, як руйнуватимуть його Римляни; а те бачило багато з Ісусових сучасників.

10 Церква Христова після Його смерти буде сильна й могутня.

43. Пор. Мк 9, 2-13; Лк 9, 28-36.

1 Після того, як Ісус перший раз говорив апостолам про свої страждання й смерть.

2 Їх опісля взяв Ісус до Гетсиманського саду на Оливній горі, щоб вони, свідки Його прославлення, були й свідками Його страждання.

3 Як наставав вечір; Ісус завсіди йшов на довшу молитву тоді, як западала ніч.

4 По давнім переданні на гору Тавор, віддалену дві години ходу на південний схід від Назарету. Та деякі є такої гадки, що Ісус перемінився на одній з Єрмонських гір. Як що Ісус перемінився на Таворській горі, то події, записані: Мт 17, 1-21, Мк 9, 1-28 і Лк 9, 28-44, відбуваються не в волості Филипа, але в Галилеї.

5 Одинокі люди, що були взяті до неба з тілом і душею: Мойсей — як законодавець Старого Завіту, Ілля — пророк, що знехтований Мойсеїв закон відновляв серед свойого народу.

6 Про смерть Ісуса. Див. Лк 9, 31. Те, що апостолів вражало з уст Ісуса, почули вони від найбільших старозавітних пророків.

хмара заслонила їх;[7] та й ось із хмари[8] залунав го-
лос :„Це Син мій улюблений,[9] що Я Собі впо-
6 добав. Його слухайте!“ Як же це почули ученики,
то припали своїм лицем до землі та й вельми на-
7 лякались. Та Ісус приблизився і, доторкнувшись
8 до них, промовив: „Встаньте й не бійтеся!“ Як
же вони піднесли свої очі, то не бачили нікого,
9 тільки одного Ісуса.[10] А як сходили з гори, то Ісус
наказував їм мовлячи: „Не говоріть нікому про
це видіння, поки Син Чоловічий з мертвих не
10 воскресне“.[11] Та учні питалися Його кажучи:
„Чому то книжники кажуть, що Ілля має перше
11 прийти?“[12] А Він відповів і сказав: „Ілля дійсно
12 зявиться і все налагодить. Та кажу вам, що Ілля[13]
вже прийшов; та не пізнали його, а зробили з ним,
що схотіли. Так і Син Чоловічий страждатиме
13 від них“. Тоді ученики зрозуміли, що говорив їм
про Івана Хрестителя.

[7] Ісуса, Мойсея й Іллю.

[8] В Старім Завіті хмара була нераз знаком особливої Божої присутности. Див. 2 Мой 19, 9: „Сказав Господь до Мойсея: Ось Я прийду до тебе в густій хмарі“.

[9] Бог Отець потверджує перед апостолами те, що недавно з Божого надхнення визнав Петро.

[10] Такого, який був, на гору йдучи.

[11] Апостоли заховали в тайні ту преславну подію.

[12] Спираючись на висказі пророка Малахії (Мал 4, 5: „Ось Я пішлю до вас Іллю Тесвітянина перед настанням великого та явного дня Господнього“), Жиди надіялись, що Ілля зявиться на землі перед приходом Месії. Та він прийде аж при другім явленні Месії, на страшний суд, і тоді все направить (Мт 17, 11) і наверне „синів Якова“ до Христа. Див. Іс 59, 20 і Рим 11, 26: „Прийде з Сіону Спаситель і відверне безбожність від Якова“. Тому апостоли дивувалися, що Месія вже прийшов, хоч Ілля ще не зявився.

[13] Іван Хреститель. Пор. Лк 7, 30.

44. Уздоровлення нічного сновиди.

А як вони зійшли[1] до народу, то приступив 14
до Нього чоловік, впав перед Ним навколішки
й промовив: „Господи, змилуйся над моїм сином! 15
Він бо сновида[2] й тяжко недужий. Бо часто па-
дає в огонь, а нераз у воду. Я привів його до 16
твоїх учнів,[3] та вони не могли його сцілити“. А 17
Ісус озвався і сказав: „О роде невірний і роз-
путний! Доки ж терпітиму вас![4] Припровадьте 18
його сюди до Мене“. І погрозив йому Ісус та й
вийшов з нього злий дух, а хлопець подужав з тієї
години. Тоді[5] приступили до Ісуса Його учні й 19
на самоті питалися: „Чому ми не могли його
прогнати?“ А Ісус відповів їм: „Через недовірство 20
ваше. Бо, поправді, кажу вам, що як би ви мали
віру, як зерно гірчиці,[6] то ви сказали б до цієї
гори:[7] Перейди звідси туди — й вона б перейшла.
І не було б нічого для вас неможливого. Та цього 21
роду не можна позбутися, як тільки молитвою
й постом“.[8]

44. Пор. Мк 9, 14-32; Лк 9, 37-45.

[1] Другого дня вранці після славної переміни на горі. Див. Лк 9, 37.

[2] Ще й до того глухий і німий. Див. Мк 9, 24.

[3] Як Ісус був з Петром, Яковом й Іваном на горі.

[4] Пробувати з апостолами, що не мали такої віри, щоб могти сцілити хлопця; терпіти фарисеїв, своїх найтяжчих ворогів, і юрбу, що цікавилась тільки тим, чи Ісус уздоровить нещасного хлопця.

[5] Як Ісус, відпустивши народ, увійшов до дому. Див. Мк 9. 27.

[6] Маленьку, як зерно гірчиці, але щиру.

[7] Тавору або Єрмону. Гора у Жидів є символом величезної перепони; переносити гору, значить, побороти й найбільші трудності.

[8] Молитва лучить людей із Богом, збільшає їхню

22 А як вони пробували в Галилеї, сказав до
них Ісус: „Син Чоловічий буде виданий у руки
23 людей, що вбють Його; та Він на третій день
воскресне. І вони тяжко засмутились.

45. Податок на святиню.

24 А як прийшли в Капернаум, то приступили
до Петра ті, що збирають податок, і спитали:
25 „Чи ваш Учитель платить податок?“[1] Він відповів:
„Так“. А як увійшов до дому,[2] то перший Ісус
озвався до нього та й промовив: „Як тобі зда-
ється, Симоне? Від кого земські царі побирають
податок, або поголовне? Від своїх синів, чи від
26 чужих?“ А як він відповів, що від чужих, сказав
27 йому Ісус: „На таке, то сини[3] вільні. Та щоб їх
не гіршити, то йди над море, закинь вудку й
візьми першу рибу, що спіймаєш, отвори їй рота
й найдеш статир;[4] вийми його та дай їм за Мене
і за себе“.

віру, що є джерелом сили, а піст відводить від земських справ і наближає до Бога.

45.

[1] Кожний дорослий Жидовин від 20 року життя мав щороку на весну платити дві драхми податку на святиню. Не платили його тільки законовчителі. А що збирачі податку бачили, що й Ісус навчає народ, то не знали, як із Ним поступити.

[2] Не до Петрового, а до чужого, де були малі діти. Пор. Мк 9, 32.

[3] З порівнання слідує, що Ісус, Син Божий, не повинен платити податку, призначеного на удержання Божої святині.

[4] Грецький срібний гріш, вартости чотирьох драхм; приблизно наших чотирьох золотих гривень.

46. Сперечка про першенство.

18. У той час[1] приступили учні до Ісуса й 1
спиталися! „Хто саме більший у царстві небеснім?“[2]
А Він прикликав до Себе дитя й поставив його 2
посеред їх і сказав: „Поправді, кажу вам, коли 3
не змінитеся й не будете як діти,[3] то не ввійдете
в царство небесне. Бо хто упокориться, як те 4
дитя, той буде більший в царстві небеснім. І хто 5
прийме одне[4] таке дитя в моїм імені, той Мене
приймає. А хто згіршив би одне з цих маленьких,[5] 6
що в Мене вірують, такому було б ліпше, щоб
йому млиновий камінь завісити на шиї й утопити
в морській глибині.[6]

Горе світові від спокус. Одначе спокуси му- 7
сять приходити.[7] Та горе тому чоловікові, що
через нього спокуса приходить. Тому, коли твоя 8
рука або твоя нога спокушує тебе, то відітни
її та й кинь від себе; краще тобі безруким або
калікою ввійти до життя, ніж з двома руками або
двома ногами бути киненим у вогонь вічний. І як 9
твоє око тебе спокушує, то вирви його та й кинь
від себе; лучше тобі одноóким увійти до життя,
як мати двоє очей і бути киненим в огняне пекло.
Стережіться, щоб не зневажити одне з цих ма- 10

46. Пор. Мк 9, 33-36; 42-47; Лк 9, 46-48, 17, 1-2.

[1] Як Ісус ішов із учнями до Капернауму. Пор. Мк 9, 32.

[2] Причиною тієї розмови було мабуть те, що Ісус взяв із Собою тільки Петра, Якова й Івана тоді, як воскресив дочку Яіра та як ішов на гору, де перемінився.

[3] Невинні.

[4] Виявить йому любов, добре серце, поможе.

[5] Маленьких вірою.

[6] Страшна кара, що її у Жидів не завдавали. Ісус наглядно вказує, який це великий гріх згіршити невинну людину й довести її до гріховного упадку.

[7] Бо люди мають свобідну волю та й нахил до гріха.

леньких, бо кажу вам, що їхні ангели на небесах[8]
завсіди дивляться в лице Отця мойого, що на
11 небі. Бо Син Чоловічий прийшов спасти, що було
загинуло.

47. Загублена вівця.

12 Як вам здається? Як би хто з вас мав сто
овець та й одна з них заблукалась, чи не покине
він девятьдесять девять у горах та й не піде шу-
13 кати тієї, що заблукалась? А як доведеться йому
найти її, то, дійсне, кажу вам, що більше тішиться
нею, ніж девятьдесять девятьма, що не заблудили.
14 Так отже не є воля перед вашим Отцем небесним,
щоб загинуло одне з цих малих.

48. Братнє напімнення й опрощення.

15 Коли ж твій брат ізгрішить проти тебе, то йди
й скартай його в чотири очі. Якщо тебе послухає,
16 то ти придбав твойого брата. А як би не послу-
хав, то візьми з собою ще одного або двох, щоб
усяку справу стверджено словом двох або трьох
17 свідків.[1] А як би й їх не послухав, то скажи
Церкві. А коли й Церкви не послухає, то нехай
18 буде він тобі як поганин і митар.[2] Поправді, ка-
жу вам: Що звяжете на землі, буде звязане й на
небі, і що розвяжете на землі, буде розвязане

[8] Оці слова Христові вказують, що кожна людина має свойого ангела хоронителя.

47. Див. Лк 15, 4-7.

48.

[1] По закону Мойсея. Див. 5 Мой 19, 15.

[2] Що їх треба оминати, як Жиди оминали митарів і поган, щоб не наражатись на їх лихий вплив. А Талмуд наказував навіть виключати митарів з релігійної спільноти вибраного народу.

й на небі.[3] Ще кажу вам: Коли двоє з вас зго- 19
дяться на землі про всяку річ, що її проситимуть
у мойого Отця небесного, то станеться їм. Бо 20
де зійдеться двоє, або троє задля мойого імени,
там Я посеред них".

Тоді приступив Петро та спитався Його: 21
„Господи, скільки разів, коли провиниться супроти
мене мій брат, маю йому прощати? Чи до сімох
разів?"[4] Ісус відповів йому: „Не кажу тобі до сі- 22
мох, а до сімдесять сімох разів.[5]

Тому царство небесне стало подібне до царя, 23
що хотів розрахуватись зо своїми слугами.[6] А як 24
почав розчислюватись, то привели перед нього
одного, що був йому винен десять тисяч талан-
тів.[7] А що він не мав звідки віддати, звелів пан 25
продати його й жінку й дітей і все, що мав, та
й віддати довг.[8] Тоді той слуга припав перед ним 26

[3] Перед першим провіщенням своїх страждань і переміною на горі Ісус обіцяв дати Петрові найвищу владу в своїй Церкві, ключі царства небесного. (Мт 16, 19). Тепер — подібними словами — дає своїм апостолам владу над вірними.

[4] Рабіни дозволяли прощати тільки тричі.

[5] Багато разів.

[6] На Сході навіть дуже високі урядники у відношенні до свого царя були слугами.

[7] Талант, це найбільша грошева одиниця; в Греції мав він вартість 60 мін або 600 драхм чи динаріїв і приблизно стільки українських золотих гривень. Увесь великанський довг, що виносив з 60 міліонів, треба розуміти як гіперболю. У тих часах високі урядники жили вельми розкішно, марнотратно, то й могли наробити чимало довгів, особливе тоді, як арендували податки з кількох волостей та їх довший час до царської скарбниці не віддавали.

[8] Мойсеїв закон дозволяв вірителеві продати довжника. Див. 3 Мой 25, 39: „Коли задовжиться у тебе хто

і благав його кажучи: Пане, потерпи мені і все
27 віддам тобі. І змилосердився пан над тим слугою,
28 увільнив його й дарував йому довг. Як же вийшов той слуга, то стрінув одного зо своїх товаришів, що був йому винен сто динаріїв.[9] І вхопив його
29 та й дусив кажучи: Віддай, що ти винен. Тоді його товариш припав йому до ніг і благав його
30 кажучи: Потерпи мені і все тобі віддам. Та він не схотів, а пішов і посадив його в темницю, аж
31 поки віддасть довг. А товариші його бачивши, що сталося, були дуже огірчені й пішли та роз-
32 казали своїому панові все, що сталося. Тоді призвав його пан його і сказав йому: Слуго лукавий! Увесь той довг я дарував тобі, бо ти благав мене.
33 Чи ж не слід було й тобі зглянутись над своїм товаришем, як і я зглянувсь над тобою? І роз-
34 гнівався його пан і передав його мучителям,[10] поки
35 віддасть йому ввесь довг. Так і Отець мій небесний учинить з вами, коли не простите, кожен своїому братові, від сердець ваших“.[11]

з твоїх братів і продасться тобі, то не неволь його невільничою службою“. І римські закони дозволяли на продаж довжника вірителеві.

[9] Зо 100 золотих гривень.

[10] Що мали його так довго мучити, доки не віддасть усього довгу. Та в цім випадку довжник не міг ніколи сплатити довгу, то й кара його мала б тривати до смерти.

[11] Бог простить нам і найбільші наші провини, як і ми прощаємо нашим ближнім; коли ж ні, то покарає нас вічною карою.

В ЮДЕЇ І В ЄРУСАЛИМІ

(19, 1-25, 46)

49. Подружжя й безженство.

19. І сталось, як Ісус скінчив ті науки, то 1
вийшов з Галилеї[1] і прийшов у сторони юдейські
за Йорданом. І йшло за Ним чимало народу, а 2
Він їх там сціляв. А приступили до Нього й фа- 3
рисеї й, спокушуючи Його, питалися: „Чи годить-
ся чоловікові розвестись зо своєю жінкою з якої
небудь причини?“[2] А Він відказав на те: „Чи не 4
читали ви, що Творець від початку створив їх
чоловіком та й жінкою[3] і сказав: Для того чоло- 5
вік покине батька й матір і зєдиниться з дружи-
ною своєю і стануть обоє одним тілом.[4] Тому 6

49. Пор. Мк 10, 1-16; Лк 18, 15-17.

[1] А радше з Переї (Ів 10, 40), відкіля Ісус пішов до Юдеї, а звідти до містечка Єфраїму на пограниччі Юдеї й Самарії (Ів 11, 1-54). З Єфраїму вибрався Ісус востаннє до Галилеї (Лк 17, 11-18, 14). Розпрощавшись на все з рідною країною перейшов знов за Йордан до Переї. Пор. Мк 10, 1.

[2] За часів Ісуса Христа були Жиди, що придержувались науки вченого рабіна Гіллєля, що з жінкою можна розвестись з якої небудь причини. Инші, між ними й чимало фарисеїв, ішли за гадкою рабіна Шаммая, що з жінкою можна розвестись тільки тоді, коли вона поступила неморально.

[3] Призначуючи одну жінку одному чоловікові.

[4] 1 Мой 2, 24. Ті слова сказав Адам з Божого надхнення, тому й Ісус наводить їх як слова Божі.

вони вже не двоє, а одне тіло.[5] А що Бог зєднав,
7 нехай чоловік не розлучає.“[6] І запиталися Його:
„Чому ж Мойсей звелів дати розвідний лист і від-
8 правити?“[7] А Він відповів: „Бо Мойсей через ва-
ше тверде серце дозволив вам відправляти ваші
9 жінки. Та зпочатку так не було. А Я вам кажу,
що кожний, хто відправляє свою жінку, хіба що
за перелюб,[8] і жениться з иншою, чужоложить.[9]
А хто ожениться з розведеницею, той чужоло-
10 жить“.[10] І сказали Йому учні:[11] „Коли така справа
11 чоловіка з жінкою, то краще не женитись“. А Він
відказав їм: „Не всі можуть іти за цим словом,
12 а кому дано. Бо є неспосібні до подружжя, що
з матернього лона так народились; і є безженні,
що їх люди безженними зробили;[12] і є безженні, що
самі безженству посвятились задля царства небес-
ного. Хто може цього доконати, нехай доконує“.

[5] Як джерело нового, тілесного, життя своїх дітей.
[6] Та й одного тіла не можна ділити на части без знищення його.
[7] 5 Мой 24, 1: „Коли візьме чоловік жінку й буде її мати, та вона не знайде ласки перед його очима з приводу якоїсь мерзоти, так він напише їй розводового листа та й дасть його їй в руки й відпустить її зо свого дому“.
[8] Та й тоді не розривається подружжя, тільки чоловік і жінка розлучаються від спільного життя. Бо по словам Ісуса подружжя нерозривне з Божої постанови та й таке було воно з початку (Мт 19, 4-6, 8; Мк 10, 6-9); тільки Мойсей дозволив давати розвід в деяких випадках (Мт 5, 31; 19, 8). Та Ісус привернув подружжю первісну нерозривність (Мт 5. 32). Так і зрозуміли Ісусові слова апостоли (Мт 19, 10; Мк 10, 11-12, Лк 16, 18).
[9] Виставляючи її на затрату подружої вірности.
[10] Бо попередня звязь подружа не розірвана.
[11] Дома. Див. Мк 10, 10.
[12] Позбавивши їх, фізично або морально, можности стати подругами.

Тоді приносили до Нього малих дітей, щоб 13
положив на них свої руки й помолився. Та учні
забороняли їм. А Ісус сказав до них: „Пустіть 14
дітей і не бороніть їм приходити до Мене, бо
таких[13] є царство небесне“. І клав на них руки 15
й відійшов відтіля.

50. Добровільне вбожество.

А ось приступив один[1] і запитався Його: 16
„Добрий Учителю! Що доброго мені робити, щоб
осягнути життя вічне?“ А Він відповів йому:
„Чому питаєш Мене про те, що добре? Один[2] 17
є добрий, Бог. А коли хочеш доступити життя,
бережи заповіді“. Той запитав: „Які?“ А Ісус від- 18
казав йому: „Не вбивай, не чужолож, не кради,
не свідчи ложно; шануй батька та й матір і люби 19
ближнього твого, як себе самого“.[3] Юнак сказав 20
Йому: „Це все я заховував ізмалку. Чого ж мені
ще не стає?“ Відказав йому Ісус: „Як хочеш бути 21
досконалий, то йди, продай ввесь свій маєток і
роздай вбогим, а будеш мати скарб у небі; потім
прийди та йди за Мною“. А юнак, почувши ті 22
слова, відійшов засумований,[4] бо мав великі до-
статки. Ісус же сказав до своїх учнів: „Поправді, 23

[13] Невинних і чистих серцем, як діти.

50. Пор. Мк 10, 17-31; Лк 18, 18-30.

[1] Юнак (Мт 19, 20) зо знатного роду (Лк 18, 18).

[2] Як джерело і взір всякого добра.

[3] Ісус вичислив тільки ті Божі заповіді, що відносяться до людей, ближніх. А на любові до ближнього основується й любов до Бога. Пор. 1 Ів 4, 20: „Хто бо не любить свойого брата, що його бачить, то не може любити Бога, що його не видить“.

[4] Бо волів свої достатки, ніж досконале життя в убожестві.

кажу вам, багач із трудом увійде в царство не-
24 бесне.[5] Та й ще раз кажу вам: Легче верблюдові
пройти крізь ухо голки,[6] як багатому ввійти у
царство Боже“.
25 Як учні те почули, то вельми здивувалися й
26 говорили: „То хто може спастися?“ А Ісус спо-
глянув на них і відповів: „Людям це неможливе,
27 та в Бога все можливе“.[7] Тоді озвавсь Петро й
сказав до Нього: „Ось ми усе покинули та й пішли
28 за Тобою; так що нам буде?“ А Ісус відповів їм:
„Поправді, кажу вам, що ви, пішовши слідом за
Мною, в день відродження,[8] як Син Чоловічий ся-
де на престолі своєї слави,[9] засядете також на
дванадцяти престолах судити[10] дванадцять поко-
29 лінь Ізраїля. І кожний, хто покине дім, або бра-
тів чи сестер, або батька чи матір, або жінку й
дітей, або поля ради мойого ймення, дістане за
це в сотеро більше[11] і життя вічне наслідить.

[5] Бо багацтва дуже скоро доводять людей до гріха.

[6] Пословиця, що висловляє довершення незвичайно тяжкого труду. Пор. українську пословицю: „Як рак свисне“.

[7] Бог своєю ласкою може доконати того, що й багатир буде уживати свойого багацтва для добра ближніх. Пор. Фил 4, 13: „Все можу в тому, що мене скріпляє“.

[8] Всесвіту, а воно прийде по страшнім суді. Див. Іс 65, 17: „Буде бо нове небо та й нова земля, а попередні підуть у непамять і згадка про них не приходитиме до серця“. 66, 22: „Бо як нове небо та й нова земля, що я сотворю, говорить Господь, так буде жити ваш рід та й імя ваше“. Об 21, 1: „І бачив я нове небо та й нову землю; перше бо небо та й земля проминула та й моря вже більш не було“.

[9] При кінці світа, в день страшного суду, що почнеться відродженням, цебто воскресінням померлих.

[10] Бути найближчими свідками суду.

[11] Вже в цім житті.

і много, що є першими, будуть останніми,[12] а останні прешими“.[13]

51. Робітники у винограднику.

20. „Бо царство небесне похоже на господаря, 1
що рано вранці[1] вийшов наймати робітників у свій
виноградник. А як згодився з робітниками по ди- 2
нарію[2] на день, то післав їх у свій виноградник.
І коли вийшов коло третьої години,[3] побачив 3
инших, що стояли на майдані без роботи. І ска- 4
зав до них: Ідіть і ви у мій виноградник, а я вам
дам по справедливості. І ті пішли. Коли ж знову 5
вийшов коло шостої й девятої[4] години, то зробив
так само. А як вийшов коло одинадцятої години,[5] 6
застав инших, що стояли, та й спитав їх: Чого
стоїте тут увесь день без роботи? Вони відказали 7
йому: Бо ніхто не найняв нас. Він сказав до них:
Ідіть і ви у виноградник. А як настав вечір, ска- 8
зав господар винограднка до свого управителя:
Заклич робітників і дай їм плату, починаючи від
останніх аж до перших. І ті, що прийшли коло 9

[12] Як не видержать у службі Христові.

[13] Як навернуться і підуть за Ісусом Христом.

51.

[1] Ще перед сходом сонця, бо робочий день тривав від сходу до заходу сонця.

[2] Звичайна денна плата робітникові; вона виносила приблизно стільки, що варта золота гривня.

[3] Нашої девятої години ранком.

[4] В саме полудне та в третій годині після полудня.

[5] В пятій годині вечером, перед заходом сонця, бо збір вина відбувається у вересні, коли день має дванадцять годин.

10 одинадцятої години, дістали по динарію. А ті, що
прийшли перші, гадали, що дадуть їм більше; але
11 й вони дістали по динарію. А як його дістали,
12 то нарікали на господаря кажучи: Ці останні
працювали тільки одну годину, а ти зрівняв їх
13 з нами, що терпіли тяготу дня та й спеку. Він же
озвався і сказав одному з них: Друже, не роблю
тобі кривди. Чи ж не за динарія згодився ти зо
14 мною? Бери своє і йди! Я тому останньому хочу
15 дати так, як тобі. Чи ж не вільно мені зробити
зо своїм, що хочу? Чи твоє око для того зависне,
16 що я добрий?[6] Так будуть останні першими, а
перші останніми; бо багато є кликаних,[7] а мало
вибраних“.[8]

52. Ісус у третє предсказує свої страждання.

17 Як же Ісус ішов до Єрусалиму, то взяв дванадцять учнів на бік і говорив до них по дорозі:[1]

[6] Так на землі, як і в небі наступить надгорода не лиш по заслузі людей, але й по Божій волі, залежно від того, скільки кому Бог ласк давав. Пор. 1 Кор 12, 11: „А це все діє один і той самий Дух, розділюючи кожному, як хоче“.

[7] До звичайної служби Богові.

[8] До особлившої святости.

52. Пор. Мк 10, 32-45; Лк 18, 31-34.

[1] Вже в першому році своєї прилюдної діяльности, в Юдеї, натякнув Ісус про свою смерть. Див. Ів 3, 14. В третьому році говорив Ісус вже явно апостолам про свої страждання, смерть і воскресення. Перший раз в Літі, в волості Филипа, після того, як Петро визнав, що Ісус — Син Божий. Пор. Мт 16, 21; Мк 8, 31-32; Лк 9, 22. Другий раз в Галилеї, у волості Ірода Антипи, недовго після переміни на горі. Пор. Мт 17, 21-22; Мк 9, 30-31; Лк 9, 44. А це вже третій раз Ісус ясно говорить апо-

„Ось ідем до Єрусалиму та й Син Чоловічий буде 18
виданий передовим священикам і книжникам; та
й засудять Його на смерть і віддадуть Його по- 19
ганам на наругу та й на катування й на розпяття;
та Він на третій день воскресне“.

Тоді приступила до Нього мати синів Зе- 20
ведея[2] зо своїми синами, і, поклонившись Йому
низько, просила чогось у Нього. А Він сказав 21
до неї: „Чого хочеш?“ Відповіла Йому: „Скажи,
щоб ці обидва сини мої сиділи в твоїм царстві,
один по твоїй правиці, а другий по лівиці“.[3] Ісус 22
же відповів на це: „Не знаєте, чого просите. Чи
можете пити з чаші,[4] що Я маю випити?“ А вони
відказали Йому: „Можемо“. Він же сказав до 23
них: „З моєї чаші будете пити.[5] А щоб сидіти
в Мене по правиці, або по лівиці, не Я маю дати,

столам про свої страждання й смерть, що від неї ділили Його тільки два тижні. Пор. Мк 9, 33-34; Лк 18, 31-33. Думка про те не покидала Ісуса в останніх місяцях Його туземного життя.

[2] Соломія (Мт 27, 56; Мк 15, 40), що з кількома галилейськими жінками служила й своїми датками допомагала Ісусові й апостолам у прожитку й ішла за Ісусом аж на гору Голгофту.

[3] Сидіння по правиці й по лівиці, це знак найвищої влади й честі.

[4] Чашею називає Ісус свої страждання. Під словом „чаша“ Жиди розуміли судьбу, призначену людині Богом. Пор. Пс 74, 9:

„В Господній бо руці
чаша вина, що опянює,
повна вина, що заправлене“.

Пс 115, 4: „Чашу спасіння я візьму
й імя Господнє призову“.

[5] Яків згинув мученичою смертю (Дн Ап 12, 2); Івана Жиди мучили й били (Дн Ап 5, 40-41).

але припаде це тим, кому приготовано від мо-
його Отця“.[6]
24 Почувши це, десять ремствували на обидвох
25 братів. А Ісус прикликав їх до Себе й промовив:
„Ви знаєте, що князі народів панують над ними,
26 а вельможі правлять ними. Не так має бути між
вами. А хто зпоміж вас хотів би стати великим,
27 нехай вам буде слугою; а хто між вами хотів би
28 бути перший, нехай буде вам рабом.[7] Та ж і
Син Чоловічий не прийшов, щоб Йому служили,
а щоб послужити й віддати своє життя як викуп[8]
за многих“.[9]

53. Єрихонські сліпці.

29 А як вони виходили із Єрихону, то йшло
30 за Ним чимало народа.[1] І ось два сліпці,[2] що си-

[6] Не є справою самого Ісуса рішати про життя благословенних у небі, бо Бог Отець разом зо Сином і Святим Духом рішили про це вже від сотворення світа.

[7] До вічної слави доходиться дорогою покори й служби ближнім.

[8] Ціною своєї смерти відкупив Ісус людський рід зпід власти злого духа. Пор. 1 Пет 1, 18-20: „Не тлінним золотом або сріблом викуплені ви від вашого марного поступування, що вам передали батьки, але дорогоцінною кровю Христа, як непорочного й чистого агнця, передбаченого вже перед заложенням світу й обявленого в останні часи задля вас“.

[9] Ісус пролив свою кров за всіх, щоб усіх відкупити, та тільки многі схочуть з відкуплення користати. Пор. Мк 14, 24; 1 Тим 2, 5-6: „Бо є один Бог, один і посередник між Богом і людьми, чоловік Ісус Христос, що дав Себе самого на відкуплення за всіх“.

53. Пор. Мк 10, 46-52; Лк 18, 35-43.

[1] Багато прочан вже йшло до Єрусалиму на Великодні Свята.

[2] Про сцілення єрихонських сліпців розповідають три

діли край дороги, почули, що йде Ісус, і закликали кажучи: „Господи! Змилуйсь над нами, Сину Давидів!“ Та люди сварили на них, щоб мовчали. 31
Вони ж ще дуще кричали кажучи: „Господи, зглянься над нами, Сину Давидів!“ А Ісус зупинився 32
й закликав їх і спитав: „Чого хочете, щоб Я вам учинив?“ А вони відповіли: „Господи, щоб отво- 33
рились наші очі“. І змилувався Ісус над ними й 34
доторкнувся до їх очей. А вони зараз прозріли й пішли за Ним.

154. Торжественний вїзд до Єрусалиму.

21. А як наближались[1] до Єрусалиму й до- 1
ходили до Витфагії на Оливній горі, то Ісус ви-
слав двох учнів, сказавши до них: „Ідіть у село,[2] 2
що перед вами; і зараз найдете привязану ослицю
та й осля з нею; відвяжіть і приведіть до Мене.
А як хто буде вам що говорити, то скажіть, що 3

евангелисти; одначе Марко й Лука тільки про сцілення одного. А саме Марко оповідає про сцілення сліпця Вартимея тоді, як Ісус вийшов з Єрихону (10, 46-52), а Лука про сцілення незнаного з імени сліпця перед входом до Єрихону (Лк 18, 35-43). Матей (20, 29-34) представив оба сцілення разом і умістив їх після виходу Ісуса з Єрихону. За часів Ісуса Христа були два городи з імям Єрихон: старий, жидівський, і новий, Ірода. Йдучи з Переї до Єрусалиму, переходилося перше попри старий Єрихон; у віддаленні пів години ходу був новий Єрихон. Можливе, що одного сліпця сцілив Ісус після того, як відійшов зо старого, а другого перед входом до нового Єрихону.

54. Пор. Мк 11, 1-10; Лк 19, 29-38; Ів 12, 12-19.

[1] В неділю. Пор. Ів 12, 12.

[2] Витфагію; вона лежала при дорозі з Витанії до Єрусалиму на верху Оливної гори, що стоїть на схід від Єрусалиму над потоком Кедроном. Її назва походить від оливних дерев, що за часів Ісуса густо вкривали гору.

їх Господеві[3] треба, та й він зараз їх пустить".
4 А це сталось, щоб сповнилось слово пророка,
що сказав:[4]

5 Скажіть дочці Сіону:[5]
Оце твій цар до тебе йде
спокійний, сидячи на ослі,
та на жеребяті підяремної.

6 Учні пішли й зробили, як їм приказав Ісус.
7 І привели ослицю та й осля і положили на них
8 свої одежі та й Він сів на них. Та й чимало людей слало свої одежі по дорозі, инші ж відтинали
9 галузки з дерев і встеляли дорогу.[6] А юрба, що йшла поперед Нього й слідом за Ним, кликала й говорила:

„Слава[7] Давидовому Синові!
Благословен, що йде в імя Господнє,
Слава на висоκості".

10 А як увійшов до Єрусалиму, то заворушився
11 ввесь город питаючись: „Хто це?"[8] А люди казали: „Це Ісус, пророк із Назарета галилейського".

[3] Мешканці Витфагії знали Ісуса з Його побуту в Витанії у Марії й Марти (Лк 10, 38-42) і з воскресіння їх брата Лазаря (Ів 11, 1-53).

[4] Іс 62, 11; Зах 9, 9.

[5] Мешканцям Єрусалиму.

[6] Такі привітання знатніших людей були у Жидів звичаєм. Пор. 4 Цар 9, 12-13.

[7] По жидівськи: „Госанна".

[8] Єрусалимляни знали Ісуса. А це питання було обявом нетаєної заздрости, що чужосторонній народ з такою почестю вітав ненависного їм Галилейця у їх столичнім городі. Мабуть прочани, а між ними й чимало Галилейців, збентежені неприхильністю Єрусалимлян до Ісуса, не сміють називати Його Месією, тільки пророком.

55. Ісус проганяє купців із святині.

А Ісус[1] увійшов до Божої святині[2] й повиганяв усіх купуючих і продаючих у святині[3] й поперевертав столи міняйлів та й ослони тих, що продавали голуби.[4] І мовив до них: „Написано:[5] Мій дім домом молитви буде зватись, а ви зробили з нього яскиню розбійників.“[6] І приходили до Нього в святині сліпі й криві і Він сціляв їх. 12 13 14

А передові священики і книжники, бачивши діла, що Він творив, та й дітей, що покликували в святині й говорили: Слава Синові Давида — розлютились і сказали до Нього: „Чи чуєш, що оці говорять?“ А Ісус відказав їм: „Так. Чи ви ніколи не читали,[7] що з уст дітей і немовлят приготував єси хвалу?“ Та й покинув їх і вийшов з города до Витанії і там остався. 15 16 17

56. Проклята смоківниця.

А вранці,[1] вертаючись до міста, почув голод. А як побачив при дорозі одну смоківницю, то 18 19

55. Пор. Мк 11, 15-19, Лк 19. 45-48.

[1] У понеділок. Пор. Мк 11, 11.

[2] На подвіря поган.

[3] Це було зневагою святині; та задля вигоди вірних жидівська старшина і передові священики дозволяли міняйлам міняти гроші й купцям продавати на святиннім подвірї жертвенних волів, вівці та голуби.

[4] Те саме зробив був Ісус ще в першому році своєї діяльности. Див. Ів 2, 13-19.

[5] Іс 56, 7; Єр 7, 11.

[6] Бо продавці нераз ошукували тих, що купували.

[7] Пс 8, 3.

56. Пор. Мк 12, 12-14; 20-26.

[1] В понеділок, як Ісус ішов із Витанії до Єрусалиму. Див. Мк 11, 12. Матей лучить прокляття смоківниці Ісу-

підійшов до неї, та не найшов на ній нічого, як тільки листя. І сказав до неї: „Нехай вже не буде з тебе овочу до віку!“ І всохла негайно смоківниця.[2] А учні, як це побачили,[3] счудувалися й сказали: „Як хутко вона всохла!“ А Ісус відповів і сказав до них: „Істинно, кажу вам: Коли б ви мали віру, а не сумнів, то ви не лише зо смоківницею могли б це зробити, але коли б ви й цій горі[4] сказали: Двигнися та й кинься в море,[5] то б так сталося. І все, чого лиш будете просити в молитві з вірою, одержите“.[6]

57. Ісус на розправі з членами Ради.

Коли ж прийшов до святині, то приступили до Нього, як Він навчав, передові священики й старшина народу й спитались: „Якою властю це чиниш?[1] І хто дав Тобі таку владу?“[2] А Ісус, відсом у понеділок і здивування учнів — а вони аж у вівторок запримітили, що всохла смоківниця (Мк 11, 20) — в одну цілість.

[2] Прокляття смоківниці є образом Божого прокляття, що мало впасти на жидівський народ, бо смоківниця була символом того народу. Див. Ос 9, 10: „Як виноградне гроно у пустині найшов Я Ізраїля, як раннього сторожа при смоківниці побачив Я їхніх вітців“. Також Єр 24, 1-2; Міх 7, 1.

[3] У вівторок.

[4] Оливній, що до неї доходив Ісус, ідучи до Єрусалиму.

[5] Мав Ісус мабуть на думці Мертве море, віддалене від Оливної гори на чотири години ходу.

[6] Як це буде потрібне для вашого добра.

57. Пор. Мк 11, 27-33; Лк 20, 1-8.

[1] Навчаєш і купців із святині проганяєш.

[2] Найвища Жидівська Рада мала владу й обовязок наглядати над наукою, що відносилася до Бога. Та цей

повів і сказав до них: „Запитаю й Я вас про одну
річ; як що мені відповісте, то й Я скажу вам,
якою властю це роблю. Іванове хрещення звід- 25
кіля було? З неба, чи від людей?“ А вони мірку-
вали між собою: Як скажемо — з неба, то Він спи- 26
тає нас: Чому ж ви йому не повірили? А коли
скажемо — від людей, то слід боятися народу; бо
всі мали Івана за пророка. І, відповідаючи Ісу- 27
сові, сказали: „Не знаємо“. А Він сказав до них:
„То й Я вам не скажу, якою властю це творю“.

58. Два сини.

„Як же вам здається? Чоловік мав двох синів. 28
І приступив до одного та й сказав: Сину, піди
сьогодня й працюй у винограднику. А той від- 29
повів: Іду, панотче. Але не пішов. А прийшов і 30
до другого та й сказав так само. Цей же озвався
й відповів: Не хочу. Опісля було йому жалко та
й пішов. Котрий же з двох вволив волю батька?“ 31
Відказали: „Останній“. Сказав до них Ісус: „Дійсно,
говорю вам, що митарі та й блудниці випередять
вас до царства Божого. Бо прийшов до вас Іван 32
дорогою справедливости, та ви не йняли йому
віри; а митарі та й блудниці повірили йому.[1] А ви,
хоч бачили те, та не розкаялися й тоді та й не
повірили йому“.[2]

запит зміряв до того, щоб Ісуса спіймати на слові, а не дізнатися правди. Бо ж Іван Хреститель, коли члени Ради питалися його, чому він хрестить (Ів 1, 25) — а хрещення Іванове було приготуванням людей на прихід Месії (Дн Ап 19, 4) — вказав їм і народові на Ісуса як на Спаса й Божого Агнця, що бере на себе гріх світа (Ів 1, 26-36).

58.

[1] Див. Лк 7, 29.

[2] Бог має в жидівському народі немов два роди синів.

59. Приповість про виноградарів.

33 „Послухайте й иншої приповісти. Був собі
один чоловік, господар, що насадив виноградник[1]
та й обгородив його тином[2] і викопав у нім ви-
нотоку[3] та й збудував башту[4] й, винайнявши його
34 виноградарям, відїхав. А як наблизилась пора зби-
рати плоди,[5] тоді післав він своїх слуг до вино-
35 градарів, щоб забрати свої плоди. Та виноградарі
спіймали його слуг та й одного побили, другого
36 убили, иншого ж укаменували. Тоді знов післав
инших слуг, більше ніж перше; та вони те саме
37 зробили й з ними. Наостанок післав до них сво-
38 його сина кажучи: Пошанують мойого сина. А
виноградарі, як побачили сина, міркували між со-
бою: Оце наслідник. Ходіть, вбиймо його, й на-
39 ше буде його наслідда. І схопили його та й ви-
40 кинули геть із виноградника й убили. Коли ж
прийде господар виноградника, то що зробить
41 із тими виноградарями?“ Відповіли Йому: „Злих
виноградарів люто погубить, а виноградник від-

Одні на вид послушні Його заповідям, але їх в дійсності не виконують. Це жидівська старшина. Другі, що не живуть по Божій волі, але згодом каються і до Бога навертаються.

59. Пор. Мк 12, 1-12; Лк 20, 9-19.

[1] Вже пророк Ісаія (5, 1-7) зобразив жидівський народ як виноградник.

[2] Низьким, камяним тином. Див. Мк 12, 1.

[3] Діл, викутий у скелі, що в нього спливав сік, витиснений ногами з виноградного овочу в чотирокутнім камянім вижолобленні повище того долу.

[4] Для охорони виноградника перед злодіями.

[5] Засаджений виноград вже родив у третьому році, та той овоч був „нечистий“. Збір з четвертого року треба було жертвувати Богові, а для себе можна було збирати виноград аж пятого року. Див. 3 Мой 19, 23-25.

найме иншим виноградарям, що віддаватимуть
йому плоди у свою пору“.[6]
А Ісус мовив їм: „Чи ви[7] ніколи не читали 42
в Писанні:[8]
Камінь, що його будівники відкинули,
став головою вугла;
від Господа це сталось,
і дивне воно в очах наших?[9]
Тому говорю вам, що відніметься від вас цар- 43
ство Боже й дасться народові, що буде приносити
йому плоди. І кожний, хто впаде на той камінь, 44
розібється;[10] а на кого він упаде, того роздавить“.
А передові священики й фарисеї, почувши 45
Його приповісті, догадалися, що Він про них го-
ворить. І хотіли Його спіймати: та побоялися на- 46
рода, бо мали Його за пророка.

60. Весільна гостина.

22. А Ісус озвавшись знов говорив до них 1
у приповістях і мовив: „Царство небесне стало по- 2

[6] Виноградник — це жидівська земля (Іс 5, 7); виноградарі — це Жиди, що до них Бог висилав пророків і свойого Єдинородного Сина (Жид 1, 1-2). Та Жиди каменували й побивали пророків (Єр 7, 25-26; Мт 23, 29-32; Дн Ан 7, 52; Рим 11, 3; Жид 11, 36-37), а незабаром убють і Божого Сина за мурами Єрусалиму. Тому Господь відбере від них виноградник і передасть його иншим народам.

[7] Фарисеї.

[8] Пс 117, 22.

[9] Цим відкиненим каменем є Ісус. Пор. Дн Ап 4, 11; 1 Пет 2, 7.

[10] Для кого Ісус є каменем згіршення, той загине. Див. Лк 2, 34; Дн Ап 4, 11-12: „Він — Христос — є той камінь, що його ви, будівничі, відкинули, а він став головою вугла. І нема ні в кому иншому спасіння“.

60. Див. Мк 14, 16-24.

дібне до царя, що справляв весілля[1] своєму си-
3 нові. І розіслав своїх слуг скликати запрошених
4 на весілля;[2] та ті не хотіли прийти. Знову післав
він инших слуг наказуючи: Скажіть запрошеним:
Ось я приготовив мій обід; мої воли й годовані
телята порізано, і все готове; приходьте на ве-
5 сілля. Та вони, не зважаючи на те, розійшлися;
6 той на своє поле, инший до своєї крамниці. А
останні спіймали його слуг, знущалися над ними
та й повбивали.[3]
7 Тоді цар розгнівався, післав своє військо й
8 вигубив тих душогубів, а город їх спалив. А до
своїх слуг сказав: Весільна гостина приготована,
9 та запрошені не були достойні. Ідіть же на роз-

[1] Старозавітні пророки зображали відношення Бога до вибраного Ним народу, як звязок між женихом і нареченою, чи чоловіком і дружиною. Пор. Іс 50, 1:

„Так говорить Господь:
Де лист розвідний вашої матері,
що я її із ним відправив?“

Ос 2, 19-20:

„Та я одружуся з тобою на віки
та й одружуся із тобою
у справедливості й у суді,
в ласкавості та й милості.
Одружуся з тобою у вірності,
та й ти спізнаєш, що я Господь“.

Єр 2, 2; Єз 16, 8. І майбутній звязок Христа з Церквою зобразив Соломон у „Пісні над піснями“ як чисту, взаїмну любов милого до милої. Апостол же Павло велить: „Ви, чоловіки, любіть своїх жінок, як і Христос полюбив Церкву й віддав Себе за неї, щоб освятити її, очистивши її водною купіллю через слово, щоб Собі самому виставити славну Церкву, що не має сказу, або пороку, або чогось подібного, а святу й непорочну“. (Єф 5, 25-27).

[2] У Жидів двічі просили на гостину чи на весілля; перший раз кілька днів перед гостиною, другий раз у сам день гостини чи весілля.

[3] Немов бунтуючись проти свойого царя.

хідні дороги та й, кого стрінете, просіть на ве-
сілля. І вийшли ті слуги на дороги та й позбирали 10
всіх, кого тільки стрінули, лихих і добрих; і за-
повнилась гістьми весільна світлиця.

А як увійшов цар подивитись на гостей, то 11
побачив там одного чоловіка, незодягненого у
весільну одежу. І сказав до нього: Друже, як ти 12
ввійшов сюди, не маючи весільної одежі.[4] Та він
мовчав.[5] Тоді сказав цар до слуг: Звяжіть йому 13
ноги та й руки і викиньте його на двір[6] у темря-
ву; там буде плач і скрегіт зубів.[7] Багато бо є 14
званих, та мало вибраних".[8]

61. Податковий гріш.

Тоді відійшли фарисеї та й раду радили, як 15
би Иого спіймати на слові.[1] І післали до Нього 16

[4] Що її цар по давньому східньому звичаю дарував кожному весільному гостеві.

[5] Не маючи слів, щоб оправдати своє недбальство.

[6] З весільної світлиці.

[7] Кайдани на руках і ногах, темниця й плач і скрегіт зубів — символи пекельних кар і мук.

[8] Багато Жидів було званих до Христової Церкви, та небагато буде належати до неї. Це вже й провіщали пророки. Див. Іс 10, 21: „Та й останок із Якова наверне-ться до кріпкого Бога". Ам 3, 12. Бо цар, що справ-ляє весілля свойому синові — це Бог Отець, що закла-дає свойому Єдинородному Синові Церкву, закликаючи до неї через слуг — апостолів — жидівський народ. Та народ не тільки не слухає поклику апостолів, але й їх зневажає і вбиває. Бог 70 р. карає його, руйнує руками Римлян його столичний город Єрусалим, а на місце Жи-дів приходять инші народи та й заповняють Церкву. Та хто до неї належить, має мати святкову одежу — вести чесне життя у Божій ласці; бо хто не буде чесно поступати, того викинуть в темряву, а там буде плач і скрегіт зубів.

61. Пор. Мк 12, 13-17; Лк 20, 20-26.

своїх учеників разом з іродіянами.[2] Ті ж сказали:
„Учителю, ми знаєм, що Ти праведний і по
правді на Божу путь наставляєш та й не зва-
жаєш ні на кого; бо не дивишся на лице людей.
17 Скажи ж нам, як Тобі здається:[3] Чи годиться
18 давати податок кесареві, чи ні?“[4] А Ісус постеріг
їхній підступ і сказав: „Чого Мене спокушуєте,
19 лицеміри? Покажіть Мені гріш, що ним платите
20 податок“. А вони подали Йому динарія. І сказав
21 до них: „Чиє це обличчя та й напис?“[5] Відповіли
Йому: „Кесаря“. Тоді сказав до них: „Отож від-
дайте те, що належить до кесаря, кесареві,[6] а те,

[1] Та й, коли б тільки вдалося, віддати Його в руки римського намісника, щоб він присудив Ісуса на смерть. Бо жидівська старшина вже від року була постановила згладити Ісуса зо світа (Ів 7, 10) та й устами первосвященика Каяфи (Ів 11, 50) на засіданні Найвищої Ради видала на Нього смертний присуд після воскресіння Лазаря; та не доконала цього з боязни перед народом.

[2] Фарисеї ворогували з іродіянами, та ненависть до Ісуса обєднала їх разом.

[3] Їхнє питання було таке, що Ісус притакуючою відповіддю викликав би негодування народу, а заперечуючою наразив би Себе на переслідування римською владою.

[4] Закон (5 Мой 17, 15) забороняв Жидам мати чужоземного царя, а слідом за цим платити податок чужому цареві, що заволодів би жидівським народом.

[5] Чеканення грошей було привілеєм пануючого й ознакою його володіння. Через те й кесар Август не дозволив Іродові Великому чеканити золоті й срібні гроші, тільки дрібні мідяки. А Жиди, хоч би лиш через те, що послугувалися римськими грішми, признавали їхнє володіння над собою.

[6] До чого кесар має право. Тими словами Ісус вказав, що треба „коритися вищим властям, бо нема власти, тільки від Бога“ (Рим 13, 1), та й Бог, хоч би лиш до часу, дає над кожним народом таку владу, якої він гіден. А тим, що працею свойого ума, чи рук, чи иншим чесним

що Боже, Богові“.[7] А вони, почувши це, дивува- 22
лися й оставили Його та й відійшли.

62. Воскресіння мертвих.

Того дня приступили до Нього садукеї; вони 23
говорять, що нема воскресіння,[1] й запиталися
Його кажучи: „Учителю! Мойсей сказав: Коли б 24
хто помер бездітний, то нехай його брат оженить-
ся із його жінкою й приведе нащадків своєму
братові.[2] Було ж у нас сім братів; і перший оже- 25
нився і помер; а що не мав дітей, так оставив
свою жінку своєму братові. Так само й другий 26
і третій аж до сьомого. А по них всіх наостан- 27
ку померла й жінка. Отже при воскресінні кому 28
з сімох вона буде за жінку? Бо всі її мали“.
А Ісус відповів і сказав до них: „Помиляєтесь, 29
бо не знаєте Писання, ні сили Божої.[3] Бо по во- 30

способом добились провідного становища в державі чи серед народу, слід дбати, щоб народ під їхнім проводом добував і мав як найкращую долю.

[7] Крім обовязків супроти володіючого й держави є ще обовязки супроти Бога. Та обовязки супроти держави не мають іти в розріз з обовязками супроти Бога, бо тоді держава надуживала б своєї влади; слідом за тим треба б слухати Бога, а не людей. Див. Дн Ап 4, 19. Бо нема такого добра дочасного, хоч би тим добром була й держава, що його можна б ставити не то вище, а й на рівні з Богом.

62. Пор. Мк 12, 18-27; Лк 20, 27-40.

[1] В переконанні, що з тілом умирає й душа.

[2] 5 Мой 25, 5, 6: „Коли б браття мешкали вкупі, а один із них помер і не полишив сина, то жінка померлого хай не йде заміж за чужого; брат її мужа нехай увійде до неї й візьме її собі за жінку та зєднається з нею. І первородний син, що вона породить, прийме імя померщого брата, щоб не загинуло його імя в Ізраїлі“.

[3] Про воскресіння мертвих пророкував Даниїл. Див. Дан 12, 2-3: „І багато з тих, що сплять у земному поросі,

скресінні з мертвих не будуть женитися, ні виходити заміж,[4] а будуть як ангели Божі в небі.
31 А що мертві воскреснуть, то хіба не читали ви,[5]
32 що сказано до вас від Бога? А Він мовив: Я Бог Авраама і Бог Ісаака й Бог Якова. А Бог не є
33 Богом мертвих, а живих“.[6] А народ, що це чув, подивляв Його науку.

63. Відправа фарисеям.

34 А як фарисеї почули, що Він замкнув уста
35 садукеям, зійшлися разом.[1] І один із них, вчений
36 в законі, спокушуючи Його, запитався: „Учителю,
37 котра найбільша заповідь в законі?“[2] А Він відказав йому: „Люби Господа, Бога твойого, всім своїм серцем і всією душею своєю та й усією думкою прокинеться, одні до вічного життя, другі на вічний сором і ганьбу. І розумні сіятимуть наче світила на небі, та й чимало праведних неначе зорі до віку, та й ще довше“.

[4] Завданням подружжя є удержати й розмножувати людський рід на землі. В будучому житті, як прийде кінець світа й вічне життя, подружжя не буде потрібне.

[5] 2 Мой 3, 6.

[6] Бог є володарем над усім, що істнує, бо над тим чого нема, володарем не можна бути. Коли ж Бог в кілька — чотири до пять — століть після смерти правітців зве Себе їхнім Богом, то істнує в якийсь спосіб Авраам, Ісаак і Яків, хоч вони вже давно тілом померли. Істнують їх безсмертні душі, що колись в день воскресіння получаться зо своїм тілом, як сказано в 2 Мой 7, 9: „Та цар світа нас, умерлих задля його законів, воскресить нас до воскресіння вічного життя“.

63. Пор. Мк 12, 28-40; Лк 20, 41-47; 11, 37-52.

[1] На подвірї святині, може щоб порадитись, як їм поставитись до Ісуса, що у Його відповіді садукеям не могли найти нічого противного їхньому навчанню.

[2] Рабіни ділили заповіді на малі й великі.

своєю.[3] Це найбільша і перша заповідь.[4] А друга 38 39
подібна до неї: Люби ближнього свого, як себе
самого.[5] На цих двох заповідях держиться ввесь 40
закон і пророки“.[6]

Коли ж зійшлися фарисеї,[7] то Ісус запитав 41
їх кажучи: „Що ви думаєте про Христа? Чий Він 42
Син?“ Відказали Йому: „Давидів“.[8] А Він мовив 43
їм: „Тож як Давид, надхнений Духом,[9] зве Його
Господом кажучи:[10]

Сказав Господь до Господа мойого:[11] 44
Засядь праворуч ізо Мною,[12]

[3] То є понад усе, як найбільшу, бо звершену красу, правду (Ів 14, 6) та й добро, що до них кожна людина в туземнім житті має прямувати.

[4] 5 Мой 6, 4-5.

[5] 3 Мой 17, 18. Пор. Мт 7, 12; Лк 6, 31.

[6] Пор. Гал 5, 14: „Бо ввесь закон виповняється в одній заповіді: Люби ближнього твого, як себе самого“. Рим 13, 8-10: „Бо хто любить ближнього, сповнив закон. Бо не чужолож, не вбивай, не кради, не свідчи ложно, не пожадай, і коли є яка инша заповідь, то у цій заповіді міститься: Люби ближнього твого, як себе самого. Любов не робить ближньому зла. Отож любов, це завершення закона“.

[7] Після розмови з ученим в законі, коли фарисеї не мали вже відваги ставити Ісусові питання (Мк 12, 34; Лк 20, 40), то Ісус, щоб дати їм правдивий образ Месії, сам звернувся до них із запитом про Христа-Месію, спираючись на кількох словах Пс 109, що його й фарисеї мали за месійний.

[8] Пор. Ів 7, 42. Тільки Жиди сподівались, що Месія, Давидів нащадок, приверне їм і обновить давнє царство славного царя Давида.

[9] Святі люди Божі промовляли надхнені Святим Духом (2 Пет 1, 21).

[10] Пс 109, 1.

[11] До Господа Давидового.

[12] Сидіння по правиці, — це висказ, що зображає співучасть у Божому величчі й славі. Давид з надхнення Святого Духа неначе бачив замкнене у своїому нащадкові по

аж положу Я ворогів твоїх
ногам твоїм за підніжок?

45 Коли ж Давид зве Його Господом, то як Він
46 може бути Йому сином?“[13] І ніхто не міг відповісти Йому ні слова й від того дня ніхто не посмів питатися Його.[14]

1 **23.** Тоді Ісус промовив до народу и до своїх
2 учнів і говорив:[15] „На Мойсеєвих сидженнях засіли
3 книжники та й фарисеї.[16] Тому всього, що вони вам скажуть, держіться та й чиніть, та по їх ділах
4 не робіть; вони бо говорять, але не роблять. Вони бо вяжуть тяжкі оберемки, що годі їх носити, і кладуть їх людям на плечі, а самі й пальцем своїм
5 не хочуть їх рушити. А всі свої діла роблять, щоб бачили їх люди; бо розширяють свої хоро-
6 нильниці[17] й продовжують тороки.[18] Та й люблять

тілу божество, тому й назвав його своїм Господом. Пор. Іс 9, 6: „Бо дитя народилося нам — син, і дано його нам; влада його на раменах його; і дадуть імя йому: Вістун великої ради, Дивний, Порадник, Бог сильний, Владика, Князь мира, Отець будучого віку“. Рим 1, 1-4: „Павло слуга Ісуса Христа, покликаний на апостола, вибраний благовістити євангелію Божу, що її здавна обіцяв Він через своїх пророків у Святих Писаннях про свого Сина, Ісуса Христа, Господа нашого, що народився з Давидового покоління та й по Святому Духові обявився як Божий Син у силі через воскресення з мертвих“.

[13] Виключно по тілу.

[14] Фарисеї, видно, не хотіли повірити такому поясненню слів Псалма; тому Ісус прилюдно відкрив перед народом їхню облуду-лицемірство.

[15] На святиннім подвірї, мабуть в приявності фарисеїв.

[16] Як його наслідники в навчанні й ведені народа, особливе члени Найвищої Ради.

[17] Хоронильниці, це шостистінні скіряні сховки. Жиди вкладали в них чотири пергаменові карточки. На одній був текст з 2 Мой 13, 1-10 про вихід із Єгипту; на

сидіти в гостинах на покутті й на перших кріслах
у божницях і привітання на майданах та щоб їх 7
люди звали: Учителю!

Ви ж не звіть себе вчителями; один бо в вас 8
учитель, Христос, а ви всі брати![19] І вітцем[20] ва- 9
шим не звіть нікого на землі; один бо в вас Отець,
що на небі. Та й наставниками не звіть себе, 10
один бо в вас наставник, Христос. Більший же 11
між вами хай буде вам слугою.[21] Хто ж вивищує 12
себе, буде принижений; а хто принижує себе, цей
буде вивищений.[22]

другій з 2 Мой 13, 11-16 про жертву Богу з усякого первенця; на третій з 5 Мой 6, 4-9 про любов до Бога; на четвертій з 5 Мой 11, 13-21 була осторога синам Ізраїлевим, щоб вони не служили чужим богам. Ті хоронильниці Жиди привязували — і ще й тепер те роблять — пасочками до чола й руки, немов сповняючи Мойсеєве веління, записане в 2 Мой 13, 9: „І це буде у тебе знамям на твоїй руці і спомином перед твоїми очима про те, щоб закон Господень був у твоїх устах безустанку".

[18] В 4 Мой 15, 38-40 Мойсей приказав Жидам на чотирьох рогах верхньої одежі, що в неї вони завивалися як у хустку, носити тороки, щоб, споглядаючи на них, вони згадували заповіді Божі.

[19] Як діти одного Бога Отця.

[20] Жидівські книжники любили, як їх іменували „вітцями", та й вони називали своїх учнів „дітьми". Пор. Прип 4, 1: „Слухайте, діти, мовї батьківської науки й пильнуйтесь, щоб набиратись розуму".

[21] Сам Ісус „не прийшов, щоб Йому служили, а щоб послужити й віддати своє життя як викуп за многих" (Мт 20, 28). Та й люди, обдаровані від Бога чи то більшими спосібностями, чи маєтком, чи кращим становищем, мають виявляти своїм „меншим братам" таку готовість і повинність до послуху, як її виявляють обовязково слуги своїм господарям. Пор. 1 Кор 3, 5: „Хто ж то Аполло? Та й хто Павло? Таж вони тільки слуги, що через них ви увірували, і то як кому дав Господь".

13 Гореж вам, книжники та й фарисеї, облудники,
що зачиняєте царство небесне перед людьми;[23] бо
ви самі не входите та й не пускаєте тих, що хо-
14 тіли б увійти. Горе вам, книжники й фарисеї,
облудники, що виїдаєте доми вдовиць і позірно
довго молитесь;[24] за те приймете ще тяжчий за-
15 суд. Горе вам, книжники й фарисеї, облудники,
що проходите море та й землю, щоб приєднати
хоч би й одного нововірця;[25] а як це станеться,
то робите його сином пекла удвоє гіршим від вас.
16 Горе вам, сліпі проводирі, що говорите: Хто при-
сягнув би на храм, то це ніщо; а хто присягнув би
17 на храмове золото, той винен. Безумні та й сліпі! Бо
що більше: золото чи храм, що посвячує золото?[26]
18 І хто б поклявся жертовником, то це ніщо; а хто б
поклявся тим даром, що на ньому, той повинен.
19 Безумні та сліпі! Бо що більше: Дар чи жертов-
20 ник, що посвячує дар? Таж хто присягає на жер-
товник, присягає на нього й на все, що на ньому.
21 А хто присягає на храм, присягає на нього й на
22 того, хто в ньому пробуває. А хто кленеться небом,
кленеться престолом Божим і тим, що на ньому
23 сидить. Горе вам, книжники та й фарисеї, лице-
міри, що даєте десятину[27] з мяти й кропу і з кмину,

[22] Пор. Як 4, 10: „Смиріться перед Господом, то й Він підійме вас“.

[23] Ввесь час Ісусової діяльности поборювали Його фарисеї й немов замикали перед народом царство небесне.

[24] Фарисеї своєю зверхньою побожністю зєднували собі прихильність удовиць, щоб опісля загарбати всі їхні маєтки.

[25] Що, покинувши поганство, прийняв жидівську віру.

[26] Додержати присяги.

[27] Вже Авраам давав десятину „священикові Бога Вишнього“ Мелхиседекові (1 Мой 14, 20). Мойсей той звичай зробив законом. Див. 3 Мой 27, 30-33.

а залишаєте те, що важніше в законі: справедливість і милосердя й віру;[28] це повинні ви робити,[29] та й того не залишати.[30]

Проводирі сліпі, що перецiджуєте комаря, а верблюда проковтуєте. Горе вам, книжники та й фарисеї, облудники, що зверху чистите чашу[31] та й миску, а в середині вони повні здирства та й нечисти. Сліпий фарисею, перш вичисти чашу та й миску в середині, щоб і те, що зверху, було чисте.

Горе вам, книжники та фарисеї, облудники, бо ви подібні до побілених гробів,[32] що зверху видаються гарні, а в середині повні костей мерців і всякої погані. Так і ви зверху являєтесь людям праведні, в середині ж повні облуди й беззаконня. Горе вам, книжники та й фарисеї, лицеміри, тому що будуєте гробниці пророкам та й украшаєте памятники праведників і говорите: Як би ми були жили за днів наших батьків, то не були б спільниками їх у крові пророків. Тим свідчите самі про себе, що ви сини тих, що повбивали пророків. Доповняйте ж міру ваших батьків![33] Змії, роде гадючий! Як утечете від пекельного суду? Ось тому то пішлю до вас пророків і мудрців та книжників; зпоміж них ви одних убєте й на хрест прибєте, инших же будете бити по божни-

24 25 26 27 28 29 30 31 32 33 34

---

[28] Мати віру в Бога й милосердя до ближніх.

[29] Віддати кожному те, що йому належиться.

[30] Дрібних життєвих справ.

[31] Чаша — це мов людина; а що в середині чаші, це людська душа.

[32] Закон (4 Мой 19, 16) постановляв, що кожний, діткнувшись мерця, або його гробу, ставав нечистий на один тиждень. Тому Жиди щороку перед Великоднем білили гроби, щоб остерегти перед ними горожан, що йшли до Єрусалиму на свята.

[33] Вбиваючи самого Божого Сина.

35 цях ваших і гнатимете з города в город,[34] Щоб
на вас упала вся праведна кров пролита на землі
від крови праведного Авеля до крови Захарія,
сина Варахії,[35] що ви його вбили між храмом і
36 жертовником. Істинно, кажу вам, те все прийде
на оцей народ.

37 Єрусалиме,[36] Єрусалиме, що вбиваєш пророків
і каменуєш посланих до тебе! Скільки разів хотів
Я зібрати дітей твоїх, як квочка збирає свої ку-
38 рята під крила, та ви не схотіли. Оце зостанеться
вам дім ваш пустий.[37] Бо кажу вам, від тепер не
39 побачите Мене, аж поки не закличете:[38] Благосло-
вен, що приходить в імені Господнім".

64. Пророцтва про зруйнування Єрусалиму й про останні річі.

1 **24.** А як Ісус вийшов і йшов із святині,[1] то
приступили до Нього Його учні, щоб Йому по-
2 казати храмові будівлі.[2] Він же озвався і сказав

[34] Сповнилось те на апостолах і перших християнах. Див. Дн Ап 5, 40-41; 7, 54-56; 12, 1; 13, 45; 14, 5.

[35] А властиве сина Йояди (Лк 11, 51), пророка й священика, що його вбили Жиди на приказ царя Йоаса між храмом і жертовником всепалення, як він відвертав народ від ідолопоклонства. Див. 4 Цар 24, 21-22.

[36] Пор. Лк 13, 34-35.

[37] Ваше місто без Божої помочі й опіки.

[38] При кінці світа. Пор. Рим 11, 26: „І так увесь Ізраїль спасеться, як і написано: Прийде з Сіону Спас і відверне безбожність від Якова". Тоді Жидн признають, що Христос є Месія, той, що мав прийти на світ (Іс 1, 9).

64. Пор. Мк 13, 1-37; Лк 19, 11-27; 21, 5-38.

[1] На Оливну гору.

[2] Немов із просьбою, щоб Ісус відвернув тільки предсказані нещастя, що спадуть на Єрусалим.

до них: „Бачите це все? Істинно, кажу вам, не
останеться тут камінь на камені, щоб його не
зруйновано“.[3] А як сидів на Оливній горі, то при- 3
ступили до Нього учні[4] й на самоті спиталися:
„Скажи нам, коли це станеться[5] і який буде знак
твойого приходу та й кінця світові?“[6] А Ісус від- 4
повів і говорив до них:[7] „Вважайте, щоб хто не
обманув вас. Багато бо прийде в мойому імені 5
кажучи: Я Христос — і зведуть[8] багатьох. А як по- 6
чуєте про війни й воєнні вісті, то глядіть, щоб
не тривожитись. Бо те все мусить статись; та
це ще не кінець. Бо стане народ проти народу 7
та й царство проти царства. І буде помір і голод
і землетруси по місцях. Та це все початок горя. 8
Тоді вас віддадуть на муки та й убивати будуть 9
вас; і всі народи вас ненавидітимуть через моє
ім'я. І тоді багато згіршиться і видаватиме один 10
одного й будуть ненавидітися посполу. І повстане 11
чимало лжепророків, що зведуть многих. А через 12
те, що розпаношиться беззаконня, прохолоне лю-
бов у многих. Та хто видержить до останку, той 13
спасеться. І будуть цю євангелію про царство[9] 14

[3] Сталось це після здобуття Єрусалиму кесарем Титом, коли храм згорів і був зруйнований проти волі самого кесаря.

[4] Петро, Яків, Іван і Андрій (Мк 13, 3).

[5] Коли зруйнують Єрусалим?

[6] Апостоли думали, що зо збуренням Єрусалиму настане й кінець світа.

[7] Не даючи докладної відповіди ні на одно питання, Ісус найперше вказав на гонення, що їх зазнають не тільки апостоли, але й багато вірних аж до кінця світа.

[8] Таких, що зводили, було чимало. В I ст. Симон Чарівник і його ученик Доситей і кількох инших та Баркохба за кесаря Адріяна.

[9] Боже.

проповідувати по всьому світу на свідоцтво всім
15 народам, і тоді прийде кінець.[10] Коли ж побачите
гидоту запустіння — про неї й віщував пророк Да-
ниїл[11] — що усадовилась на святому місці — хто
16 читає, то хай уважає, — тоді ті, що будуть у
17 Юдеї, нехай тікають в гори.[12] А хто на покрівлі,
той хай не сходить, щоби що взяти зо своєї хати.
18 І хто на полі, нехай не вертається назад, щоб
19 взяти свою одежину. Горе й вагітним і тим, що
20 годуватимуть у ті дні. Та й моліться, щоб не до-
21 велось вам утікати в зимі або в суботу.[13] Бо буде
тоді[14] таке велике горе, якого не бувало від по-

[10] Світа.

[11] Див. Дан 9, 25-27: „Від того часу, як вийде приказ (перського царя Артаксеркса) наново відбудувати Єрусалим, до Христа Владики сім сімок і шістьдесять дві сімки; та й вернеться (народ) і знов відбудують майдани й мури, та й так проминуть роки. А як (по сімох сімках) минуть шістьдесять дві сімки, віддадуть Помазанця-Христа на смерть, хоча провини немає на Нім. А місто й святиню зруйнує народ вождя, що прийде; вони загинуть немов від повені та й аж до кінця війни безустанку буде пустошення. Та й утвердить завіт із многими єдина сімка. А в половині (сімдесятої) сімки (після більш як трирічної діяльности Ісуса) перестануть приносити мені жертви і приноси, в святині ж настане гидота запустіння“.

[12] У юдейських горах є чимало печер і в них можна було найти захист. Слідом за цим, немов приказом Христовим, перші християни, як подає Євсевій, на початку війни покинули Єрусалим і Юдею та й пішли за Йордан до Пеллі в Переї.

[13] Що її побожні Жиди будуть боятися нарушити.

[14] Ісус, відповівши апостолам про зруйнування Єрусалиму, на подобу пророків (Пор. Дан 12, 1) зараз відповідає їм і про кінець світа, що його також попередять безмірні страждання й нещастя, що й тоді спадуть на людей. Та й у апостолів думка про зруйнування храму й Єрусалиму спліталася з гадкою про кінець світа.

чатку світу аж до тепер, і не буде. І коли б не 22
скорочено тих днів, то не врятувалася б ні одна
людина. Та задля вибранців будуть скорочені ті
дні. Коли ж вам тоді хто скаже: Глянь, тут Хри- 23
стос, або он там, то не ймітъ віри. Бо повста- 24
нуть лжехристи й ложні пророки та й будуть тво-
рити великі ознаки й дива,[15] щоб отуманити, як
буде можна, й вибранців. Ось Я вам наперед 25
сказав.

А як вам скажуть: Ось Він у пустині, то не 26
виходьте; ось Він у хатині, не вірте. Бо як бли- 27
скавка зо сходу виходить та й на заході сяє, так
буде й з приходом Чоловічого Сина.[16] Де буде 28
труп,[17] там зберуться й вірли. І зараз після горя 29
тих днів померкне сонце та й місяць не дасть
свого світла і зорі падатимуть з неба[18] та й сили
небесні[19] захитаються.[20]

[15] Силою злого духа, що знає закриті перед людським оком і розумом сили природи.

[16] Приходу Христа ніхто не буде й сподіватися.

[17] Стерво, що його викидали за місто; а вірли й инші хижі птахи, чи звірята, зачувши його, самі збирались коло нього, щоб заспокоїти свій голод. Так і в день страшного суду самі люди зберуться на своїх місцях.

[18] Вже старозавітні пророки предсказували, що Божий прихід на суд попередить переворот у видимім всесвіті. Див. Іс 13, 9, 10: „Ось бо надходить день Господень милосерний, повен суворости й гніву, щоб обернути землю в пустиню й вигубити грішників із неї. Бо зорі небесні й сузіря й усі, що на небі, світила не дадуть світла; померкне й сонце, як стане сходити, та й місяць не засяє своїм світлом“. 34, 4: „І стопляться усі небесні сили і небо зівється, як книжний звиток, і всі звізди спадуть, як опадає листя з винограду та як спадає лист зо смоківниці“. Йоіл 2, 30-31: „А потім дам ознаки на небі, та й на землі вогонь і кров і стовпи диму. Сонце обернеться в темряву, а місяць у кров перед тим, поки настане день Господень,

30 І тоді зявиться на небі знак[21] Чоловічого Сина й тоді заголосять всі земні покоління й по-
бачать Чоловічого Сина, як буде йти на хмарах
31 небесних[22] з великою силою і славою. Та й пішле Він своїх ангелів із великою й голосною трубою,[23] і вони позбирають Його вибранців[24] від чотирьох вітрів,[25] від краю неба аж до його краю.

32 А від смоківниці навчіться подобенства. Як її

великий і явний". Соф 1, 15. „Могутнім днем гніву буде той день, днем смутку й гнету, днем нещастя й спустошення, днем сумерку й темряви, днем хмар та й імли". Єр 4, 28: „Тому хай засумує земля та й потемніє небо вгорі через те, що так Я ісказав і не пожалую; що Я постановив, то не відвернуся від того".

[19] Поетична назва звізд.

[20] Через зміни в розміщенні небесних тіл.

[21] Хрест.

[22] Так, як являвся Бог у Старому Завіті. Пор. 2 Мой 16, 10: „А коли про те говорив Арон до всієї громади Ізраїлевих синів, вони споглянули в сторону пустині; і ось Господня слава явилася в хмарі". 19, 9: „Сказав Господь до Мойсея: Ось Я прийду до тебе в темній хмарі, щоб почув мене народ, як буду говорити з тобою, і щоб він тобі повірив до віку". Пс. 17, 12:

„Кругом Нього мов намет його —
темні води на хмарах воздушних".

Наум 1, 3: „Господь довготерпелив і велика могутність Його, та не зоставляє й без кари Господь; в хуртовині та в бурі прихід Його, а хмари — це порох ізпід ніг його".

[23] В Старім Завіті могутність Божа обявлялася в супроводі голосу труб. Див. 2 Мой 19, 16: „Тяжкі хмари покрили гору, а голос труби розлягався щораз сильніший".

[24] Хоча воскреснуть усі люди (Мт 25, 31-46), то ангели Божі будуть супровожати тільки праведних. Див. 1 Кор 15, 51-52: „Не всі упокоїмося, але всі перемінимося хутко, в миг ока, при останній трубі. Бо як затрубить труба, то мертві повстануть нетлінні та й перемінимося".

[25] Із усіх сторін світа, із усієї землі.

знаєте, що весна близько. Так і ви, коли побачите 33
те все, знайте, що це близько, при дверях. Поправ- 34
ді, кажу вам, що не перейде цей народ,[26] аж те все
станеться. Небо й земля проминуть,[27] слова ж 35
мої не проминуть. А про той день і про годину 36
ніхто не знає, навіть ангели в небі, тільки один
Отець. Бо як було за днів Ноєвих, так буде й 37
з приходом Чоловічого Сина. Бо як у дні перед 38
потопом їли й пили, женились і віддавались аж
до того дня, коли Ной увійшов в ковчег, та й не 39
счулись, як прийшов потоп і всіх забрав, так буде
й з приходом Чоловічого Сина. Тоді буде двоє 40
у полі; одного візьмуть,[28] а другого зоставлять.
Дві молотимуть на жорнах; одну візьмуть, а другу 41
зоставлять. Тому пильнуйтеся, бо не відаєте, 42
в котрій годині ваш Господь прийде. А відайте, 43
що як би знав господар дому, в котрій годині
ночі прийде злодій, то стеріг би й не дав би під-
копатися до свого дому. Тому то й ви будьте 44
готові, бо Син Чоловічий прийде тієї години, про
котру ви й не думаєте.

Хто ж то той вірний та й розумний слуга, 45
що його господар настановив над челяддю своєю,
щоб їм у пору видавав харчі? Щасливий слуга, 46
що його господар вернувшись застане, що так
робить. Поправді, кажу вам, що поставить його 47

[26] Жидівський народ, що мабуть буде істнувати до кінця світа, бо він увесь має спастися. Див. Рим 11, 26.

[27] Зміняться.

[28] До неба, а другого полишуть на кару. Пор. 1 Сол 4, 16; „Сам Господь з приказом, з архангельським голосом і з Божою трубою, зійде з неба та й померлі в Христі воскреснуть перші; опісля ми, що живем тут полишені, разом із ними будем взяті на хмарах, назустріч Господеві у воздух; і так завжди будемо з Господом“.

над усім своїм майном. А як би той слуга був
лихий і сказав у своїм серці: Господар мій забарився з поворотом — і як би почав бити своїх
товаришів та їсти й напиватися з пяницями, то
господар того слуги прийде в день, у який він
не сподівається, і в годину, про яку й не гадає,
та й зарубає його[29] й присудить йому долю із
лицемірами. Там буде плач і скрегіт зубами.

25. Тоді[30] небесне царство стане подібне до
десяти дівчат, що, взявши свої каганці, вийшли
назустріч молодому та молодій. Пять же із них
було необачних, а пять розумних. Бо необачні,
взявши свої каганці, не взяли з собою оливи.[31]
А розумні взяли разом зо своїми каганцями й
оливи в посудини. А що молодий забарився, то
задрімали всі й поснули. А опівночі счинився крик:
Ось молодий іде, виходьте йому назустріч! Тоді
зірвалися зо сну всі ті дівчата і наготовили свої
каганці. А необачні сказали до розумних: Дайте
нам вашої оливи, бо наші каганці гаснуть. Та
мудрі відповіли й сказали: А як нам і вам не стане?
Краще йдіть до продавців і купіть собі. Як же
вони відійшли купувати, прийшов молодий, і ті,
що були готові, увійшли з ним на весільну гостину, та й зачинено двері. Потім прийшла й
решта дівчат та й кажуть: Пане, пане, відчини
нам! А він озвався і сказав: Істинно, кажу вам,
не знаю вас. Отож пильнуйтесь, бо не знаєте ні
дня, ні години.[32]

[29] Перерубає його мечем на дві части.
[30] В день страшного суду.
[31] Про запас.
[32] Молодий — це Ісус; молода — Його Церква; дівчата — збір вірних; весільна гостина — небо після страшного суду.

Бо це так, як з чоловіком, що вибираючись 14
в дорогу, покликав своїх слуг і передав їм свої
достатки. І дав одному пять талантів, другому 15
два та й третьому один, кожному по його силі,
й відїхав. Той же, що взяв пять талантів, зараз 16
пішов і орудував ними й придбав других пять.
Так само й той, що дістав два, і він придбав 17
других два. А той, що взяв один, пішов і зако- 18
пав його в землю і сховав гроші свойого пана.
По довгім часі вернувся пан тих слуг і зводить 19
з ними розрахунок. І приступив той, що був взяв 20
пять талантів, і приніс других пять талантів і
сказав: Пане, пять талантів передав ти мені; ось
других пять талантів я придбав. Сказав до нього 21
пан його: Гаразд, добрий і вірний слуго; у малому
був єси вірен, над многим тебе поставлю. Увійди
в радість твойого пана. Приступив і той, що був 22
взяв два таланти, і сказав: Пане, два таланти пе-
передав ти мені; ось другі два таланти я придбав.
Сказав до нього пан його: Гаразд, добрий і вірен 23
слуго; у малому був ти вірен, над многим тебе
поставлю. Увійди в радість твойого пана. При- 24
ступив же і той, що був дістав один талант, і ска-
зав: Пане, я знаю тебе, що ти твердий чоловік;
що жнеш, де не посіяв, і збираєш, де не розси-
пав.[33] В страху пішов я і сховав твій талант у 25
землю. Ось маєш своє. А його пан озвався і 26
сказав до нього: Лихий слуго й ледачий! Ти знав,
що я жну, де не посіяв, і збираю, де не розсипав;
тому треба було віддати мої гроші купцям і я 27
вернувшись взяв би своє з відсотками. Візьміть 28
же від нього талант і дайте тому, що має десять
талантів; бо всякому, що має, дасться й він буде 29

[33] Живеш із праці твоїх слуг.

мати подостатком; а в того, хто не має, відбе-
30 реться й те, що ніби має. А непотрібного слугу
викиньте геть у пітьму; там буде плач і скре-
гіт зубів“.

65. Страшний суд.

31 „А як прийде Син Чоловічий у своїй славі
та й всі ангели з Ним, тоді сяде на престолі[1]
32 своєї слави. І зберуться перед Ним усі народи,
а Він відлучить їх, одних від других, як пастир
33 відлучає вівці від козлів.[2] І поставить вівці по
34 своїй правиці, а козлів по лівиці. Тоді скаже
Цар тим, що по Його правиці: „Прийдіть, благо-
словенні Отця мойого, доступіть царства, що при-
35 готоване вам від оснування світа.[3] Бо Я голоду-
вав, а ви дали Мені їсти;[4] мав спрагу, а ви дали
Мені пити; Я був в дорозі, а ви прийняли Мене;
36 був нагий, і ви зодягнули Мене; Я недугував, а
ви відвідали Мене; був у темниці, а ви прийшли
37 до Мене“. Тоді озвуться праведні та й скажуть
Йому: „Господи! Коли ми бачили Тебе голодним
38 і нагодували, або спрагненим і напоїли? Коли ж
ми бачили Тебе в дорозі та й прийняли Тебе,
39 або нагим і приоділи? Коли ж ми бачили Тебе
недужим, або в темниці та й прийшли до Тебе?“
40 А Цар відповість і промовить до них: „Істинно,
кажу вам, коли ви вчинили це одному з тих бра-
тів найменших, то й Мені вчинили“.

[1] На хмарах.

[2] Вівці — праведні, кізли — грішні люди.

[3] Небо, як місце пробування створінь, що істнують у просторі, створене в часі творення світа.

[4] Життя в небі залежне від добрих учинків, сповнюваних на землі супроти ближніх; бо звичайне в парі з любовю до ближнього йде й любов до Бога.

Тоді скаже й до тих, що по лівиці: „Ідіть 41
від Мене, прокляті, у вогонь вічний, приготований
дияволові та й ангелам[5] його. Бо Я голодував, а 42
ви не дали Мені їсти; Я жадав пити, а ви не дали
Мені; і був я в дорозі, а ви не прийняли Мене; 43
нагий, а ви не зодягли Мене; Я був недужий і
в темниці, а ви не відвідали Мене“. Тоді озвуться 44
до Нього й ті та й скажуть: „Господи! Коли ми
бачили Тебе голодним, або спрагненим, або в до-
розі, або нагим, або недужим, чи в темниці й не
послужили Тобі?“ А Він їм відповість і промовить: 45
„Істинно, кажу вам, коли ви того не вчинили
одному з цих найменших, то й Мені не вчинили“.
І підуть ті на вічні муки, а праведні на життя 46
вічне.[6]

[5] Посланцям найстаршого диявола.

[6] Страшний суд представляє Ісус на людський лад, зрозумілий людському розумові. По думці Отців Церкви страшний суд відбудеться так, що кожна людина після свойого воскресіння зрозуміє, на що в своїм земським житті заслужила, та й Божий засуд сама в собі відчує.

СТРАЖДАННЯ, СМЕРТЬ І ПРОСЛАВЛЕННЯ

(26, 1-28, 20)

66. Чоловічого Сина на смерть видають.

1 **26.** І сталось, як Ісус скінчив ті всі промови,[1]
2 то сказав до своїх учнів:[2] „Ви знаєте, що за два
дні буде Великдень[3] і Чоловічого Сина видадуть на
розпяття".
3 Тоді[4] зійшлись передові священики та й стар-
шина народу[5] у двір первосвященика, що звався

66. Пор. Мк 14, 1-2; Лк 22, 1-2.

[1] Про зруйнування Єрусалиму й про страшний суд.

[2] В середу рано.

[3] Великдень, з жидівська Пасху, установив Мойсей на памятку визволення жидівського народу з єгипетської неволі. Жиди святкували його тільки в Єрусалимі вечером 14 дня Нізану торжественною вечерею і на ній поживали пасхального ягняти. Наступного вечора, 15 дня Нізану, заходив уже празник Опрісноків, ц. є тонких неквашених хлібів, що їх опісля вони сім днів споживали. Та вже за часів Ісуса Христа обидва свята, що разом тривали вісім днів, називали Жиди тільки Великоднем, або празником Опрісноків.

[4] Як Ісус предсказував апостолам свої страждання.

[5] І книжники. Пор. Мк 14, 1, Лк 22, 2. Передові священики, це вчені фарисеї, що зберегали святі книги та й пояснювали й навчали Мойсеєвого закону. Старшина народу, це начальники знатних жидівських родин з усіх поколінь; до них належали судейські й адміністративні справи. Передові священики разом із первосвящеником і книжники та старшина народу становили Найвищу Жидівську Раду,

Каяфа,[6] та й раду радили, як би Ісуса підсту- 4
пом схопити й убити.[7] Та казали: „Коли б лишень 5
не в день святочний, щоб не повстав розрух між
народом“.[8]

67. Ісус у Витанії.

А як Ісус пробував у Витанії в домі прока- 6
женого Симона,[1] то підійшла до Нього жінка, що 7
мала алавастровий збаночок дорогоцінного мира
й вилляла Йому на голову,[2] як Він був за столом.

по грецьки: Синедріон — зложену з 70 членів і одного провідника, що ним був звичайно первосвященик. Найвища Рада, що після вавилонської неволі немов заступала царську владу, видавала рішення в релігійних справах і мала нагляд над правлінням краю й була найвищим судом. Та за часів Ісуса Христа не мала вже права виконувати смертні присуди.

[6] Йосиф, на прізвище Каяфа. Він мешкав у дворі на Сіонській горі.

[7] Найвища Рада була постановила вбити Ісуса зараз після воскресіння Лазаря (Ів. 11, 53). Та Ісус був покинув Витанію й вернувся туди шість днів перед Великоднем. Відбувши торжественний вїзд до Єрусалиму, Він три дні навчав прочан у святині, а на ніч покидав святий город і йшов до Витанії або на Оливну гору, про що не знала Найвища Рада (Ів 12, 36). Тому зійшлась вона на нараду, як би то Ісуса схопити й виконати на Ньому смертний присуд, виданий нею ще перед двома місяцями.

[8] Мабуть Рада порішила пождати, аж скінчаться Великодні Свята й прочани, що були прихильні Ісусові, розійдуться до дому. Та проти їх волі Ісус жертвував Себе й умер на хресті тоді, як ще Жиди у святині приносили в жертву великодні ягнята. А як їх споживали, то Христос був уже заколений задля спасіння людського роду.

67. Пор. Мк 14, 3-9; Ів 12, 1-8.

[1] В суботу перед квітною неділею. Див. Ів 12, 1-8.

[2] Гостям на знак пошани господарі дому скрапляли голову пахучим миром. Пор. Лк 7, 46.

8 Та учні, дивлячись на це, сердилися й говорили:
9 „На що така марнотратність? Бо можна було
10 його дорого продати й роздати між убогих“. А
Ісус пізнав це й сказав до них: „Чого непокоїте
цю жінку? Вона ж добре діло вчинила для Мене.
11 Бо вбогих маєте завжди між собою, а Мене не
12 завсіди будете мати. Вона бо, вилившиши це миро
на моє тіло, приготувала Мене на мій похорон.[3]
13 Направду, говорю вам, де б не проповідувано цієї
євангелії по всьому світу, скажеться на її спомин
і про те, що вона вчинила“.

68. Зрада Юди.

14 Тоді відійшов один з дванадцятьох, що зва-
ся Юда Іскаріотський,[1] до передових священиків[2]
15 і сказав до них: „Що мені дасте, а я вам зраджу
Його?“[3] А вони поставили йому тридцять срібня-
16 ків.[4] І від тоді шукав догідного часу,[5] щоб Його
видати.

69. Великодня вечеря.

17 У перший же день Опріснoків[1] приступили[2]
учні до Ісуса й спиталися: „Де Ти хочеш, щоб

[3] Померлих Жиди намащували пахучим олійком.

68. Пор. Мк 14, 10-11; Лк 22, 3-6.

[1] Це є з містечка Каріоту в полудневій Юдеї.

[2] Юда знав, що передові священики ненавидять Ісуса. Пор. Мт 20, 18; Мк 10, 33; Лк 18, 32.

[3] Вкажу місце, де осторонь від людей зможете спій-мати Ісуса.

[4] Жидівський гріш, шекель, вартости трьох злотих гривень.

[5] Мабуть згідно з постановою Найвищої Ради аж по Великодніх Святах.

69. Пор. Мк 14, 12-21; Лк 22, 7-18; 21-23; Ів 13, 21-26.

[1] Першим днем опрісночним Жиди називали також

ми приладили Тобі великодню вечерю?“[3] А Він 18
відказав: „Ідіть у город[4] до такого то[5] й скажіть
йому: Учитель велів сказати: Мій час[6] зближаєть-
ся; у тебе відправлю великодню вечерю з моїми

13 день Нізану тому, що вже того дня після полудня во-
ни приводили до святині ягнята, призначені на великодню
вечерю. Бо священики, що вбивали ягнята на святиннім
подвірї серед співання псалмів (Пс 112-117), що починались
від „Аллилуя“ — Хваліте Господа, не могли своєї праці
скінчити в одному дні, бо скількість жертвованих ягнят
виносила й багато тисячів. Заколене ягня Жиди зараз
пекли, одначе, особливо ті, що були під впливом садукеїв,
споживали його аж вечером 14 дня Нізану. Таке завели
Жиди на основі веління, записаного в 2 Мой 12, 6: „І
будете його (ягня) держати до чотирнадцятого дня того
місяця. Опісля заколе його вся ізраїльська громада між
двома вечорами“. Решта, передусім прихильники фарисеїв,
спираючись на словах в 2 Мой 12, 10: „І не зостане
з нього нічого до ранку“ — споживали ягнят вже вечером
13 Нізану. Так поступив і Христос і з останньою своєю
великодньою вечерею, бо „прийшла Його година перейти
з цього світа до Отця, як було постановлено“, а Він ще
бажав спожити з апостолами пасхального ягняти перед
своїм стражданням. Пор. Ів. 13, 1; Лк 22, 15, 22.

[2] В четвер рано.

[3] В грецькій мові — пасху. Це слово означало: 1) ве-
ликоднє ягня; 2) великодню вечерю; 3) сам Великдень,
що починався у вечір 14 дня Нізану й 4) увесь восмо-
дневний святковий час.

[4] Ісус був з учнями в Витанії або на Оливній горі.

[5] Господарем того дому на Сіонській горі був мабуть
чоловік Марії, матері євангелиста Марка (Дн Ап 12, 12).
Той дім, починаючи з дня Христового воскресення, став
постійним місцем побуту апостолів. Там явився їм воскре-
щий Ісус; туди пішли апостоли після Христового возне-
сення (Дн Ап 1, 13) і там вони очікували приходу Свя-
того Духа. Той дім став опісля церквою першої христі-
янської громади.

[6] Час мойого страждання.

19 учнями“.[7] І учні учинили так, як звелів їм Ісус,
і приладили великодню вечерю.[8]
20 А як настав вечір,[9] то був Він за столом із
21 дванадцятьма учнями. Як же вони їли, сказав:
„Поправді, кажу вам, що один із вас зрадить
Мене“.
22 А вони тяжко засмутились і почали один за
23 другим питатися Його: „Чи то я, Господи?“ А Він
відповів і сказав: „Той, що мачає зо Мною руку
24 в мисці, він Мене зрадить. Правда, Син Чоло-
вічий піде, як про Нього написано; та горе тому
чоловікові, що зраджує Чоловічого Сина; ліпше
було б тому чоловікові, як би не був народився“.
25 А зрадник Юда озвався й запитався: „Чи то я,
Вчителю?“ Відповів йому: „Ти сказав“.[10]

70. Тайна вечеря.

26 А як вони вечеряли,[1] Ісус взяв хліб,[2] побла-
гословив, переломив і подав його своїм учням

[7] На великодній вечері могло бути від десяти до двадцяти мужчин. Жінок до того числа не враховували.

[8] Постарались про ягня, підливу й гірке зілля та й купили вина й опрісноків.

[9] Так наказував Мойсеїв закон. Див. 4 Мой 16. 6: „Там (в місці пробування Божого ймення) будеш жертвувати пасхальне ягня вечером при заході сонця, в часі, коли ти вийшов із Єгипту“.

[10] Після тих слів Юда вийшов зо світлиці. Пор. Ів 13, 30.

70. Пор. Мк 14, 22-24; Лк 22, 19-20; 1 Кор 11, 23-25.

[1] Споживали великоднього ягняти, що було прообразом Божого Агнця, Христа. Див 1 Кор 5, 7: „Бо й наша Пасха, Христос, принесений у жертву“.

[2] Певне заквашений, бо Ісус споживав великодню вечерю один день скоріш ніж решта Жидів, коли ще опрісноки не обовязували й у світлиці міг бути й квашений

кажучи: „Прийміть і споживайте; це[3] тіло моє“.
Та й чашу[4] взяв, віддав хвалу й подав їм ка- 27
жучи: „Пийте із неї всі, бо це[5] є кров[6] моя Но- 28
вого Завіту, що за многих[7] проливається на про-
щення гріхів. Та кажу вам, що від тепер не буду 29
вже пити з цього виноградного плоду аж до того
дня, коли питиму його з вами у новому виді
в царстві[8] Отця мойого“.

71. В дорозі на Оливну гору.

І відспівали пісню хвали[1] та й[2] вийшли на 30
Оливну гору.[3] Тоді сказав до них Ісус: „Всі ви 31

хліб. Всі три євангелисти й апостол Павло, що описують установлення Пресв. Тайни Евхаристії, на означення хліба ужили грецького слова ἄρτος, що значить квасний хліб, коли на означення безквасного хліба, опрісноків, уживають слова ἄζυμος.

[3] Що криється під видом хліба.

[4] Пяту, дозволену, але не наказану, чашу вина, змішаного з водою.

[5] Що скривається в чаші під видом вина.

[6] І Старий Завіт був посвячений жертвенною кровю телців. Див. 2 Мой 24, 8: „А Мойсей узяв кров і покропив нею людей і сказав: Це кров завіту, що його заключив Господь із вами“. Новий Завіт заложив і освятив Ісус своєю власною кровю. Див. Жид 9, 15: „Тому — Христос — є посередником Нового Завіта, щоб через смерть, а вона наступила задля відкуплення провин, що сталися в першім завіті, ті, що покликані, прийняли обітницю вічного наслідства“.

[7] Христос пролив свою кров за всіх людей; та не всі, тільки многі, схотять користати з неї.

[8] Що його Ісус у приповістях порівнював до гостини.

71. Пор. Мк 14, 26-31; Лк 22, 31-34, 39; Ів 13, 36-38.

[1] Другу частину Псалмів хвали (Пс 113, 9-26; 114-117).

[2] В другій нічній сторожі, коло нашої девятої години ночі.

[3] На ній мабуть пробував Ісус дві останні ночі.

згіршитесь через Мене[4] цієї ночі. Написано бо: Ударю пастиря та й розсиплються вівці стада.[6]
32 Та після мойого воскресення випереджу вас до Галилеї".
33 А Петро озвався і сказав до Нього: „Як би й усі згіршились через Тебе, то я ніколи не згіршуся".
34 Ісус відказав йому: „Поправді, кажу тобі, що цієї ночі, перше ніж півень заспіває, тричі від-
35 речешся Мене".[7] Та Петро мовив до Нього: „Хоч би мені прийшлось і вмерти із Тобою, не відцураюся Тебе". Та й усі учні так само говорили.

72. В Гетсиманськім саду.

36 Тоді Ісус перейшов з ними до хутора, що зветься Гетсиманія,[1] і сказав до своїх учнів: „Посидьте тут, поки я піду та й там помолюся".[2]
37 І взяв Петра й обидвох синів Зеведеєвих[3] і почав
38 сумувати й тривожитись.[4] Тоді сказав до них:

[4] Через спіймання Мене й наругу надо Мною.

[6] Зах 13, 7: „Мечу, побий пастиря й порозбігаються вівці стада".

[6] Пастирем є Ісус; вівцями стада апостоли.

[7] Петро відречеться не віри, а знайомости з Ісусом, Пор. Лк 22, 34.

72. Пор. Мк 14, 32-42; Лк 22, 40-46.

[1] Хутір Гетсиманія належав до одного з Ісусових прихильників, може до батька євангелиста Марка.

[2] Ісус завсіди перед важними подіями молився. Пор. Лк 6, 12; 9, 28-29; 11, 1.

[3] Вони були свідками воскресіння дочки Яіра й преславної переміни на горі.

[4] Про той жах і тривогу згадує апостол Павло ось так: „Він за днів свого життя сильним голосом і зо сльозами приніс в жертву молитви й благання тому, хто міг його спасти від смерти; та й вислухано його для його боговійности". (Жид 5, 7).

„Прескорбная душа моя аж до смерти.[5] Зостань-
тесь тут і не спіть разом зо Мною“. І відійшовши 39
трохи наперед,[6] припав своїм лицем до землі й
молився кажучи: „Отче мій! Як що можливе, не-
хай мимо йде від мене ця чаша. Однак не як
хочу Я, але Ти“.[7] Потім прийшов до своїх учнів[8] 40
і застав, що вони спали. І сказав до Петра: „Так
не могли ви й одної години не спати зо Мною?
Сторожіть і моліться, щоб вам не впасти у спо- 41
кусу. Щоправда, дух бодрий, та тіло немічне“.
І знов, удруге відійшов і молився кажучи: 42
„Отче мій! Коли ця чаша не може Мене минути,
щоб Я не пив її, то нехай діється твоя воля“.
А як вернувся, то знову застав їх сплячих; бо 43
очі їх злипалися. І зоставив їх і відійшов опять 44
і молився утретє, мовлячи знову цю саму молитву.
Потім вернувся до учнів і сказав до них: „Спите 45
ще й дальше й відпочиваєте? Ось наближається
година[9] й Син Чоловічий буде виданий у руки

[5] Така сумна, як є звичайно перед смертю.

[6] Як далеко можна кинути каменем (Лк 21, 41).

[7] Ісус знав, яка воля небесного Отця. Пор. Жид 10, 5-7; Пс 39, 7-9: „Жертов і приносів ти не схотів,
а тіло утворив єси для мене;
жертов всепальних і за гріхи
не домагався ти.
Тоді сказав я: Ось іду.
У заголовку книги
написано про мене,
щоб сповнити волю твою,
мій Боже, того й я бажав
і твій закон в моїм серці глибоко“.
Та жах перед терпінням і ганебною смертю викликав із Його уст це умовне благання.

[8] Петра, Якова й Івана.

[9] Страждання.

46 грішників. Встаньте, ходімо![10] Ось приближається той, що Мене зрадив".

73. Схоплення Ісуса.

47 І як Він ще говорив, то надійшов Юда,[1] один з дванадцятьох, а з ним чимала товпа людей[2] з ме-
чами та дрючками від передових священиків і
48 старшин народу. А Його зрадник дав їм[3] знак
49 кажучи: „Кого поцілую, той є; беріть Його". Та й
хутко підійшов до Ісуса й сказав: „Вітай, Учи-
50 телю!" — й поцілував Його. А Ісус озвався до нього: „Товаришу, по що ти прийшов?"

Тоді приступили й наложили на Ісуса руки
51 й схопили Його. І ось один із тих, що були з Ісусом, простягнув руку, добув свого меча й ударив слугу первосвященика і відтяв йому праве ухо.
52 Тоді сказав Ісус до нього: „Сховай твого меча на своє місце. Бо всі, що беруть за меч, від меча
53 згинуть. Чи думаєш, що Я не можу упросити Отця мойого, а Він послав би Мені зараз більш

[10] Назустріч надходячій юрбі.

73. Пор. Мк 14, 43-50; Лк 22, 47-43; Ів 18, 1-11.

[1] Юда, як побачив, що Ісус знає про його зраду, вийшов зо світлиці, де була вечеря, й пішов до членів Найвищої Ради й представив їм свій плян схоплення Ісуса. Вони негайно постаралися для нього про відділ римських воїнів, зоружених в мечі, під проводом тисячника, та й дали сторожу святині разом з начальниками. До них приключилися слуги передових священиків і старшин народу, деякі зо своїли панами. Не заставши Ісуса в світлиці, товпа пішла шукати Його на Оливній горі.

[2] Найвища Рада вислала так багато узброєних людей тому, що боялась можливого спротиву стрічних прочан, що були прихильні Ісусові.

[3] Римським воїнам, що не знали Ісуса.

[4] Петро. Пор. Ів 18, 10.

як дванадцять ангельських полків? Та як би спов- 54
нилось Писання,[5] що так має статись?“[6]

І в той час озвався Ісус до юрби: „Як на роз- 55
бійника вийшли ви з мечами та дрючками, щоб Мене спіймати. Щодня[7] сидів я посеред вас навча-
ючи в святині, а ви не займали Мене“. А те все 56
сталося, щоб сповнились Писання пророків. Тоді покинули Його всі учні й повтікали.

74. Ісус перед Найвищою Радою.

А вони взяли Ісуса й повели[1] до первосвя- 57
щеника Каяфи, де збиралися книжники й стар-
шина.[2] Петро ж ішов за Ним іздалеку аж до двора 58
первосвященика[3] і, ввійшовши до середини, сів зо слугами, щоб бачити кінець. А передові свяще- 59
ники й уся Рада[4] шукали ложного свідоцтва на

[5] Дан 9, 26: „А як минуть шістьдесять дві сімки, буде Христос виданий на смерть“.

[6] Що Христос своєю смертю має спасти людський рід.

[7] Від вїзду до Єрусалиму.

74. Пор. Мк 14, 53-65; Лк 22, 54; Ів 18, 22-24.

[1] Було це вже мабуть після півночі. Бо дорога на Оливну гору, молитва й страждання в Гетсиманськім саду та спіймання Ісуса зайняли зо три години. За тією по-
рою промовляє ще й те, що перше відречення Петра під час переслухання в Анни, а до нього звелів Каяфа за-
вести Ісуса, поки зійдеться Рада, наступило, як вже співали півні.

[2] Повідомлені про схоплення Ісуса.

[3] Двір первосвященика Каяфи, що в нім мешкав та-
кож його тесть Анна, находився на Сіонській горі, неда-
леко від дому, де відбулася Тайна вечеря. Це була чоти-
рокутня будівля з подвірям по середині, куди вели від вулиці сіни, що замикались тяжкими ворітьми.

[4] То є всі присутні члени Ради, бо Йосифа з Ари-
матеї й Никодима, що були знані як Ісусові прихильники,

60 Ісуса, щоб Його вбити. Та не найшли, хоч при-
ходило чимало ложних свідків. Наостанок піді-
61 йшли два[5] й говорили: „Він сказав: Можу зруйну-
вати храм Божий і за три дні збудувати його“.[6]
62 А первосвященик встав і запитав Його: „Нічого
63 не відказуєш на те, що ці на Тебе свідчать?“ Та
Ісус мовчав. А первосвященик сказав до Нього:
„Заклинаю Тебе Богом живим, щоб Ти сказав
64 нам, чи Ти Христос,[7] Син Божий“. Ісус же відпо-
вів йому: „Ти сказав.[8] Та кажу вам: Від тепер[9]
будете бачити[10] Чоловічого Сина, що сидить пра-
воруч Всемогучого[11] й приходить на хмарах не-
65 бесних“.[12] Тоді первосвященик роздер свою оде-
жу[13] й промовив: „Він сказав хулу! Навіщо нам ще
66 свідків? Ось тепер ви чули від Нього хулу. Як

на те зібрання певне не просили. Виходить це з того, що всі члени Ради осудили Ісуса, чого Йосиф (Лк 23, 50) і Никодим (Ів 7, 50-51) не були б зробили.

[5] Мойсеїв закон вимагав згідного свідчення хоч двох свідків, що мали зізнавати окремо, щоб можна було правосильно видати на кого смертний присуд. Див. 5 Мой 17, 6.

[6] Ісус не сказав тих слів про єрусалимський храм, а про храм свойого тіла. Та й сказав Він не так, як свідчили ложні свідки, тільки: „Зруйнуйте цей храм, а Я його за три дні поставлю“.

[7] Месія, Помазанець, що його Жиди дожидались.

[8] Жидівська формула святочного зізнання. Марко, що писав для Римлян, написав: „Це я“. Див. Мк 14, 62.

[9] Після вознесення.

[10] Переконаєтесь про Його могутність.

[11] Пор. Мт 22, 44.

[12] На страшний суд. В Старому Завіті хмара була символом Божого престола. Пор. Іс 19, 1: „Оце Господь засів на легкій хмарі й іде на Єгипет“.

[13] Виконуючи припис закона, первосвященик на знак обурення роздирав на грудях свою одежу.

вам здається?“ А вони відповіли й сказали: „Він винен смерти“.[14] Тоді плювали Йому в лице та 67
знущались над Ним, а инші били Його по лиці й 68
говорили: „Відгадай нам, Христе, хто Тебе вдарив?“

75. Петро відрікається Христа.

А Петро сидів перед двором на подвірї. І 69
підійшла до Нього одна служниця[1] й сказала: „І ти був з Ісусом Галилейським“. Він же відрікся перед 70
усіма й сказав: „Не знаю, що ти говориш“. А як 71
проходив до воріт, то побачила його друга служниця й сказала тим, що там стояли: „І цей був з Ісусом із Назарету!“ І знов відрікся він кле- 72
нучись: „Не знаю того чоловіка“. Трохи згодом 73
підійшли ті, що стояли, й сказали до Петра: „Справді й ти з них, бо й твоя бесіда зраджує тебе“. Тоді він почав клястися й божитись: „Не 74
знаю того чоловіка“. І зараз півень заспівав.[2]

[14] Закон карав за богохульство смертю через каменування. Див. 3 Мой 24, 15-16. Одначе вся розправа проти Ісуса й присуд були неправосильні й несправедливі. Бо Мойсеїв і звичаєвий закон між иншим вимагав, щоб засідання Найвищої Ради в кримінальних справах відбувалися в день після ранньої жертви, а смертний присуд можна було видати тільки наступного дня по розправі. На початку розправи провідник зясовував скаргу й переслухував перш свідків оборони, а після них противників обвинуваченого, і то кожного зокрема. Коли не було хоч би двох свідків, що їх зізнання були б із собою згідні, не можна було видати присуду. Після переслухання мав ще слово обвинувачений, його оборона й обвинителі.

75. Пор. Мк 15, 66-72; Лк 22, 55-62; Ів 18, 15-18, 25-27.

[1] Воротарка (Ів 18, 16-17).

[2] Другий раз, коло третьої години досвітку. Пор. Мк 14, 68, 72. Перший раз Петро заявив, що не знає

75 І згадав Петро слово Ісуса, що Він сказав: Перше, ніж півень проспіває, тричі[3] відречешся Мене. І вийшов геть та й плакав гірко.

76. Самогубство Юди.

1 **27.** Як же настав ранок,[1] то всі передові
священики й старшини народу[2] радили раду про-
2 ти Ісуса, як би Його стратити.[3] І звязали Його,
повели й віддали намісникові, Понтієві Пилатові.[4]
3 Тоді Юда, що зрадив Ісуса, як побачив, що
Його засудили,[5] розкаявся. І вернув тих тридцять
Ісуса; другий раз заперечив своє знайомстро з Ісусом кленучись, а третій раз серед клятьби й кривоприсяги. Та відрікаючись Христа, Петро не перечив, що Христос є Месія, тільки заперечив, що він Христовий учень.

[3] В трьох відступах часу.

76. Пор. Мк 15, 1; Лк 22, 66; 23, 1; Ів 18, 28.

[1] Мабуть ще перед нашою шостою годиною.

[2] Й книжники (Мк 15, 1).

[3] Щоб надати правосильність смертному присудові, виданому в ночі, бо такі не були важні, й обдумати способи, як би той присуд на Христі виконати. Та не маючи права карати смертю, мусіли справу передати римському судові. З оскарження перед Пилатом виходить, що Рада порішила провину Ісуса, немов би Він, творячи Себе Божим Сином, допустився богохульства, обернути в політичну провину й винувати Ісуса в державній зраді, а саме, що Ісус творить себе жидівським царем.

[4] Понтій Пилат був пятий з черги римський намісник Палестини, від 26-36 р. після Христа. До нього належав заряд краю й найвище судівництво. Смертні присуди, видані Найвищою Радою, коли мали бути виконані, мусіли мати його потвердження. До помочі в заряді було йому придане військо. Мешкав він у Кесарії над Середземним морем в палаті Ірода; тільки в великі свята приїжджав до Єрусалиму, щоб краще берегти ладу серед тисячів прочан.

[5] На смерть.

срібняків передовим священикам і старшим і ска- 4
зав: „Я згрішив, видавши кров неповинну“. А во-
ни відказали: „А що нам до того?[6] Гляди сам!“
І, кинувши срібняки[7] в храм,[8] відійшов і пішов та 5
й повісився.[9]

А передові священики взяли срібняки і ска- 6
зали: „Не годиться класти їх у скарбону, бо то
ціна крови“. І порадившись купили за них ган- 7
чареве поле[10] на цвинтар для чужинців.[11] Тому те 8
поле зветься полем крови й до цього дня.[12] Так 9
сповнилось слово предсказане пророком Єремією,
що мовив:[13]

І взяли тридцять срібняків,
ціну оціненого,
що його сини Ізраїля оцінили, 10
і дали їх за ганчареве поле,
як повелів мені Господь.[14]

77. Ісус перед Пилатом.

Ісус же став перед намісником. Та й запитав 11
Його намісник: „Ти цар жидівський?“ А Ісус від-

[6] Що ти згрішив.
[7] Що їх передові священики й старшина не прийняли.
[8] Із священичого подвіря крізь відчинені двері.
[9] А як повісився, то тріс на двоє й виплило з нього все нутро. (Дн Ап 1, 18).
[10] Не конче того самого дня.
[11] Що приходили до Єрусалиму на свята.
[12] Коли євангелист Матей писав свою Євангелію.
[13] Це зміст і застосування до часів Ісуса двох пророцтв, а саме: Єремії (32, 6-9) про купівлю поля, й Захарія (11, 12-13) про тридцять срібняків, що їх сини Ізраїля дали Пастиреві-Месії за його працю для ізраїльського народу.
[14] Написати.

77. Пор. Мк 15, 2-21; Лк 23, 1-7; 13-25; Ів 18, 28-19, 16.

повів: „Ти сказав“. Коли ж передові священики
й старшина наговорювали на Нього, то він не
відповідав нічого. Тоді сказав до Нього Пилат:
„Не чуєш, скільки вони свідчать на тебе?“ Та
Він не відказав Йому ні на одне слово, так що
намісник вельми дивувався.

А на велике свято намісник мав звичай від-
пускати народові одного вязня,[1] якого хотіли.
Мали ж вони тоді звісного вязня, що звався Ва-
рава. Коли ж вони зійшлися, то Пилат запитав
їх: „Кого хочете, щоб я вам увільнив? Вараву,
чи Ісуса, що Його звуть Христом?“[2] Він бо знав,
що Його видали із зависти.

А як сидів на судейськім кріслі,[3] то його
жінка післала до нього сказати: „Нічого не чини
тому Праведникові. Бо я багато терпіла цієї ночі
у сні через Нього“.

Та передові священики й старшина намовили[4]
товпу просити за Варавою, а Ісуса щоб стратити.
А намісник озвався й запитав їх: „Кого хочете,
щоб я з цих двох відпустив вам?“ А вони відпо-
віли: „Вараву!“ Пилат запитав їх: „Що ж маю
зробити з Ісусом,[5] що Його звуть Христом?“ Вони
всі закричали: „Нехай буде розпятий!“[6] Він же
спитав їх: „Що ж Він злого зробив?“ Та вони ще

[1] На памятку визволення жидівського народу з єги-
петської неволі.

[2] Пилат сподівався, що народ пристане на Ісуса.

[3] В середині палати, очікуючи відповіди народу.

[4] Мабуть говорили, що через Ісуса Римляни готові
зовсім поневолити жидівський народ. Див. Ів 11, 48.

[5] Пилат, щоб догодити Жидам, міг їм пустити Ва-
раву. Але й з Ісусом, а про Нього вже двічі був сказав,
що Він невинуватий, треба було поступити по закону й
увільнити Його, а не просити для Нього ласки у народу.

[6] Разом з иншими, що того дня мали бути розпяті.

більш кричали й говорили: „Нехай буде розпятий!“

А Пилат побачивши, що нічого не вдіє, тільки заколот збільшається, взяв води, вмив руки 24
перед народом і сказав: „Не винен я в крові цього Праведника;[7] самі побачите!“ А ввесь народ 25
відповів і сказав:[8] „Кров Його на нас і на дітей наших!“ Тоді відпустив їм Вараву, а скатованого 26
Ісуса велів бичувати й віддав на розпяття.[10]

А намісникові воїни взяли Ісуса на палатне 27
подвіря й зібрали на Нього всю ватагу. І роз- 28
дягнули Його[11] й накинули на Нього багряницю.[12]

[7] А одначе видав їм на смерть Христа, щоправда не з власного переконання, а з боясти перед жидівською старшиною й перед кесарем, щоб не стратити його ласки і свойого становища. Та проте стратив його за Тиверієвого наслідника Калігулі 36 р. після Христа; після того мав закінчити життя самогубством.

[8] Беручи всю відвічальність і кару за невинно пролиту кров не тільки на себе, а й своїх дітей. Ця кара почала сповнятись на них від 70 р. після Христа, коли Римляни зруйнували Єрусалим, не лишивши в ньому каменя на камені. Тоді то згинуло майже все його населення й прочани, що зійшлись були до Єрусалиму на Великодні Свята.

[9] Пилат сподівався, що бичуванням, а воно було приготуванням до смертної кари, догодить Жидам та й успокоїть їх. Бичування було найболючішою карою в римській державі. Воїни, що звичайне були виконавцями тієї кари, здіймали з засудженця одежу й били його по плечах скіряними бичами, що мали на кінцях оливяні кульки. Вже під першими ударами тріскала скіра, а з ран, що сягали до білих ребер, текла кров і відпадали кусні живого тіла.

[10] Після бичування.

[11] Смертний присуд у Римлян бренів: „Підеш на хрест“. А справник-кат дістав приказ: „Іди, лікторе, приготуй хрест“.

[12] Старий, зношений жовнірський плащ.

І сплели вінець з тернини і положили Йому на голову[13] і вложили тростину[14] в Його правицю.
29 І падали перед Ним на вколішки і глузували з Нього кажучи: „Радуйся, Царю жидівський!“
30 І плювали на нього і брали тростину та й били
31 Його по голові. А як наглумилися з Нього, то зняли з Нього багряницю й надягнули на Нього
32 Його одежу та й повели Його на розпяття. А як виходили, то зустріли киринейського[16] чоловіка, на ім'я Симона; того примусили нести Йому хрест.

78. Розпяття.

33 І прийшли на місце,[1] що зветься Голгофта,
34 це значить: Місце Черепу. Та й дали Йому напитись вина, змішаного із жовчю.[2] Та він поку-
35 шавши не схотів пити.[3] А як його розпяли, то

[13] По тодішньому римському звичаю славним вождям і володарям підчас торжеств накладали на голову звичайно лавровий вінець.

[14] Замість царського жезла.

[15] Попереду походу йшов возний, що ніс табличку й проголошував по дорозі ймення й провину засуджених. За ним ішли члени Найвищої Ради, опісля Ісус з двома злочинцями в супроводі чотирьох воїнів-катів. Похід замикала сотня воїнів під проводом сотника й численна юрба народу.

[16] Що походив з Кирени, города в Лібії, на захід від Єгипту, де Жиди мали свою оселю.

78. Пор. Мк 15, 22-32; Лк 23, 27-43; Ів 19, 17-24.

[1] Трачення злочинців. Було воно недалеко городських воріт на захід від Єрусалиму. Від того, що там ховали засуджених на смерть, а їх черепи й кости часто викопували з землі підчас копання ям для свіжих небіщиків, звалось воно Голгофта, т. зн. Череп.

[2] Вино, змішане з жовчю й гіркою миррою, усмирює болі. Той напиток приготували Ісусові побожні жінки.

[3] Щоб терпіти з повною свідомістю. Опісля воїни-

поділили Його одежу,[4] кинувши про неї[5] жереб. 36
Та й посідали й стерегли Його там. І положили 37
над Його головою напис[6] про Його провину: Це
Ісус, цар жидівський. А разом з Ним розпяли 38
й двох розбійників, одного з правого і другого
з лівого боку.

А ті, що проходили мимо,[7] хулили Його й, 39
похитуючи своїми головами, говорили: „Гей Ти, 40
що хотів зруйнувати храм Божий і за три дні
збудувати, спаси Себе! Як Ти Син Божий, то
зійди з хреста!“

Та передові священики разом із книжниками 41
й старшинами народу насміхалися й говорили:
„Иншим помагав, Собі ж не може помогти. Коли 42
Він цар Ізраїля, то хай тепер зійде з хреста, і ми
увіруємо в Нього.[8] Він уповав на Бога; нехай те- 43

кати зняли з Ісуса одежу — тернового вінця не здіймали ні після видачі Христа на смерть, ані перед розп'яттям — оставивши Йому, як про це свідчить старохристіянська штука, на бедрах полотняну опаску. Потім шнурами, пришвязаними до рук і ніг, підтягнули тіло на хрест, високий до трьох метрів і посадовили Його на двох підпорах. Одна з них находилася по середині хреста, і на ній міг розпятий злегка сидіти, а на другій міг оперти ноги. Врешті, привязавши руки й ноги до хрестного дерева, вбили в долоні і в стопи великі цвяхи.

[4] Накриття голови, плащ, пояс і обувя. По римському звичаю одежа засудженого належала до воїнів, що виконували смертний присуд.

[5] Про сорочку з вовни або льону, що сягала від шиї аж до стіп.

[6] Була це табличка з написом, що заключав провину засудженця. В поході на місце трачення її несли перед засудженим, а потім прибивали на хресті над головою.

[7] Дорогою, що вела біля Голгофти.

[8] Та й тоді не були б повірили; бо ж декотрі з них виділи воскресіння Лазаря, а таки не увірили в Христа.

пер визволить Його, коли Він угоден Йому. Адже
44 казав: Я Син Божий“. Також і розбійники, розпяті з Ним, докоряли Йому.

79. Ісус умирає.

45 А від години шостої[1] стала темрява по всій країні[2] аж до години девятої. А коло девятої години скрикнув Ісус голосно й сказав: „Ілі, Ілі, лема савахтані?“[3] то значить: Боже мій, Боже
47 мій, навіщо Ти Мене покинув?[4] А деякі із тих, що там стояли[5] й те почули, сказали: „Він Іллю кличе“.[6]

48 І зарав побіг один із них, взяв губку й замочив в оцет і, настромивши на тростину, давав
49 Йому пити.[7] Та инші говорили: „Лиши! Побачимо,

79. Пор. 15, 33-41; Лк 23, 44-49; Ів 19, 28-30.

[1] Від нашої дванадцятої години в полудне до третьої після полудня. Не було це звичайне затьміння сонця, бо таке затьміння неможливе підчас повні місяця й не може тривати аж три години, тільки густі чорні хмари заступили сонце. Його провістив пророк Амос: „І в той день, говорить Господь Бог, зайде в полудне сонце й померкне в день світло на землі“. (Ам 8, 9).

[2] Мабуть тільки довкруги Єрусалиму, як зловіщий знак для його мешканців і Жидів, що „вбивають пророків“.

[3] Це початкові слова Пс 21, 2, що в нім псаломник описав страждання Месії.

[4] І допустив до того, що твій Син остався без найменшої потіхи в тяжких стражданнях душі й тіла.

[5] Мабуть члени Найвищої Ради, або хтось инший із Жидів.

[6] Щоб висміяти Христа перекрутили вони слово „Елі — Боже мій“ на „Елія — Ілля“; а Іллю вважали Жиди за опікуна людей у нещастю. Отже по їхньому Ісус, що звав Себе Месією-Христом, не мігши Собі помогти, кличе на поміч Іллю.

[7] Якщо то був покріпляючий напиток, призначений

чи прийде Ілля помогти Йому“. Ісус же знову 50
скрикнув голосно та й віддав духа.[8]

І ось завіса[9] в храмі роздерлася на двоє, від 51
верху до низу, й земля затрусилась[10] і скелі роз-
падались[11] і гроби відкрились[12] та й чимало тіл 52
умерлих святих воскресло. І виходили з гробів 53
після Його воскресення й увійшли в святий го-
род і явилися многим.[13]

Сотник же та й ті, що з ним стерегли Ісуса, 54
як побачили, що земля труситься, і те, що дія-
лось, злякались вельми і казали: „Дійсно, Він був
Син Божий!“

Було ж там чимало й жінок, що дивились із- 55
далеку. Вони були прийшли слідом за Ісусом із
Галилеї й послугували Йому. Між ними була Ма- 56

для воїнів, оцет з водою і яйцями, то вчинив це з мило-
сердя до Христа; а коли ж то був сам оцет, то зробив
це на глум, бо сам оцет викликує страшні болі.

[8] Людську душу, перед часом, бо вже після трьох годин, як розпяли Його; а розпяті на хресті мучились нераз і ввесь день.

[9] Що в єрусалимському храмі відділяла святе святих від святого на знак, що зо смертю Ісуса Старий Завіт скінчився, а Новий почався.

[10] Ці останні три чуда сталися тільки поблизу Голгофти немов на свідоцтво для сотника й воїнів і юрби, що під хрестом стояла.

[11] В доземнім напрямі, як про це свідчить щілина в церкві Святого Гробу.

[12] Великі камені, що ними були заложені отвори гробів, відсунулись на бік, так що було видно тіла померлих.

[13] Щоб засвідчити людям, що після „першого з воскресіння умерлих“ (Дн Ап 26, 23) послідує їх славне воскресіння. Тіла їх були мабуть прославлені, як тіло Христове, тому й не бачили їх усі, а тільки многі, як і не всі могли бачити воскресшого Ісуса.

рія Магдалина й Марія, мати Якова і Йосифа, та й мати синів Зеведеєвих.

80. Похорон Ісуса.

57 А як настав вечір, то прийшов багатий чо-
ловік з Ариматеї,[1] на ім'я Йосиф, що також був
58 учнем Ісусовим. Він[2] прийшов до Пилата й про-
сив про тіло Ісусове.[3] Тоді Пилат звелів віддати
59 тіло. А Йосиф узяв тіло й обвив його чистою
60 плащеницею[4] і положив його у своїм новім гробі,
що його казав був викувати в скелі та й, при-
валивши великий камінь до дверей гробу, відійшов.
61 Та зосталась там Марія Магдалина й друга Ма-
рія,[5] що сиділи напроти гробу.

81. Сторожа біля гробу.

62 На другий день, що після навечіря,[1] зійшлись
63 передові священики й фарисеї до Пилата й ска-

80. Пор. Мк 15, 42-47; Лк 23, 50-56; Ів 19, 38-42.

[1] Города в Юдеї. Однак проживав він в Єрусалимі, де й мав викуту в скелі гробницю.

[2] Він був перше на Голгофті, звідки, як Ісус умер, пішов до Пилата.

[3] Бо були б поховали Ісуса на місці страчення разом із розбійниками. Римський закон дозволяв на видачу тіла страченця родині.

[4] Після того, як умерлому замкнули очі й обмили, обвили тіло його полотняними покрівцями, давши між них і тіло чимало пахощів, а голову завязали в хустку. Опісля все тіло завинули в чисте льняне простирало, плащаницю, обильно скроплену пахучими олійками.

[5] Клеопова, мати Йосифа й Якова Молодшого.

81.

[1] Навечіря, день приготувань-παρασκευή, день перед суботою чи святом, коли то приготовлялись до святкування суботи чи свята.

зали: „Пане, ми пригадали собі, що той обманець ще за життя сказав: На третій день воскресну. Тому звели стерегти гріб аж до третього дня, а 64
щоб припадком не прийшли Його учні та й не вкрали Його, народові ж не сказали: Воскрес із мертвих. І буде останній обман гірший від першого“.[3] Пилат сказав їм: „Маєте сторожу;[4] підіть 65
і стережіть, як знаєте“. Вони ж пішли й, запечатавши камінь, забезпечили гріб сторожею.

82. Воскресення Ісуса.

28. А після суботи, як починало світати на 1
перший день тижня, вийшла Марія Магдалина й
друга Марія[1] подивитись на гріб.[2]
Та ось повстав великий землетрус. Бо ангел 2
Господень зійшов із неба, приступив, відвалив
камінь[3] і сів на ньому. А його постать була як 3
блискавиця й одежа його біла як сніг. І зо стра- 4

[2] Ісус пробув у гробі три — хоч неповні — дні. Частину пятниці, а саме зо дві години аж до заходу сонця, всю суботу й усю майже ніч до розсвіту третього дня, неділі.

[3] Вістка про Христове воскресення буде гірша для жидівської старшини, як уся Його діяльність, що її старшина уважала за обман.

[4] Свою при святині. Римських воїнів не дав би їм був Пилат без старшини, ще й до цього до їх виключної розпорядимости.

82. Пор. Мк 16, 1-8; Лк 24, 1-11; Ів 20, 1-18.

[1] Клеопова. Крім тих двох була ще Соломія (Мк 14, 1) й Іванна, жінка Хузи, управителя дібр Ірода Антипи, та й ще кілька инших (Лк 24, 10).

[2] І намастити ще Ісусове тіло пахощами, що їх приладили вечерами в пятницю і в суботу. Див. Мк 14, 1; Лк 23, 56.

[3] Що ним був заложений вхід до гробу; та в нім

ху перед ним затрусилися сторожі та й стали як мертві.

5 Ангел же озвався і сказав до жінок: „Не бійтеся! Бо я знаю, що ви шукаєте Ісуса розпя-
6 того. Нема Його тут, Він бо воскрес, як був сказав. Підійдіть і погляньте на місце, де Господь
7 лежав. І йдіть хутко та й скажіть Його учням, що Він воскрес із мертвих; та й ось попередить Вас у Галилею. Там Його побачите.[4] Ось я вам те сказав“.

8 А вони хутко відійшли від гробу зо страхом та із радістю великою й побігли сповістити
9 про це Його учнів. Та ось Ісус зустрів їх і сказав: „Вітайте!“ Вони ж приступили та й припали
10 Йому до ніг і поклонилися Йому. Тоді сказав до них Ісус: „Не бійтеся! Ідіть і дайте знати моїм братам, щоб пішли в Галилею та й там мене побачать“.

83. Перекуп сторожі.

11 А як вони відійшли,[1] то деякі зо сторожі[2] прийшли в город і сповістили передових свяще-
12 ників[3] про все, що сталося. А ті зібралися зо

вже не було Ісуса, бо Він, вставши із мертвих, вийшов із гробу без нарушення каменя. Самого ж воскресення Ісуса, що наступило в хвилині, як Його душа злучилася знов зо своїм прославленим тілом, ніхто не бачив.

[4] Апостоли послухали Ісусового приказу, однак ще мабуть довше як тиждень пробували в Єрусалимі.

83.

[1] Від гробу, щоб сповістити апостолів про явлення ангелів.

[2] Що мали службу тоді, як з неба зійшов ангел відвалити камінь від гробового входу.

[3] Що їх вислали стерегти гробу.

старшими й порадившись дали воїнам чимало
грошей[4] і сказали: „Говоріть, що Його учні при- 13
йшли в ночі та й вкрали Його, як ми спали. А 14
коли б почув про це намісник,[5] то ми з ним по-
говоримо й не буде вам біди“. Вони ж узяли гроші 15
та й зробили, як їх навчено. І розійшовся той
поговір[6] поміж Жидами аж до сьогодня.[7]

84. Ісус являється апостолам у Галилеї.

А одинадцять учнів пішло в Галилею на гору,[1] 16
куди звелів їм Ісус.[2] Як же вони побачили Його,[3] 17

[4] Воїни сповняли як слід свою службу; та щоб їх намовити до брехні, що вони в службі занедбалися, треба їм було дорого заплатити.

[5] Та після похорону Ісуса, Пилата вже зовсім не займало те, що з Ним сталося, як про це свідчать Діяння Апостолів.

[6] Що тіло Христове вкрали з гробу Його учні.

[7] Коли Матей писав свою Євангелію.

84. Пор. 16, 14-18; Лк 24, 44-49; Ів 20, 21.

[1] Правдоподібно на гору, а властиво на височінь недалеко Капернаума, що на ній Ісус вибрав дванадцять апостолів і мав нагірні проповіді.

[2] Мабуть тоді, як був із ними над Тиверіядським морем. Див. Ів 21, 1-23.

[3] Це восьме з черги явлення Ісуса, що про нього розказали євангелисти. Перше було Марії Магдалині (Ів 20, 14-18; Мк 16, 9); друге жінкам, що верталися від гробу (Мт 28, 9-10); третє Петрові (1 Кор 15, 5; Лк 24, 34); четверте двом учням, що йшли до Емауса (Лк 24, 13-35; Мк 16, 12); пяте апостолам в світлиці, де була Тайна вечеря (Мк 16 14; Лк 24, 36-43; Ів 20, 19-23); шосте восьмого дня після воскресення апостолам, як був і Тома з ними (Ів 20, 26-29; 1 Кор 15, 5); сьоме над Тиверіядським морем (Ів 21, 1-23); восьме в Галилеї на горі (Мт 28, 16-20); девяте пятьсот братам (1 Кор 15, 6); десяте Яковові Молодшому (1 Кор 15, 7); одинадцяте й остан-

18 то поклонилися Йому, а дехто сумнівався.[4] Та
Ісус приступив та й озвався до них і сказав:
19 „Дано Мені[5] всю владу на небі й на землі. Ідіть
же й[6] учіть усі[7] народи й хрестіть їх в імя Отця
20 і Сина і Святого Духа й навчайте їх берегти все,
що Я вам заповів. І ось Я[8] з вами по всі дні аж
до кінця віку“.[9]

нє в день вознесення (Мк 16, 15-18; Лк 24, 44-49; Дн Ап 1, 4-9).

[4] Що це дійсне Ісус.

[5] Пор. Іс 49, 6:

„Ось я віддав тебе на завіт людям,
за світло для народів,
щоб ти був спасінням аж по край землі“.

Пс 2, 8: „Проси у мене й дам тобі
народи та на власність твою
й земні україни тобі на володіння“.

Дан 7, 14; Филип 2, 9-10: „То й Бог вивищив його й дав йому ймення, що понад всяким іменем, щоб в імя Ісуса клонили коліна всі небесні й земні та й підземні й щоб усякий язик визнавав на славу Бога Отця, що Ісус Христос є Господь“.

[6] Й робіть, щоб моїми учнями стали всі народи.

[7] Старозавітні пророки предсказали соборність месійного царства. Іс 60, 3: „І прийдуть народи до твойого світла“.

[8] Як Богочоловік, у Найсв. Тайні Евхаристії під видом хліба і вина. Про Нього, ще ненароджене дитя, сказав пророк Ісаія, що Його імям буде: З нами Бог (Іс 7, 14).

[9] Як довго будуть жити люди на землі.

СВЯТА ЄВАНГЕЛІЯ
ГОСПОДА НАШОГО ІСУСА ХРИСТА
ВІД МАРКА

Марко, званий Іваном (Дн Ап 12, 12), Жидовин, був сином Марії із Єрусалиму. Це може той самий юнак, що був свідком схоплення Ісуса в Гетсиманському саду. До Христової Церкви впровадив його мабуть апостол Петро (1 Пет 5, 13). Зо своїм родичем Варнавою (Кол 4, 10) і апостолом Павлом вибрався 43 року до Антіохії, а звідти в першу місійну подорож апостола Павла (43-48 р.), але тільки на Кипр і до Перги в Памфілії; там розстався з ними й вернувся до Єрусалиму. Як Павло 49 р. вибирався в другу місійну подорож, Марко був в Антіохії, звідки й поплив із Варнавою на Кипр (Дн Ап 15, 36-39). Опісля подорожував з апостолом Павлом, бо знаний він християнським громадам в Понті, Галатії, Кападокії й Вітинії та й у краях на західнім побережжі Малої Азії (Кол 4, 10-11; Фил 1, 24). На кілька років перед смертю Петра й Павла (67 року) пробував із перервами в Римі. Тоді то, мабуть поки ще Павло (61 р.) прибув до Риму, на основі проповідей апостола Петра написав свою Євангелію для християн, навернених із поганства, особливе Римлян, щоб їх утвердити в вірі в божество Ісуса й доказати їм, що Ісус це очікуваний не тільки Жидами, але й поганами Син Божий, Спаситель світу. Опісля, як свідчить передання, мав бути першим єпископом Олександрії в Єгипті.

Про те, що Марко був автором другої Євангелії, свідчить Папій: „Марко, що був Петрові за

перекладача, списав докладно, хоч не за порядком, Ісусові слова й учинки". А від св. Іринея маємо звістку, що „після Петрового й Павлового відходу Марко, учень і перекладач Петрів, списав Петрові проповіді". Та й Климент Олександрійський свідчить, що „Марко, Петрів товариш, в часі, як Петро благовіствував прилюдно в Римі, написав Євангелію, що має назву від Марка". В ній находиться багато таких подробиць, що їх міг завважати тільки самовидець; а що Марко таким не був, то він довідався про них від Петра, що його особа в другій Євангелії, особливе коли йде про його похибки, виступає аж надто яскраво.

Марко починає свою Євангелію відразу від виступлення Івана Хрестителя; однак говорить про неї коротко (1, 1-13). Опісля розповідає в річевому порядку про діяльність Ісуса Христа в Галилеї (1, 14-9, 50), потім у Переї й Юдеї (10, 1-13, 37) та й закінчує описом Його страждань, смерти і прославлення (14, 1-16, 20).

НАД ЙОРДАНОМ

(1, 1-13)

1. Іван Хреститель.

1. Початок євангелії[1] Ісуса Христа, Сина Бо- 1
жого, як написано в пророка Ісаії:[2] 2

Ось Я посилаю посланця мойого
перед твоїм лицем,
що приготує Тобі дорогу.
Голос, що накликує в пустині:[3] 3
Готуйте дорогу Господеві,
рівняйте стежки Йому.

Явився Іван Хреститель у пустині й хрестив 4
та й проповідував покаянне хрещення на прощен-
ня гріхів. То й виходила до нього вся юдейська 5
країна й усі Єрусалимляни і, сповідаючись своїх
гріхів, приймали від нього хрещення в ріці Йордані.

А той Іван носив одежу з верблюжої шерсти 6
й ремінний пояс на своїх бедрах; а за їду була

1. Пор. Мт 3, 1-12; Лк 3, 1-18; Ів 1, 19-30).

[1] Доброї звістки про спасіння, принесеної Ісусом Христом. Те спасіння започаткував Ісус своєю наукою та й запечатав смертю на хресті.

[2] Це пророцтво Малахії (Мал 3, 1) про прихід Божого посланця, Івана Хрестителя, що його Бог мав послати попереду Спаса. Євангелист Марко лучить те пророцтво з Ісаїїним віщуванням і тому й називає його віщуванням Ісаії.

[3] Іс 40, 3-5.

йому сарана й дикий мід. І проповідував кажучи:
7 „Слідом за мною іде сильніший від мене, що Йому
я негіден приклякнувши розвязати ремінця Його
8 обуви. Я вас хрестив водою, а той вас хрести-
тиме Духом Святим“.

2. Хрещення й спокуса Ісуса.

9 І сталось у ті дні, що прийшов Ісус із На-
зарету в Галилеї та й велів, щоб Іван охрестив
10 Його в Йордані. І зараз, як вийшов із води, по-
бачив відкрите небо й Духа, що голубом злітав
11 на Нього та й пробував над Ним. Та й залунав
із неба голос: „Ти мій Син любий, в Тобі моє
благовоління“.
12 13 І зараз Дух повів Його в пустиню. Та й про-
був Він у пустині сорок днів і сорок ночей і був
спокушуваний від сатани; та й пробував серед
диких звірят, та ангели служили Йому.[1]

2. Пор. Мт 3, 13-17; 4, 1-11; Лк 3, 21-22; 4, 1-13; Ів 1, 31-34.

[1] Після сорокдневного посту й спокус від сатани-диявола.

ДІЯЛЬНІСТЬ ІСУСА В ГАЛИЛЕЇ

(1, 14-9, 50)

3. Покликання перших учнів.

А як зраджено[1] Івана, прийшов Ісус у Гали- 14
лею та й проповідував євангелію про царство
Боже. Він говорив: „Сповнився час[2] і приближи- 15
лось царство Боже; покайтеся і віруйте євангелії!“
Коли ж проходив уздовж Галилейського моря, 16
то побачив Симона й Андрея, Симонового брата,
як вони закидали сіті в море; були бо рибалками.
І промовив до них Ісус: „Ходіть за Мною і Я 17
зроблю вас ловцями людей“. А вони негайно по- 18
лишили сіті й пішли за Ним. А як відійшов звід- 19
ти трохи дальше, побачив Якова, сина Зеведея,
й Івана, його брата, як вони в човні налагоджу-
вали сіті. І їх зараз покликав. А вони покинули 20
в човні свойого батька Зеведея разом із найми-
тами й пішли за Ним.

3. Пор. Мт 4, 12-22; Лк 4, 14-15; 5, 1-11.

[1] Й посаджено в темницю. Марко не згадує про побут Ісуса над Йорданом після посту (Ів 1, 19-51), ні про весілля в Кані галилейській (Ів 2, 1-12), ані про кількамісячну Його діяльність у Юдеї (Ів 2, 13-3, 36), ні про перехід через Самарію (Ів 4, 1-42), а відразу оповідає про Ісусові діла під час побуту в Галилеї, як в січні повернувся з Юдеї, до часу, як відійшов до Єрусалиму на Великодні Свята.

[2] Предсказаний пророками, що в ньому має докона-тись спасіння людському роду.

4. Чуда Ісуса в Капернаумі.

21 Та й увійшли в Капернаум. І зараз у суботу
22 ввійшов до божниці[1] й навчав. Та й подивляли Його науку, бо Він навчав їх як той, що має
23 владу, а не як книжники. А був тоді в божниці чоловік, що мав нечистого духа, і він закричав
24 кажучи: „Що Ти маєш із нами, Ісусе Назарейський? Ти прийшов нас погубити? Знаю Тебе,
25 хто Ти, Святий Божий“.[2] Та Ісус погрозив йому
26 і сказав: „Замовкни й вийди з нього!“ А дух нечистий потряс ним і з великим криком вийшов із
27 нього. Та й дивувалися всі так, що взаїмно себе питали кажучи: „Що це таке? Що то за нова могутня наука? Бо Він приказує навіть духам
28 нечистим, та й вони слухають Його“. То й чутка про Нього розходилась скоро по всій галилейській країні.

29 І вийшов негайно з божниці й увійшов з Яко-
30 вом та й Іваном до дому Симона й Андрея.[3] А Симонова теща лежала в гарячці. І зараз сказали

4. Пор. Мт 4, 13-16, 23-25; 7, 28-29; 8, 14-17; Лк 4, 31-44.

[1] За часів Ісуса Христа було в Палестині й на чужині, де проживали Жиди, чимало божниць. В них сходилися Жиди кожної суботи та свята на молитву й читання Святого Писання. Після молитви наставник божниці казав слузі, щоб подав звій Святого Писання читати тому, хто до цього надавався. Той читав, в Палестині по жидівськи, на чужині по грецьки, опісля пояснив і навчав. Найчастіше читали Пятикнижжя Мойсея і книги пророків і на основі прочитаного поясняли. Тільки Ісус, як Богочоловік, навчав у власному імені.

[2] Месія, Сам Бог. Пор. Мт 8, 29; Мк 3, 12; Лк 4, 34, 41; Ів 6, 70.

[3] Андрей і Петро мали в Капернаумі свій дім, де часто, немов у своїм, Ісус пробував.

Йому про неї. Він приступив, взяв її за руку й 31
підніс, і негайно покинула її гарячка, й вона по-
слугувала їм.

А вечером, як зайшло сонце, то приносили 32
до Нього всіх недужих і біснуватих. І ввесь город 33
зібрався коло дверей.[4] А Він сціляв многих не- 34
дужих на різні слабості та й проганяв чимало
злих духів; та не дозволяв їм говорити, що вони
знали Його.

А вставши вранці, як ще було зовсім темно, 35
відійшов та й пішов на самітне місце й там мо-
лився. А пішов за Ним Симон і ті, що з Ним 36
були. Як же знайшли Його, то сказали Йому: 37
„Всі шукають за Тобою". А Він їм відповів: 38
„Ходім куди инде, до близьких сіл і городів, щоб
Мені й там проповідати; бо на те Я прийшов".
І ходив та й проповідував у їх божницях по всій 39
Галилеї[5] й проганяв злих духів.

5. Уздоровлення прокаженого.

І прийшов до Нього прокажений з благан- 40
ням та й упав перед Ним на коліна й просив
Його: „Як хочеш, то можеш мене очистити".
А Він змилосердився над ним, простягнув свою 41
руку й діткнувся його і сказав до нього: „Хочу;
будь очищений!" І зараз, як це сказав, зійшла 42
з нього проказа, і він став чистий. Та грізно[1] 43

[4] На подвірї перед Петровим домом.

[5] Євангелист Лука, що писав свою Євангелію головно для Греків (4, 44), а їм маленька Галилея мало була знана, ужив на означення Галилеї назви більше знаної Юдеї, розуміючи під цим словом всю Палестину.

5. Пор. Мт 8, 1-4; Лк 5, 12-16.

[1] Особливе тому, що він, вкритий проказою, проти закону прийшов до міста. Див. Лк 5, 12.

44 наказав йому негайно відійти й сказав йому:
„Гляди, нікому про це не кажи; а йди, покажися
священикові та й за своє очищення на свідоцтво
45 їм зложи жертву, як приказав Мойсей“. Та як той
відійшов, то став чимало оповідати й розказувати
про ту подію. Через те (Ісус) не міг вже прилюдно
входити в город,[2] а пробував далеко на самітних
місцях. Та люди сходилися до Нього з усіх усюдів.

6. Ісус уздоровляє розслабленого.

1 **2.** А за кілька днів прибув знов у Капернаум.
2 І пішла чутка, що Він є дома.[1] І зійшлося так
багато людей, що годі було дістатися й до дверей;
3 а Він говорив до них слово. І прийшли й при-
несли до Нього розслабленого, що його несло
4 четверо людей. Коли ж через натовп не змогли
його перед Нього принести, то відкрили стелю,[2]
де був (Ісус); а як зробили отвір, спустили ноші,
5 що на них лежав розслаблений. Бачивши їх віру,
промовив Ісус до розслабленого: „Сину, проща-
6 ються тобі твої гріхи“. А були там деякі книжни-
7 ки, що міркували в своїх серцях: „Чому Він таке
говорить? Він хулить Бога. Хто ж може прощати
8 гріхи, як не один Бог?“ А Ісус зараз духом своїм
пізнав їх гадки і сказав до них: „Чого ви так
9 думаєте в серцях ваших? Що легче сказати роз-

[2] Тому, що народ товпився кругом Нього.

6. Пор. Мт 9, 1-8; Лк 5, 17-26.

[1] В домі Симона Петра.

[2] Вийнявши зо стелі кілька великих, положених на бальках, цегол, що зверху були прикриті убитою землею. А в Палестині стелі домів є й покрівлями. На них входять сходами, прикріпленими знадвору біля стіни дому, і там звичайне збираються домашні на гутірку після заходу сонця.

слабленому: Прощаються тобі гріхи твої — чи
сказати: Встань, візьми свою постелю та й іди?
Та знайте, що Син Чоловічий має силу на землі 10
гріхи прощати“. І промовив до розслабленого:
„Кажу тобі: Встань, візьми свою постіль і йди 11
до свого дому“. А той негайно встав, взяв свою 12
постіль і відійшов перед усіми. А всі дивувались
і славили Бога кажучи: „Такого ми ще ніколи не
видали“.

7. Покликання Матея.

І вибрався знову над море; та вся юрба на- 13
роду йшла до Нього, а Він їх учив. А переходячи 14
побачив Левія, Алфеєвого сина, що сидів на мит-
ниці, і сказав до нього: „Йди за Мною!“ А той
устав і пішов за Ним.

І сталося, як Ісус був у його домі за столом, 15
то чимало митарів і грішників, сиділо за столом
разом з Ісусом і Його учнями, бо багато їх ішло
за Ним. А фарисейські книжники бачили, що Він 16
гоститься із грішниками й митарями, і казали[1] до
Його учнів: „Чому то Він їсть і пє з митарями
й грішниками?“ А Ісус, почувши те, відповів їм: 17
„Не здоровим треба лікаря, а недужим. Бо Я не
прийшов кликати праведних, а грішників“.

А учні Івана та фарисеїв постили. То й при- 18
ступили і сказали до Нього: „Чому учні Івана й
фарисеїв постять, а твої учні не постять?“ А Ісус 19
відказав їм: „Чи можуть весільні гості постити,[2]
поки молодий з ними? Як довго мають між со-

7. Пор. Мт 9, 9-17; Лк 5, 27-39.

[1] По Мт 9, 14 самі Іванові учні питалися Ісуса.

[2] У Жидів піст був ознакою смутку.

20 бою молодого, не можуть постити. Та прийдуть
дні, що візьмуть від них молодого, тоді то й вони
постимуть у ті дні.
21 Ніхто не латає новим сукном старої одежини;
бо відірветься нова латка від старого й зробиться
22 діра ще більша. Й ніхто не вливає молодого вина
в старі бордюги; бо вино розсадить бордюги й
вино витече та й бордюги пропадуть. А треба
вливати молоде вино в нові бордюги".

8. Учні зривають колосся.

23 І сталось, що в суботу переходив через за-
сіяні ниви;[1] а Його учні, стежкою йдучи, стали
24 зривати колосся. А фарисеї говорили до Нього:
„Ось, чого вони роблять у суботу те, що не го-
25 диться?" А Він відізвався до них: „Чи не читали
ви ніколи, що зробив Давид, як був у потребі,
26 коли був зголоднів сам і ті, що були з ним? Як
за первосвященика Авіятара[2] він увійшов у дім
Божий і їв хліби предложені — а їх не дозволено
їсти, тільки священикам — і дав тим, що з ним
27 були?" І сказав до них: „Суботу установлено для
28 людини,[3] а не людину для суботи. А так Син
Чоловічий є Господь і суботи".

8. Пор. Мт 12, 1-8; Лк 6, 1-5.

[1] У Юдеї, після Великодня. Пор. Лк 6, 1.

[2] Давида приймав предложеними хлібами первосвященик Ахимелех; та разом із ним пробував у Номві й його найстарший син Авіятар (Див. 1 Цар 22, 12-20), що по жидівському звичаю звався також первосвящеником. Можливе, що він ще за життя свойого батька, а його незабаром вбито, сповняв уряд первосвященика.

[3] Щоб у той день люди могли служити Богові.

9. Каліка з усохлою рукою.

3. І знов увійшов до божниці.[1] А був там 1
чоловік, що в нього була всохла рука. А[2] на- 2
зирали за Ним, чи не уздоровить у суботу, щоб
Його обвинуватити. І сказав до чоловіка, що мав 3
усохлу руку: „Устань і йди на середину!“ А до 4
них озвався: „Чи годиться робити в суботу добро
або зло? Життя спасти, чи погубити?“ Та вони
мовчали. І споглянув на них сердито та, засу- 5
мований сліпотою їх серця, сказав до чоловіка:
„Простягни свою руку!“ А він простягнув і стала
його рука знову здорова. А фарисеї[3] вийшли та 6
й зараз радилися з іродіянами[4] проти Нього, як
би Його погубити.

10. Ісус вертається в Галилею.

Та Ісус відійшов зо своїми учнями над море;[1] 7
а сила народу з Галилеї йшла за Ним. Та й із Юдеї
і з Єрусалиму та й із Ідумеї і зза Йордану й із 8
побережжя Тиру та й Сидону численна юрба, як
почула, що він зділав, прийшла до Нього. А Він 9
звелів своїм учням, з огляду на натовп, приготу-

9. Пор. Мт 12, 9-14; Лк 6, 6-11.

[1] Мабуть ще в Юдеї.

[2] Книжники та й фарисеї. Див. Лк 6, 7.

[3] Що все ще мовчали, бо, не маючи відваги заперечити, що й у суботу можна добро творити, не хотіли того прилюдно признати.

[4] Фарисеї ворогували й погорджували прихильниками Іродового роду. Та хотівши погубити Ісуса, що був підданим Ірода Антипи, звертаються за поміччю й до своїх ворогів.

10. Пор. Мт 12, 15-21; Лк 6, 17-19.

[1] Галилейське.

вати Собі човен, щоб люди не тиснулись до Нього.
10 Він бо многих сціляв і через те ті, що були не-
дужі, кидалися до Нього, щоб Його доторкнутись.
11 А нечисті духи, як лиш Його побачили, падали
12 перед Ним і голосно кричали: „Ти Син Божий".
Та Він заказував їм суворо виявляти Його.[2]

11. Вибір дванадцятьох апостолів.

13 І пішов на гору[1] й прикликав до себе, кого
14 сам хотів.[2] І прийшли до Нього. І настановив
дванадцять,[3] щоб із Ним[4] пробували, та щоб їх
15 посилати на проповідь і назвав їх апостолами. Та
й дав їм силу сціляти недуги і гроганяти злих
духів.

16 А настановив отих дванацятьох і дав Симо-
17 нові імя Петро; і Зеведеєвого Якова й Івана, бра-
та Якова, і дав їм імена Воанерґес — то є сини
18 грому; й Андрея й Филипа й Вартоломея і Ма-
тея та й Тому й Алфеєвого Якова й Тадея й
19 Симона Кананіта та Юду Іскаріота, що й зра-
див Його.

[2] Й через те не збільшати ненависти, що нею жидівська старшина палала до Ісуса. Та й не бажав Ісус, щоб люди з уст злих духів дізнавалися про Нього.

11. Пор. Мт 10, 1-4; Лк 6, 12-16.

[1] Недалеко Галилейського моря.

[2] Зпоміж тих, що з Ним ходили.

[3] Євангелист Марко звертає особливу увагу, що апостолів було дванадцять. А вибрав Ісус стільки апостолів може на спомин, що було дванадцять синів правітця Якова, предків дванадцять поколінь Ізраїля. Пор. Лк 22, 30.

[4] Все.

12. Ісус відклонює закиди фарисеїв.

І прийшли до хати;[1] та й знов зійшлась юрба 20
народу, так що вони й хліба не могли зїсти. Ко- 21
ли ж про це почула Иого рідня, то вийшли, щоб
Його забрати; казали бо, що Він не при собі.[2]
А книжники, що прийшли з Єрусалиму, го- 22
ворили, що Він має Велзевула,[3] та й силою во-
лодаря злих духів проганяє чортів. А він прикли- 23
кав їх і промовив до них у приповістях: „Як може
сатана сатану проганяти? Таж коли царство стане 24
проти себе, то таке царство не може встояти.
І як дім стане проти себе, то не може встояти 25
той дім. І як сатана повстав проти себе та й роз- 26
ділився, то не може встояти, а кінець йому. Та 27
й ніхто не може увійти в дім сильного й рознести
його добро, як перш не звяже сильного. Аж тоді
розграбить його дім. Поправді, кажу вам, що всі 28
гріхи будуть прощені людським синам та й хули,
якими не хулили б. Та як хто б хулив проти Свя- 29
того Духа, той не прийме опрощення по віки, а
буде винуватий вічного гріха“. Бо говорили, що 30
Він має нечистого духа.

12. Пор. Мт 12, 22-32, 46-50; Лк 11, 14-26; 8, 19-21.

[1] Петра в Капернаумі, як вернулися з подорожей по Галилеї. Див. Лк 8, 1-3.

[2] Не знати, чи вони були невдоволені тим, що юрба народу не давала Ісусові й хвилини спочити, чи говорили так з боясти про Нього перед переслідуванням жидівської старшини, чи таки тому, що не вірували в Його посланництво. Див. Ів 7, 3, 5, 10. Ті слова — хоча в їх розумінні мали означати, що Ісус так трудиться, що й забуває про Себе — були для Ісуса великою образою; це й використали зараз книжники, що прийшли аж з Єрусалиму назирати за Ісусом.

[3] Тим імям Жиди називали провідника злих духів.

31 І прийшла Його Мати й браття Його, та й,
стоячи на дворі,[4] післали до Нього, закликати
32 Його. А кругом Нього сидів народ; і сказали
Йому: „Ось твоя Мати й браття твої і твої сестри
33 на дворі шукають Тебе“. А Він, відповідаючи їм,
сказав: „Хто моя Мати та й хто мої браття?“
І споглянув на тих, що круг Нього сиділи, й сказав:
34 „Ось моя Мати та й моє браття. Бо хто сповняє
53 Божу волю, той Мені брат і сестра та й Мати“.

13. Ісус навчає людей у приповістях.

1 **4.** І знов почав Він навчати над морем. Та й
зібралось коло Нього численна юрба народу, так
що Він увійшов у човен і сидів у ньому на морі,
2 а ввесь народ був на березі вздовж моря. І нав-
чав їх багато в приповістях і в своїй науці гово-
рив до них:
3 4 „Слухайте! Ось вийшов сівач сіяти. А як він
сіяв, то одне впало при дорозі й прилетіли не-
5 бесні птахи й поклювали його. Друге ж упало на
камянистий ґрунт, де не мало багато землі, та
6 й зараз зійшло, бо не було з землі глибоко. Та
як піднялось сонце, то зівяло й, не мавши ко-
7 ріння, всохло. А деяке впало поміж терен; і ви-
ріс терен і заглушив його й воно не дало плоду.
8 Инше ж упало на добру почву й зійшло та й
росло і дало буйний плід, одне в тридцятеро,
9 друге в шістьдесятеро, а инше в сотеро. І мовив:
Хто має уші слухати, хай слухає“.
10 А як Він зостався на самоті,[1] то питалися

[4] Через натовп не могли дістатись до середини. Пор. Лк 8, 19.

13. Пор. Мт 13, 1-23, 31-35; Лк 8, 4-18; 13, 18-19.
[1] Мабуть в хаті Петра.

Його ті, що були коло Нього разом з дванад-
цятьма, про приповісті. Він же сказав їм: „Вам 11
дано розуміти таємницю царства Божого, а тим,
що осторонь, все в приповістях буває, бо 12
вони дивляться, однак не бачать,
та й слухом слухають, але не розуміють,
тож не навернуться й гріхи їм не простяться“.
І сказав їм: „Не розумієте цієї приповісті? 13
Як жеж зрозумієте всі инші приповісті? Сівач сіє 14
слово. А що при дорозі, де падає слово, це ті, 15
що як почують, то зараз приходить сатана й за-
бирає слово, що в них посіяно. Подібно й ті, що 16
їх посіяно на камянистім ґрунті; вони, як почують
слово, то зараз із радістю його приймають. Та 17
не мають коріння в собі, то й непостійні; а як
настане горе або напасть за слово, то зараз со-
блазняються. Инші ж, що їх посіяно між терен, 18
це ті, що чують слово, та приходять журби цього 19
світу й принадні багацтва й бажання инших річей
і заглушують слово, й воно не дає плоду. А що 20
посіяно на добрій почві, це ті, що чують слово
й приймають і дають плід — одне в тридцятеро,
а друге шістьдесятеро, инше ж у сотеро“.
І мовив їм: „Чи на те приносять свічку, щоб 21
поставити її під посудину або під ліжко? Чи ж
не на те, щоб поставити її на свічнику? Бо нема 22
нічого потайного, щоб не виявилось, ані закри-
того, щоб не відкрилося.[2] Коли хто має уші слу- 23
хати, то нехай слухає“.
І мовив їм: „Вважайте, чого маєте слухати. 24
Якою мірою міряєте, такою й вам відмірять, ба
ще й доложать вам. Бо хто має, тому дасться; 25
а хто не має, у того й те, що має, заберуть“.

[2] Хочби й по смерті.

26 І мовив: „Із царством Божим є так, як ко-
27 либ чоловік кинув насіння в землю, а насіння, чи
він спить, чи встає у ночі та й у день, сходить
28 і росте, хоч він не знає, як. Бо земля сама з себе
родить плід, перше стебло, потім колос, опісля ж
29 повно зерна в колосі. А як плід доспіє, то він
зараз посилає з серпом, бо настали жнива“.[3]
30 І говорив: „До чого прирівняємо царство
Боже? Або до якої приповісти приложимо його?
31 Воно, як зерно гірчиці, що, як його сіють у землю,
32 то менше від усіх зерен на землі. Та як його
посіється, то виростає й буває більше від усякого
зілля й пускає таке велике віття, що й птахи не-
33 бесні можуть ховатись під його тінню“. І в чи-
мало[4] таких приповістях говорив до них слово,
34 скільки могли розуміти. А поза приповістями не
говорив до них; на самоті ж учням своїм усе
вияснював.

14. Буря на морі підчас переправи.

35 І того дня, як смеркало, промовив до них:
36 „Переправмося на другий бік озера“. І розпустив-
ши народ, взяли Його, як був у човні; та й инші
37 човни були при Нім. Та ось зірвався сильний
вихор і хвилі били об човен, так що вода зали-
38 вала його. А Він спав біля керми на подущині.
І розбудили Його і казали до Нього: „Учителю!

[3] Царство Боже на землі, це царство Христове. Засіявши на ній зерно, свою науку, відійшов Ісус із цього світа. В часі Його відсутности Церква власною, Богом їй даною, силою росте й приносить плоди, а Ісус прийде в час жнив, в день останнього суду при кінці світа.

[4] Та євангелисти записали тільки кількадесять приповістей.

14. Пор. Мт 8, 18, 23-27; Лк 8, 22-25.

Не вже ж Тобі байдуже, що погибаємо?“ Та Він 39
встав, погрозив вітрові й сказав до моря: „Замовкни, перестань!“ Та й затих вітер і настала велика тиша. І сказав до них: „Чого боїтеся? 40
Ще не маєте віри?“ А вони вельми перелякалися й говорили один до одного: „То хто Він, що й вітер і море слухають Його?“

15. Навіжені злим духом.

5. І приплили на другий бік озера в сторони 1
Геразинців. А як Ісус виходив з човна, то зараз 2
заступив Йому дорогу чоловік[1] із гробовищ, опанований нечистим духом. Він пробував у гробо- 3
вищах, та й не міг його ніхто звязати навіть
ланцюгами, бо нераз, скований кайданами й лан- 4
цюгами, рвав ланцюги й ломав кайдани; та й
ніхто не міг його угамувати. І ввесь час, в день 5
і в ночі, пробував він у гробовищах і на горах,
виючи і ранячи себе камінням.

Побачивши Ісуса здалека, прибіг, поклонився 6
Йому і гучно на ввесь голос закричав: „Лиши 7
мене, Ісусе, Сине Всевишнього Бога! Заклинаю 8
Тебе Богом, не муч мене“. Бо (Ісус) розказав
йому: „Вийди нечистий духу з чоловіка!“ І запи- 9
тав його: „Як тобі на імя?“ А той відказав Йому:
„Легіон моє імя, бо нас багато“. І просив дуже 10
Його, щоб їх не проганяв з тієї околиці. А там 11
по горі паслося велике стадо безрог. І чорти про- 12
сили Його кажучи: „Пішли нас у безроги, щоб
ми увійшли в них“. І дозволив їм. І вийшли не- 13

15. Пор. Мт 8, 28-34; Лк 8, 26-29.

[1] Матей (8, 28-34) оповідає про двох біснуватих, а Марко (5, 1-20) і Лука (8, 26 39) тільки про одного. Марко розповів мабуть тільки про того, що хотів піти за Ісусом.

чисті духи й увійшли в безроги. І стадо, зо дві
тисячі, з розгоном кинулося з кручі в озеро й
14 потонуло в хвилях. А ті, що їх пасли, повтікали
й розповідали по селах і хуторах. І вийшли по-
15 дивитися, що сталося. Коли ж прийшли до Ісуса
й побачили біснуватого, що мав легіон (злих ду-
хів), як він зодягнений і при розумі сидів, то
16 налякалися. А ті, що бачили, розповіли їм, що
17 сталося з біснуватим та про безроги. І почали
просити Його, щоб Він відійшов із їх країн.
18 А як Ісус входив у човен, тоді той, що був
біснуватий, благав Його, щоб міг остатися при
19 Нім. Та не дозволив йому, а сказав до нього:
„Вертайся до свого дому, до своїх, і звісти їм,
що зділав тобі Господь і як змилосердився над
20 тобою“. І він відійшов і почав проповідувати по
Десятигороддю, що вчинив йому Ісус. І всі ди-
вувалися.

16. Дочка Яіра.

21 А як Ісус переправився у човні знову на дру-
гий берег,[1] то зібралось до Нього багато народу;
22 Він же був край моря. Та прийшов один із настав-
ників у божниці, імям Яір, і, побачивши Його,
23 припав Йому до ніг та й дуже благав Його й
говорив: „Донечка моя конає; прийди положи на
24 неї руки, щоб подужала й жила“. І пішов з ним;
а слідом за Ним ішло багато народу й тисну-
лися до Нього.
25 А жінка, що була дванадцять років крово-
26 точива й чимало натерпілася від усяких лікарів
і все своє добро на них витратила, та ніякої по-

16. Пор. Мт 9, 18-26; Лк 8, 40-56.

[1] На західній берег.

мочі не зазнала, а ще їй погіршало, як почула 27
про Ісуса, то підійшла зпоміж юрби ззаду й до-
торкнулась до Його одежі. Бо казала: „Як тільки 28
доторкнуся Його одежі, то подужаю“. І зараз 29
спинився у неї уплив крови й вона почула в тілі,
що подужала від недуги. Та в ту мить Ісус по- 30
чув у Собі, що вийшла з Нього сила, й, обернув-
шись до народу, спитав: „Хто доторкнувся до моєї
одежі?“ А учні Його відповіли Йому: „Таж ба- 31
чиш, як народ тиснеться до Тебе, а Ти питаєш-
ся: Хто доторкнувся до Мене?“ Та Він дивився 32
кругом, щоб побачити ту, що це вчинила. А жінка, 33
злякавшись і затрусившись, бо знала, що сталось
з нею, прийшла й упала перед Ним ниць і роз-
казала Йому всю правду. А Він сказав до неї: 34
„Дочко, віра твоя сцілила тебе; іди в спокою й
будь здорова від твоєї недуги“.

Як Він ще говорив, то прийшли від настав- 35
ника божниці[2] й сказали: „Дочка твоя вмерла.
Чого ще трудиш Учителя?“ Ісус же, як почув 36
сказане слово, зараз промовив до наставника
божниці: „Не бійся, тільки віруй!“ І не дозволив 37
нікому йти за Собою, тільки Петрові й Яковові
й Іванові, братові Якова. І прийшли до дому 38
наставника божниці; там побачив Він метушню
і тих, що плакали та й вельми голосили. Та як 39
увійшов, сказав до них: „Чого заводите і пла-
чете? Дівча не вмерло, а спить“. І сміялися 40
з Нього. Та Він казав всім вийти, а взяв батька
дівчини й матір і тих, що з Ним були, й увійшов
туди, де лежало дівча. І взяв дівча за руку й про- 41
мовив до неї: „Таліта кумі — то значить у пере-
кладі — „Дівчинко, кажу тобі, встань!“ А дівча 42

[2] Прийшли з його дому.

зараз встало й ходило; було бо їй років дванадцять. І вжахнулися всі зараз із великого дива.
43 Та вельми наказував їм, щоб ніхто не дізнався про те. А їй звелів дати їсти.

17. Ісус у Назареті.

1 **6.** І вийшов звідтіля й прийшов до свого родинного містечка.[1] Та й Його учні йшли за Ним.
2 А як надійшла субота, то почав навчати в божниці. Багато ж слухачів дивувалось Його науці кажучи: „Звідки це у Нього? І що ж то за мудрість Йому дана? А ті чуда, що діються Його руками?
3 Чи Він не теся, син Марії, брат Якова і Йосифа і Юди та й Симона? А Його сестри, чи не тут
4 між нами?“ І зражувались до Нього. А Ісус сказав до них: „Ніде не є пророк без честі, тільки в батьківщині своїй і в своїй родині та в своїм
5 домі“. І не міг там зділати ні одного чуда, тільки сцілив деяких недужих, положивши на них руки.
6 І дивувався їх недовірству. І ходив довкруги по городах і навчав.

18. Ісус висилає апостолів проповідати.

7 І скликав дванадцятьох і почав їх висилати по двох та й дав їм силу над нечистими духами.
8 І приказав їм, щоб нічого не брали на дорогу, хіба одну палицю, ні хліба, ні торбини, ні грошей у чересі, а щоби взулися в обуву, однак щоб не
10 зодягались у дві одежі. І мовив їм: „Коли в який дім увійдете, там оставайтесь, аж поки звідтіля

17. Пор. Мт 13, 53-58; Лк 4, 16-30.
[1] Назарету, де виріс і проживав до хрещення.
18. Пор. Мт 10, 1, 5-15; Лк 9, 1-6.

не відійдете. А як би на якім місці хто не при- 11
йняв вас, ні не послухав вас, то, виходячи звід-
тіля, обтрясіть порох, що під ногами вашими на
свідкування проти них“.[1]

І пішли вони й проповідували покаяння. І чи- 12 13
мало злих духів проганяли й багато хорих намащу-
вали оливою[2] та й сціляли.

19. Смерть Івана Хрестителя.

І почув цар Ірод про Ісуса,[1] бо звісне стало 14
Його йменння, і сказав, що то Іван Хреститель
воскрес із мертвих і тому чуда діються через
нього. Инші ж говорили, що то Ілля,[2] а деякі ка- 15
зали, що то пророк або один з пророків. А як
почув те Ірод, то сказав: „Це Іван, що йому я
казав стяти голову, він воскрес із мертвих“.

Бо Ірод був післав схопити Івана, скувати 17
в кайдани й посадити його в темницю задля Іро-
діяди, жінки Филипа, свойого брата, що з нею
він одружився. Іван бо говорив Іродові: „Не го- 18
диться тобі мати жінку твого брата“. Іродіяда ж 19
лютувала на нього й хотіла його вбити; та не
могла. Бо Ірод боявсь Івана знаючи, що він лю- 20
дина праведна й свята, й беріг його.[3] А слухаючи
його, в неоднім завагався та й рад був слухати
його.

[1] Що відкидають Божу науку.

[2] Оливою лікували на Сході недужих, особливе від ран. Пор. Лк 10, 34. Деякі думають, що те лікування апостолів оливою вказує на Тайну маслосвяття.

19. Пор. Мт 14, 1-12; Лк 3, 19-20; 9, 7-9.

[1] Ірод Антипа.

[2] Багато Жидів мало Івана Хрестителя за Іллю, що мав попередити прихід Спасителя.

[3] Перед смертю.

21 Та настав пригідний день, як Ірод у день сво-
їх народин справив бенкет своїм боярам, вищим
22 старшинам і знатнішим громадянам Галилеї. І увій-
шла дочка самої Іродіяди й танцювала; і по-
добалась Іродові й гостям. А володар сказав до
дівчини: „Проси у мене, чого хочеш, і я дам
23 тобі“. Та й під присягою обіцяв їй: „Чого б ти
не просила, дам тобі, хоч би й половину мойого
24 царства“. Вона вийшла і спиталася своєї матері:
„Чого хотіти?“ А та відповіла: „Голови Івана Хре-
25 стителя“. Вона ж негайно поспішила до царя й
просила: „Хочу, щоб ти мені зараз дав на полу-
26 миску голову Івана Хрестителя“. А цар вельми
зажурився. Та через присягу та й ради гостей не
27 хотів відмовити їй. І зараз післав цар ката з на-
28 казом принести його голову. Той пішов і відтяв
йому голову в темниці й приніс його голову на
полумиску і дав її дівчині, а дівчина подала її
29 своїй матері. Коли ж про це дізнались його учні,
то прийшли, забрали його тіло і поховали його
в гробі.

20. Чудесне накормления людей пятьма хлібами.

30 І зібрались апостоли коло Ісуса й розказали
31 Йому про все, що зділали[1] та чого навчили. А Він
сказав до них: „Підіть самі окремо у безлюдне
місце та й відпічніть хоч трохи!“ Бо приходило
й відходило так багато народу, що вони не мали

[4] Підпитий Ірод не памятався, що не має свойого власного царства, а що є володарем тільки з ласки Риму.

20. Пор. Мт 14, 13-21; Лк 9, 10-17; Ів 6, 1-13.

[1] Підчас місійних подорожей. Див. Мт 10, 5-15; Мк 6, 7-13; Лк 9, 1-6.

часу навіть зїсти. І поплили човном у безлюдне 32
місце, самі одні. Та люди виділи, як вони від- 33
пливали й багато домірковувалося про те та
й пішки з усіх городів збіглися туди й випе-
редили їх.

А як Ісус вийшов на берег і побачив силу 34
народу, то змилосердився над ними; бо вони були
як ті вівці, що в них пастуха немає. То й почав
їх чимало навчати. А як вже була пізня година, 35
то приступили до Нього Його учні й сказали:
„Безлюдне це місце та й вже пізня година. Від- 36
пусти їх, нехай ідуть в дооколичні хуторі й села
та й куплять собі що зїсти“. А Він відповів їм 37
і сказав: „Дайте ви їм їсти“. І сказали Йому:
„Хіба підем і купимо за двісті динаріїв[2] хліба й
дамо їм їсти?“ Та Він запитав їх: „Скільки хлібів 38
маєте? Ідіть і подивіться!“ А вони, довідавшись,
відказали: „Пять і дві рибі“. Тоді звелів їм по- 39
садити усіх гуртками на зеленій траві. І посідали 40
ряд коло ряду, по сто і по пятьдесять. А Він взяв 41
пятеро хліба й дві рибі та й споглянув на небо,
поблагословив і переломив хліби й дав їх учням,
щоб їм роздавали; та й дві рибі велів поділити
між усіх. І їли всі та й наситилися. Ще й назби- 42 43
рали окрушин дванадцять повних кошиків і де-
що з риби. А тих, що їли хліб, було пять тися- 44
чів мужчин.

[2] Динарії — римські срібні гроші; один динарій мав вартість приблизно одної нашої золотої гривні. Як би прийняти вартість грошей удвоє більшу як тепер, а ціну хліба на половину меншу, — у той час гроші були значно дорощі, а хліб був далеко танший — по за двісті динаріїв можна було купити з півтори тисячі бохонців хліба й ними могли б хоч трохи заспокоїти голод, по чверть бохонця на кожного, зо шість тисячів людей.

21. Ісус вертається до Галилеї.

45 І зараз присилував своїх учнів увійти в човен
і плисти попереду на другий берег до Витсаїди,
46 поки Він не відпустить народу. А як їх відпустив,
47 відійшов на гору помолитись. Коли ж настав ве-
чір, то човен був серед моря, а Він сам один на
48 березі. І бачив,[1] як вони борикалися пливучи, бо
вітер був їм супротивний. Коло четвертої нічної
сторожі[2] прийшов до них, по морі йдучи, та хотів
49 їх минути. А вони, як побачили, що Він іде по
50 морі, гадали, що це мара, і скрикнули. Бо всі
Його бачили та й налякалися. Він же зараз за-
говорив до них і сказав їм: „Будьте спокійні, це
51 Я, не бійтеся!“ І увійшов до них у човен та й за-
тих вітер. А вони ще більше в душі тривожились,
52 бо не розуміли того, що було з хлібами,[3] а їхнє
серце було як скамяніле.
53 А як переправились, то прибули в землю
54 Генезаретську та й причалили там. Як же вийшли
55 з човна, то люди зараз Його пізнали й розбіглися
по всій тій околиці й почали зносити на
ношах недужих, де лиш почули, що Він там є.
56 І куди б Він не проходив, чи в села, чи в го-

21. Пор. Мт 14, 22-36; Ів 6, 14-21.

[1] Було це перед Великодніми Святами (Ів 6, 4). А що місяць у підповні світив ясно, то Христос міг з берега бачити, як Його учні борикалися з хвилями.

[2] Над раном.

[3] Насичуючи пятьма бохонцями хліба й двома рибами тисячі народа, Ісус немов давав натяк про евхаристійний хліб життя, а тим хлібом сам Ісус. Пор. Ів 6, 1-60. І в перших століттях після Христа символом Пресвятої Евхаристії було пять хлібів і дві рибі. Ба й самого Ісуса Христа, Божого Сина і Спаса, зображали під видом риби — ΙΧΘΥΣ.

роди, чи до хуторів, клали недужих по дорогах і благали Його, щоб хоч до краю Його одежі їм доторкнутись. І всі, що доторкнулися до Нього, ставали здорові.

22. Фарисейська облуда.

7. І зійшлись до Нього фарисеї й деякі зпоміж книжників, що були прийшли з Єрусалиму. Вони 1 2
бачили, що дехто з Його учнів їв хліб нечистими, то є невмитими, руками, та й докоряли. Бо фарисеї 3
й усі Жиди, придержуючись передання предків, не їдять, поки долонею не обмиють рук. І не їдять 4
нічого, як вернуться з торговиці, поки не обмиються; і є чимало й иншого, що прийняли додержувати, як обмивання чаш і збанків і мідяної
посуди й ослонів. Тому фарисеї та книжники пи- 5
тали Його: „Чому твої учні не живуть по прадідівських заповітах, а поживають хліба невмитими руками?“ А Він відповів їм і сказав: „Знаменито 6
пророкував про вас, облудників, Ісаія, як написано:

Цей народ устами честь Мені складає,
а їхнє серце далеко від Мене;
та даремно вони Мене прославляють, 7
навчаючи наук і людських заповітів.

Бо, занехавши заповідь Божу, держитесь люд- 8
ського заповіту, вмивання збанків і чаш і чимало иншого дечого такого робите“.

І говорив до них: „Гарно ви відкидаєте за- 9
повідь Божу, щоб заховати ваш заповіт. Мойсей 10
бо сказав: Шануй свойого батька та й свою матір, і хто злословить батькові чи матері, хай буде смертю покараний. А ви кажете: Як би чо- 11

22. Пор. Мт 15, 1-20.

ловік сказав батькові чи матері: Те, чим би я міг
12 тобі помогти, є корван, то є жертва — та й дозво-
ляєте такому нічого вже не робити для батька
13 чи матері й нівечите слово Боже ради вашої по-
станови, що ви завели; й багато дечого такого
робите“.

14 Та й прикликав знову людей і промовив до
15 них: „Слухайте Мене всі, та й зрозумійте! Нема
нічого поза людиною, що входячи до неї, могло б
її опоганити; лишень те, що виходить від люди-
16 ни, опоганює людину. Коли хто має уші слухати,
хай слухає“.

17 А як відійшов від народу й увійшов до хати,
то Його учні запиталися Його про приповість.
18 А Він сказав їм: „Чи й ви також безрозумні?
Хіба не розумієте, що все, що зосторонь входить
19 у людину, не може її опоганити? Бо не ввіходить
у її серце, а проходить в живіт та й виходить у
20 природний спосіб, очищаючи всяку страву.[1] А що
— мовив Він — виходить від людини, те плюга-
21 вить людину. Бо із середини, з людського серця,
походять злі гадки, чужоложства й розпуста, убий-
22 ства, крадіжі, лакомство, лукавства, зрада та й
безстидність, заздрість,[2] богохульство, гордощі й
23 безумство.[3] Те все лихе з середини походить та
й опоганює людину“.

[1] Тіло зуживає частину страви на піддержання свого росту й удержання себе при житті, а решту видалює поза себе, немов очищаючи страву від складників, що тілу непридатні.

[2] Лихе око.

[3] Безбожне безумство. Пор. Пс 13, 1:

„Сказав безумен в своїм серці:
Немає Бога“.

23. Хананейська жінка.

Та й вибрався звідти й пішов у сторони 24
Тиру і Сидону. І вступив до господи й хотів,
щоб ніхто про те не знав; та не міг утаїтись.
Бо зараз, як лиш почула про Нього жінка, що її 25
донечка мала нечистого духа, увійшла й припала
Йому до ніг. А жінка була поганка, родом із 26
Сирофинікії. Вона благала Його, щоби прогнав
диявола з її донечки. А Він сказав до неї: „Дай 27
перш наїстись дітям; бо не годиться відняти
хліб у дітей і кинути щенятам“. Та жінка відпо- 28
віла і сказала Йому: „Так, Господи! Але й ще-
нята їдять під столом кришки від дітей“. І сказав 29
їй: „За це слово йди; злий дух твою дочку по-
кинув“. А як вона відійшла до свого дому, за- 30
стала дівчинку, як лежала на постелі, та злий
дух був вийшов.

24. Сцілення глухонімого.

І залишив сторони Тиру й дорогою на Сидон 31
пішов знову над Галилейське море через країни
Десяти Городів. І привели до Нього глухого не- 32
мову й просили Його, щоб положив на нього руку.
А Він відвів його осторонь від народу, вложив 33
свої пальці йому до ушей і слиною помазав його
язик. Потім споглянув на небо й зідтхнув і про- 34
мовив до нього: „Еффата“ — то є: „Отворися“.
І зараз отворилися його уші й розвязались вязи 35
його язика і він заговорив, як слід. Та Він при- 36
казав їм, щоб нікому про те не говорили. Та, що
більш їм заказував, то вони більш розголошували.

23. Пор. Мт 15, 21-28.

24. Пор. Мт 15, 29-31.

37 Та й вельми дивувались кажучи: „Він добре все чинить, бо глухим привертає слух і німим мову“.

25. Друге чудесне розмноження хлібів.

1 **8.** У ті дні, як знов було дуже багато на-
рода, а не мали що їсти, (Ісус) покликав своїх
2 учнів і сказав до них: „Жаль мені цих людей; бо
вже три дні пробувають зо Мною, а не мають що
3 їсти. А як їх відправлю голодних до їхніх хат, то
знеможуться в дорозі; бо деякі з них іздалека
4 прибули“. І відповіли Йому учні Його: „Звідки
хто зможе тут у пустині нагодувати їх хлібом?“
5 Та Він запитав їх: „Скільки маєте хлібів?“ Вони
6 відповіли: „Сім“. Та й велів людям посідати на
землю і, взявши сім хлібів, поблагословив, ламав
і давав своїм учням, щоб роздавали. І вони клали
перед людей. А мали й трохи дрібної риби. І бла-
гословив її та й казав і її роздати. І їли та й
наситилися. А останків кришок назбирали сім
кошиків. А тих, що їли, було з чотири тисячі.
І відправив їх.

26. Осторога перед квасом фарисеїв.

10 Та й зараз сів у човен зо своїми учнями й
11 прибув у сторони Дальманути.[1] І прийшли фари-
сеї та й стали сперечатися з Ним. А спокушу-
ючи Його, домагались від Нього ознаки з неба.
12 А Він, важко зідхнувши в своїм дусі, промовив:

25. Пор. Мт 15, 32-38.

26. Пор. Мт 15, 39-16, 12; Лк 12, 1, 54-56.

[1] Дальманута, це сторона на південь від Генезаретського озера, що в ній лежала місцевість Магадан. Див. Мт 15, 39.

„Чого цей народ ознаки домагається? Направду,
кажу вам, що не дасться ознаки цьому народові“.
І покинув їх і знов сів у човен та й відплив 13
на другий берег. А забули взяти хлібів і не мали 14
при собі в човні лишень один хліб. А Він на- 15
казував їм і казав: „Вважайте, стережіться квасу
фарисеїв і квасу Ірода“.[2] А вони міркували між 16
собою й говорили: „Ось ми хлібів не маємо“.
А Ісус пізнав це й сказав їм: „Чого застановляє- 17
тесь, що хлібів не маєте? Не вже ж не розби-
раєте, ні не розумієте? Чи ще маєте закам'яніле
серце? Маєте очі, та не видите, та й уші маєте 18
й не чуєте? Не памятаєте, як Я пятеро хліба 19
ламав між пять тисячів народа? Скільки коши-
ків, повних кришок, ви зібрали?“ Сказали Йому:
„Дванадцять“. „А як семеро хліба на чотири ти- 20
сячі, то скільки кошиків, повних кришок, ви зі-
брали?“ А вони відповіли: „Сім“. І мовив їм: „То 21
ще не розумієте?“

27. Сліпець із Витсаїди.

І прийшли до Витсаїди.[1] І привели до Нього 22
сліпого й просили Його, щоб доторкнувся до
нього. А Він взяв сліпого за руку й вивів його 23
геть за село; потім плюнув йому в очі та й, по-
ложивши на нього руки, спитав його: „Чи бачиш
що?“ А той споглянув і сказав: „Дивлюся й бачу 24
людей, що ходять наче дерева“. Потім положив 25
ще руки йому на очі та й він прозрів і так по-

[2] Квас Ірода — це життєві розкоші, хитрість і суворість.

27.

[1] Коло города Юлії, на північнім березі Генезаретського озера.

26 дужав, що ясно все бачив. І післав його до його
хати кажучи: „А на село не виходи й нікому
в селі не кажи“.

28. Визнання Петра.

27 І відійшов Ісус зо своїми учнями в сторони
Кесарії Филипової. А в дорозі запитав своїх
28 учнів: „За кого вважають Мене люди?“ У відпо-
віді вони сказали Йому: „Одні за Івана Христи-
теля, другі за Іллю, инші ж за одного з пророків“.
29 А Він питав їх: „А ви за кого Мене вважаєте?“
Відповів Петро і сказав до Нього: „Ти є Хри-
30 стос“. Та й наказав їм, щоб нікому не говорили
про Нього.

29. Ісус предсказує свої страждання.

31 І почав їх навчати, що треба Чоловічому Си-
нові тяжко страждати та що жидівська старшина
й передові священики та й книжники осудять і
32 вбють Його, та по трьох днях[1] Він воскресне. І
говорив про те явно.[2] А Петро взяв Його на бік
33 і почав перечити. Та Ісус обернувся, споглянув
на своїх учнів і скартав Петра кажучи: „Йди геть
від Мене, сатано, бо не розумієш що Боже, а що
34 людське“. І прикликав людей з учнями своїми
й озвався до них: „Коли хто хоче йти слідом за
Мною, нехай відречеться себе самого та й візьме
35 хрест свій і йде за Мною. Бо хто хотів би спасти

28. Пор. Мт 16, 13-20; Лк 9, 18-21.

29. Пор. Мт 16, 21-28; Лк 9, 22-27.

[1] По трьох днях — те саме, що третього дня. Пор Мт 27, 63-64.

[2] Перед усіма апостолами.

своє життя задля Мене та й євангелії, той збереже його. Бо що поможе людині, коли б і ввесь 36
світ здобула, а занапастила свою душу? Або що 37
дасть людина в заміну за свою душу. Бо хто б 38
соромився Мене та й моїх слів перед цим родом
ворохобним і грішним, то й Син Чоловічий буде
стидатися його, як прийде у славі Отця свойого
із ангелами святими".

9. І мовив їм: „Поправді, кажу вам, деякі 1
між тими, що тут стоять, не зазнають смерти,
аж побачать царство Боже, що приходить у силі".

30. Переображения Господнє.

А через шість днів узяв Ісус зо собою Петра 2
та Якова й Івана й повів їх одних осібно на ви-
соку гору. І перемінився перед ними. Його одежа 3
стала блискуча й така біла як сніг, що жаден
біляр на землі не може її так вибілити. І явився 4
їм Ілля з Мойсеєм та й говорили з Ісусом. А 5
Петро озвався й промовив до Ісуса: „Учителю,
добре нам тут бути. І поставим три шатра: Тобі
одне, Мойсеєві одне та й Іллі одне". Та не знав
він, що говорив, були бо перелякані. Та надійшла 6
хмара, що заслонила їх. А з хмари залунав голос: 7
„Це мій Син улюблений, Його слухайте!" І не- 8
гайно, як вони оглянулись, не бачили вже нікого
коло себе, тільки одного Ісуса. А коли сходили 9
з гори, то Він їм наказував, щоб нікому не го-
ворили про те видіння, поки Син Чоловічий з мер-
твих не воскресне.

І вони задержали те слово в собі, однак 10
питалися один одного, що то є — воскреснути із

30. Пор. Мт 17, 1-13; Лк 9, 28-36.

11 мертвих. Тому питалися Його кажучи: „Чому то
книжники та й фарисеї говорять, що Ілля має
12 перше прийти?“ А Він відповів їм: „Ілля дійсно
перш ізявиться і все налагодить. Чи ж не напи-
сано й про Чоловічого Сина, що буде багато
13 страждати й буде зневажений. Та кажу вам, що
Ілля вже прийшов; та зробили з ним, що схотіли,
як написано про нього“.

31. Уздоровлення нічного сновиди.

14 А як прийшли до учнів, побачили коло них
багато народу та книжників, що сперечалися з ни-
15 ми. І зараз увесь народ, як побачив Його, счу-
16 дувався та й, ідучи назустріч, вітав Його. А Він
17 спитав їх: „Про що сперечаєтеся з ними?“ А один
із юрби промовив: „Учителю, я привів до Тебе
18 мойого сина, що має німого духа. І як де його
нападе, то товче ним і (хлопець) точить піну,
скрегоче зубами та трухліє. Я просив твоїх учнів,
19 щоб його прогнали, та вони не могли. А (Ісус)
озвався і сказав до них: „О роде невірний, доки
пробуватиму з вами, доки терпітиму вас? При-
20 провадьте його до Мене“. І привели його до
Нього. А як злий дух побачив (Ісуса), то зараз
почав трясти ним і він упав на землю й вився
21 запінившись. І запитав (Ісус) його батька: „Як
давно це йому сталось?“ А він відповів: „Ізмалку.
22 І він часто кидав його у вогонь і в воду, щоб
його погубити. Та, як що можеш, поможи нам,
23 зглянься над нами“. Ісус же сказав йому: „Як
можеш вірувати, то в того, що вірує, все можли-
24 ве“. А батько хлопця зараз закликав крізь сльози:

31. Пор. Мт 17, 14-21; Лк 9, 37-43.

„Віpую, Господи, поможи мойому недовірству!“[1]
А як Ісус побачив, що народ збігається, погро- 25
зив нечистому духові, кажучи йому: „Німий і глу-
хий духу, Я тобі кажу: Вийди з нього і більш
до нього не вертайся!“ А той закричав і вельми 26
(ним) потряс і вийшов з нього. А він став не-
мов мертвець, так що багато говорило, що помер.
Та Ісус взяв його за руку й підніс, і він устав. 27
А як (Ісус) увійшов до дому, то учні Його 28
на самоті питалися Його: „Чому ми не могли його
прогнати?“ І відповів їм: „Цього роду нічим не 29
можна позбутися, як тільки молитвою і постом“.

32. Ісус удруге предсказує свої страждання.

І вийшли звідтіля й проходили по Галилеї. 30
Та Він не хотів, щоб хтонебудь знав про це.[1]
Навчав бо своїх учнів і говорив їм, що Син Чо- 31
ловічий буде виданий у руки людей, і вони вбють
Його, та Він, убитий, після трьох днів воскресне.
Але вони не зрозуміли тих слів; та боялись пи- 32
татися Його.

33. Спір про першенство.

І прийшли в Капернаум. А як були в хаті,[1] 33
запитав їх (Ісус): „Про що ви говорили з собою
в дорозі?“ Та вони мовчали, бо в дорозі спере- 34
чались, хто саме з них більший. А (Ісус) сів і 35
прикликав дванадцятьох та й сказав до них: „Хто

[1] Доповни, чого мені через малу віру не достає.

32. Пор. Мт 17, 22-23; Лк 9, 44-45.

[1] Щоб не дразнити фарисеїв, книжників та й іродіян.

33. Пор. Мт 18, 1-9; Лк 9, 46-50.

[1] Петра.

хоче бути перший,[2] хай буде з усіх останній і слуга
36 всім". І взяв дитя й поставив його посеред їх і,
37 обнявши його, сказав до них: „Хто прийме одне
таке дитя в моїм імені, той Мене приймає; а хто
Мене приймає, той приймає не Мене, а того, що
38 Мене післав". У звязку з цим сказав Іван: „Учи-
телю, ми бачили одного, що в твоїм імені про-
ганяв злих духів; а що він не ходить з нами, то
39 ми забороняли йому". А Ісус сказав: „Не боро-
ніть йому, бо ніхто, що зділає чудо в моїм імені,
40 не зможе скоро лихословити Мене. Бо хто не
41 проти нас, той з нами.[3] Бо хто б дав вам кухоль
води напитися у моїм імені, тому що ви Христові,
той, поправді, кажу вам, не стратить своєї над-
42 городи. А хто згіршив би одного з тих маленьких,
що в Мене віруют, такому було б ліпше, щоб
йому млиновий камінь завісити на його шиї і ки-
43 нути в море. Тому, коли твоя рука спокушує
тебе, то відітни її. Краще тобі безруким калікою
ввійти до життя, ніж з двома руками піти в пекло,
44 у невгасимий вогонь, де червак[4] їхній не вмирає,
45 ні вогонь не гасне. А як твоя нога спокушує
тебе, то відітни її. Краще тобі ввійти кривим до
життя, як мати дві ноги та й бути киненим у
46 пекло, у невгасимий вогонь, де червак їх не вми-
47 рає, ні вогонь не вгасає. І як твоє око тебе спо-
кушує, то вирви його. Лучше тобі одноким у-
війти до царства Божого, як мати двоє очей і

[2] Перед Богом.

[3] Безсторонність підчас супокою можна б уважати й за прихильність. Одначе в боротьбі безстороннього слід уважати за ворога. Тоді той, хто байдужий до Христа, стає Його ворогом.

[4] Червак — це, по думці Отців Церкви — грижа совісти, що не даватиме душі людини ніколи спокою.

бути киненим в огняне пекло, де їх червак не вми- 48
рає, ні вогонь не згасає. Бо кожний вогнем[5] буде
посолений, як кожна жертва буде сіллю посолена. 49
Сіль добра. Та як сіль солоність стратить, то чим 50
її приправите? Майте в собі[6] сіль і жийте в спо-
кою із собою".

[5] Кожний чоловік мусить перейти або вогонь пекельний на другім світі, або на землі вогонь терпінь, що людську душу очищає й її до Бога наближає. Той вогонь терпінь так хоронить людину, як сіль забезпечувала перед зіпсуттям всепальну жертву, приношену Богові в Старому Завіті.

[6] Посолені вогнем терпінь апостоли повинні мати в собі любов, незвітрілу як сіль, бо любов є основою спокою між людьми на землі.

В ПЕРЕЇ, ЮДЕЇ І ЄРУСАЛИМІ

(10, 1-13, 37)

34. Подружжя й безженство.

1 **10.** І вибрався звідти й прийшов у юдейські
сторони за Иорданом.[1] І знову зійшовся до Нього
2 народ, а Він їх по звичаю знов навчав. І присту-
пили до Нього фарисеї й, спокушуючи Його, спи-
талися Иого: „Чи годиться чоловікові розвестися
3 з жінкою?“ А Він відповів їм на те: „Що вам
4 звелів Мойсей?“ А вони відказали: „Мойсей до-
зволив написати розвідний лист і жінку відпра-
5 вити“. А Ісус їм сказав: „Через ваше тверде
6 серце він написав вам такий закон. Та на початку
7 творіння створив їх Бог чоловіком і жінкою. Для
того чоловік покине батька й матір і зєднається
8 з дружиною своєю і стануть обидвоє одним тілом
9 так, що вони вже не двоє, а одне тіло. А що
Бог зєднав, хай чоловік не розлучає“.
10 А дома учні знову спиталися Ісуса про те.
11 А Він відповів їм: „Хто покидає свою жінку та
12 й жениться з иншою, чужоложить із нею. І коли

34. Пор. Мт 19, 1-15; Лт 18, 15-17.

[1] Марко промовчує пятимісячну діяльність Ісуса, від жовтня до лютого, в Самарії, Єрусалимі, Переї й Юдеї і знову в Переї й Юдеї і врешті в Галилеї (Лк 9, 51-18, 30; Ів 7, 10-11, 54), а займається тільки подіями за час останньої Його подорожі до Єрусалиму через Перею й Юдею. Юдейські сторони за Йорданом — це Перея.

жінка покине свойого чоловіка й віддасться за иншого, чужоложить".

І приносили до Нього дітей, щоб до них до- 13
торкнувся. Та учні забороняли тим, що прино-
сили. Як те побачив Ісус, то сердився й сказав 14
до них: „Дозвольте дітям приходити до Мене й
не забороняйте їм, бо для таких є царство Боже.
Поправді, кажу вам: Хто не прийме Божого цар- 15
ства як дитина, той не ввійде до нього". І при- 16
гортав їх до Себе[2] й благословив, поклавши на
них руки.

35. Добровільне вбожество.

А як вийшов на дорогу, то прибіг один і 17
впав перед Ним на коліна та й запитав Його:
„Добрий Учителю, що мені робити, щоб осягнути
життя вічне?" А Ісус промовив до нього: „Чого 18
звеш Мене добрим? Ніхто не добрий, тільки один
Бог. Заповіді знаєш: Не вбивай, не чужолож, не 19
кради, не свідчи ложно, не роби кривди, шануй
батька та й матір". А той сказав Йому на те: 20
„Учителю, це все я зберегав від юности моєї".
Ісус же поглянув на нього, вподобав Собі його 21
й сказав йому: „Одного ще тобі бракує; іди, про-
дай ввесь свій маєток і роздай вбогим, а будеш
мати скарб у небі. Потім прийди та йди слідом
за Мною". А він засмутився з того слова й ві- 22
дійшов засумований, бо мав великі достатки.

Ісус же споглянув довкруги й сказав до своїх 23
учнів: „Як тяжко тим, що мають багацтва, ввійти

[2] Про зверхній обяв щирої сердечности Ісуса до дітей згадує тільки — і то лиш двічі — євангелист Марко (9, 35; 10, 16).

35. Пор. Мт 19, 16-30; Лк 18, 18-30.

24 до царства Божого". А учні зжахнулися від Його
слів. Та Ісус озвався знову і сказав до них: „Діти,
як тяжко увійти до царства Божого тим, що до-
25 віряють багацтвам. Легче верблюдові пройти крізь
ухо голки, як багатому ввійти у царство Боже".
Вони ж ще більше здивувалися й говорили
26 між собою: „То хто може спастися?" А Ісус спо-
27 глянув на них і сказав: „Людям це неможливе, та
28 не Богові; бо в Бога все можливе". Тоді Петро
почав говорити до Нього: „Ось ми усе покинули
29 й пішли за Тобою". А Ісус відповів і сказав:
„Поправді, кажу вам, що нема ні одного, хто по-
кинув дім, або братів чи сестер, або батька чи
матір, або жінку й дітей, або поля задля Мене
30 та й євангелії, а не мав би дістати тепер, в цей
час, в сотеро більше й домів і братів та сестер
і матерей і дітей та маєтностей серед гонення,
31 а в будучім віці життя вічне. І много, що є перші,
будуть останні, а останні будуть першими".

36. В дорозі до Єрусалиму.

32 А були вони в дорозі, йдучи до Єрусалиму.
Ісус ішов перед ними. Вони ж дивувалися та йшли
за Ним затривожені. І знову вваяв дванадцятьох
33 і почав їм говорити, що з Ним має статись: „Ось
ідем до Єрусалиму та й Син Чоловічий буде ви-
даний передовим священикам, книжникам і стар-
34 шинам, що засудять Його на смерть і видадуть
Його поганам. І будуть знущатися над Ним та

36. Пор. Мт 20, 17-28; Лк 18, 31-34; 22, 25-27.

[1] Мабуть тоді, як пройшли ріку Йордан і наближались до Єрихону.

[2] Учні знали, що в Єрусалимі має Ісус багато тяжких ворогів.

й оплюють Його і катуватимуть і вбють Його. Та Він на третій день воскресне".

І приступили до Нього сини Зеведея, Яків 35
та й Іван, і сказали: „Учителю, хочемо, щоб Ти
зробив нам, чого проситимемо в Тебе". А Він 36
спитав їх: „Чого ж хочете від Мене, щоб Я вам
ізробив?" Відповіли Йому: „Дай нам, щоб ми 37
сиділи у твоїй славі, один по твоїй правиці, дру-
гий по лівиці". Ісус же відповів їм: „Не знаєте, 38
чого просите. Чи можете пити з чаші, що Я маю
випити, або хреститися хрещенням,[3] що ним Я
маю хреститися?" А вони відказали Йому: „Мо- 39
жемо". Ісус же сказав до них: „Із моєї чаші, що
Я маю випити, будете пити, й хрещення, що ним
маю хреститися, приймете. А щоб сидіти в Мене 40
по правиці, або по лівиці, то не Я маю дати, але
припаде це тим, кому приготовано".

Як це почуло десять, то почали ремствувати 41
на Якова й Івана. Ісус же прикликав їх до Себе 42
й промовив до них: „Ви знаєте, що ті, кого на-
зивають князями народів, панують над ними, а їх
вельможі правлять ними. Не так має бути між 43
вами. А хто зпоміж вас хотів би стати великим,
хай буде вам слугою; а хто між вами хотів би 44
бути перший, нехай буде рабом для всіх. Бо й 45
Син Чоловічий не прийшов, щоб Йому служили,
а щоб послужити й віддати свою душу як окуп
за многих".

37. Єрихонський сліпець.

І прийшли до Єрихону. А як виходив з Єри- 46
хону, й учні Його та й чимало народа, то край

[3] Чаша й хрещення — це Христові страждання.

37. Пор. Мт 20, 29-34; Лк 18, 35-43.

дороги сидів сліпець, син Тимея, Вартимей, і про-
47 сив милостині. А як почув, що це Ісус із Наза-
рету, то став кликати й говорити: „Ісусе, Сину
48 Давидів, змилуйся над мною“. А багато зупиняло
його, щоб мовчав. Та він ще голосніше кричав:
49 „Сину Давида, змилуйся над мною“. А Ісус при-
станув і сказав: „Прикличте його!“ І прикликали
сліпого та й сказали до нього: „Будь смілий,
50 встань, Він кличе тебе“. А він, скинувши верхню
51 одежу, встав і підійшов до Ісуса. А Ісус озвався
і спитав його: „Що ти хочеш, щоб Я тобі вчи-
нив?“ А сліпий відповів Йому: „Учителю, щоб я
52 прозрів!“ Ісус же сказав йому: „Іди, віра твоя
уздоровила тебе“. І він зараз прозрів і пішов
слідом за Ним дорогою.

38. Вїзд до Єрусалиму.

1 **11.** А як наблизились до Єрусалиму, близько
Витфагії й Витанії, біля Оливної гори, то Ісус пі-
2 слав двох своїх учнів і сказав до них: „Підіть
у село,[1] що перед вами; і зараз, як тільки увійде-
те в нього, найдете привязане осля, що на нього
ще ніхто з людей не сідав. Відвяжіть його й при-
3 ведіть. А як вас хто спитає: Що це ви робите?
— то скажіть, що Господеві його треба, та й Він
4 зараз пустить його знову сюди“. Вони пішли та й
найшли осля, привязане коло воріт на роздоріжжі,
5 й відвязали його. А деякі, що там стояли, пи-
тались їх: „Що це ви робите? На що відвязуєте

[1] Щоб скоріш прибігти до Ісуса.

38. Пор. Мт 21, 1-11, 18-19; Лк 19, 29-38; Ів 12, 12-19.

[1] Витфагію, що лежала при дорозі з Витанії до Єрусалиму.

осля?“ А вони відказали, як звелів їм Ісус, та й 6
ті пустили їх.

І привели осля до Ісуса й положили на нього 7
свої одежі, а Він сів на нього. Чимало ж слало 8
свої одежі по дорозі, а инші відтинали віття з де-
рев і встеляли дорогу. А ті, що йшли поперед 9
Нього та й за Ним, покликували:

„Слава! Благословен,
хто йде в імя Господнє!
Благословенне царство 10
вітця нашого Давида,
що наступає.
Слава на високостях!“

І ввійшов у Єрусалим і до святині й огля- 11
дав усе довкруги. А як уже настав вечір, то ві-
дійшов до Витанії[2] з дванадцятьма. А вранці, як 12
вертались з Витанії, захотів їсти. І побачив із- 13
далеку смоківницю, покриту листям, та й піді-
йшов, чи не найде чого на ній. Та як прийшов
до неї, то не найшов нічого, тільки листя; бо
ще не була пора на смокви.[3] І озвався й сказав 14
до неї: „Нехай вже ніхто до віку не їсть із тебе
овочу!“ І чули те учні його.

39. Ісус проганяє купців із святині.

І прийшли знову в Єрусалим. А як увійшов 15
до святині, то почав виганяти тих, що продавали
й купували в святині, й поперевертав столи мі-

[2] До Лазаря, Марії й Марти; у їх гостиннім домі й ночував Ісус мабуть дві наступні ночі, на понеділок і вівторок.

[3] Цьогорічні, але могли бути ще смокви з минулого року.

39. Пор. Мт 21, 12-17; Лк 19, 45-48.

16 няйлам і ослони тим, що продавали голуби. Та
й не дозволив, щоб хто й посудину перенiс через
17 святиню.[1] І вчив та й мовив їм: „Чи не напи-
сано: Мій дім буде зватись домом молитви для
усіх народів? А ви зробили з нього вертеп роз-
бійників“.

18 А як про це почули книжники й передові
священики, то придумували, як би Його страти-
ти; боялись бо Його та через те, що ввесь на-
19 род подивляв Його науку. А як настав вечір, то
вийшли геть із города.

40. Проклята смоківниця.

20 А вранці,[1] йдучи мимо смоківниці, побачили,
21 що вона всохла від кореня. А Петро задумався
і сказав до Нього: „Учителю, глянь, усохла смоків-
22 ниця, що Ти її прокляв“. А Ісус відповів і сказав
23 до них: „Майте віру в Бога. Бо, істинно, кажу
вам, коли б хто цій горі сказав: Двигнися і кинься
в море — й не сумнівався б у своїм серці, а вірив
би, що станеться по його слову, то буде йому.
24 Тому кажу вам: Усе, чого лиш будете просите у
25 молитві з вірою, що одержите, буде вам. А як
станете[2] до молитви, то прощайте, коли що на
кого маєте, щоби й Отець ваш небесний простив
26 вам провини ваші. Бо коли ви не прощаєте, то
й ваш Отець небесний не простить вам гріхів
ваших“.

[1] Щоб скоротити собі дорогу.

40. Пор. Мт 21, 20-22.

[1] У вівторок.

[2] Жиди підчас молитви стояли.

41. Розправа з фарисеями.

І прийшли знов у Єрусалим. А як Він хо- 27
див у святині,[1] то приступили до Нього передові
священики і книжники й старші та й спитались 28
Його: „Якою властю це робиш? Хто дав Тобі
таку владу це робити?“ Ісус же відповів і сказав 29
їм: „Поставлю й Я до вас одне питання. Як від-
кажете Мені, то й Я вам скажу, якою властю це
роблю. Іванове хрещення було з неба чи від лю- 30
дей? Скажіть Мені!“ Вони ж міркували собі й 31
говорили: „Коли скажем, що з неба — то спитає:
Чому ж ви не йняли йому віри? А коли скажем, 32
що від людей — то боязко перед народом, бо всі
мали Івана за правдивого пророка“. Та й озва- 33
лись і відказали Ісусові: „Не знаємо“. Тоді й Ісус
відповів їм і сказав: „То й Я вам не скажу, якою
властю це творю“.

42. Приповість про виноградарів.

12. І почав говорити до них у приповістях: 1
„Один чоловік насадив виноградник та й обго-
родив його тином і викопав винотоку та й збу-
дував башту. Потім винайняв його виноградарям
і відїхав. А як була пора, післав він слугу до ви- 2
ноградарів, щоб забрати від виноградарів часть
плодів із винограднка. А ті спіймали його й по- 3
били та й відіслали ні з чим. І знов післав він 4
до них другого слугу; та вони й тому пробили
голову й збезчестили. Та він післав ще й третього; 5

41. Пор. Мт 21, 23-27; Лк 20, 1-8.

[1] У східнім притворі Соломона, або в полудневому Ірода.

42. Пор. Мт 21, 33-46; Лк 20, 9-19.

вони ж і того побили. Й багато инших вони або
6 побили, або повбивали. Ще мав він одного лю-
бого сина. Та й того післав до них наостанок
7 кажучи: Посоромляться мойого сина. Та ті ви-
ноградарі говорили між собою: Оце наслідник.
Ходіть, убиймо його й наше буде його наслідда.
8 Й вони схопили його й убили та й викинули геть
9 із виноградника. Що ж зробить господар вино-
градника? Прийде і виноградарів погубить, а ви-
10 ноградник віднайме иншим. Чи ви не читали того
Писання:

Камінь, що його будівничі відкинули,
став головою вугла;
11 від Господа це сталось
і дивне воно в очах наших“?

12 І хотіли спіймати Його,[1] та побоялись народа.
Бо догадалися, що Він про них говорив ту при-
повість. Та й зоставили його й відійшли.

43. Податковий гріш.

13 Потім післали до Нього кількох зпоміж фа-
рисеїв та й іродіян, щоб вони зловили Його на
14 слові. А ті приступили до Нього й сказали:
„Учителю, ми знаєм, що Ти праведний та й не
зважаєш ні на кого. Бо не дивишся на лице лю-
дей, а по правді на Божу путь наставляєш. Чи
годиться давати податок кесареві, чи ні? Давати
15 нам його, чи не давати?“ А Він постеріг їхній
підступ і сказав до них: „Чого Мене спокушуєте?
16 Принесіть Мені динарія, щоб Я побачив“. Вони
принесли. І спитав їх: „Чиє це обличчя і напис?“

[1] Через висланих людей.

43. Пор. Мт 22, 15-22; Лк 20, 20-26.

А вони відповіли Йому: „Кесаря“. Тоді сказав 17
до них Ісус: „Отож віддайте те, що належить до
кесаря, кесареві, а те, що Боже, Богові“. Та й
дивувалися Йому.

44. Воскресіння мертвих.

І приступили до Нього садукеї — а вони 18
кажуть, що нема воскресіння — і запитались
Його: „Учителю! Мойсей написав нам: Коли у 19
кого помре брат та й лишить жінку, а не зоста-
вить дітей, щоб його брат оженився із його жін-
кою й привів нащадків своєму братові. Було ж 20
сім братів. І перший оженився й помер і не зо-
ставив дітей. Та й другий оженився з нею та й 21
умер, не лишивши нащадків. Так само й третій
взяв її за жінку. І всі сім женились з нею, та не 22
зоставили дітей. А по них всіх наостанку по-
мерла й жінка. Отже при воскресінні, як устануть 23
із мертвих, кому вона буде за жінку? Бо сім їх
мали її за жінку“. А Ісус відповів і сказав до них: 24
„Чи не тому помиляєтесь, що не знаєте Писання,
ні сили Божої. Бо як воскреснуть з мертвих, то 25
не будуть женитися, ні виходити заміж, а будуть
як ангели в небі. А що до мертвих, що вони 26
воскреснуть, то хіба ви не читали у Мойсеєвій
книзі в оповісті про кущ,[1] як Бог промовив до
Нього і сказав: Я Бог Авраама, Бог Ісаака й Бог
Якова. А Бог не є Богом мертвих, а живих. Тому 27
то вельми помиляєтесь“.[2]

44. Пор. Мт 22, 23-33; Лк 20, 27-38.

[1] Див. 2 Мой 3, 3-6. Жидівські книжники й рабіни ділили Св. Письмо на уривки (параша), затитуловані одним словом, що віддавало зміст уривка.

[2] Заперечуючи безсмертність душі та й воскресіння мертвих.

45. Відправа фарисеям.

28 А один із вчених в законі, що чув, як вони
сперечалися,[1] й бачив, що Він їм добре відповів,
приступив до Нього й запитався Його: „Котра
29 заповідь найбільша з усіх“. А Ісус відповів і ска-
зав йому: „Перша заповідь є: Слухай Ізраїлю!
30 Господь, Бог наш, це єдиний Господь. То й люби
Господа Бога твойого всім своїм серцем і всією
душею своєю й усією думкою своєю й із усіх
31 сил твоїх. Це перша заповідь. А друга, подібна
до неї, така: Люби ближнього твого, як себе са-
мого. Иншої заповіди, більшої від цих, немає“.
32 А книжник відказав Йому: „Добре, Учителю. Ти
поправді сказав, що є лиш один Бог і крім Нього
33 иншого немає. І що Його любити з усього серця
і всією думкою, з усієї душі й усієї сили й лю-
бити ближнього, як себе самого, значить більше,
34 ніж усі цілопалення й жертви“. Ісус же бачивши,
що він розумно відповів, сказав йому: „Ти не
далеко від царства Божого“. І ніхто вже не по-
смів Його питати.

35 А Ісус навчав у святині й сказав: „Як мо-
жуть книжники говорити, що Христос Син Да-
36 видів? Таж сам Давид, надхнений Святим Духом,
мовив:

Сказав Господь до Господа мойого:
Засядь у Мене по правиці,
аж положу я ворогів твоїх
ногам твоїм за підніжок.

37 Ото ж сам Давид зве Його Господом, то як Він
може бути Йому сином?“ І чимало народу радо
слухало Його.

45. Пор. Мт 22, 34-40; Лк 10, 25-28.
[1] Садукеї з Ісусом.

А Він говорив до них у своїй науці: „Стере- 38
жіться книжників, що люблять ходити у довгих
одежах[2] і привітання на майданах і сидіти на
перших місцях у божницях та й на покутті на 39
гостинах. Вони виїдають доми вдовиць і на по- 40
каз проказують довгі молитви. Вони й приймуть
тяжкий присуд“.

46. Вдовин гріш.

І сів Ісус напроти скарбони[1] й дивився, як 41
люди кидали гроші в скарбону. Чимало заможних 42
клало багато. І прийшла одна бідолашня вдова
й положила дві лепті,[2] це є тільки, що одного
шага. А Він прикликав своїх учнів і промовив до 43
них: „Істинно, кажу вам, що ця вбога вдова ки-
нула більш ніж усі, що клали у скарбону. Бо всі 44
клали із того, що їм лишалось, а вона зо своїх
злиднів кинула все, що тільки мала, ввесь свій
прожиток“.

47. Пророцтва про зруйнування Єрусалиму й останні річі.

13. А як вийшов зо святині, то один із Його
учнів сказав до Нього: „Учителю, глянь, яке ка-

[2] Простий народ, особливе при праці, вбирав коротку одежу. Натомість фарисеї та й книжники зодягалися в одежі, довгі аж до кісток.

46. Пор. Лк 21, 1-4.

[1] На святинному подвірї, призначеному для жінок, було тринадцять скарбон і до них вірні, особливе прочани, так багаті як і вбогі, клали свої жертви.

[2] Лепта — найменша мідяна грецька монета, що її уживали в Палестині, вартости одного римського кодранта, приблизно нашого шага.

47. Пор. Мт 24, 1-51; Лк 21, 5-36; 12, 39-46.

2 міння і які будівлі!“ Ісус же сказав до нього:
„Бачиш усі ці величаві будівлі? Та не зостанеть-
ся камінь на камені, щоб його не зруйновано“.
3 А як сидів на Оливній горі просто святині,
то Петро, Яків, Іван та й Андрей запиталися
4 Його на самоті: „Скажи нам, коли це станеться
і який буде знак, коли це все має сповнитись?“
5 А Ісус почав їм говорити: „Вважайте, щоб хто
6 не звів вас. Багато бо прийде в моє ім'я і ска-
7 жуть, що це Я. І зведуть багатьох. А як почуєте
про війни й воєнні вісті, то не тривожтеся. Бо
8 це мусить статись; та це ще не кінець. Бо стане
народ на народ і царство проти царства. І будуть
по місцях землетруси та й голод. Та це початок
9 горя. Ви самі на себе вважайте! Бо через Мене
віддадуть вас на суд і по божницях битимуть вас
і поведуть перед царів та й намісників на свід-
10 кування їм.[1] Та перше треба буде проповідувати
11 євангелію всім народам. А як вас поведуть і від-
дадуть на суд, то не журіться, що маєте казати,
а те, що дасться вам тієї години, говоріть. Бо
12 не ви будете говорити, а Святий Дух. І брат
брата і батько сина видасть на смерть. Та й діти
13 повстануть на своїх батьків і повбивають їх. І всі
будуть ненавидіти вас задля мойого імени. Та хто
14 видержить до кінця, той спасеться.[2] Коли ж уви-
дите гидоту знищення, про неї й віщував пророк
Даниїл, що усадовилась, де не слід[3] — хто читає,
нехай уважає — тоді ті, що в Юдеї, нехай тіка-

[1] Те, що Ісус провістив апостолам, сповнилось не-
забаром на них і на перших християнах. Див. Дн Ап 22,
19; 25, 23-24; 26, 11.

[2] Довіряючи Богові й серед переслідувань і згіршень.

[3] В єрусалимській святині. Пор. Дан 9, 27: „А на
місці святині буде гидка пустка“.

ють в гори. Хто ж на покрівлі, хай не сходить до 15
хати й нехай не входить, щоби що з хати взяти.
А хто на полі, хай не вертається назад, щоб 16
взяти свою одежину. А горе вагітним і тим, що 17
годуватимуть, у ті дні. Та й моліться, щоб не дове- 18
лось вам утікати в зимі або в суботу. Бо в ті 19
дні буде таке горе, якого не бувало від початку
світу, що його Бог створив, аж до тепер, і не
буде. І коли б Господь не скоротив тих днів, то б 20
не спаслася ні одна людина. Та задля вибранців,
що їх вибрав, Він скоротить ті дні. Коли ж вам 21
тоді хто скаже: Глянь, тут Христос, глянь, Він
он там, то не діймайте віри. Бо повстануть лже- 22
христи і ложні пророки та й будуть творити
ознаки й дива, щоб отуманити, як буде можна,
й вибранців. Ви ж стережіться! Ось Я вам усе 23
наперед кажу.

А після такого горя у ті дні померкне сонце 24
та й місяць не дасть свого світла і зорі падати- 25
муть з неба; та й сили небесні захитаються. І тоді 26
побачать Чоловічого Сина, як буде йти на хмарах
небесних з великою силою і славою. І тоді пішле 27
Він своїх ангелів і позбирає своїх вибранців від
чотирьох вітрів, від краю землі до краю неба.

Від смоківниці ж навчіться приповісти. Як її 28
парості вже мягкі стануть і випускають пупянки,
то ви знаєте, що весна близько. Так і ви, коли 29
побачите, що те дієть ся, знайте, що близько, при
дверях. Поправді, кажу вам, що не перейде цей 30
рід, поки те все станеться. Небо й земля про- 31
минуть, слова ж мої не проминуть. А про день 32
той і про ту годину ніхто не знає, навіть ангели
в небі, ні Син,[4] тільки один Отець.

[4] Син Божий знає те, що знає Отець, але видно,

33 Глядіть же, будьте на сторожі й моліться, бо
34 не знаєте, коли той час наступить.[5] Це так, як би чоловік, що відїжджав і покидав свій дім. І дав своїм слугам власть,[6] кожному його діло, ворота-
35 реві ж звелів пильнувати. Тож і ви пильнуйтеся! Бо не знаєте, коли прийде господар дому, чи ввечорі, чи опівночі, чи як співатимуть півні, чи
36 вранці, щоби, як прийде несподівано, не застав вас сплячих.[7] А що кажу до вас, то до всіх[8] говорю: Пильнуйтеся!“

що свойого знання про час страшного суду не міг передати людям. Пор. Ів 12, 49.

[5] Явлення Чоловічого Сина.

[6] Свободу ділання.

[7] Відїзджаючий чоловік — це Христос, що незабаром відійде до неба. Слуги — це вірні християни; воротар — душа й змисли кожної людини. Час ночі — людський вік.

[8] Людей, що будуть жити на землі.

СТРАЖДАННЯ, СМЕРТЬ І ПРОСЛАВЛЕННЯ
(14, 1-16, 20)

48. Постанова Найвищої Ради.

14. Два дні було до Пасхи й Свята Опрісноків. 1
І продумували передові священики й книжники,
як би Його підступом схопити й убити. Та казали: 2
„Коби тільки не в свято, щоб не повстав розрух
між народом“.

49. Гостина в Витанії.

А як Ісус пробував у Витанії в домі про- 3
каженого Симона і був за столом,[1] то підійшла
жінка з алавастровим збаночком, повним дорого-
цінного мира з правдивого нарда. Вона розбила
збаночок і вилляла Йому на голову.
Та деякі сердилися й говорили між собою: 4
„На що так марнується миро? Бо можна було 5
те миро продати за більше ніж за триста дина-
ріїв[2] і роздати між вбогих“. І дорікали їй. Та 6
Ісус сказав: „Лишіть її! Чого непокоїте її? Вона ж
добре діло вчинила для Мене. Бо вбогих маєте 7

48. Пор. Мт 26, 1-5; Лк 22, 1-2.

49. Пор. Мт 26, 6-16; Лк 22, 3-6; Ів 13, 1-8.

[1] Ще в суботу, день перед виздом до Єрусалиму.

[2] З 400 золотих гривень. Це гроші, що на них робіт-
ник мусів працювати значно довше як рік. Пор. Мт 20, 2.

завжди між собою і, коли схочете, можете добро
8 їм чинити; а Мене не завсіди маєте. Що могла,
те зробила. Вона заздалегідь намастила моє тіло
9 на похорон. Направду, говорю вам, де б не була
проповідана ця євангелія по всьому світу, скажеть-
ся й на її спомин і про те, що вона вчинила".

10 Тоді Юда Іскаріотський, один із дванадця-
тьох, пішов до передових священиків, щоби їм
11 видати Ісуса. Як вони це почули, то зраділи[3] й
повідомили його, що дадуть йому грошей. А він
шукав догідного часу, щоб Його видати.

50. На Тайній вечері.

12 А в перший день Опрісноків, коли то при-
готовляли ягня великоднє, сказали до Нього Його
учні: „Де хочеш, щоб ми пішли й приладили Тобі
13 ягня великоднє?" А Він післав двох зо своїх учнів
і сказав до них: „Підіть у город; і стріне вас чо-
14 ловік, що нестиме збанок води. Ідіть за ним; і
куди він увійде, там скажіть господареві дому:
Учитель велів тобі сказати: Де світлиця для Мене,
щоб там Я пожив великоднього ягняти з моїми
15 учнями? А він вам покаже простору світлицю на
горищі, з обстановою.[1] Там то приладьте нам".
16 Учні пішли й прийшли у город і застали, як Він
їм був сказав, і прилагодили великодню вечерю.
17 А скоро настав вечір, Він прийшов із два-

[3] Бо їхня постанова — згладити Ісуса — почала здійснюватись і то при помочі людини з найблищого окруження Ісуса.

50. Пор. Мт 26, 17-29; Лк 22, 7-23; Ів 13, 21-26.

[1] Зо столом і мягкими лавами, що на них, спираючись на лівому ліктеві, як давні Греки й Римляни, садовились учасники гостини.

надцятьма. Як же вони були за столом і їли, ска- 18
зав Ісус: „Поправді, кажу вам, один із вас, що
їсть зо Мною, зрадить Мене“. А вони почали 19
сумувати й питатися один за одним: „Чи не я?“
А Він відказав їм: „Один із дванадцятьох, що 20
мачає зо Мною руку в мисці. Правда, Син Чоло- 21
вічий піде, як про Нього написано; та горе тому
чоловікові, що зраджує Чоловічого Сина. Ліпше
було б йому, як би той чоловік не був народився“.

А підчас вечері Ісус взяв хліб і поблагосло- 22
вив та й розломив і дав їм кажучи: „Прийміть
і споживайте, це моє тіло“. Та й чашу взяв, 23
хвалу віддав і подав їм; і пили з неї[3] всі. А Він 24
мовив до них: „Це кров моя Нового Завіту, що
за многих проливається. Поправді, кажу вам: Не 25
буду вже пити з того виноградного плоду до того
дня, як питиму його нове у царстві Божім“. Та й, 26
проспівавши пісню хвали, пішли на Оливну гору.

51. Ісус звіщає апостолам, що покинуть Його.

А Ісус сказав до них: „Всі ви згіршитесь че- 27
рез Мене цієї ночі. Бо написано: Ударю пастиря
й розсиплять ся вівці. Та після мойого воскре- 28
сення випереджу вас до Галилеї“.

Петро ж сказав до Нього: „Хоч і всі згір- 29
шаться через Тебе, та не я“. А Ісус відказав 30
йому: „Поправді, кажу тобі, що нині, цієї ночі,
перше ніж півень двічі проспіває, тричі відречешся

[2] Незабаром після тих слів Юда покинув світлицю. Пор. Ів 13, 30.

[3] Євангелист зазначує, що всі пили освячене вино з однієї, Христової чаші, коли передше кожен пив зо своєї.

51. Пор. Мт 26, 31-35; Лк 23, 31-34; Ів 13, 36-38.

31 Мене“. Він же ще більше запевняв: „Хоч би мені прийшлось і вмерти із Тобою, не відцураюся Тебе“. Так само й усі говорили.

52. В Гетсиманськім саду.

32 Та й прийшли до хутора, що зветься Гетси-
манія. І сказав до своїх учнів: „Посидьте тут,
33 поки Я помолюся“. І взяв із собою Петра та й
Якова й Івана й почав жахатись і тривожитись.
34 Тоді сказав до них: „Прескорбная душа моя до
смерти. Зостаньтесь тут і не спіть разом зо Мною“.
35 І відійшов трохи наперед, припав лицем до землі
й молився, щоб, коли можна, минула Його та го-
36 дина. І мовив: „Авва,[1] Отче! У Тебе все можливе.
Пронеси мимо Мене цю чашу. Та не як Я хочу,
але Ти“.

37 І вернувся й застав, що вони спали. Та й
сказав до Петра: „Симоне, ти спиш? Не міг ти
38 й одної години не спати зо Мною? Сторожіть і
моліться, щоб вам не впасти у спокусу. Хоч дух
бадьорий, та тіло немічне“.

39 І знову відійшов і молився тими самими сло-
40 вами. А як вернувся, то знову застав, що вони
спали; їхні бо очі злипалися, й вони не знали, що
Йому відповісти.

41 Та й утретє вернувся й сказав до них: „Ви
все ще спите та й спочиваєте. Годі, прийшов
час. Ось Син Чоловічий видається у руки гріш-
42 ників. Встаньте, ходім! Ось наближається мій
зрадник“.

43 І зараз, як Він ще говорив, прийшов Юда

52. Пор. Мт 26, 36-56; Лк 22, 39-53; Ів 18, 3-11.

[1] Арамейське слово „Авва“ — значить: Отець.

Іскаріотський, один із дванадцятьох, а з ним товпа
від передових священиків і книжників та старших
із мечами й дрючками. А той, що видавав Його, 44
дав їм знак і сказав: „Кого я поцілую, той і є;
беріть Його та й ведіть обережно!“ Тож як при- 45
йшов, то зараз підійшов до Нього та й сказав:
„Вітай, Учителю!“ Та й поцілував Його. А вони 46
наложили на Нього руки і спіймали Його. Один 47
же із тих, що стояли, вийняв меча й ударив слугу
первосвященика й відтяв йому ухо. Ісус же озвав- 48
ся й промовив до них: „Мов на розбійника ви-
йшли ви з мечами і дрючками, щоб Мене спіймати.
Щодня був Я між вами й навчав у святині, а ви 49
не брали Мене. Але треба,[3] щоб сповнилось Пи-
сання“. Тоді покинули Його всі учні й розбіглися. 50

А йшов за Ним якийсь юнак, що був наки- 51
нув покривало на себе, майже на голе тіло; і його
схопили. Та він зоставив покривало й утік від 52
них мало не голий.[4]

53. Ісус перед Радою.

А Ісуса повели до первосвященика Каяфи. 53
Там сходились усі передові священики і старшина
та й книжники. А слідом за Ним ішов іздалека 54

[2] Щоб Ісус, маючи надлюдську силу, не втік. Видно, що Юді не йшло тільки про гроші, але й про те, щоб таки Жидівська старшина увязнила Ісуса.

[3] Тому статися.

[4] Був це, здається, пізніший євангелист Марко, син Марії. Його батько був мабуть власником дому, де була Тайна вечеря, й хутора на Оливній горі. Марко певне ночував на хуторі й, пробудившись від гамору, що повстав із приходом жовнірів і юрби, накинув на себе покривало і з цікавости йшов серед юрби за Ісусом. Воїни спіймали його, бо думали, що це хтось із учнів Ісуса.

53. Пор. 26, 57-68; Лк 22, 54-55, 63-71.

Петро аж до середини двору первосвященика та
й сів зо слугами і грівся біля ватри.
55 Передові ж священики й уся Найвища Рада
шукала свідчення проти Ісуса, щоб Його прису-
56 дити на смерть. Та не находили. Бо чимало не
по правді проти Нього свідчило, та їхні свідчення
57 не сходились. Прийшло ще й декілька й криво
58 свідчили на Нього кажучи: „Ми чули, як Він го-
ворив: Зруйную той храм рукотворений і за три
59 дні збудую инший, нерукотворений“. Та й так не
сходились їх свідчення.
60 Тоді встав первосвященик і станув по сере-
дині та й запитав Ісуса: „Нічого не відказуєш на
61 те, що ті свідчать на Тебе?“ Та Він мовчав і ні-
чого не відповідав. То первосвященик знову спи-
тав Його і мовив до Нього: „Чи Ти Христос, Син
62 благословенного Бога?“ А Ісус відповів йому: „Це
Я. І ви побачите Чоловічого Сина, що сидітиме пра-
воруч Всемогучого і йтиме на хмарах небесних“.
63 Тоді первосвященик роздер свою одежу й
промовив: „Навіщо нам ще свідків? Ви чули хулу.
64 Як вам здається?“ А вони всі присудили, що Він
65 винен смерти. Тоді деякі[1] почали плювати Йому
в лице й заслонювали Йому обличчя і били
Його кулаками та й говорили до Нього: „Вгадай
нам, Христе, хто Тебе вдарив?“ Та й слуги били
Його різками.

54. Петро відрікається Христа.

66 А як Петро був внизу на подвірї, то надійшла
одна зо служниць первосвященика й побачила, що

[1] Слуги йдучи за прикладом своїх панів. Пор. Мт 26, 67-68.

54. Пор. Мт 26, 69-75; Лк 22, 54-62; Ів 18, 15-18, 25-27.

Петро гріється. Коли ж приглянулась йому, то 67
сказала: „Та й ти був з Ісусом Назарянином“.
А він заперечив кажучи: „Не знаю й не розумію, 68
що ти говориш“. І вийшов геть до притвору,[1] а
півень заспівав.[2] Та служниця дивилася за ним і 69
почала знову говорити до тих, що там стояли:
„Цей є з них“. Та він знов заперечив. Одначе 70
трохи згодом ті, що стояли, знову сказали до
Петра: „Справді й ти з них,[3] бо ж ти Галилеєць!“
Та він почав клястися й божитись: „Не знаю того 71
Чоловіка, що про Нього говорите. І зараз півень 72
вдруге заспівав. І згадав Петро слово, що ска-
зав йому Ісус: Перше ніж півень двічі проспіває,
тричі відречешся Мене. І почав плакати.

55. Ісус перед Пилатом.

15. А зараз вранці зібрались на нараду пере- 1
дові священики зо старшинами й книжниками, уся
Найвища Рада, й веліли звязати Ісуса й повести
та й віддати Пилатові. І запитав Його Пилат: 2
„Чи Ти цар жидівський?“ Він же відповів і сказав
йому: „Ти кажеш“. А передові священики багато 3
наговорювали на Нього. Тож Пилат знову запи- 4
тав Його: „Що ж Ти нічого не відповідаєш? Бач,
скільки скарг на Тебе підносять“. Та Ісус вже 5
нічого не відповів, так що Пилат дивувався.

А на свята він відпускав їм одного вязня, 6
що за ним просили. Був же тоді в темниці один, 7
що звався Варава, разом із бунтівниками, що в час

[1] Звідки був вихід на вулицю.
[2] В першій або другій нашій годині ночі.
[3] Зпоміж Ісусових прихильників.

55. Пор. Мт 27, 1-2, 11-32; Лк 23, 1-5, 13-26; Ів 18, 28-19, 16.

8 бунту допустилися вбивства. І як народ зібрався,
то почав домагатися того, що їм по звичаю робив.
9 Тоді Пилат озвався і спитав їх: „Хочете, щоб
10 я випустив вам царя жидівського?“ Бо пізнав, що
передові священики видали Його із зависти.
11 Та передові священики намовили товпу, щоб
12 їм радніше випустив Вараву. Однак Пилат озвався
знов до них і промовив: „Що ж маю зробити
13 з тим, що ви Його звете царем жидівським?“ А
14 вони знову закричали: „Розпни Його!“ Пилат же
спитав їх: „Що ж Він злого зробив?“ Та вони
ще гірш кричали: „Розпни Його!“ І Пилат, хотів-
15 ши догодити товпі, відпустив їм Вараву, а Ісуса
велів бичувати й віддав, щоб Його розпяли.
16 Тож воїни повели Його на середину палат-
ного, то є судового, подвіря й зібрали ввесь ку-
17 рінь та й накинули на Нього багряницю і сплели
18 вінець із тернини й на Нього наложили. Опісля
вітали Його й говорили: „Радуйся, царю жидів-
19 ський!“ І били Його по голові тростиною й плю-
вали на Нього та й, падаючи на коліна, кланялися
20 Йому. А як наглумилися з Нього, то зняли з Нь-
го багряницю та й надягнули на Нього Його о-
дежу та й повели Його розпинати.
21 І примусили одного прохожого, Симона Ки-
ринейського, що йшов із поля, батька Олександра
і Руфа, щоб ніс Його хрест.

56. Розпяття.

22 І привели Його на місце Голгофту, це зна-
23 чить тільки, що: Місце Черепу. Там то дали Йому
напитись вина з миррою. Та Він не прийняв його.

56. Пор. Мт 27, 33-44; Лк 23, 27-43; Ів 19, 17-24.

І розпяли Його та й поділили Його одежу, ки- 24
нувши про неї жереб, що кому взяти. Була ж 25
третя година, як розпяли Його.[1] І був надпис про 26
Його провину написаний: Цар жидівський. А з Ним 27
розпяли двох розбійників, одного з правого, дру-
гого ж із лівого боку Його. І сповнилось Писання, 28
що мовить: І до беззаконників прирівняли Його.

А ті, що проходили мимо, хулили Його й, по- 29
хитуючи своїми головами, говорили: „Гей, Ти, що
руйнуєш храм і за три дні будуєш, спаси Себе 30
й зійди з хреста!“ Та й передові священики 31
з книжниками насміхалися й говорили між собою:
„Иншим помагав, Собі ж не може помогти. Коли 32
Він Христос, цар Ізраїля, нехай тепер зійде з хре-
ста, щоб ми побачили й увірували“. Та й роз-
пяті з Ним дорікали Йому.

57. Ісус умирає.

А як настала шоста година, то стала темрява 33
по всій країні аж до години девятої. А коло де- 34
вятої години скрикнув Ісус голосно: „Елоі, Елоі,
лама савахтані“ — що значить у перекладі: „Боже
мій, Боже мій, навіщо Ти Мене покинув?“ А де- 35
які, що там стояли, почули це й сказали: „Ось
Він Іллю кличе“. Тоді побіг один і замочив губку 36
в оцет, настромивши її на тростину, й давав
Йому пити кажучи: „Дозвольте, побачимо, чи

[1] Час між нашою девятою і дванадцятою годиною перед полуднем. По словах євангелиста Івана (19, 14) Пилат видав Ісуса на розпяття коло шостої години від сходу сонця, це є перед полуднем; а що дорога на Голгофту тривала найменше пів години, то Христа розпяли майже в саме полудне.

57. Пор. Мт 27, 45-56; Лк 23, 44-49; Ів 19, 28-30.

37 прийде Ілля Його зняти". Та Ісус скрикнув го-
лосно й сконав.
38 Тоді завіса в храмі роздерлась на двоє, від
39 верху до низу. Сотник же, що стояв напроти
Нього, як побачив, що Він з таким криком ско-
нав, сказав: „Дійсно, цей Чоловік був Син Бо-
40 жий". Були ж і жінки, що здалека дивилися; між
ними була Марія Магдалина, Марія мати Якова
41 Молодшого і Йосифа, і Соломія. Вони ходили
слідом за Ним і служили Йому, як Він був у Га-
лилеї, й багато инших, що з Ним разом прийшли
було до Єрусалиму.[1]

58. Похорон Ісуса.

42 А як вже настав вечір, а був то день при-
готувань, що перед суботою, прийшов Йосиф з А-
риматеї, знаний радний, що й сам очікував цар-
43 ства Божого. Він сміло прийшов до Пилата й
просив про тіло Ісусове.
44 А Пилат здивувався, що Ісус вже помер;[1]
тому велів прикликати сотника[2] й спитав його,
45 чи вже давно умер. А як довідався від сотника,[3]
то подарував тіло Йосифові.
46 А Йосиф купив плащаницю і зняв Його й
обгорнув у плащаницю. Потім положив Його в гро-

[1] На Великодні Свята.

58. Пор. Мт 27, 57-61; Лк 23, 50-56; Ів 19, 38-42.

[1] Бо перед якою годиною були у нього члени Ради й просили дозволу поломати розпятим кості. Отож гадав, що Ісус ще живе. Пор. Ів. 19, 31.

[2] Що проводив воїнами при розпятті Ісуса. Він, як прийшли инші воїни з топорами ломати страченцям кості, відійшов зо своїм відділом з Голгофти.

[3] Що Христос вже вмер.

бі, що був викутий у скелі, та й прикотив камінь до гробового входу. А Марія Магдалина й Марія, 47
мати Йосифа, дивилися, де Його положили.

59. Побожні жінки при гробі.

16. А як минула субота, то Марія Магдалина 1
й Марія, мати Якова, і Соломія купили[1] пахощів,
щоб[2] піти й намастити Ісуса.

І дуже рано першого дня в тижні прийшли 2
до гробу, як сходило сонце. І говорили між со- 2
бою: „Хто нам відкотить камінь від гробового
входу?“ Та як споглянули, то побачили, що камінь 4
відвалений; а був він дуже великий. Коли ж уві- 5
йшли до середини гробу, побачили юнака,[3] зодягне-
ного в білу одежу, що сидів праворуч, та й на-
лякалися. Та він промовив до них: „Не жахайтеся! 6
Ви шукаєте Ісуса з Назарету, розпятого. Він
воскрес, нема Його тут. Ось місце, де Його були
положили. Та йдіть і скажіть Його учням, особли- 7
ве Петрові,[4] що Він буде попереду вас у Галилеї.
Там Його побачите, як вам заповів“.

І вони вийшли й побігли від гробу, обняв бо 8
їх страх і тривога. Та нікому нічого не казали,
бо боялись.

59. Пор. Мт 28, 1-8; Лк 24, 1-11; Ів 20, 1-18.

[1] Після заходу сонця.

[2] В неділю вранці.

[3] Не того, що відкотив камінь від гробового входу, а одного з тих двох, що явились мироносицям у блискучих одежах. Пор. Лк 24, 4-7.

[4] Ісус не тільки простив Петрові його упадок, що після нього він гірко плакав, а й явився йому найпершому з апостолів. Див. Лк 24, 34.

60. Явлення Ісуса після воскресення.

9 Ісус же, як воскрес раненько[1] у перший день
тижня, явивсь найперш Марії Магдалині,[2] що з неї
10 був вигнав сім злих духів.[3] Вона пішла й спові-
стила тих, що з Ним було пробували, а тепер
11 сумували й плакали. Та вони почувши, що Він
живий, і що вони бачили Його, не повірили.[4]
12 Після ж того явився в иншій постаті двом
13 зпоміж них в дорозі, як ішли на село.[5] І ті вер-
нулися й звістили другим; однак і тим не пові-
14 рили. Згодом явився Він одинадцятьом, як були
за столом,[6] і дорікав їм за їх недовірство і впер-
тість серця, що не повірили тим, що бачили Його
15 воскресшого. І сказав їм:[7] „Ідіть по всьому світу
16 й проповідуйте євангелію всім людям. Хто увірує
й охреститься,[8] буде спасений; хто ж не увірує,
17 буде осуджений. А за віруючими такі ознаки йти-

60. Пор. Мт 28, 9-10; Лк 24, 13-35; Ів 20, 11-18.

[1] По римському численні в часі між 3 і 6 годиною досвіту. А що жінки прийшли до гробу дуже рано (Мк 16, 2; Лк 24, 1; Ів 20, 1), то Ісус воскрес мабуть в нашій третій годині.

[2] По думці Отців Церкви, хоч євангелисти про те не згадують, Ісус після воскресення явився найперше своїй Матері; а Марії Магдалині явився Він найперше між тими, що про них згадує євангелист.

[3] Пор. Ів 20, 11-18; Лк 8, 2.

[4] Крім Івана, що увірив у воскресення (Ів 20, 8), і Петра, що дивувався тому, що сталося (Лк 24, 12).

[5] Емауса (Лк 24, 13-35).

[6] В день воскресення в світлиці, де була Тайна вечеря (Лк 24, 36-43; Ів 20, 19-21). Одначе було тоді тільки десять апостолів, бо одинадцятий, Тома, не був приявний.

[7] Підчас явлення в день вознесення. Див. Мк 16, 19; Лк 24, 44-49; Дн Ап 1, 4-5.

[8] І житиме по заповідям Христовим (Мт 28, 20).

муть:[9] Моїм імям злих духів проганятимуть, говоритимуть новими мовами,[10] гадюки братимуть[11] 18
і, хоч би навіть що смертоносне випили,[12] не зашкодить їм. На недужих руки кластимуть, і легче їм буде".

61. Вознесення.

Тоді Господь Ісус після розмови з ними 19
був взятий на небо й сів праворуч Бога.[1] А во- 20

• Якщо цього буде треба. В Христовій Церкві завсіди діялись чуда, навіть більші від деяких чудес, що їх творив Ісус, як Він приобіцяв апостолам на Тайній вечері. Чуда-дива діються й тепер, як ось чудесні сцілення у французькому містечку Люрді, або дивні, неймовірні явища, звязані з „жертвою на показ українському народові" — Настею Волошин, що має на своїому тілі Христові рани.

[10] Хоч їх не вчилися. Це сталось після зіслання Святого Духа. Див. Дн Ап 2, 4-7: „І наповнилися всі Святим Духом і почали говорити чужими мовами, як їм Святий Дух давав промовляти. А пробували тоді в Єрусалимі Жиди, побожні люди з усякого народу, що є під небом. Коли ж повстав той шум, то зійшлась юрба й стривожилась, бо кожний чув, що вони — апостоли — його мовою говорять".

[11] Без небезпеки для життя. Такий випадок був з апостолом Павлом. Див. Дн Ап 28, 3-6: „Павло назбирав оберемок хворосту й поклав на вогонь; від жару вирвалась гадюка і почепилась до його руки. Коли ж туземці побачили, що звіря звисає з його руки, говорили між собою: Певне той чоловік убийник, бо хоч він виратувався з моря, то справедливість не дає йому жити. Та він струснув звіря у вогонь та й не зазнав лиха. Вони ж гадали, що він опухне, або зараз упаде мертвий; як же довго дожидались і бачили, що йому не сталось нічого злого, змінили думку й казали, що це Бог".

[12] Змушені ворогами.

61. Пор. Лк 24, 50-53.

[1] Як Богочоловік. Про те натякав Ісус за свойого

ни[2] розійшлись і проповідували всюди. А Господь помагав їм і їх слова потверджував ознаками, що йшли слідом за ними.[3]

життя апостолам (Ів 6, 63; 20, 17) і заповів перед Найвищою Радою в день своєї смерти (Мк 14, 62). Про те опісля часто згадували апостоли Петро й Павло. Див. Дн Ап 3, 21: „Його ж — Христа — мусить небо прийняти аж до часу новонастання всего, про що Бог говорив устами всіх святих своїх пророків". 1 Тим 3, 16:

„Бог явився в тілі,
оправдався в дусі,
показався ангелам.
Його проповідали народам,
в Нього увірили по світу,
Він був взятий у славі".

[2] Після зіслання Святого Духа, як вже в Єрусалимі була повстала перша християнська громада.

[3] За їх словами й науками на потвердження їхньої правдивости. Див. 1 Кор 2, 4-5: „Моє слово і моя проповідь не в переконуючих словах мудрости, а в явленню духа і сили, щоб ваша віра була не в людській мудрості, але в Божій силі".

СВЯТА ЄВАНГЕЛІЯ
ГОСПОДА НАШОГО ІСУСА ХРИСТА
ВІД ЛУКИ

Лука народився в сирійській Антіохії з поганських батьків (Кол 4, 11-14). По званню був лікарем. Християнином став він мабуть разом із тими поганами, що їх після Стефанової смерти прийняли в Антіохії до християнського збору (Дн Ап 11, 20-30). В 50-51 р. товаришив Лука Павлові в його другій місійній подорожі до Македонії (Дн Ап 16, 10), але тільки до Филипів, де й зостався, щоб там проповідувати Христову віру. Під час третьої Павлової подорожі 58 року прилучився знову до Павла (Дн Ап 20, 5-21; 18) і від тоді був його невідступним товаришем в подорожах та й у вязниці в Кесарії і в Римі (Дн Ап 24, 23; 27; 28; Кол 1, 14). Там у Римі, перед 63 роком, написав він третю з черги Євангелію, перше своє оповідання, бо вже 63 року, під кінець пробування апостола Павла в римській вязниці, було написане й друге його оповідання, Діяння Апостолів. В них, немов продовжуючи свою третю Євангелію, зобразив Лука початкові події в заложеній Ісусом Церкві за тридцять років, передусім подвиги верховних апостолів Петра і Павла. Лука умер, за стародавнім переданням, в Греції, в Ахаї.

Про те, що Лука написав третю Євангелію, свідчить згідно стародавнє передання. В „Мураторіянському Каноні“ — списі новозавітних книг, що їх у II столітті читали під час богослужень в римській Церкві, є звістка, що Лука написав Євангелію в імені й по укладові апостола Павла. А св.

Іриней свідчить, що „Лука, Павлів товариш, списав у книзі проповідуване Павлом благовіствування“. Подібні свідоцтва є в Орігена, Климента Олександрійського, Тертуліяна й инших. Та Лука зложив свою Євангелію не тільки на основі проповідей апостола Павла, але спирався й на відомостях від тих, що від початку були самовидцями та й опісля стали слугами слова Ісуса Христа (Лк 1, 2). З ними, а саме Прч. Дівою Марією, Петром, Іваном і Яковом Молодшим, міг він стрінутись чи то в Єрусалимі, чи в Кесарії, а навіть в Антіохії. Крім того знав Лука ще й оповідання про Ісуса, що їх зложено, поки він почав писати свою Євангелію. Він провірив усе докладно та й списав події в хронологічному порядку, як вони по собі наступали. Хоч свою Євангелію присвятив Лука якомусь достойному Теофілеві — Боголюбові — та призначена вона для християнських громад, що їх серед Жидів і поган заложив апостол Павло. Ісуса зобразив Лука як милостивого Спаса, Богочоловіка, що з приятельською любовю навідує бідних і грішних і сціляє недужих і калік.

Лука, після коротенької передмови (1, 1-4), починає свою Євангелію оповіданням, як ангел звістив Захарієві народини Предтечі, й доповняє образ народження й дитячих літ Ісуса, начеркнений євангелистом Матеєм (1, 5-2, 52). Потім оповідає про приготування до прилюдної діяльности (3-4, 13) та й про діяльність Ісуса, спершу в Галилеї (4, 14-9, 50), потім про вчинки й навчання в дорозі через Перею до Юдеї (9, 51-18, 30). Опісля про діяльність у Юдеї і Єрусалимі (18, 31-21, 38) та про страждання, смерть і прославлення (22, 1-24, 53).

ВСТУП
(1, 1-4)

1. Передмова.

1. Коли вже чимало[1] намагалось зложити по- 1
вість про події, а вони сповнились між нами, так 2
як переказали нам ті, що від початку були само-
видцями і стали слугами слова,[2] задумав і я, роз- 3
відавшись про все докладно від початку,[3] списати
їх тобі, достойний Боголюбе,[4] за порядком, щоб 4
ти переконався в певності тих слів, що їх тебе
навчено.

1.

[1] З написаних перед євангелистом Лукою повістей про життя Ісуса Христа зостались тільки надхнені Богом Євангелії від Матея й Марка.

[2] Апостоли й численні Ісусові учні.

[3] Євангелист Лука не бачив Ісуса Христа; свою Євангелію він оснував на оповіданнях апостолів і Пречистої Діви Марії.

[4] Для Боголюба (з грецької мови — Теофіла), незнаної нам людини, написав Лука не тільки свою Євангелію, але й Діяння Апостолів. В них розказав він багато подій, що сповнилися в Христовій Церкві за більше, як тридцять років, від вознесення Ісуса на небо аж до вязнення апостола Петра в Римі, до 63 р. після Христа.

НАРОДЖЕННЯ Й ДИТЯЧІ ЛІТА

(1, 5-2, 52)

2. Ангел звіщає Захарієві народження сина.

5 Був за днів Ірода, царя жидівського, один
священик, імям Захарій, зо служебного відділу
Авії;[1] а його дружина була з Аронового роду[2] і
6 звалась Єлисавета. Були ж вони обоє праведні пе-
ред Богом і жили чесно по всіх заповідях та й по-
7 становах Господніх. Та не було у них дитини,[3]
бо Єлисавета була неплідна, та й обоє були по-
старілись у днях своїх.
8 Та сталось, як Захарій по черзі свойого від-
9 ділу мав службу перед Богом, то по звичаю свя-
щенства прийшлось[4] йому увійти в храм[5] Господень

2.

[1] Жидівські священики від часів царя Давида були поділені на 24 відділи; кожний відділ по черзі через один тиждень, двічі в день, відправляв богослуження у святині.

[2] Арон, брат Мойсея, перший жидівський первосвященик.

[3] Бездітність уважали старозавітні Жиди за ганьбу, майже за кару Божу. Див. 2 Мой 23, 26; 5 Мой 7, 12-14.

[4] Про це, котрий священик мав приносити в храмі кадильну жертву, рішав жереб.

[5] Єрусалимську святиню на горі, званій Морія, відбудували Жиди після повороту з вавилонської неволі, а відновив її цар Ірод. До святині провадили брами з усіх сторін світу; головний вхід був зо сходу від долини по-

принести кадильну жертву. А все множество на- 10
рода молилося знадвору[6] під час приношення ка-
дильної жертви. Тоді явився йому Господень ангел, 11
ставши правобіч кадильного жертовника. І вжах- 12
нувся Захарій, як побачив його, і страх напав на
нього. Та ангел промовив до нього: „Не бійся, 13
Захаріє, бо вислухана твоя молитва й твоя дру-
жина Єлисавета породить тобі сина та й ти даси
йому імя Іван.[7] І буде тобі радість і втіха й багато 14
радітиме з його народження. Бо він буде великий 15
перед Господом; вина, ані горячих напитків не
питиме, а буде повен Святого Духа ще в лоні
матері своєї. Чимало синів Ізраїля він наверне 16
до Господа Бога їх і сам буде йти поперед Нього 17
в дусі та й силі Іллі,[8] щоб привернути серця
тока Кедрона через браму Соломона на подвіря, доступне й для поган, що було обведене довкруги мурами з прегарними притворами. З того місця вели сходи на подвіря, призначене для Жидів. Ще вище було подвіря священиків, що на нього могли входити й Левіти до жертовника всепалення. По середині того подвіря красувався величавий храм, поділений на три часті: святе святих, що до нього мав доступ тільки первосвященик; святе, куди могли входити лишень священики, та притвір. Святе святих від святого заслонювала завіса, що після смерти Ісуса роздерлась на двоє.

[6] Підчас приношення кадильної жертви Жиди з рештою священиків молилися на святинних подвірях і в притворах.

[7] Бог ласкав — милосерний.

[8] Пророк Ілля був у Жидів у великій пошані. По словах пророка Малахії він знову прийде на світ перед страшним судом. Пор. Мал 4, 4-6. „Ось я пішлю до вас Іллю Тесвітянина перед приходом дня Господнього, великого та й славного. Він прихилить серце батька до сина і серце людини до ближнього його, щоб я прийшовши не знищив землю дощенту.

батьків[9] до дітей, а недовірків до мудрости праведних і приготувати Господеві людей прихильних".
18 І озвався Захарій до ангела: „По чім я це
пізнаю? Бо я старий і дружина моя постарілась
19 у днях своїх". І відповів ангел і сказав до нього:
„Я Гавриїл,[10] що стою перед Богом; і післано
мене говорити з тобою й благовістити тобі про
20 це. Та й ось замовкнеш і не зможеш говорити
до того дня, коли це станеться, за те, що не
йняв єси віри моїм словам, а вони сповняться
в свій час".
21 А народ ждав Захарія та й дивувався, що
22 він забарився у храмі. Як жеж він вийшов, то не
міг до них озватися; і пізнали, що він бачив ви-
діння в храмі; а він знаками їм показував і зо-
стався німий.
23 А як скінчилися дні його служби, то вернувся
24 до свого дому. Після ж тих днів його дружина
Єлисавета почала дитя й таїлася пять місяців ка-
25 жучи: „Так учинив мені Господь у ці дні, бо зглянувся, щоб ізняти з мене наругу перед людьми".[11]

3. Благовіщення Прч. Діві Марії.

26 А шостого місяця[1] послав Бог ангела Гавриїла
27 в містечко галилейське, що зветься Назарет, до
Діви, обрученої чоловікові, на ім'я Йосифові, з Да-
28 видового роду; а ім'я Діви Марія. Та й увійшов

[9] Щоб віра правітців жидівського народу віджила в серцях їх нащадків.

[10] Божа сила.

[11] З того приводу, що не мала дітей.

3.

[1] Після явлення ангела Захарієві.

до Неї ангел і сказав: „Радуйся, благодатная,[2]
Господь з Тобою. Благословенна Ти між жінками“.
Вона ж затривожилась від тих слів і думала, 29
що б це було за привітання. А ангел мовив до 30
Неї: „Не тривожся, Маріє, бо найшла єси ласку
у Бога. І ось почнеш у лоні й породиш Сина й 31
назвеш Його імям Ісус. Він буде великий і Син 32
Вишнього буде зватись. І дасть Йому Господь
Бог престіл Давида, вітця Його;[3] і царюватиме 33
в роді Якова[4] по віки та й царству Його кінця
не буде“. І промовила Марія до ангела: „Як же 34
це станеться,[5] коли Я мужа не знаю?“ А ангел 35
відповів і сказав до Неї: „Дух Святий зійде на
Тебе та й сила Всевишнього отінить Тебе;[6] тому
то й Святе, що народиться з Тебе, назветься Син
Божий. Та й ось і Єлисавета, твоя родичка, й вона 36

[2] Пречиста Діва Марія була благодатна, це є обдарована від Бога всіми ласками, з хвилини свойого непорочного зачаття, тому що мала стати Матірю Божого Сина.

[3] Пророки предсказували, що Месія буде нащадком царя Давида. Див. Єр 23, 5: „Ось надходять дні, говорить Господь, і збуджу Давидові праведного нащадка, що володітиме як цар і в мудрості своїй чинитиме суд і справедливість на землі“.

[4] Це є в царстві вибранців Божих з усіх народів Месія царюватиме по віки. Пор. Дан 7, 14: „І дано Йому владу й славу та й царство, щоб усі люди, племена й народи Йому служили; влада ж Його — влада вічна й вона ніколи не минеться, та й царство Його не повалиться“. Праотець Яків обіцяв Юді, що його покоління буде держати жезл аж до приходу Месії (1 Мой 49, 10).

[5] По думці Отців Церкви Марія, хоч була заручена із Йосифом, зложила обіт заховати дівочу чистоту і в подружжі.

[6] Ангел виявляє Марії, що Вона не стратить своєї дівочої чистоти, бо матірю стане не в природний спосіб, а за надприродним діланням Святого Духа.

почала сина в старості своїй і це шостий місяць
37 тій, що зветься неплідною. Бо жадного слова нема
38 неможливого в Бога". І сказала Марія: „Я ж слуга Господня; нехай буде мені по твойому слову".[7] І відійшов від Неї ангел.

4. Відвідини в Єлисавети.

39 А Марія вибралась у ті дні й пішла поспіша-
40 ючи в гористу країну, до города юдейського[1] й увійшла в дім Захарія та й привітала Єлисавету.
41 І сталось, як Єлисавета почула привітання Марії, то кинулось дитятко в її лоні.[2] І сповнилась Єли-
42 савета Святим Духом та й озвавшись сказала голосно: „Благословенна Ти між жінками й благо-
43 словенний плід твойого лона. І звідки мені це, що
44 Мати Господа мойого прийшла до мене? Ось бо як тільки голос твойого привіту дійшов до моїх ушей, то заворушилось дитятко з радости в мо-
45 йому лоні. І щаслива, що повірила, бо сповниться сказане Їй від Господа".

46 А Марія[3] сказала:
„Величає душа[4] моя Господа

[7] В тій хвилині Предвічне Слово стало тілом. В лоні Марії почалося життя людини і з нею зєдинилось божество Божого Сина; почався Богочоловік.

4.

[1] Що в нім мешкав священик Захарій. Марія хотіла відвідати свою родичку Єлисавету, про неї бо довідалась була від ангела, що незабаром стане матірю.

[2] Діткнене ласкою Святого Духа, що сплила на нього й на Єлисавету через руки Марії.

[3] Гадки й слова пісні, висказаної Марією перед Єлисаветою в подяку Богові за Його милосердя для вибраного народу й усього людського роду, взяті з книг Старого Завіта.

[4] Що оживляє тіло.

й радіє дух[5] мій у Бозі, Спасі моїм, 47
що зглянувсь на покору слуги своєї. 48
Ось бо з цього часу
Мене[6] славитимуть усі народи.
Бо звеличив Мене[7] Могутній, 49
а святе ймення Його;
і милість Його з роду в рід 50
на тих, що бояться Його.
Він вчинив силу раменем своїм, 51
розвіяв гордих думками у їхніх серцях
Скинув сильних з престолів 52
і вивищив покірних.
Голодних накормив добром, 53
а багатих відпустив ні з чим.
Він прийняв Ізраїля, свойого слугу, 54
згадавши милість,
як говорив був батькам нашим — 55
до Авраама і Його нащадків — до віку".
І пробула Марія у неї зо три місяці й[8] вер- 56
нулася до свого дому.

5. Народження Івана Хрестителя.

А Єлисаветі настав час родити, та й поро- 57
дила сина. І почули сусіди й родичі її, що Господь 58
показав над нею свою велику милість, і раділи
з нею. А як восьмого дня прийшли обрізати[1] 59

[5] Влада душі, як джерело її чистих прояв.
[6] Як Божу Матір.
[7] Зділав Мене Матірю Божого Сина.
[8] Мабуть аж після народження Івана Хрестителя.

5.

[1] Обряду обрізання довершувано восьмого дня після народження хлопяти; воно від тоді ставало учасником благословенств і обітниць, що їх Бог дав правітцям жидівського народу. Того дня давали й імя дитині.

хлопятко, то давали йому імя його батька, Заха-
60 рія. Та мати його озвалася й сказала: „Ні, а буде
61 зватися Іван“. І казали їй: „Нема нікого в твоїй
62 рідні, хто б звався тим імям“. І знаками[2] питали
63 його батька, як би він хотів його назвати. А він
попросив дощечки й написав слова: Іван буде
64 імя йому. Та й дивувалися всі. І в тій хвилині
відкрилися його уста й язик його і він почав го-
65 ворити, прославляючи Бога. І страх обняв усіх,
що жили кругом них; а вістка про те все, що ста-
66 лося, пронеслась по всім юдейськім узгірї. І всі,
що про те чули, брали собі до свого серця та й
казали: „Що ж то буде з цієї дитини? Бо й рука
Господня була з ним“.

67 А Захарій, батько його, сповнився Святим
Духом і пророкував кажучи:

68 „Благословен Господь, Бог Ізраїля,
що зглянувся й післав спасіння своїм людям
69 і підняв нам всемогучого Спаса
в роді Давида, свойого слуги,
як сповістив був
70 устами святих своїх пророків,[3]
що були від віку:
71 Про спасіння від наших ворогів
і від руки усіх, що нас ненавидять;
72 що вчинить милість батькам нашим
і згадає святий завіт свій,
73 присягу, що нею клявся Авраамові,

[2] Бо Захарій зостався був не тільки німий, а й глухий.

[3] Єз 34, 23 24: „І поставлю над ними єдиного пастиря, що буде пасти їх, слугу мойого з Давидового роду; він буде пасти їх, він буде пастирем над ними І буду Я, Господь, їх Богом, слуга ж мій Давид буде князем серед них“. Пор. Пс 71, 7-8; Іс 11, 1-10; 14, 1; Єр 30, 21; Міх 7, 14.

вітцеві нашому,[4] що дасть нам,
визволеним із рук ворогів наших, 74
без остраху Йому служити 75
в святості та й справедливості
перед Ним у всі дні наші.
А ти, дитино, 76
пророком Вишнього будеш зватись,
бо йтимеш перед лицем Господнім,
щоб приготовити Йому дорогу
й дати народові Його 77
зрозуміти спасіння у прощенні гріхів їх
по благій милості нашого Бога, 78
з якою глянув Він на нас —
Світло із висоти[5] —
щоб освітити тих, 79
що сидять в темряві і смертній тіні,
і спрямувати ноги наші на путь мира".
А хлопчик ріс та й укріплявся духом; і про- 80
бував у пустині[6] до дня свойого явлення перед Ізраїлем.

6. Різдво Ісуса.

2. І сталось у той час,[1] що вийшов наказ від 1
кесаря Августа списувати населення всієї держави.

[4] 1 Мой 22, 17-18: „Благословляючи благословлятиму тебе й розмножу твій рід як зорі небесні і як пісок край берега моря; і займе потомство твоє місця ворогів своїх. І благословенні будуть у твоїм роді всі народи землі".

[5] Месія — Спас. Пор. Іс 60, 1: „Встань, заясній, Єрусалиме, бо зійшло світло твоє і слава Господня зійшла над тобою". Пор. Іс 9, 2; 42, 6; 49, 6; Зах 3, 8; Мал 4, 2.

[6] Як Іван підріс, то пробував у пустині над Йорданом і Мертвим морем.

6.

[1] Мабуть 742 року від заложення Риму, а 12 року перед Христом.

2 Той перший спис[2] відбувся, як у Сирії був на-
3 місником Кириней. І йшли всі записуватись, ко-
4 жен до свого города. Пішов і Йосиф із Галилеї,
з містечка Назарета, в Юдею, до міста Давидо-
вого, що зветься Вифлеєм, бо був він з роду й із
5 покоління[3] Давидового, щоб записатися з Марією,
обрученою йому дружиною, що була вагітною.[4]
6 І сталось, як вони були там, сповнились дні
7 родити Їй. І породила свойого Сина первородного
і в пеленки Його сповила та й в ясла положила,
бо не було для них місця в господі.[5]

[2] Списку населення, розпочатого в Сирії 8 року перед Христом за правління Сатурніна зпочатку не переводили в царстві Ірода. Коли ж він стратив ласку в кесаря, то кесар наказав своїм урядникам перевести той спис і в Юдеї, вправді не на лад римський, це б то, де хто мешкав, але по жидівському звичаю, по поколінням, із якого хто походив. Наслідник Сатурніна, Квінтілій Вар (від 6-4 р. перед Хр.), продовжував діло, розпочате своїм попередником, а докінчив його, вже після Іродової смерти, Кириней, що став правити в Сирії під кінець 4 року перед Христом. Ісус Христос народився, як в Сирії правив Квінтілій Вар, правдоподібно в 5 або 6 році перед прийнятим тепер християнським літочисленням, а 749 або 748 року від основання Риму.

[3] Жидівський народ ділився на доми, роди й покоління.

[4] По кількох днях важкої дороги прибув Йосиф із Марією до Вифлеєму. Та вони не найшли вже для себе місця в господі, бо наплив Жидів до славного колись города був великий, а Йосиф і Марія, ще й до того вагітна, може й не мали чим заплатити за притулок, бо були вбогі. Тому пішли вони ночувати за город, до одної з численних печер, вертепів, що до них пастухи нераз на ніч загаяли свої стада.

[5] Така господа, куди міг заїхати подорожній, складалася з подвіря, оточеного муром, і дому, а в нім хоч одна — дві світлиці, була в кожнім містечку Палестини.

І були пастухи в тій стороні, що в полі но- 8
чували й нічную сторожу держали коло свойого
стада. І ангел Господень став перед ними та й 9
слава Господня осіяла їх; і вони вельми наляка-
лись. Та ангел сказав до них: „Не бійтеся, ось бо 10
звіщаю вам велику радість, що буде всім людям;
бо народився вам сьогодня в місті Давидовім 11
Спас, що є Господом Христом. І ось вам знак: 12
Найдете Дитя, що в пеленках сповите, лежить
у яслах“.[6] І враз із ангелом явилось безліч не- 13
бесного воїнства, що славило Бога кажучи:

„Слава на висостях Богу, 14
а на землі мир між людьми благовоління“.

А як ангели відійшли від них на небо, то 15
пастухи говорили один до одного: „Ходім до
Вифлеєму й побачим те, що сталося, про що спо-
вістив нас Господь“. І поспішно пішли й найшли 16
Марію і Йосифа й Дитя, що лежало у яслах. А 17
як його побачили, то переповідали слово, що було
їм сповіщено про те Дитя. І всі, що чули, ди- 18
вувалися тому, про що розказували їм пастухи.
А Марія берегла ті всі слова,[7] роздумуючи у 19
своїм серці.

І вернулися пастухи, прославляючи й вели- 20
чаючи Бога за все, що чули й бачили, як було
сказано до них.

[6] Перші, що довідались про народження Спаса, і то від ангелів, і прийшли поклонитись Йому, були прості пастухи. Аж після них, і то по довгих трудах, прибули мудрці цього світа (Мт 2, 1-12).

[7] Євангелист Лука, по думці Отців Церкви, всі відомості про народження й дитячі літа Ісуса одержав від Пречистої Діви Марії.

7. Обрізання й жертвування Ісуса у святині.

21 А як минуло вісім днів, обрізали Дитя[1] й назвали Його імям Ісус, що було дане ангелом, поки ще Воно почалося в матірному лоні.

22 А як сповнились дні їх очищення по Мойсеєвому закону, то[2] принесли Його в Єрусалим, що-
23 би поставити Його перед Господом,[3] як написано в законі Господнім:[4] Кожне первородне хлопя слід
24 присвятити Господеві — та щоб принести в жертву, як сказано в законі Господнім,[5] пару горлиць, або двоє молодих голубят.

25 І ось був у Єрусалимі чоловік, на ім'я Симеон. Той праведний і побожний муж дожидав потіхи
26 для Ізраїля і Святий Дух пробував із ним. І було йому сповіщено від Святого Духа, що не зазнає смерти, поки не побачить Христа Господнього.
27 І він, ведений Духом, прийшов до святині;[7] а як

7.

[1] Як наказував Мойсей. Див. 3 Мой 12, 2-3: „Коли жінка буде при надії і вродить хлопчика, то буде вона нечистою сім днів. А восьмого дня обріжуть природню часть тіла його".

[2] Після сорокового дня від народження хлопяти. Див. 3 Мой 12, 2-4.

[3] У святині на подвірї, що його нища частина була призначена для жінок.

[4] 2 Мой 13, 2, 12-13.

[5] Після того, як на службу в святині було покликано покоління Левіт, то матері з решти поколінь складали до рук священиків, як викуп за звільнення їх первородних синів від священичої служби, пять сиклів, т. є приблизно двадцять наших золотих гривень.

[6] Як всепальну жертву складала мати однорічне ягня й голуба, або горлицю, як жертву за провину перед законом; а як була вбога, то тільки пару горлиць, або двоє голубят. Див. 3 Мой 12, 6-8.

[7] Слідом за грецькою термінологією слово „святиня"

батько-мати несли Дитятко Ісуса, щоб з Ним учинити по законному звичаю, то він узяв Його на 28
свої руки, благословив Бога і мовив:
„Нині відправляєш слугу свого, Владико, 29
по твойому слову в спокою;
бо бачили мої очі спасіння твоє, 30
що Ти приготував єси 31
перед лицем усіх людей, 32
світло на просвіту народів[8]
і славу твойого народу Ізраїля“.
А отець[9] Його та Мати дивувалися тому, що 33
говорено про Нього. І благословив їх Симеон і 34
сказав до Марії, Його Матері: „Ось цей призначений на упадок і на повстання[10] багатьох у Ізраїлі
та на знак, що йому будуть противитись.[11] І Тобі 35
самій пройде душу меч,[12] коли відкриються думки
многих сердець“.[13]
І була Анна, пророчиця, дочка Фануїлова, 36
з роду Асира. Вона постарілась у многих днях;
із чоловіком прожила сім літ від свого дівоцтва,
а як вдова дожила до вісімдесять чотирьох років. 37

означає всі забудовання й подвіря та притвори кругом розкішної будівлі самого храму, т. є святого святих, куди раз у рік входив первосвященик, і святого, що до нього входили тільки священики під час щоденної служби, і притвору.

[8] Пор. Ів 8, 12.

[9] Законний.

[10] На упадок тих, що не увіруют в Ісуса, а на повстання тих, що підуть за Ним.

[11] Боротьба проти Ісуса, що почалась за Його життя на землі, не припинилася й після Його смерти і вознесення на небо; навпаки, триває вона по всему світу й до сьогодня.

[12] Болю.

[13] Противних Христові.

Вона не відходила від святині, а постом і молит-
38 вою служила Богу ніч і день. Та й вона надійшла
в той час і славила Бога й оповідала про Дитя
всім, що сподівалися спасіння для Єрусалиму.
А як скінчили все по Господньому закону, то
вернулись у Галилею, у свій город Назарет.[14]
40 А Дитя росло та й набирало сил, сповняю-
чись премудрістю; і ласка Божа була на Ньому.

8. Дванадцятьлітний Ісус у святині.

41 І ходили Його батько-мати[1] щороку до Єру-
42 салиму на Великодні Свята.[2] Як же було Йому
дванадцять років, пішли вони по звичаю в Єру-
43 салим на празник. Коли ж скінчились дні й вони
вертались, то малий Ісус зостався в Єрусалимі;
44 та не знали про це Його батьки. А думаючи, що
Він між товариством, пройшли день дороги й
45 шукали Його міжріднею і знайомими. А як не
знайшли, то вернулись до Єрусалиму й шукали
46 за Ним. І по трьох днях[3] знайшли Його в свя-

[14] Та не довго там пробували, бо незабаром переселилися до Вифлеєму, де жили з праці своїх рук. Там вони пробували до приходу мудрців зо Сходу. Див. Мт 2, 1-12.

[1] Хоч відбувати прощу були зобовязані тільки мужчини. Див. 2 Мой 23, 14-17; 34, 33; 5 Мой 16, 16.

[2] Великодні Свята, Пасху, святкували Жиди вісім днів з початком весни на памятку свойого визволення з єгипетської неволі й чудесного переходу через Червоне море. Кожен, що скінчив дванадцять років життя, був зобовязаний піти на Великдень до Єрусалиму, що підчас свят був переповнений прочанами не тільки з Палестини, але й з усіх країн, де Жиди мали свої оселі.

[3] Як останній раз були з Ісусом. Один день пройшов поки вони завважали відсутність Ісуса; другого дня верта-

тині, як Він сидів серед учителів і прислухувався
їм та й запитував їх. І дивувалися всі, що Його 47
слухали, розумові й відповідям Його.

Як же Його побачили, то счудувались; а Мати 48
Його озвалася до Нього: „Дитино, чого Ти так
зробив із нами? Ось батько твій і Я зажурені
шукали за Тобою“. А Він мовив до них: „Наві- 49
що ж було вам Мене шукати? Чи ж ви не знали,
що треба Мені бути в тому, що є Отця мойого?“[4]
Та вони не розуміли слів, що Він сказав їм. І 50 51
пішов із ними й прийшов до Назарету та й був
слухняний їм;[5] а Мати Його зберігала ті всі сло-
ва у своїм серці.

Ісус же виростав у мудрості та й у літах 52
і в ласці в Бога й у людей.[5]

лися до Єрусалиму, а третього дня шукали Його. „По трьох днях“ означає „третього дня“. Пор. Мк 8, 31; Лк 9, 22.

[4] Небесного.

[5] Своїй Матері та Йосифові; йому помагав Ісус у теслярській праці аж до його смерти, що наступила в часі, як ще Ісус проживав у Назареті. Див. Мк 6, 3.

[6] Ісус, як Богочоловік, мав повноту мудрости й ласки. Та назверх набував і виявляв свою мудрість у міру того, як виростав у літах по природним законам. Також із літами виявляв щораз більші діла ласки, що її Він у найвищім ступні мав від хвилини свойого зачаття.

НАД ЙОРДАНОМ

(3, 1-4 13)

9. Іван Хреститель.

1 **3.** У пятнадцятому році царювання кесаря
Тиверія, як Понтій Пилат[1] був намісником у Юдеї,
а Ірод[2] володів у Галилеї, а його брат Филип
був володарем в Ітурії і землі Трахонітській,[3]
2 Лизаній же володарем Авилини,[4] за первосвяще-
ників Анни та й Каяфи,[5] розлягся у пустині
3 голос Божий над Іваном, сином Захарія. І він
пройшов усю надйорданську країну та й пропо-

9. Пор. Мт 3, 1-12; 4, 1-12; Мк 1, 1-8; 6, 14-29; Ів 1, 19-31.

[1] В 6 році після Христа Рим усунув Іродового сина Архелая від правління і з його областей, Юдеї, Самарії й Ідумеї, створив провінцію, куди посилав своїх намісників, званих прокураторами. Понтій Пилат був пятим з черги намісником, від 26-36 року після Христа.

[2] Ірод Антипа, син Ірода, четвертовласник, т. є володар четвертої части спадщини по батькові, Галилеї й Переї.

[3] Ті землі лежали на північний схід від Галилейського моря.

[4] Князівства в Антиливанських горах.

[5] Дійсним первосвящеником, від 18-36 року після Христа, був Йосиф Каяфа, зять Анни, що був первосвящеником від 6-15 року після Христа й усе ще брав діяльну участь у прилюдному житті.

відував покаянне хрещення на прощення гріхів,
як написано в книзі пророцтв пророка Ісаії:[6] 4
Голос, що покликує в пустині:
Готуйте дорогу Господеві,
рівняйте стежки Йому;
Кожна долина заповниться 5
й усяка гора й горбок принизиться;
і стануть круті дороги прямими
й нерівні гладкими
й побачить кожна людина спасіння Боже. 6
Тоді говорив він до юрби,[7] що приходила хрести- 7
тися від нього: „Роде гадючий! Хто вам вказав
утікати від надходячого гніву?[8] Отож приносіть 8
плоди достойні покаяння.[9] Та не важтеся гово-
рити між собою: Маєм за вітця Авраама; бо кажу
вам, що Бог може з того каміння розбудити ді- 9
тей Авраамові. Уже й сокира приложена до ко-
ріння дерев; то й усяке дерево, що не дає добро-
го плоду, зрубають і кинуть у вогонь". А народ 10
питався його та й казав: „Що ж нам робити?"
А він відповідав їм і говорив: „Хто має дві оде- 11
жині, нехай дасть тому, що не має; і хто має
харчі, нехай так само робить".[10] А приходили й 12
митарі хреститися і питались його: „Учителю,
що нам робити?" А він казав до них: „Не ви- 13
магайте нічого понад те, що вам призначено".[11]
Та й воїни[12] питалися його кажучи: „А що нам 14
робити?" А він відповідав їм: „Не кривдіть ні-

[6] Іс 40, 3-5.
[7] А саме до фарисеїв і садукеїв і їх прихильників.
[8] Христа-Месії.
[9] Щоб переблагати й оминути гнів Божий.
[10] Будьте милосерні до своїх ближніх.
[11] Совісно сповняйте свої обовязки.
[12] Римські, мабуть усі погани.

кого, ні не обманюйте та й задовольняйтесь
15 платою своєю“. Коли ж народ сподівався й усі
в своїх серцях думали про Івана, чи він припад-
16 ком не Христос, то Іван у відповідь казав усім:
„Я вас хрещу тільки водою; та йде сильніший
від мене, що Йому я негіден розвязати й ремінця
Його обуви. Той вас хреститиме Духом Святим
17 і вогнем. Він має віялку в своїх руках та й очи-
стить свій тік і збере пшеницю у свої засіки, а
18 полову спалить невгасимим вогнем“. Чимало він
ще й иншого навчав і благовіствував народові.
19 А володар Ірод, що йому він докоряв за Іро-
діяду, жінку його брата, та й за всі злочини, що
20 їх Ірод учинив, до того всего додав і те, що
посадив Івана в темницю.

10. Хрещення Ісуса.

21 І сталось, як увесь народ приймав хрещення,
то й Ісус охрестився. А як молився, то відкрило-
22 ся небо і Святий Дух в тілеснім виді голубом
зійшов на Нього. А з неба залунав голос: „Ти
мій Син любий, в Тобі моє благовоління“.

23 А самому Ісусові, як зачинав,[1] було зо трид-
цять років і мали Його за сина Йосифа,[2] що був
24 сином Ілія, сина Матата, сина Левія, сина Мел-
25 хія, сина Яная, сина Йосифа, сина Мататія, сина
26 Амоса, сина Наума, сина Єслія, сина Нагея, сина

10. Пор. Мт 1, 1-17; 3, 13-17; Мк 1, 9-11.

[1] Свою прилюдну діяльність.

[2] Святий Йосиф був тільки опікуном і прибраним батьком Ісуса. За правдивого Ісусового вітця вважали Йосифа тому, бо він був законним чоловіком Діви Марії, що стала Матірю Ісуса як людини; Ісус, як Бог, має тільки Предвічного Отця в небі, а як людина, мав лишень матір.

Маата, сина Мататія, сина Семеїна, сина Йосифа,
сина Юди, сина Йоанана, сина Риси, сина Зоро- 27
вавеля, сина Салатиїла, сина Нирія, сина Мелхія, 28
сина Аддія, сина Косама, сина Елмадана, сина
Іра, сина Йосія, сина Єлієзера, сина Йорима, си- 29
на Матата, сина Левія, сина Симеона, сина Юди, 30
сина Йосифа, сина Йонама, сина Еліякима, сина 31
Мелея, сина Менни, сина Матата, сина Натана,
сина Давида, сина Єссея, сина Овида, сина Во- 32
оза, сина Сали, сина Наасона, сина Амінадава, 33
сина Арама, сина Єсрома, сина Фареса, сина
Юди, сина Якова, сина Ісаака, сина Авраама, 34
сина Тари, сина Нахора, сина Серуха, сина Ра- 35
гава, сина Фалека, сина Євера, сина Сали, сина 36
Каїнама, сина Арфаксада, сина Сема, сина Ноя,
сина Ламеха, сина Матусали, сина Єноха, сина 37
Яреда, сина Малелеїла, сина Каїнама, сина Єно- 38
са, сина Сита, сина Адама, сина Бога.[3]

[3] Родовід Ісуса Христа подає двох євангелистів: Євангелист Матей (1, 1-16) від Авраама до Йосифа, чоловіка Марії, що з Неї народився Ісус, і євангелист Лука (3, 23-38) у відворотнім порядку, від Йосифа до Адама. Ні один із тих родоводів не вичисляє всіх предків Ісуса. Правітців від Адама до Авраама вичисляє тільки Лука. Правітців, і то тих самих, від Авраама до Давида, поколінь чотирнадцять, подає Матей і Лука. В родоводі від Давида до Йосифа, чотирнадцять поколінь до вавилонської неволі й чотирнадцять поколінь після неї, Матей вичисляє предків по праву уродження, а Лука здебільша по праву левірату, основанім на звичаю, що після смерти бездітного чоловіка найближчий його родич женився з удовою, а його первородного сина уважали за законного сина небіжчика. А що Марія була родичка, мабуть братаниця, Йосифа, що, по давньому переданні з перших століть після Христа, не був багато старший від своєї обручниці, то по свідоцтву родоводу була й Вона з Давидового роду, по Ній же й Ісус Христос, хоч у дівоцтві зачатий.

11. Ісус у пустині.

1 4. А Ісус, повен Святого Духа, відійшов від
2 Йордану й, заведений Духом у пустиню, сорок
днів був спокушуваний від диявола. І не їв ні-
чого у ті дні. А як вони минули, то почув голод.
3 І промовив до Нього диявол: „Як Ти Син Божий,
4 то скажи, щоб це каміння хлібом стало“. Та Ісус
відповів йому: „Написано, що не самим хлібом
житиме людина, а й усяким словом Божим“.
5 І запровадив Його диявол на височезну гору[1]
й у мить часу показав Йому всі царстза світа.
6 Та й промовив до Нього диявол: „Тобі дам владу
над тим усім і славу їх, бо вона мені передана,
7 та й кому схочу, дам її; отож, коли поклонишся
8 передо мною, то все те твоє буде“. А Ісус від-
повів і сказав до нього. „Написано: Господу Богу
твойому поклоняйся і Йому служи“.
9 Та й повів Його до Єрусалиму й поставив
на верху святині і сказав до Нього: „Як Ти Син
10 Божий, то кинься звідти вниз; адже написано, що
ангелам своїм наказав про Тебе,
берегти Тебе,
11 та що на руках Тебе понесуть,
щоб Ти й ногою не спотикнувсь об камінь“.
12 А Ісус відповів і сказав йому: „Сказано: Не
спокушуй Господа Бога твого“.[1]
13 І як диявол скінчив усі спокуси, то відійшов
від Нього до часу.[2]

11. Пор. Мт 4, 1-11; Мк 1, 12-13.

[1] У Мт 4, 8-11 диявол повів Ісуса перше до Єрусалиму, а опісля на високу гору, що з неї показав Йому всі царства світа.

[2] Коли ще не раз буде спокушувати Його устами фарисеїв, аж поки не заволодіє Юдою, що стане посереднім спричинником Ісусової смерти. Див. Ів 13, 27; 14, 30.

ДІЯЛЬНІСТЬ ІСУСА В ГАЛИЛЕЇ
(4, 14-9, 50)

12. Ісус у Назареті.

А Ісус вернувся в силі Духа в Галилею.[1] 14
Слава ж про Нього розійшлась по всьому краю.
І Він навчав у їх божницях та й усі славили Його. 15
І прийшов до Назарету, де був вихований. Та й 16
у день суботній увійшов по своїому звичаю до
божниці і встав, щоб читати. І подали Йому кни- 17
гу пророка Ісаії. А Він розкрив книгу[2] і найшов
місце, де було написано:[3]

„Дух Господень надо Мною; 18
бо Він помазав Мене,
благовістити вбогим,
післав Мене, сцілять розбитих серцем,
звіщати вязням волю, 19
засліпленим прозріння,

12. Пор. Мт 4, 12-17; 13, 53-58; Мк 1, 14-15; 6, 1-6.

[1] Лука, як і Матей та Марко, не згадує про побут Ісуса над Йорданом (Ів 1, 19-34), про весілля в Кані (Ів 2, 1-11), про восьмимісячну діяльність у Юдеї (Ів 2, 12-3, 36) і про поворот до Галилеї через Самарію (Ів 4, 1-44).

[2] Тодішні книги — це пергаменові або папірусові звої, навинені на мосяжних або й деревляних валках. Текст був тільки на внутрішній стороні звою.

[3] Іс 61, 1-2. Євангелист Лука не подає тексту дослівно.

ослобоняти тих,
що стогнуть у неволі,
проповідати милий рік Господень[4]
і день відплати нашого Бога".

20 І закрив книгу, віддав слузі та й сів: А очі всіх
21 у божниці звернулися на Нього. І Він став їм говорити: „Сьогодня сповнилось оце Писання,[5] що
22 ви його чули на свої уші". А всі свідчили Йому й дивувались ласкавим словам, що плили з Його
23 уст, та говорили:[6] „Чи не син Він Йосифів?" А Він сказав до них: „Ви певне скажете Мені цю приказку: Лікарю, вилічи себе самого.[7] Зроби те й у своїм родиннім городі, що, як ми чули, сталося
24 в Капернаумі". І мовив: „Поправді, кажу вам, що
25 жаден пророк не милий у своїм ріднім краю. Поправді, кажу вам: Було багато вдів у Ізраїлі за днів Іллі, як на три роки й шість місяців зачинилося небо, так що настав великий голод по
26 всій землі.[8] І ні до одної з них не був посланий
27 Ілля, тільки до вдови в Сарепті коло Сидону. І прокажених було багато в Ізраїлі за пророка Єли-
28 сея. Та жаден з них не був очистився, лише Си-

[4] Рік великого ювілею, коли Господь усе прощав тим, що каялись. Хто ж не каявся, того ждав „день відплати — день Божої пімсти".

[5] На Ісусі.

[6] Із заздрости. Відки Ісус, син теслі, приходить до цього, щоб їх навчати.

[7] Немов би хотіли сказати: „Учителю, пильнуй себе, не маєш у нас належної поваги". Назаретяни домагались, щоб Ісус добув Собі у них повагу хоч би чудами, що їх учинив у Капернаумі, куди Ісус був пішов після весілля в Кані; вістка про ті чуда була дійшла й до Назарету. Євангелисти не згадують про них.

[8] Див. 3 Цар 17, 1-16; 18, 1.

рієць Наїман.[9] І всі в божниці сповнились гнівом
почувши те і повставали та й прогнали Його геть 29
із города й провадили Його на верх гори, що на
ній збудовано їх город, щоб скинути Його у про-
пасть. Та Він, пройшовши посеред них, віддалився. 30

13. Чуда Ісуса в Капернаумі.

І пішов у галилейський город Капернаум та 31
й навчав їх що суботи. І подивляли Його науку, 32
бо Його мова була могутня. А був у божниці чо- 33
ловік, що мав нечистого духа; той закричав силь-
ним голосом кажучи: „Що Ти маєш із нами, Ісусе 34
Назаретський? Ти прийшов нас погубити? Знаю
Тебе, хто Ти, Святий Божий“. Та Ісус погрозив 35
йому і сказав: „Замовкни й вийди з нього!“ А
дух нечистий кинув його на середину і вийшов
з нього, не зашкодивши йому нічого. І на всіх 36
найшов страх; та й один одного питав: „Що це
за слово, що Він владою й силою приказує духам
нечистим, і вони виходять?“ То й чутка про Нього 37
розходилась у краю по всіх усюдах.

І вийшов із божниці й увійшов до дому Си- 38
мона. Симонова ж теща лежала в сильній гарячці;
і просили Його за неї. А Він нахилився над нею 39
й приказав гарячці й вона покинула її. Та й вона
зараз устала й послугувала їм. А як зайшло сонце, 40
то всі, що мали хорих на різні недуги, приводили
їх до Нього. А Він клав на кожного руки й уздо-
ровляв їх.

А з многих виходили злі духи і кричали го- 41
лосно: „Ти Син Божий!“ Та Він грозив і не до-

[9] Див. 3 Цар 5, 1-15.

13. Пор. Мт 8, 14-17; Мк 1, 21-39.

зволяв їм говорити; вони бо знали, що Він Христос.

42 А як настав день, то Він вийшов і пішов на самітне місце. Однак юрба народу шукала Його та й прийшла аж до Нього й задержувала Його,
43 щоб від них не відходив. Та Він промовив до них: „Треба Мені й иншим містам благовістити царство
44 Боже,[1] бо Я на це післаний“. І проповідував у галилейських божницях.

14. Ісус в Петровім човні.

1 **5.** І сталося, як народ товпився до Нього, щоб послухати Божого слова, що Він стояв на
2 березі Генезаретського озера. І побачив два човни, що стояли край озера; бо рибалки були вийшли
3 з них полокати сіті. Та й увійшов до одного з тих човнів, що належав до Симона, й просив його, щоб трохи відчалив від берега. І сів та й навчав
4 народ із човна. А як перестав говорити, то сказав до Симона: „Поплинь на глибину й закиньте
5 свої сіті на ловлю“. Та Симон відповів і сказав: „Учителю! Всю ніч ми трудилися й нічого не зло-
6 вили; та на твій прикав закину сіті“. Як це вчинили, нагорнули пребагато риб, так що аж рвались
7 їх сіті. І кивнули вони на товаришів із другого човна,[1] щоб прийшли помогти їм. І ті приплили й наповнили обидва човни, так що стали пота-
8 пати. Коли Симон Петро те побачив, припав до Ісусових колін і сказав: „Відійди від мене, Господи,

[1] Науку, що того, хто по ній житиме, вона заведе до царства Божого.

14. Пор. Мт 4, 18-22; Мк 1, 16-20.

[1] Що був власністю Івана й Якова й стояв коло берега.

бо я грішна людина“. Бо з тієї ловлі риб, що їх 9
уловили, счудування обняло його й усіх, що з ним
були; так само Якова й Івана, синів Зеведеєвих, 10
що були товаришами Симона. Та Ісус сказав до
Симона: „Не бійся, від тепер будеш людей ло-
вити“.[2] І витягнувши човни на берег, лишили все 11
й пішли слідом за Ним.

15. Уздоровлення прокаженого.

І сталось,[1] як Ісус пробував в однім городі, 12
то ось чоловік, увесь покритий проказою, як по-
бачив Ісуса, впав ниць та й благав Його кажучи:
„Господи, як хочеш, то можеш мене очистити“.
А Він простягнув руку й діткнувся його і сказав: 13
„Хочу, будь очищений“. І зараз проказа зійшла
з нього. Та Він наказав йому, нікому про це не 14
говорити, і сказав: „Іди, покажися священикові;
а за своє очищення на свідоцтво їм зложи жертву,
як ізвелів Мойсей“. Та й чутка про Нього розхо- 15
дилася все більше й сходилося багато народа слу-
хати й сцілятися від своїх недуг. А Він відходив 16
на самітне місце й молився.

16. Ісус уздоровляє розслабленого.

І сталося одного дня, що Він навчав.[1] Та й 17
сиділи фарисеї й учителі закону, що прийшли з у-
сіх галилейських і юдейських осель і з Єрусалиму.[2]

[2] До царства Божого на землі, до Христової Церкви.

15. Пор. Мт 8, 1-4; Мк 1, 40-45.

[1] По Мт 8, 1 сталось це після проповіди на горі.

16. Пор. Мт 9, 1-8; Мк 2, 1-12.

[1] В домі Симона Петра. Пор. Мт 9, 1; Мк 2, 1.

18 І була з Ним сила Господня, щоб сціляти їх. І ось
принесли люди на ношах розслабленого чоловіка
й намагалися внести його й положити перед Ісу-
19 сом. А що через натовп народа не найшли спо-
собу, як би його внести, то вийшли на покрівлю
і крізь стелю спустили його з ношами на долину
20 саме перед Ісуса. Як же Він побачив їх віру,
сказав: „Чоловіче, прощаються тобі гріхи твої".
21 І почали міркувати книжники й фарисеї та й го-
ворили: „Хто це, що говорить хулу? Хто може
22 прощати гріхи, як не один Бог?" А Ісус пізнав
їх думки, озвався і сказав до них: „Що ви ду-
23 маєте в серцях ваших? Що легче сказати: Про-
щаються тобі гріхи твої, чи сказати: Встань та
24 й ходи? Та знайте, що Син Чоловічий має владу
на землі прощати гріхи". І сказав до розслабле-
ного: „Кажу тобі, встань, візьми свою постіль і
25 йди до свого дому!" І він зараз устав перед ними
й узяв постелю, що на ній лежав, і пішов до свого
26 дому, прославляючи Бога. І подив огорнув усіх
і славили Бога. І повні страху говорили: „Сьогодня
бачили ми предивне".

17. Покликання Матея.

27 А потім відійшов[1] та й побачив митаря, на
ім'я Левія, що сидів на митниці, і сказав до нього:
28 „Іди за Мною". А той устав, покинув усе й пі-
29 шов за Ним. І справив Левій Йому велику го-
стину в своїм домі. І було чимало митарів та й
30 инших, що разом із ними за столом сиділи. А

[2] Щоб побачити незнаного їм, але славного на ввесь край проповідника й прослідити його науку.

17. Пор. Мт 9, 9-17; Мк 2, 13-22.

[1] На берег Галилейського моря.

фарисеї й книжники ремствували на них і сказали до Його учнів: „Чому то з митарями й грішниками їсте і пєте?“ А Ісус відповів і сказав до них: 31
„Не треба здоровим лікаря, а тим, що недужі. Я 32
не прийшов кликати справедливих, а грішників до покаяння“.

А вони[2] сказали до Нього: „Іванові учні часто 33
постять і моляться, так само й фарисейські, твої ж їдять і пють“. А Ісус відповів їм: „Чи можете 34
заставити весільних гостей постити, поки молодий з ними? Та прийдуть дні, що візьмуть від 35
них молодого; тоді поститимуть у ті дні“.

Сказав же й приповість до них: „Ніхто не 36
пришиває латки, викроєної з нової одежі, до старої одежини; а то й нову розідре та й старій не годиться латка із нового. Та й ніхто не наливає 37
свіжого вина в старі бордюги; а то свіже вино прорве бордюги й само витече, та й бордюги пропадуть. А треба свіже вино наливати в нові 38
бордюги, то й обоє збережуться. І ніхто, що пив 39
старе вино, не хоче зараз свіжого, бо каже: Старе лучше“.

18. Учні зривають колосся.

6. А другої суботи, що після першої,[1] довелось Йому проходити через засіяні ниви; а Його 1
учні зривали колосся та й їли, розтираючи їх руками. Деякі ж із фарисеїв казали їм: „Навіщо 2

[2] Фарисеї, а за ними й Іванові ученики. Див. Мт 9, 14; Мк 2, 18.

18. Пор. Мт 12, 1-8; Мк 2, 23-28.

[1] Друга субота, що після першої, це найближча субота після Великодніх Свят. Тоді Ісус вертався з Єрусалиму до Галилеї.

робите, чого не годиться робити в суботу?“ А Ісус озвався до них і сказав: „Хіба ви не читали, що зробив Давид, як був зголоднів сам і ті, що були з Ним? Як увійшов у дім Божий і взяв хліби предложення й їв і дав своїм товаришам; а їх не годиться їсти, тільки одним священикам“. І мовив їм: „Син Чоловічий є Господь і суботи“.

19. Каліка з усохлою рукою.

А иншої суботи довелося Йому увійти до божниці й учити. І був там чоловік, що в нього була всохла права рука. А книжники та й фарисеї назирали, чи (Ісус) не уздоровить у суботу, щоб могти винувати Його. Та він знав їх думки і сказав до чоловіка, що мав усохлу руку: „Встань і йди на середину“. І він устав і станув. А Ісус відозвався до них: „Питаю вас: Чи годиться робити добро в суботу, чи зло? Душу спасти, чи погубити?“ А споглянувши на них усіх, сказав до чоловіка: „Простягни свою руку!“ А він так зробив, і стала його рука здорова. А вони сповнились лютістю та й розговорювали між собою, щоб то зробити з Ісусом.

20. Вибір апостолів.

І сталося в ті дні,[1] що пішов на гору[2] помолитися; і був усю ніч на молитві Богові.[3] А як

19. Пор. Мт 12, 9-14; Мк 3, 1-6.

20. Пор. Мк 4, 23-25; 10, 1-4; Мк 3, 7-19.

[1] Після повороту з Єрусалиму до Галилеї. Див. Мк 3, 7.

[2] На одну з гір на західнім березі Генезаретського озера.

[3] Ісус перед кожною важною подією молився. І вибір

настав день, прикликав до Себе своїх учнів і вибрав зпоміж них дванадцятьох і назвав їх апостолами: Симона, що його назвав Петром, та його брата Андрея, Якова й Івана, Филипа й Вартоломея, Матея й Тому, Якова Алфеєвого і Симона, званого Зилотом, і Юду, брата Якова, та Юду Іскаріотського, що став зрадником.

А як зійшов із ними, то став на рівнім місці[4] 17
та й чимало Його учнів і вельми багато народу
з усієї Юдеї і з Єрусалиму та й із побережжя
Тиру та й Сидону, що поприходили слухати Його 18
і сцілитися від своїх недуг. Та й ті, що страждали від нечистих духів, сцілялися. І вся юрба ста- 19
ралася доторкутись Його, бо сила виходила від
Нього й усіх уздоровляла.

21. Проповідь на горі.

А Він звів очі на своїх учнів та й мовив:[1] 20
„Блаженні вбогі, бо ваше царство Боже.
Блаженні ви, голодні тепер, бо насититеся. 21
Блаженні ви, що плачете тепер, бо будете радіти.

Блаженні ви, коли зненавидять вас люди та 22
як відлучать вас[2] і збезчестять і відкинуть імя

апостолів, найближчих Його помічників, що стали основою Христової Церкви, був вельми важною подією.

[4] На гірській височині (Мт 5, 1; Мк 3, 8), де можна було управляти й збіжжя.

21. Пор. Мт 5-6.

[1] Проповідь Ісуса на горі в Луки коротша від проповіди у Матея, бо Лука поминув те все, що стосувалось тільки жидівських звичаїв.

[2] Від себе, виключать хоч би й на якийсь час із божниці.

23 ваше як ганебне через Чоловічого Сина. Радуйтеся
в той час і звеселіться, ось бо надгорода ваша
велика на небі; бо так само робили їх батьки
24 пророкам. Та горе вам багатим,[3] бо ви одержали
25 вашу потіху.[4] Горе вам ситим тепер,[5] бо будете
голодні.[6] Горе вам, що тепер тішитеся,[7] бо су-
26 мувати й плакатимете. Горе вам, коли про вас
добре[8] говоритимуть усі люди, бо так робили лже-
пророкам їх батьки.
27 А Я до вас, що слухаєте, кажу: Любіть во-
рогів ваших, добре чиніть тим, що вас ненавидять;
28 благословіте тих, що вас кленуть, і моліться за
29 тих, що напастують вас. Коли тебе хто вдарить
у лице, поверни до нього й друге. І як би хто
брав від тебе твою свиту, не борони йому й жу-
30 пана. Кожному, хто в тебе просить, дай; а в того,
31 що твоє забирає, не впоминайся. І як хочете, щоб
32 люди вам робили, робіть і ви їм так само. Бо
коли любите тих, що вас люблять, то яку надго-
роду будете мати? Адже й грішники люблять тих,
33 що їх люблять. А як добро чините тим, що вам
добро роблять, то яка буде вам дяка? Та й гріш-
34 ники те саме роблять. А як позичаєте тим, що

[3] Що тільки про маєтки дбаєте й у них своє єдине щастя вбачаєте.

[4] Вже на землі.

[5] Земськими достатками. що їх вживаєте гріховно.

[6] В будучому житті тому, що не зазнаєте вічного щастя, бо ви його стратили на віки.

[7] У розкошах.

[8] Через те, що їм схліблясте, стараючись подобатися їм. Див. Єр 5, 31: „Пророки брехню пророкують, священики ж за їх підмогою управляють, а мій народ те любить“. Також 28, 15; Єз 13, 2-3; Міх 3, 5-11. Зовсім противно поступав апостол Павло. Див. Гал 1, 10: „Коли б я ще людям хотів подобатись, то не був би я Христовим слугою“.

про них сподіваєтесь, що віддадуть, то що вам
за заслуга? Таж і грішники грішникам позичають,
щоб стільки само відобрати.[9] Та ви любіть во- 35
рогів ваших, добро творіть і позичайте, нічого
не сподіваючись; а надгорода ваша буде велика
й будете синами Всевишнього. Він бо ласкавий
для невдячників і злих. Будьте милосерні, як 36
Отець ваш є милосерний.

Не судіть,[10] то й вас не будуть судити. Не 37
осуджуйте, то й вас не осудять. Прощайте, то
й вам прощатимуть. Давайте і буде вам дано.
Міру добру, натовчену і потрясену, що й перели- 38
вається, віддадуть на ваше лоно. Бо якою мірою
міряєте, такою й вам відмірять".

А сказав їм Ісус ще таку приповість: „Чи 39
може сліпий водити сліпого? Чи ж обидва не впа-
дуть у яму? Ученик не є над учителя. Та кож- 40
ний, що навчиться, буде як його вчитель. Чого 41
глядиш за скалкою в оці свого брата, а поліна
в своїм оці не чуєш?[11] Або як можеш казати до 42
свого брата: Брате, дозволь, нехай вийму скалку
з твойого ока, коли сам у своїм оці поліна не
видиш? Облуднику! Перш вийми поліно зо свого
ока й аж тоді подумаєш, як виймити скалку з ока
твого брата.

Бо нема доброго дерева, що родило б пога- 43
ний овоч, ані теж поганого дерева, що давало б
добрий овоч. Бо всяке дерево пізнають по його 44
плодах.[12] Таж не збирають смокви з бурянів, ні

[9] Христові учні мусять мати в собі більше любови, як її мають погани та грішники.

[10] Без причини.

[11] Люди звичайно не хотять видіти своїх, навіть великих хиб, а бачать, хоч би й найменші, чужі похибки.

[12] Людей найкраще пізнати по їхніх ділах.

45 винограду із тернини. Добрий чоловік із доброго
скарбу свойого серця виносить добре; а лихий
із лихого скарбу лихе виносить. Бо чим перепов-
46 нене серце, те говорять уста.[13] Навіщо зовете
Мене: Господи, Господи — а не робите того, що
кажу?
47 Покажу вам, до кого подібен кожен, що до
Мене приходить і слухає моїх слів і їх сповняє.
48 Він подібний до чоловіка, що будував свій дім і
копав глибоко та й положив підвалину на камені.
А як прийшла повінь, то води наперли на той
дім; та не могли його зрушити, бо був оснований
49 на камені. А той, хто слухає, та не сповняє, по-
дібний до чоловіка. що збудував собі дім на землі
без підвалин. А як на нього наперли води, то він
зараз упав, і руїна того дому була велика".

22. Ісус уздоровляє слугу сотника.

1 7. Як же (Ісус) скінчив усі свої казання до
2 заслуханих людей, то ввійшов у Капернаум. А
в одного сотника[1] вмирав недужий слуга, що був
3 у нього вельми добрий. Коли ж він почув про
Ісуса, то послав до Нього жидівських старших
просити Його, щоби прийшов і сцілив його слугу.
4 А вони прийшли до Ісуса й просили Його що
сили кажучи: „Він достойний, щоб Ти йому те

[13] Людський розум, що ним керує воля, спонукує людину чинити добро або лихо. А осідком розуму й волі, по думці стародавніх, є серце.

22. Пор. Мт 8, 5-13.

[1] Поганина, що був на службі в Ірода Антипи. Він просив, щоб Ісус на віддаль сцілив його слугу, бо не вважав себе за достойного, щоб Ісус входив до його дому.

зробив. Бо любить наш народ і збудував нам 5
божницю“. Та й Ісус пішов із ними. А як вже 6
був недалеко від дому, то сотник вислав до Нього приятелів, сказати Йому: „Господи, не трудися; бо я не гідний того, щоб Ти ввійшов під мою покрівлю. Через те й себе самого не вважав я 7
гідним прийти до Тебе. Промов тільки слово, а подужає мій слуга. Бо й я чоловік, поставлений 8
під владою, та маю підвладних воїнів, і як скажу одному: Йди — то йде; а иншому: Ходи — й приходить, та й слузі мойому: Зроби це — й робить“. Як те почув Ісус, то здивувався. Та й 9
обернувся до юрби, що йшла за Ним, і промовив: „Істинно, кажу вам, навіть в Ізраїлі не найшов Я такої віри“. А як посланці вернулися до дому, 10
найшли недужого слугу здоровим.

23. Ісус воскрешає молодця з Наін.

А згодом вибрався (Ісус) у город, званий 11
Наін;[1] а йшло із Ним доволі Його учнів і багато народу. А як наближався до городських воріт, то 12
виносили помершого, єдиного сина у своєї матері, що була вдовою. І чимало людей із города йшло з нею. Побачивши її, Господь змилосердився над 13
нею й промовив до неї: „Не плач!“ Та й присту- 14
пив і діткнувся мар;[2] а ті, що несли, зупинились. А Він сказав: „Молодче! Наказую тобі, встань!“

23.

[1] Що лежить в долині Єздрелон, дві години ходу на південний схід від Назарету.

[2] Жиди завивали померлих в полотняне простирало й так завинених несли на марах, без домовини, поза город до гробу, що був звичайно викутий у скелі; отвір до гробу закривали округлою камяною плитою. Пор. Мт 27, 60.

15 І піднявся померший і став говорити; та й від-
дав його матері його.[3] А всіх обняв страх; і сла-
16 вили Бога кажучи: „Великий пророк повстав серед
17 нас і Бог зглянувся над своїм народом.“ І розі-
йшлась вістка про те по всій Юдеї та й по всій
країні.

24. Посольство Івана Хрестителя в Ісуса.

18 Про те все сповістили Івана його учні. Іван
19 же[1] закликав двох зпоміж своїх учнів і послав їх
до Господа спитатися: „Чи Ти той, що має прийти,
20 чи иншого нам ждати?“ Мужі ті прийшли до Нь-
го і сказали: „Іван Хреститель послав нас до Тебе
спитатись: Чи Ти той, що має прийти, чи иншого
21 нам ждати?“ А в той час Він був сцілив багато
людей від їх недуг і ран і від злих духів та да-
рував зір многим сліпцям. Та й відповів і сказав
22 до них: „Вертайтеся і сповістіть Івана про те,
що ви бачили й чули: що сліпі видять, криві хо-
дять, прокажені стають очищені і глухі чують,
мертві встають і вбогим проповідується благо-
23 вістя. І блажен той, хто не соблазняється че-
рез Мене“.

24 А як Іванові посланці відійшли, то Ісус почав
говорити про Івана до народа: „На що ви ходили
дивитись у пустиню? На тростину, що колиха-
25 ється від вітру? То на що ви ходили дивитись?
Чи на чоловіка, зодягненого в мягку одежу? Таж
ті, що зодягаються в багате вбрання і живуть у

[3] Юнак з Наін, це перший, що його воскресив Ісус, сповняючи те, що заповів жидівській старшині тоді, як виявив їй своє божество. *Див.* Ів 5, 21, 28-29.

24. Пор. Мт 11, 2-19.

[1] Що був у вязниці. *Див.* Мт 11, 2; Лк 3, 19-20.

розкошах, у царських палатах. То на кого ви 26
ходили дивитись? На пророка? Так, кажу вам;
навіть більш як на пророка. Бо це той, що про 27
нього написано:

Ось Я посилаю посланця мойого
перед лицем твоїм,
що приготує тобі шлях перед тобою.

Кажу бо вам, що між народженими від жінок 28
не явився пророк, більший від Івана Хрестителя.
Та найменший у царстві Божім, більший від нього".
І ввесь народ, що слухав, та й митарі, що прийня- 29
ли були Іванове хрещення, свідчили про справед-
ливість Божу; а фарисеї й книжники, що не прий- 30
няли від нього хрещення, відкинули наміри Божі
супроти них.

І мовив Господь: „Отже до кого прирівняю 31
людей цього роду? До кого вони подібні? Вони 32
подібні до хлопят, що сидять на майдані й покли-
кують до себе й кажуть:

Ми вам на сопілках грали,
а ви не танцювали;
ми жалібно вам голосили,
а ви не плакали.

Бо прийшов Іван Хреститель, що не їв хліба, ні 33
не пив вина, а ви кажете: Має злого духа. При- 34
йшов Син Чоловічий, що їсть і пє, а ви гово-
рите: Ось чоловік, що любить попоїсти й напи-
тися вина, приятель митарям і грішникам. Проте 35
оправдали премудрість усі її діти".

25. Грішниця під час гостини.

А один фарисей просив Його до себе в гості. 36
І прийшов до дому фарисея й засів за столом.

37 Та ось була в тім городі одна жінка, грішниця.
Довідавшись, що Ісус за столом у домі фарисея,
38 вона принесла алавастрову посудину з миром та
й стала ззаду біля Його ніг і плачучи почала
сльозами Його ноги[1] змивати й волоссям своєї
голови обтирати. І цілувала Його ноги й мастила
39 їх пахучим миром. Бачучи те, фарисей, що був
запросив Його, сказав сам до себе: „Як би Він
був пророк, то знав би, хто й яка це жінка, що
40 доторкається Його; що вона грішниця“. Ісус же
озвався і сказав до нього:[2] „Симоне! Маю тобі
щось сказати“. А той відповів: „Кажи, Учителю!“
41 Він мовив: „У одного вірителя були два довж-
ники. Один був винен пятьсот динаріїв, а другий
42 пятьдесять. Коли вони не мали відки віддати, пода-
рував обом. Отже котрий із них буде його більше
43 любити?“ Симон відповів: „Гадаю, що той, котро-
му більше подарував“. Він же сказав до нього: „До-
44 бре ти розсудив“. І, обернувшися до жінки, гово-
рив до Симона: „Чи бачиш цю жінку? Я прийшов
до твойого дому, а ти й води на ноги не дав Мені;[3]
вона ж сльозамн обмила мої ноги й обтерла своїм
45 волоссям. Поцілунку ти не дав Мені; а вона, від-
коли прийшла, не перестала цілувати мої ноги.
46 Голови не намастив єси Мені й оливою; а вона
47 миром намастила мої ноги. Тому кажу тобі: Про-
щається їй чимало гріхів, бо вона багато полю-
била. А кому прощається мало, той мало любить“.
48 49 І сказав до неї: „Прощаються тобі гріхи“. А гості

[1] Гості, входячи до світлиці, скидали з ніг обуву.
[2] Знаючи його думки.
[3] Хоч фарисей Симон запросив до себе Ісуса в гості, та прийняв Його холодно, залишивши обовязки господаря дому; не обмив Ісусові ніг, не дав Йому цілунку спокою, ні не скропив Його голови олійком.

стали говорити між собою: „Хто це, що й гріхи прощає?“ А Він сказав до жінки: „Віра твоя спасла тебе; іди в мирі!“[4]

26. Ісус навчає у приповістях.

8. Після цього проходив Він по городах і селах,[1] проповідуючи й благовіствуючи про царство Боже. А з Ним дванадцять апостолів і декілька жінок, що їх був ісцілив від злих духів і від недуг: Марія, звана Магдалиною,[2] що з неї вийшло було сім злих духів, та й Іванна, дружина Хузи, завідуючого добрами Ірода,[3] й Сузанна й багато инших, що служили їм[4] своїм майном.

А як зійшлась численна юрба народу, що з городів поспішала до Нього, Він розказав приповість: „Вийшов сівач сіяти своє зерно. І як Він сіяв, то одне впало при дорозі й потоптано його, а небесні птахи видзьобали його. А друге впало на камянистий ґрунт і зійшло, однак посохло, бо не мало вогкости. А деяке впало поміж терен; і підріс терен і заглушив його. А инше впало на добру почву й зійшло та й принесло плід в со-

[4] Месія, по віщуванням пророків, це — „Князь мира, — і його миру кінця немає“ (Іс 9, 6-7). І мир — щастя й супокій — панує в серцях тих, що живуть із Богом.

26. Пор. Мт 15, 1-23; Мк 4, 1-25.

[1] Галилейських. Євангелисти згадують сім галилейських городів: Назарет, Кану, Капернаум, Хоразин, Магдалю, Наін і Тиверіяду.

[2] З Євангелії не можна заключити, що Марія Магдалина — це явногрішниця, що прийшла до Ісуса, як Він був в гостях у Симона, бо злі духи опановували й праведних людей. Пор. Мт 8, 16.

[3] Ірода Антипи.

[4] Ісусові та й апостолам.

теро“. Сказавши те, покликнув: „Хто має уші слухати, то нехай слухає!“

9 І питались у Нього учні Його, що то значить
10 та приповість. А Він відповів: „Вам дано розуміти таємниці Божого царства, а решті у приповістях, бо вони дивляться, та не бачать, та й
11 слухають, але не розуміють. Єсть же ця при-
12 повість: Насіння — це свово Боже. А що при дорозі, це ті, що слухають; потім приходить диявол і забирає слово з їх серця, щоб вони не
13 увірили та й не спаслися. А що на камянистім ґрунті, це ті, що слухають і з радістю приймають слово, та вони коріння не мають і до часу
14 віруют, а в час покуси відпадають. А що впало поміж терен, це ті, що справді слухають, та журбами й багацтвами і життєвими розкошами при-
15 давлені відходять і не приносять плоду. А що впало на урожайну почву, це ті, що з щирим і добрим серцем слухають слова, заховують і приносять плід у терпеливості.

16 Та й ніхто, як засвітить свічку, не накриває її посудиною, ні не кладе під ліжко; а ставить її на свічнику, щоб ті, що входять, бачили світло.
17 Бо нема нічого таємного, що б не відкрилося, ані скритого, що не було б пізнане та й не вияви-
18 лось. Тож уважайте, як маєте слухати. Бо хто має, тому дасться; а хто не має, у того й те, що ніби має, відніметься“.

27. Ісусова рідня.

19 І прийшла до Нього Мати й брати Його; та
20 через натовп не могли до Нього доступити. Та

27. Пор. Мт 12, 46-50; Мк 3, 31-35.

й звістили Йому: „Твоя Мати та й твої брати стоять на дворі й хотять бачитися з Тобою“.
А Він, відповів і сказав до них: „Мати моя й 21
брати мої — це ті, що слухають Божого слова
і сповняють“.

28. Буря на озері.

І сталось одного дня, що Він увійшов в чо- 22
вен з учнями своїми й сказав до них: „Переправ-
мося на другий берег озера“. І відплили. А як 23
вони плили, то Він заснув. І знявсь на озері
сильний вихор, аж хвилі заливали їх, та й вони
були в небезпеці. І приступили та й розбудили 24
Його кажучи: „Учителю, Учителю, гинемо!“ А Він
устав і приказав вітрові й розбурханим хвилям.
Тож вони уляглися й настала тиша. А Він мовив 25
їм: „Де ж ваша віра?“ А ті перелякані дивувалися
й говорили один до одного: „То хто Він? Та ж
Він і вітрам приказує й водам, а вони слухають
Його“.

29. Уздоровлення біснуватого.

І приплили в сторони Гергезинців,[1] що ле- 26
жать напроти Галилеї. А як Він вийшов на берег, 27
то заступив Йому дорогу один чоловік із города,
опанований нечистим духом. Він від давнього часу
не надягав на себе одежини й не мешкав у хаті,
а в гробовищах. Побачивши Ісуса, впав перед Ним 28
і грімко на ввесь голос закликав: „Лиши мене,
Ісусе, Сине Всевишнього Бога. Благаю Тебе, не
муч мене“. Він бо приказував нечистому духові, 29

28. Пор. Мк 8, 23-27; Мк 4, 35-41.
29. Пор. Мт 8, 28-34; Мк 4, 35-41.
[1] У Мт 8, 28: У Гадаринську землю.

щоб вийшов з чоловіка. Бо від давнього часу він
поривав його; і вязали його ланцюгами й кайда-
нами та й стерегли його. Та він розривав кайда-
30 ни, а злий дух ганяв його по пустині. І запитав
його Ісус: „Як тобі на імя?“ А він відповів:
„Легіон“ — бо в нього було ввійшло багато
31 злих духів. І вони благали Його, щоб не казав
32 їм іти в (пекельну) безодню. А було там велике
стадо безрог, що паслося по горі. Й вони про-
сили Його, щоб їм дозволив увійти в них. І до-
33 зволив їм. І покинули нечисті духи чоловіка й
увійшли в безроги. І стадо з розгоном кинулося
34 з кручі в озеро й потонуло. А як пастухи поба-
чили, що сталося, то втікли й розповіли про те
35 в городі й по селах. І вийшли люди подивитися,
що сталося. Та й прийшли до Ісуса й побачили
чоловіка, що з нього вийшли злі духи, як одягне-
ний і при розумі сидів в ногах Ісусових, і наля-
36 кался. А самовидці розповіли їм, як сцілено
37 біснуватого. І всі люди з Гергезинських околиць
просили Його, щоб Він відійшов від них; жах бо
великий огорнув їх. Тож Він увійшов у човен і
38 вертався. А той чоловік, що його покинули злі
духи, благав Його, щоб міг остатися при Нім. Та
39 Він відіслав його кажучи: „Вертайся до свойого
дому й розкажи, що зділав тобі Бог“. І він ві-
дійшов та й оповідав по всему городі, що вчинив
йому Ісус.

30. Кровоточива жінка й дочка Яіра.

40 А як Ісус вернувся, то народ охоче прийняв
41 Його, бо всі дожидались Його. І ось прийшов

[2] Бо передше ніхто не міг до нього приступити.

30. Пор. Мт 9, 18-26; Мк 5, 21-43.

один чоловік, на імя Яір, що був старшиною
в божниці. Він поклонився Ісусові до ніг і благав
Його увійти в його дім; бо в нього була єдина 42
дочка, років з дванадцять, і та вмирала. Як же Він 43
ішов, то народ тиснувся до Нього. А була одна
жінка, що дванадцять літ хорувала на кровотоки
й витратила на лікарів увесь свій маєток, та ні-
якої ні від одного пільги не зазнала. Вона пі- 44
дійшла ззаду й доторкнулася краю Його одежі.
І зараз зупинився у неї уплив крови. Ісус же 45
спитав: „Хто доторкнувся до Мене“. А як усі
відпиралися, то відповів Петро та й ті, що з Ним
були: „Учителю, народ товпиться кругом і ти-
снеться до Тебе, а Ти питаєшся: Хто доторкнувся
до Мене?“ Та Ісус відповів: „Хтось доторкнувсь 46
до Мене, бо Я почув, як сила вийшла з Мене“.
А жінка бачивши, що не втаїлася, трясучись три- 47
вожно підійшла й упала до Його ніг і призналась
перед всім народом, задля чого діткнулася Його
і як негайно подужала. А Він сказав їй: „Дочко, 48
віра твоя сцілила тебе; іди в спокою“.

Як ще Він говорив, прийшов один до стар- 49
шини божниці й сказав йому: „Твоя дочка по-
мерла; не труди вже Учителя!“ Та Ісус, почувши 50
те слово, відізвався до батька дівчини: „Не бійся,
тільки віруй, і буде здорова. А як прийшов до 51
дому, то не дозволив нікому ввійти з собою, тільки
Петрові, Іванові й Якову й батькові дівчини та
матері. Всі бо плакали та й голосили по ній. А 52
Він сказав: „Не плачте, вона не вмерла, тільки
спить“. Та й насміхалися з Нього знаючи, що 53
вона вмерла. Він же велів вийти всім, і, взявши 54
її за руку, сказав голосно: „Дівчинко, встань!“
І вернувся дух її і вона зараз встала. І велів дати 55
їй їсти. А батьки її зачудувалися. Він же нака- 56

зував їм, щоби про те, що сталося, нікому не говорили.

31. Ісус посилає апостолів благовістити.

1 9. Та й скликав дванадцять апостолів і дав
ім силу над усіма злими духами і власть ісціляти
2 недуги. І післав їх проповідувати царство Боже
3 й уздоровляти недужих. І мовив їм: „Нічого не
беріть на дорогу, ні палиці, ані торбини, ні хліба,
4 ані грошей і не майте по дві одежині. Коли ж у
який дім увійдете, там зоставайтесь, аж звідтіль
5 відійдете. А як де не приймуть вас, то, виходячи
із того города, обтрусіть і пил із ваших ніг на
6 свідкування проти них“. Вони ж пішли й проходили
по селах, благовіствуючи та й сціляючи всюди.

32. Ірод лякається Ісуса.

7 Почув же й володар Ірод про те все, що
діялось, та й був у клопоті. Одні бо говорили,
8 що то Іван воскрес із мертвих; деякі, що то Ілля
зявився, инші ж, що ожив один із давніх про-
9 років. А Ірод сказав: „Іванові я казав відтяти
голову; хто ж це, що про нього я таке чую?“
І бажав побачити Його.[1]

33. Дивне розмноження хлібів.

10 Як же вернулися апостоли,[1] то розказали
Йому, що зробили. А Він узяв їх і відійшов

31. Пор. Мт 10, 1, 5-15; Мк 6, 7-13.
32. Пор. Мт 14, 1-2; Мк 6, 14-16.
[1] Щоб пересвідчитися, чи не воскрес Іван Хреститель.
33. Пор. Мт 14, 13-21; Мк 6, 30-44; Ів 6, 1-13.
[1] З місійної подорожі.

осібно на пусте місце біля города, що зветься
Витсаїда. Але народ довідався й пішов за Ним. 11
А Він прийняв їх і говорив їм про царство Боже
й уздоровляв тих, що потребували сцілення. А 12
вже день почав хилитися над вечір. І приступили
до Нього дванадцять і сказали Йому: „Відпусти
народ; нехай ідуть у сусідні села й хуторі ночу-
вати й пошукати собі дещо зїсти, бо ми тут
серед пустині“. А Він сказав до них: „Ви дайте 13
їм їсти!“ Вони ж відказали: „Нема в нас більш,
як пять хлібів і дві рибі; хіба піти нам і купити
їжі для всего того народу?“ Було бо їх зо пять 14
тисяч мужчин. І сказав до своїх учнів: „Розсадіть
їх гуртками по пятьдесятеро“. І зробили так і роз- 15
садили їх усіх. Він же, взявши пять хлібів і дві 16
рибі, підняв очі на небо й благословив їх; потім
ламав їх і давав учням, щоб ті роздавали на-
родові. І їли та й наситилися всі й назбирали ще 17
окрушин, що позосталися, дванадцять повних ко-
шиків.

34. Після визнання Петра.

І сталося,[1] як Він на самоті молився, та й 18
тільки учні були з Ним, запитав їх: „За кого ма-
ють Мене люди?“ А вони відповіли: „За Івана 19
Хрестителя, другі за Іллю, инші за Єремію, де-
які ж кажуть, що воскрес один із стародавніх
пророків“. А Він питав їх: „А ви за кого Мене 20
вважаєте?“ Відповів Симон Петро і сказав: „За
Помазанця Божого“.

34. Пор. Мт 16, 13-28; Мк 8, 27-39.

[1] Лука не згадує про подорож Ісуса з волости Филипа до Галилеї (Мк 6, 45-7, 23; Ів 6, 16-72), до Финікії (Мт 15, 21-28; Мк 7, 24-30) та й до Десятигороддя (Мт 15, 29-16, 4; Мк 7, 31-8, 12).

21 Та Він заказав їм і звелів нікому про те не
22 говорити. „Бо — казав Він — Чоловічому Синові
треба чимало страждати, та й відцураються Його
старшини й передові священики і книжники, і
вбють Його; та Він на третій день воскресне“.
23 До всіх же мовив: „Коли хто хоче йти за
Мною, нехай відречеться себе й візьме свій хрест
24 щоднини й нехай іде за Мною. Хто бо хоче своє
життя спасти, той погубить його; а хто погубить
25 своє життя задля Мене, той спасе його. Бо що
за користь людині, коли й увесь світ[2] придбає,
26 себе ж погубить, чи занапастить? Бо хто б соро-
мився Мене і моїх слів, то й Чоловічий Син буде
стидатися його, як прийде в славі своїй і Отця
27 та й ангелів святих. Поправді, кажу вам: Є деякі
між тут присутніми, що не зазнають смерти, аж
побачать царство Боже“.

35. Переображення Господнє.

28 І сталось після тих слів, так через вісім днів,
що Він узяв зо собою Петра, Івана й Якова та
29 й вийшов на гору помолитись. А як молився, то
вид Його лиця став инший та й одежа Його
30 стала біла й блискуча. Та й ось двоє людей роз-
31 мовляло з Ним; то були Мойсей та й Ілля. Зявив-
шись у славі, вони говорили про Його кінець,
що мав його спіткати у Єрусалимі.
32 Петро ж і його товариші були прибиті сном;
а як прокинулись, то побачили славу Його й двоє
33 людей, що з Ним стояли. А як ті з Ним розста-
вались, сказав Петро до Ісуса: „Учителю, добре

[2] Достатки всього світа.

35. Пор. Мт 17, 1-9; Мк 9, 2-9.

нам тут бути; поставмо три намети: Тобі один, Мойсеєві один та й один для Іллі“. Та не знав він, що мовив. Коли ж він ще говорив, надійшла 34
хмара й закрила їх; і перелякались вони, як ті[1] увійшли в хмару. А з хмари залунав голос, що 35
звіщав: „Це Син мій улюблений, Його слухайте!“
Як же прогомонів той голос, то Ісус зостався сам 36
один. І вони промовчали і в ті дні нікому не розказували нічого про те, що бачили.

36. Уздоровлення нічного сновиди.

А наступного дня, як вони сходили з гори, 37
велика юрба народу бігла Йому назустріч. Та 38
й ось один чоловік із юрби промовив кажучи:
„Учителю, благаю Тебе, зглянься над моїм сином,
бо він у мене єдиний. Ось бо дух пориває його 39
і він зараз кричить, і кидає ним об землю, що
аж точить піну; і, як його намучить, то ледве
відходить. Я просив твоїх учнів, щоб прогнали 40
його, та вони не могли“. А Ісус озвався і сказав: 41
„О роде невірний і розпутний! Доки Я з вами
пробуватиму й терпітиму вас? Припровадь сюди
свого сина“. А як той наближався, то злий дух 42
кинув ним об землю і тряс ним. Та Ісус погрозив 43
нечистому духові і сцілив хлопчину й віддав його
батькові його. А всі дивувалися величі Божій.

37. Ісус удруге предсказує свої страждання.

І хоч усі дивувалися всім Його вчинкам, то
(Ісус) сказав до своїх учнів: „Вложіть собі у свої 44

[1] Ісус, Мойсей та й Ілля.

36. Пор. Мт 17, 14-21; Мк 9, 14-29.
37. Пор. Мт 17, 22-23; Мк 9, 30-32.

уші оці слова: Ось Син Чоловічий буде виданий
45 у руки людей“. Та вони не розуміли тієї мови
й вона була закрита перед ними, що й не до-
мислялися про неї. Однак боялися питатися Його
про тую мову.

38. Спір про першенство.

46 І прийшло їм на думку, хто з них буде біль-
47 ший. А що Він знав думки їхніх сердець, то взяв
дитя й поставив його коло Себе й сказав до них:
48 „Як хто прийме те дитя в мойому йменні, той
Мене приймає; а хто Мене приймає, той приймає
того, що Мене послав. Бо хто між вами всіми
49 менший, той великий“. У звязку з цим сказав
Іван: „Учителю, ми бачили одного, що в твоїм
імені проганяв злих духів; а ми забороняли йому,
50 бо він не ходив з нами. А Ісус сказав до нього:
„Не бороніть йому, бо хто не проти вас, той
за вами“.

38. Пор. Мт 18, 1-5; Мк 9, 33-39.

В ДОРОЗІ ДО ЄРУСАЛИМУ

(9, 51-18, 30)

39. Негостинні Самаряни.

І сталося, що наближались дні Його відходу 51
на небо. Тож Він постановив піти в Єрусалим.
І вислав післанців перед Собою. А ті вибрались 52
в дорогу й прийшли до самарянської оселі, щоб
приготовити Йому господу.[1] Та там не прийняли 53
Його, бо було видно, що йде до Єрусалиму. Як 54
про те довідались учні, Яків та й Іван, то сказа-
ли: „Господи, як хочеш, то скажемо, щоб вогонь
зійшов з неба й спалив їх“. Та Він обернувшись 55
скартав їх і сказав: „Не знаєте, якого ви духа;
бо Син Чоловічий не прийшов погубити людські 56
душі, а спасти“. І пішли до иншої оселі.[2]

А як ішли дорогою, то один сказав до Нього: 57
„Піду за Тобою, куди б Ти не пішов“. А Ісус 58
відповів йому: „Лисиці мають нори й небесні
птиці гнізда, а Син Чоловічий не має де голови

39. Пор. Мт 8, 19-22.

[1] З Галилеї до Єрусалиму проходили прочани в трьох днях, як ішли через Самарію, де й мусіли ночувати одну ніч. Та хто туди йшов, то наражався на різні прикрості, бо Жиди ворогували з Самарянами тому, що вони не признавали Єрусалиму за осередок релігійного культу. Через те Галилейці йшли звичайно до Єрусалиму довшою дорогою, через Перею.

[2] Мабуть вже не самарянської.

59 прихилити“. А до иншого сказав: „Іди за Мною!“
Та той відказав: „Господи, дозволь мені перш
60 піти й поховати свойого батька“. Ісус відповів
йому: „Остав, нехай мерці своїх мерців ховають;
61 а ти йди та й проповідуй царство Боже“. А ще
инший заявив: „Піду за Тобою, Господи, та до-
зволь мені перш попрощатися з тими, що в моїм
62 домі“. Ісус відказав йому: „Кожен, що положить
свою руку на плуг та й оглядається взад, не є
спосібний до царства Божого“.

40. Сімдесять двоє учнів.

1 **10.** Після цього[1] настановив Господь ще й
инших сімдесять двох і післав їх по двох перед
Собою у кожний город і місце,[2] куди мав Сам
2 проходити. І промовив до них: „Жниво велике,
та робітників мало. Отже просіть Владику жнива,
3 щоби післав робітників на своє жниво. Ідіть! Ось
4 Я посилаю вас як ягнят між вовків. Не носіть
чересу, ані торбини, ні обувя; і в дорозі нікого
5 не поздоровляйте.[3] А як у який дім увійдете,
6 скажіть найперше: Мир цьому домові. І як там
буде син мира, то над ним ваш мир спочине; а
7 якщо ні, то до вас повернеться. Оставайтесь у
тім самім домі, їжте та й пийте, що мають; бо
заслугує робітник на свою плату. Не переходіть
8 із дому до дому. А як увійдете в який город та
й приймуть вас, то їжте, що перед вами постав-

40. Пор. Мт 10, 7-16; 11, 21-27; 13, 16-17.

[1] Після Свята Кучок, як Ісус вернувся з Єрусалиму в Галилею. Пор. Ів 7, 11-10, 21.

[2] При дорозі з Галилеї через Перею до Єрусалиму.

[3] З ніким не приставайте, бо поздоровлення у східних народів довго тривають.

лять. І сціляйте в ньому недужих і звіщайте їм: 9
Наблизилося до вас царство Боже. Та як прийдете 10
у який город, а не приймуть вас, то вийдіть на
його вулиці й скажіть: І цей пил із вашого города, 11
що причепився до наших ніг, струшуємо вам. Та
знайте, що приблизилось царство Боже. Кажу вам, 12
що землі содомській буде легче в той день, як
тому городові. Горе тобі, Хоразине! Горе тобі, 13
Витсаїдо! Бо коли б у Тирі й Синоді довершено
тих чудес, що у вас зділано, вони давно були б
покаялись, сидячи в веретищі та попелі. Отож 14
Тирові й Сидонові буде легче на суді, як вам.
І ти, Капернауме! Чи аж до неба піднімешся? 15
В саме пекло провалишся.

Хто вас слухає, той Мене слухає; хто ж вас 16
цурається, Мене цурається; а хто цурається Мене,
цурається того, що Мене послав".

Та й верталися тих сімдесять двоє з радістю 17
кажучи: „Господи, й злі духи коряться нам в імя
твоє". І сказав їм: „Я бачив, як сатана падав 18
наче блискавиця з неба.[4] То Я дав вам силу на- 19
ступати на гадюк і скорпіонів і на всяку ворожу
силу;[5] і певне ніщо вам не пошкодить. Та не ра- 20
дійте з того, що духи коряться вам. А тіштеся,
що імена ваші записані на небесах".

В тій хвилині зрадів Він Святим Духом і 21
промовив:

„Прославляю Тебе, Отче,
Владико неба та й землі,
що Ти затаїв єси це
перед мудрцями й розумними,

[4] Як скоро падає блискавиця з неба, так хутко корилися злі духи приказові Христових учнів.

[5] На злих духів, підступних як гадюки й скорпіони

а відкрив це людям простим.
Так, Отче, бо так Тобі подобалось.
22 Усе передано Мені
від мойого Отця.
Й ніхто не знає, хто є Син,
тільки Отець, і хто Отець,
відає тільки Син, і той,
кому Син хоче обявити".
23 А звернувшись до учнів осібно, сказав їм:
24 „Блаженні очі, що видять те, що ви бачите. Бо кажу вам, що багато пророків[6] і царів хотіло видіти те, на що ви дивитесь, та не бачили; й послухати того, що ви чуєте, та не чули".

41. Милосерний Самарянин.

25 І ось устав[1] один законник і, спокушуючи Його, промовив: „Учителю, що мені робити, щоб
26 вічного життя доступити?" А Він відповів: „В за-
27 коні що написано? Як читаєш?" А той відповів: „Люби Господа Бога твого всім серцем своїм і всією душею своєю, з усієї своєї сили й усією думкою своєю; ближнього ж свого, як себе са-

[6] Пророки з тугою дожидались приходу месійного царства. Пор. Іс 64, 1: „Коли б ти відчинив небеса та й зійшов, то гори дрижали б перед тобою та й розтаяли б". 35, 2: „І — тоді, як зійде Месія — зацвіте й зрадіє пустиня йорданська; слава Ливану буде їй дана і честь Кармилу та й мій народ побачить Господню славу й висоту Божу".

41. Пор. Мт 22, 35-40; Мк 12, 28-34.

[1] Перейшовши Йордан, відбував Ісус дальшу дорогу до Єрусалиму через Єрихон. Там, мабуть за Єрихоном, під час відпочинку приступив до Ісуса законник.

мого“. І сказав йому: „Ти добре відповів; це 28
чини, то й житимеш“.[2] Та він, хотівши оправдати 29
себе, спитався Ісуса: „А хто мій ближній?“[3]

Підхопивши це, Ісус говорив: „Один чоловік 30
ішов з Єрусалиму в Єрихон[4] і попавсь між розбій-
ників, що обдерли його та й поранили й відійшли,
оставивши його ледве живого. І трапилось, що 31
йшов тією дорогою один священик і, споглянувши
на нього, пройшов мимо.[5] Так само й Левіт; при- 32
йшов на те місце, подивився на нього й перейшов.
Аж один подорожуючий Самарянин,[6] наблизився 33
до нього й, побачивши його, змилосердився. Він 34
приступив до нього й обвязав йому рани, поливши
їх оливою й вином;[7] потім посадив його на свою
живину й привіз його до гостинниці та й догля-
дав його. А другого дня вийняв два динарії, дав 35
їх господареві і сказав: Доглядай його; а як що
понад це видаш, то я повертаючись зверну тобі.
Як гадаєш: Хто з тих трьох ближній тому, що 36
попавсь між розбійників?“ А він відповів: „Той, 37
що змилосердився над ним“. І сказав йому Ісус:
„Іди та й роби так само“.

[2] У вічнім щасті.

[3] Чи тільки Жидовин і чи кожний?

[4] Дорога з Єрихону до Єрусалиму веде через пустинну й скелисту околицю. Вздовж дороги серед скель ховалися давно розбійники, що нападали і грабували подорожніх.

[5] Хоч закон (2 Мой 23, 5) приказував помогти навіть ослові свойого ворога, а пророк (Ос 6, 6) проголосив, що Богові миліше милосердя, як жертва.

[6] А Самаряни ворогували з Жидами.

[7] Мішаниною з вина й оливи лічили в давнину рани.

42. Ісус в гостях у Марії й Марти.

38 А в дорозі[1] вступив (Ісус) в одне село;[2] а
одна жінка, на імя Марта, прийняла Його в свій
39 дім. А була в неї сестра, що звалася Марія:[3] Вона
40 то сіла у ніг Господніх і слухала Його слова. А
Марта клопоталася всякою послугою. Та й при-
ступила і сказала: „Господи, чи Тобі байдуже,
що моя сестра мене саму лишила послугувати?
41 Скажи ж їй, щоб помогла мені“. А Господь від-
повів і сказав до неї: „Марто, Марто, журишся
й побиваєшся за многим; а мало чого треба, хіба
42 одного.[4] Марія ж вибрала[5] добру частину, що не
відніметься від неї“.

43. Молитва Господня.

1 **11.** І сталося, що (Він) молився на однім
місці.[1] А як перестав, то промовив до Нього
один із Його учнів: „Господи, навчи нас моли-
2 тися,[2] як і Іван[3] навчив своїх учеників“. А Він
сказав до них: „Як будете молитися, то говоріть:

42.

[1] До Єрусалиму.

[2] До Витанії, віддаленої три чверти години ходу на схід від Єрусалиму.

[3] Сестра Марти й Лазаря, що опісля, в суботу перед віздом Ісуса до Єрусалиму, намастила Його голову дорогоцінним миром.

[4] Спасіння.

[5] Перебування з Ісусом і слухання Його науки.

43. Пор. Мт 6, 9-13; 7, 7-11.

[1] Мабуть на Оливній горі, що на ній Ісус залюбки пробував.

[2] Слів молитви.

[3] Хреститель. Слів Іванової молитви не знаємо.

Отче наш, що на небі єси.
Хай святиться йменння твоє,
нехай прийде царство твоє,
нехай буде воля твоя,
як на небі, так і на землі.
Хліб наш насущний 3
дай нам на кожен день.
І прости нам провини наші, 4
бо і ми прощаємо
всім винуватцям нашим.
І не введи нас у спокусу,
а визволь нас від лукавого".

І мовив їм: „Як хто з вас має друга та й 5
прийде до нього опівночі й скаже йому: Друже,
позич мені три хліби, бо мій приятель вступив 6
до мене з дороги,[4] а я не маю що поставити йому.
А той із хати озветься й скаже: Не турбуй мене! 7
Вже двері зачинені та й мої діти на постелі зо
мною; не можу встати й дати тобі. (Одначе той
не перестає стукати). Кажу вам, як би він не 8
встав і не дав йому тому, що він його друг, то
через його настирливість устане й дасть йому,
чого той потребує. Тож говорю вам: Просіть і 9
дасться вам; шукайте і найдете; стукайте й від-
чинять вам. Бо кожний, хто просить, одержує,[5] 10
і хто шукає, находить, і тому, що стукає, від-
чинять. Хто ж із вас такий батько, що як би 11
син просив у нього хліба, то він подав би йому
камінь? Або риби, а він замість риби дав би йому
гадюку? Або як би просив яйця, чи дав би йому 12
скорпіона? Тож коли ви, хоч лукаві,[6] умієте да- 13

[4] В теплих краях у день панує велика спека, тому люди часто подорожують у ночі.
[5] Що Бог уважає за відповідне людині дати.
[6] Бо ніхто з людей не свобідний від гріха.

вати дітям вашим добрі дари, то скільки більше святого духа Отець небесний дасть тим, що просять у Нього".

44. Знак з неба.

14 А прогнав Він злого духа, що був німий. Як же злий дух вийшов, то німий став говорити.
15 А народ дивувався. Та деякі з них[1] говорили: „Через володаря злих духів, Велзевула, Він про-
16 ганяє чортів". А инші спокушували Його й домагалися від Нього чуда з неба.
17 А (Ісус), знаючи їх думки, промовив до них: „Усяке царство, розділене проти себе, розпадеть-
18 ся і дім на дім упаде. А як і сатана повстав сам проти себе, то як устоїть його царство? Бо кажете, що Я через Велзевула проганяю злих духів.
19 І коли Я проганяю злих духів через Велзевула, то через кого проганяють ваші сини? Тому то вони будуть вашими суддями.
20 Коли ж Я проганяю чортів пальцем Божим,
21 то запевне прийшло до вас царство Боже. Коли сильний узброївшись стереже свого дому, то його
22 майно в супокою. Та як сильніший нападе на нього й переможе його, то відбере від нього всю його зброю, що він на неї покладався, й розділить
23 свою добичу. Хто не зо Мною, той проти Мене; і хто зо Мною не збирає, той розсипає.
24 А як нечистий дух вийде з чоловіка, то вештається по безвіддях, шукаючи спокою; а що його не находить, то й каже: Повернуся до свого дому,
25 що з нього я був вийшов. І приходить і застає,
26 що він виметений і прибраний. І йде тоді й бере

44. Пор. Мт 12, 22-29; 43-45; Мк 3, 22-27.
[1] Фарисеї. Див. Мт 12, 24.

з собою сім инших духів, ще лютіших ніж він; і вони входять і живуть там. Та й буває останнє тому чоловікові гірше від попереднього".

Як же Він домовляв ті слова, то одна жінка 27
з народу підняла голос і промовила до Нього:
„Щасливе лоно, що Тебе носило, та й груди, що
їх Ти ссав".[2] А Він сказав: „Дійсно. Та щасливі й 28
ті, що слухають Божого слова і його зберегають".

45. Знак пророка Йони.

А як зійшлося чимало народу, то почав го- 29
ворити: „Це покоління[1] є лукавим родом. Жадає
чуда; та не одержить чуда, хіба ознаку пророка
Йони. Бо як Йона став ознакою Нинівитянам, 30
такий буде й Син Чоловічий для цього роду. Ца- 31
риця півдня стане на суд із людьми цього роду
й осудить їх; бо вона з найдальшого краю землі
прибула послухати мудрости Соломона, а ось тут
більший від Соломона. Мешканці Ниніви стануть 32
на суді з тим поколінням і осудять його; бо вони
покаялись після проповіди Йони. А ось тут біль-
ший від Йони.

Ніхто, як засвітить свічку, не ставить її в за- 33
критім місці, ані під посудиною, а на свічнику,
щоб ті, що входять, блиск її бачили.[2] Світлом ті- 34
лові є твоє око. Як твоє око буде добре, то й усе
тіло твоє буде світле;[3] коли ж буде лихе, то й усе
тіло твоє буде в пітьмі. Тому гляди, щоб світло, 35

[2] Вже починає сповнятись віщування Марії, що щасливою будуть звати Її всі народи. Пор. Лк 1, 48.

45. Пор. Мт 12, 38-42; 6, 22-23; Мк 8, 11-12.

[1] Фарисеїв і книжників.

[2] І Бог відкрив свою волю ясно через Ісуса Христа.

[3] Світло буде мати доступ до твойого зору.

36 що в тобі, не стало пітьмою. Коли ж усе твоє
тіло таке світле, що не має ніякої темної частини,
то буде ціле таке ясне, як коли б світло блискавки
тебе осіяло“.

46. Фарисейська облуда.

37 А як Він промовляв, то один фарисей за-
просив Його до себе на полуденок. Тож увійшов
38 і сів за столом. А фарисей здивувався, як по-
бачив, що Ісус не обмився перш, поки почав по-
39 луднувати. А Господь промовив до нього: „Тепер[1]
ви, фарисеї, очищаєте чаші й миски зверху, а
40 ваше нутро[2] повне грабіжу й лукавства. Безумні!
Чи не той, що сотворив зверхнє, сотворив і
41 внутрішнє? Радніш із того, що у вас в середині,[3]
давайте милостиню, і тоді все для вас буде чи-
42 сте. Та горе вам, фарисеям, що даєте десятину
з мяти та й рути[4] і всякого зілля, а обминаєте
суд і любов Божу; і це треба робити та й того
43 не нехати. Горе вам, фарисеям, що любите перші
місця в божницях і поздоровлення на базарах.
44 Горе вам, бо ви, наче гроби, що їх не видно, а
люди, що ходять поверх них,[5] не знають цього“.
45 А один із законників озвавсь і сказав Йому:
„Учителю, говорячи таке, Ти й нас ображаєш“.

46. Пор. Мт 23, 1-36.

[1] Колись, як тільки почала творитись секта фарисеїв, вони не були такі.

[2] Серце, душа.

[3] Зо щирого серця.

[4] Мяти й рути вживали як лікарства й приправи до страв.

[5] І через те стають по закону нечисті. (Пор. 4 Мой 19, 11-13). Так і від фарисеїв заражуються люди несвідомо всякою поганню.

А Він сказав: „І вам, законникам, горе; бо накла- 46
даєте на людей невиносимі тягарі,[6] а самі й одним
своїм пальцем до тягарів не доторкнетесь. Горе 47
вам, що будуєте нагробки пророкам,[7] а то ваші
батьки повбивали їх. Справді, свідчите, що по- 48
хваляєте вчинки батьків своїх; бо вони їх повби-
вали, а ви (їм) будуєте нагробки. Тому й мудрість 49
Божа сказала: Пішлю до них пророків та й апо-
столів, і декого з них убють чи проженуть, щоб 50
зажадано від цього народу крови всіх пророків,
що він пролив від основання світа, від крови 51
Авеля до крови Захарія, що згинув між вівтарем
і храмом. Так, кажу вам, зажадається від цього
народу.[8] Горе вам, законникам, бо ви взяли ключ 52
розуміння; самі ви не ввійшли, і тим, що входять,
забороняєте“.

А як Він відти відходив, то книжники та й 53
фарисеї почали дуже наступати на Нього й до-
питуватись Його про багато річей, чигаючи на 54
Нього, щоб що підхопити з уст Його, щоб обви-
нуватити Його.

47. Майбутні переслідування апостолів.

12. А як тимчасом зійшлася сила народу, так 1
що одні других топтали, почав (Ісус) говорити

[6] Пояснюючи закон Мойсея в невідповідний спосіб так, що сповняти його переходить людські сили. Пор. Дн Ап 15, 10: „Чого ж тепер спокушуєте Бога, бажаючи наложити ярмо на шию учням, що його ні батьки наші, ні ми не змогли носити?“

[7] І немов виявляєте їм пошану, та в дійсності доповняєте злочини батьків своїх, бажаючи вбити найбільшого пророка-Христа.

[8] Сталось це під час руйнування Єрусалиму 70 р. по Хр.

47. Пор. Мт 10, 26-33.

найперш до своїх учнів: „Стережіться квасу фа-
2 рисеїв, то є облуди. Бо ж нема нічого закритого,
що б не відкрилося, ані таємного, що б не вияви-
3 лось. Тому те, що ви у темряві сказали, почують
при світлі; а що ви на ухо шептали в хаті, те
4 розголосять на покрівлях. Тож говорю вам, моїм
приятелям: Не бійтесь тих, що убивають тіло,
а після цього не можуть нічого більш зробити.
5 А Я вам вкажу, кого вам боятись. Бійтеся того,
що вбивши має владу кинути в пекло. Справді,
6 кажу вам, того лякайтесь. Чи ж не купують пять
воробців за два ассарії?[1] А ні один із них[2] не за-
7 бутий у Бога. Таж і кожний волос на вашій го-
лові почислений. Тому не бійтеся; ви дорожчі,
8 ніж стадо воробців. Та й кажу вам, що кожного,
хто визнає Мене перед людьми, і Син Чоловічий
9 визнає його перед ангелами Божими. А хто Мене
перед людьми відречеться, того й Я відречуся
10 перед Божими ангелами.[3] І кожному, хто скаже
слово на Чоловічого Сина, буде прощено йому;
а тому, хто хулив би на Святого Духа, не буде
11 прощено. А як вас водитимуть по божницях та
й урядах і судах, не журіться, як і що відповідати,
12 або що казати. Бо Святий Дух навчить вас у
той час, що треба говорити“.

48. Лакомство й надмірна журба про дочасне.

13 А хтось із народу озвався до Нього: „Учи-
телю,[1] скажи мойому братові, щоб поділився зо

[1] У Мт 10, 29: „Двох воробців за ассарія“.
[2] Хоч він так маловартий.
[3] В день страшного суду.

48. Пор. Мт 6, 20-21, 25-33.

[1] Жидівські рабіни були й суддями в спадкових справах.

мною спадщиною“.[2] А (Він) сказав йому: „Чоло- 14
віче, хто постановив Мене судити чи ділити вас
спадком?“ І мовив до них: „Глядіть і стережіться 15
всякого лакомства, бо не від надміру того, що
хто має, залежить його життя“.

І розповів їм приповість кажучи: „Одному ба- 16
гатому чоловікові зародила гарно нива. Та й він 17
міркував собі й говорив: Що мені робити, коли
не маю де зібрати своїх плодів? І сказав: Ось що 18
зроблю: Розберу мої стодоли й побудую більші і
звезу там все моє збіжжя й мій достаток. І скажу 19
моїй душі: Душе, маєш чимало добра, що зложене
на багато років. Спочивай, їж, пий і веселися. Та 20
сказав йому Бог: Безумний, цієї ночі зажадають
твоєї душі[3] від тебе; кому ж буде те, що ти нагo-
тував? Отаке з тим, хто собі збирає скарби,[4] а 21
не у Бога багатіє“.

І мовив до своїх учнів: „Тому говорю вам, 22
не журіться надто життям вашим, що будете їсти;
ні тілом, у що вам зодягнутись. Бо життя варте 23
більше від поживи, а тіло від одежі. Подивіться 24
на гайвороння, що не сіє, ані не жне, що не
має комор, ні стоділ, а Бог годує їх. Скільки ж
ви більше варті від птичок? Хто ж з вас журя- 25
чись може продовжити свого віку хоч на один
локоть? Коли отже в найменшім нічого не може- 26
те, то чого так журитесь про решту? Спогляньте 27
на лілеї в полі, як вони ростуть. Не трудяться,

[2] Закон Мойсея наказував лишити первородному синові вдвоє стільки майна, що кожному иншому, бо він мав обовязок удержувати стару матір і незамужні сестри. Див. 5 Мой 21, 17.

[3] Умреш цієї ночі; а смерть — це розлука душі від тіла.

[4] Дочасні.

ні не прядуть. А кажу вам, що й Соломон у всій
своїй величності не зодягався так, як одна з них.
28 Коли ж траву, що нині росте в полі, а завтра
кинуть (її) в піч, Бог так одягає, то скільки більш
29 вас, маловіри. Тому не питайтесь, що будете їсти,
30 або що будете пити; та й не метушіться! Бо за
тим усім побиваються народи цього світа; таж
31 Отець ваш знає, що того вам треба.[5] А ви шу-
кайте перш царства Божого і справедливости
його, а те все дасться вам.

32 Не лякайсь, мале стадо;[6] бо подобалося Отцеві
33 вашому дати вам царство. Продавайте достатки
ваші й давайте милостиню. Робіть собі торбини,
що не старіються,[7] скарб, що не меншає в небі,
34 де злодій не приступить, ні міль не знищить. Бо
де ваш скарб, там буде й серце ваше".

49. Вірні слуги.

35 „Нехай ваші бедра будуть опоясані та й ка-
36 ганці засвічені[1] в руках ваших. Ви ж будьте по-
дібні до людей, що ждуть свойого пана, поки не
вернеться з весілля,[2] щоб, як надійде й застукає,
37 негайно йому відчинити. Щасливі ті слуги, що їх

[5] Ісус не забороняє дбати й журитись про життєв. і
справи, але щоб та журба не була понад все; бо ж і не
бесні птахи шукають собі їжі.

[6] Стадо, що його пастирем є Ісус.

[7] І не друться зо старости та й ніщо з них не випаде.

49. Пор. Мт 24, 42-51.

[1] Будьте готові в день і в ночі. Мешканці Сходу, йдучи до праці, чи в дорогу, підперізували свої довгі одежі, а в ночі при праці засвічували каганці, що в них горіла олива.

[2] Весілля починалось у Жидів під вечір і кінчилося пізно в ночі.

пан, як вернеться застане на сторожі. Поправді,
кажу вам, що він опояшеться й посадить їх за
стіл і приступить, щоб їм послугувати. І як би 38
вернувся в другій, чи в третій нічній сторожі та
й так (їх) застав, то щасливі вони. А це відайте, 39
що як би знав господар дому, в котрій годині
прийде злодій, то стеріг би й не дав би підкопа-
тися до свого дому. Тому то й ви будьте готові, 40
бо Син Чоловічий прийде[3] тієї години, про котру
ви й не думаєте".

Тоді Петро спитав: „Господи! Чи лиш до нас 41
приказуєш цю приповість, чи й до всіх?" А Го- 42
сподь відповів:[4] „Хто ж то той вірний та й розум-
ний управитель дому, що його пан настановив
над челяддю своєю, щоб їм у пору видавав ви-
значені харчі? Щасливий той слуга, що його пан 43
вернувшись застане, що так робить. Поправді, 44
кажу вам, що поставить його над усім своїм май-
ном. А як би той слуга сказав у своїм серці: 45
Пан мій забарився з поворотом — і як би почав
бити слуг і наймичок, їсти й пити та й напива-
тись, то пан того слуги прийде в день, у який 46
він не сподівається, і в годину, про яку й не га-
дає, і зарубає його й присудить йому долю з не-
вірними. А тяжко буде битий той слуга, що знав 47
волю свойого пана, та не приготував, ні не зро-
бив по його волі. А той, що не знав і вчинив
те, за що треба б карати, мало буде битий. Бо 48
від усякого, кому багато дано, багато будуть від
нього домагатись; і від того, кому багато дору-
чено, ще більше жадатимуть".

[3] По вашу душу.

[4] Ісус дає пізнати Петрові, що його відповідальність, як і відвічальність усіх апостолів і тих, що їм Бог дав багато дарів, буде більша, ніж решти людей.

50. Наслідування Ісуса.

49 „Я прийшов вогонь[1] кинути на землю; та й
50 чи чого так прагну, як щоб уже розгорівся. Та
маю хрест[2] прийняти; і як Мені тяжко, поки це
51 не сповниться. Чи думаєте, що Я прийшов дати
52 спокій на землі. Ні, кажу вам, а розлуку.[3] Бо від
тепер в однім домі буде пятеро розлучених; троє
53 проти двох, а двоє проти трьох. Бо стане батько
проти сина, а син проти свойого батька; мати проти доньки, а донька проти матері; свекруха проти своєї невістки, а невістка проти своєї свекрухи“.

51. Поєднання з противником.

54 А промовив Він і до народу: „Коли побачите хмару, що йде від заходу,[1] то зараз кажете,
55 що буде дощ; і так буває. А як почуєте, що від
полудня[2] вітер віє, то кажете, що буде спека; і
56 буває. Облудники! Вид землі й неба вмієте роз-
57 пізнавати, а цього часу[3] чому не пізнаєте? Чому

50. Пор. Мт 10, 34-36.

[1] Вогонь любови й Божої науки, що очищає людей і немов випалює їхні гріхи. Вже старозавітні пророки зображали Месію під видом очищаючого вогню. Див. Іс 4, 4: „Обмиє Господь плюгавство синів і дочок сіонських і сполоче кров Єрусалиму зпосеред них духом суду й духом вогню“. Мал 3, 2. „Хто ж видержить день приходу його? І хто встоїть, як він ізявиться. Бо він буде йти як той вогонь, що розтоплює“.

[2] Страждання.

[3] Навіть із тими, що найдорощі людині.

51. Пор. Мт 16, 2-4; 5, 25-26.

[1] Від Середземного моря.

[2] Від Арабської пустині.

[3] Часу Месії, а саме старозавітних пророцтв, свідчення Івана Хрестителя й Ісусових чудес і навчання.

й по собі не чуєте, що справедливе? А коли йдеш 58
зо своїм супротивником до начальника, то вже
в дорозі старайсь увільнитись від нього, щоб він
не потягнув тебе до судді, бо суддя передасть
тебе возному, а возний посадить тебе в темни-
цю. Кажу тобі: Не вийдеш відтіля, доки не від- 59
даси й останнього шага".

52. Божа кара.

13. У той час[1] надійшли деякі й оповіли Йому 1
про Галилейців, що їх кров змішав Пилат із їх-
німи жертвами.[2] А Він озвався і сказав їм: „Чи 2
думаєте, що ті Галилейці були більші грішники,
ніж усі Галилейці тому, що так постраждали?
Ні, кажу вам. Та як не покаєтеся, то всі так 3
згинете. А може думаєте, що ті вісімнадцять, 4
що на них впала вежа силоамська[3] й побила їх,
були більш винуваті від усіх людей, що живуть
у Єрусалимі? Ні, кажу вам. Та як не покаєтеся, 5
то всі так загинете".[4]

І сказав таку приповість: „Один чоловік мав 6
у своїм винограднику посажену смоківницю та й
прийшов шукати на ній овочу; та не найшов.

52.

[1] Як Ісус промовляв до народу.

[2] Пилат велів будувати в Єрусалимі водопроводи за гроші, загарбані з святинної скарбони. Це стало причиною ворохобні Єрусалимлян; до них прилучилися й Галилейці, що були присутні під ту пору в святині. Там, під час приношення жертви, полилася їхня кров із рук римських воїнів.

[3] Біля неї будували водопроводи.

[4] Це сталося в 70 р. після Христа, як кесар Тит обляг Єрусалим.

7 І сказав виноградареві: Ось третій рік,[5] відколи
приходжу шукати овочу на цій смоківниці, та не
находжу; отож зрубай її. На що вона ще й місце
8 забирає? А той у відповідь сказав йому: Госпо-
дарю, зостав її ще й на цей рік, а я обкопаю її
9 довкола й обложу гноєм, може й вона дасть овоч
на другий рік; а як ні, то зрубаєш її“.[6]

53. Згорблена жінка.

10 А в суботу навчав (Ісус) в одній божниці.
11 І ось була жінка, опанована духом недуги років
вісімнадцять; а була вона скорчена й ніяк не могла
12 випрямитись. Побачивши її, Ісус покликав її до
Себе й сказав їй: „Жінко, ти вільна від своєї не-
13 дуги“. І положив на неї руки й вона зараз ви-
14 прямилася й славила Бога. А старшина божниці,
гнівний, що Ісус уздоровив у суботу, озвався й
сказав до людей: „Є шість днів, і в ті треба ро-
бити; отже в ті дні приходьте сцілятися, а не
в день суботній“.

15 А Господь промовив до нього і сказав: „Ли-
цеміри! Чи кожний із вас не відвязує в суботу
16 свого вола або осла від ясел і не веде поїти? А
цю Авраамову дочку, що її вязав сатана аж вісім-
надцять років, чи не треба було визволити від
17 цих кайдан у день суботній?“ І як Він це гово-
рив, засоромилися всі Його супротивники; а ввесь
народ радів з усего славного, що Він ділав.

[5] Як смоківниця не зародить третього року після її засадження, то знак, що вона неплідна.

[6] І серед жидівського народу Ісус працював три роки, та надаремне. Лишився їм ще час після Христового воскресення, але також майже без наслідку.

54. Зерно гірчиці та й квасне тісто.

А Він мовив: „На що похоже царство Боже 18
й до чого його прирівняю? Воно подібне до зерна 19
гірчиці, що його взяв чоловік і посіяв у своїм городі. І воно виросло та й стало деревиною і небесні птиці відпочивали на його гіллю“.

І мовив знову: „До чого прирівняю царство 20
Боже? Воно подібне до квасного тіста, що жінка 21
взяла й розчинила на нім три мірки муки, поки все викисло“.

55. Навернення поган.

Та й проходив,[1] навчаючи по городах і селах 22
і прямував дорогою[2] до Єрусалиму. Один же спи- 23
тався Його: „Господи, невже ж мало таких, що спасуться?“ А Він відповів їм: „Старайтесь увійти 24
через вузькі ворота. Бо кажу вам, що багато буде старатись увійти, та не зможуть.[3] Коли встане 25
господар дому й зачинить двері, то ви почнете вистоювати на дворі та й стукати у двері кажучи: Господарю, відчини нам! А він озветься й скаже вам: Не знаю вас, відки ви? Тоді зачнете гово- 26
рити: Ми ж їли і пили разом із тобою та й ти навчав на наших дорогах. Та він відповість вам: 27
Кажу вам, не знаю, відки ви. Відступіться від

54. Пор. 13, 31-33; Мк 4, 30-32.

55. Пор. Мт 7, 13-14; 25, 11-12; 7, 22-23; 8, 11-12; 19, 30.

[1] Лука не згадує про побут Ісуса в Єрусалимі на Святі Обнови храму і про Його відхід до Переї. Див. Ів 10, 22-40.

[2] В Переї за Йорданом.

[3] Увійти до царства Божого після смерти.

28 мене всі, що творите беззаконня. Там[4] буде плач і скрегіт зубів, коли побачите Авраама й Ісаака та Якова й усіх пророків у царстві Божім, а себе
29 прогнаних геть. І прийдуть від сходу й заходу та й із півночі й полудня й засядуть у царстві Бо-
30 жім. І ось є останні,[5] що будуть перші, а є перші,[6] що будуть останніми".

56. Ірод хоче позбутись Ісуса з Переї.

31 Того дня приступили деякі з фарисеїв і сказали Йому: „Вийди та йди геть відсіля, бо Ірод
32 хоче Тебе вбити".[1] І сказав їм (Ісус): „Ідіть і скажіть тому лисові:[2] Ось Я виганяю злих духів і сціляю сьогодня й завтра,[3] а третього дня буде
33 кінець.[4] Однак сьогодня й завтра і наступного дня мушу бути в дорозі,[5] бо не годиться пророкові згинути поза Єрусалимом.

34 Єрусалиме, Єрусалиме, що вбиваєш пророків і каменуєш тих, що їх до тебе посилано. Скільки

[4] Поза місцем гостини.
[5] Погани, навернені на Христову віру.
[6] Жиди, що перші були покликані до царства Божого.

56. Пор. 23, 37-39.

[1] Годі сказати, чи Ірод Антипа дійсно хотів позбутися Ісуса з Переї й вислав потайки фарисеїв налякати й наклонити Його, щоб Він покинув межі його держави, чи фарисеї тільки розпускали вісті, немов би Ірод наставав на життя Ісуса. З відповіди Ісуса слід заключати, що то був таки підступ Ірода.

[2] Ісус бо знав про хитрощі Ірода, що на нього покликувались фарисеї.

[3] Ще якийсь час.

[4] Незабаром буде кінець Ісусовому подорожуванню.

[5] Пробувати в Переї, поки не прийдеться вмерти в Єрусалимі.

разів Я хотів зібрати твоїх дітей, як пташка свої
писклята під крила, та ви не хотіли. Отож зо- 35
станеться вам дім ваш пустий. Та кажу вам, що
не побачите Мене, аж прийде час,[6] що скажете:
Благословен, що йде в імя Господнє".

57. Велика вечеря.

14. І сталось, що Ісус прийшов у суботу до 1
дому одного фарисейського старшини поживати
хліба; а вони слідили за Ним. І ось став перед 2
Ним один чоловік, що слабував на водну пухлину.
А Ісус озвався й запитав учених в законі й фа- 3
рисеїв кажучи: „Чи годиться в суботу сціляти, чи
ні?" Та вони мовчали. А Він діткнувся до нього 4
й уздоровив його та й відправив. І сказав до них: 5
„Коли у кого з вас син або віл упаде в криницю,
чи не зараз же витягнете його і в день суботній?"
І не могли Йому на це відповісти. 6

Та й оповів запрошеним приповість, коли за- 7
примітив, як вони вибирали собі перші місця, ка-
жучи до них: „Як тебе хто запросить на весілля, 8
то не займай першого місця, бо міг би трапитися
між запрошеними поважніший ніж ти, і той, що 9
тебе та його запросив, міг би приступити й ска-
зати тобі: Зроби цьому місце. І тоді доведеться
тобі зо соромом займати останнє місце. Але, коли 10
тебе запросять, то, як прийдеш, сідай на остан-
нім місці, щоби, як прийде той,що тебе запросив,
сказав тобі: Друже, засядь вище. Тоді буде тобі
честь перед усіми гостями. Бо кожний,[1] хто не- 11

[6] Це станеться при кінці світа.

57.

[1] На землі несеться вгору, буде принижений на Божім суді.

сеться вгору, буде принижений, а хто себе при-
нижує, буде вивищений“.
12 А промовив і до того, що Його запросив:
„Коли справляєш обід або вечерю, то не клич
своїх друзів, ні своїх братів, ні своїх свояків, ні
багатих сусідів, щоби й вони часом тебе не за-
13 просили, бо була б тобі відплата. Але, як справ-
ляєш гостину, то проси вбогих, калік, кривих
14 і сліпих. І будеш щасливий, вони бо не мають
чим тобі віддячитися. А те віддасться тобі в день
15 воскресіння праведних“. Як це почув один із го-
стей, то сказав Йому: „Блажен, хто буде пожи-
вати хліба в царстві Божім!“
16 А (Ісус) сказав на це: „Один чоловік справив
17 велику гостину й запросив многих. І в час гости-
ни післав свого слугу сказати запрошеним, щоби
18 прийшли, бо вже все готове.[2] Тоді почали всі ра-
зом відмовлятись. Перший сказав до нього: Я
купив поле й мушу піти оглянути його; прошу
19 тебе, оправдай мене.[3] А другий сказав: Я купив
пять пар волів і йду спробувати їх; прошу тебе,
20 оправдай мене. А инший сказав: Я оженився й
21 тому не можу прийти. І вернувся слуга й спові-
стив про те свого господаря. Тоді розгнівався
господар дому й сказав слузі своїому: Йди хутко
на дороги й вулиці города й приведи сюди вбо-
22 гих і калік і сліпих і кривих. І сказав слуга: Го-
23 сподарю, сталось, як ти звелів, і ще є місце. І
сказав господар до слуги: Вийди на шляхи й за-
городи та й силуй прийти, щоб повний був мій дім.

[2] У Жидів, як у Греків і Римлян, двічі просили в гостину; перший раз на кілька днів перед гостиною, другий раз в сам день гостини. Пор. Мт 22, 3.

[3] Перед своїм паном.

Бо кажу вам, що ніхто з тих запрошених не по- 24
кушає моєї вечері“.[4]

58. Самовідречення.

А йшло з Ним багато людей. Він же звер- 25
нувся до них і сказав: „Коли хто приходить до 26
Мене, а не зненавидить[1] свойого батька й матері
й жінки та дітей і братів і сестер та ще й свого
життя, той не може бути моїм учнем. І хто не 27
несе свого хреста й не йде слідом за Мною, не
може бути моїм учнем.[2] Бо хто з вас, що хоче 28
збудувати[3] башту, не сяде й не почислить перш
коштів, чи має на викінчення, щоб часом, як по- 29
ложить підвалини й не зможе докінчити, всі, що
будуть те видіти, не почали з нього сміятися й 30
казати: Той чоловік почав будувати, та не спро-
мігся докінчити. Або який цар, що має йти вій- 31
ною проти другого царя, не сяде перш і не роз-
думає, чи зможе він з десятьма тисячами устояти
проти того, що йде проти нього з двадцятьма
тисячами? А як ні, то пішле посольство просити 32
мира, поки той ще далеко. Так отже й кожний 33

[4] Гостина — це царство Боже. Господар — сам Бог, а запрошені гості — передові Жиди, провідники народу, що погордували гостиною. Вбогі й каліки — це решта Жидів, а запрошені на шляхах і загородах — це погани.

58.

[1] Більше любить батька й своїх найближчих, ніж Ісуса.

[2] Хто хоче без застереження піти за Ісусом, то перед рішенням треба йому добре застановитись, чи зможе він видержати в самовідреченні, щоб опісля, як не видержить, не наразитися на глум.

[3] У винограднику, башту з каміння; з неї добре пильнувати винограду перед злодіями. Бідні виноградарі замість башти клали деревляні хатки.

з вас, хто не відречеться від усего, що має, не може бути моїм учнем.

34 Сіль дійсне добро; коли ж і сіль звітріє, то чим її приправити? Ні в землю, ні в гній не годиться; геть її викидають.[4] Хто має уші слухати, хай слухає!“

59. Загублена вівця і драхма.

1 **15.** І горнулися до Нього всі митарі та й гріш-
2 ники, щоб послухати Його. А фарисеї й книжники нарікали кажучи, що Він приймає грішників і їсть із ними.

3 4 Він же оповів їм таку приповість: „Котрий з вас чоловік, що має сто овець, як загубить одну з них, не покине девятьдесять девять у пустині й не піде шукати тієї, що згубилась, аж її найде?
5 А як доведеться найти її, то кладе радіючи на
6 свої плечі; коли ж прийде до дому, то скличе приятелів і сусідів і скаже до них: Тіштесь зо
7 мною, бо я найшов свою загублену вівцю. Кажу вам, що така буде радість у небі з одного грішника, що кається, більша,[1] як з девятьдесять девятьох справедливих, що їм не треба покути.

8 Або яка жінка, що має десять драхм,[2] як загубить одну драхму, не засвітить свічки й не стане мести хати й пильно шукати, аж поки не найде.
9 А як її знайде, то скличе подруг і сусідок і скаже: Порадуйтесь зо мною, бо я найшла драхму, що її

[4] Та й той, що в самовідреченні не видержав, стає непотрібом для себе і для других.

59. Пор. Мт 18, 12-14.

[1] Більше відчують радість чере те, що грішник наверпувся.

[2] Драхма мала вартість нашої золотої гривні.

була загубила. Така, кажу вам, буде радість серед 10
ангелів Божих[3] з одного грішника, що кається".

60. Блудний син.

Та й мовив: „Один[1] чоловік мав двох синів. 11
І сказав молодший із них батькові: Тату, дай мені 12
частину[2] маєтку, що мені припадає. І той поділив
між них майно. А через небагато днів молодший 13
син забрав усе та й вибрався в далекий край. Та
там розтратив своє добро, живучи марнотратно.
Коли ж усе протратив, настав великий голод у 14
тій країні та й він став бідувати. І пішов і зго- 15
дився на службу в одного з мешканців тієї кра-
їни; а той післав його на своє поле пасти свині.[3]
І він був рад поживитись ріжків,[4] що їли свині; 16
та ніхто йому не давав. Тоді він опамятавшись 17
сказав: Скільки наймитів у мого батька мають
подостатком хліба, а я тут з голоду гину. Встану 18
й піду до свого батька й скажу йому: Тату, я згрі- 19
шив перед небом[5] і перед тобою. Я вже не гіден
зватись твоїм сином; прийми мене як одного із
твоїх наймитів.

[3] Бо ангели помагають людям доступити Божого царства.

60.

[1] Заможний.

[2] Третю часть, що йому належалась, але аж після батькової смерти.

[3] Пасти свині, це на Сході найбільш понижаюча робота.

[4] Зо святойванського дерева, що в виді стручків, повних чорних зерен, служать ще й тепер у Палестині за поживу найбіднішому населенню.

[5] Як особливщим місцем пробування Бога; тут те саме що — перед Богом.

20 І встав та й пішов до свойого батька. А як
ще був далеко, побачив його батько його і жаль
йому стало й підбіг і кинувся йому на шию й
21 поцілував його. А син озвався до нього: Тату, я
згрішив перед небом і перед тобою та й вже не
22 гіден зватись твоїм сином. А батько сказав до
своїх слуг: Хутко винесіть найкращу одежу й зо-
дягніть його і дайте перстень йому на руку й
23 обувя на ноги.[6] І приведіть годоване теля й за-
24 ріжте і споживаючи забавляймося, бо цей мій
син був мертвий і ожив, був загинув і найшов-
ся. І почали гоститись.

25 А його старший син був на полі;[7] як же вер-
тавсь і наближався до дому, почув співи та й танці.
26 І прикликав одного зо слуг і спитав, що це зна-
27 чить. А той сказав до нього: Твій брат прийшов;
а твій батько велів зарізати тучене теля, бо зу-
28 стрів його здоровим. І він розсердився й не хо-
тів увійти. Тож вийшов його батько й кликав
29 його.[8] Та він відповів і сказав до батька: Ось я
стільки літ тобі служу й ніколи твойого приказу
не переступив, а ти ще ніколи не дав мені й ко-
30 зляти, щоб я забавився з моїми приятелями. А
як прийшов оцей твій син, що розтратив твоє
майно з блудницями, то ти казав зарізати для
31 нього годоване теля. Та батько сказав до нього:
Сину, ти завсіди зо мною, і все моє — то твоє.
32 Та треба було погоститися й повеселитись, бо
цей твій брат був мертвий та й ожив; і був за-
гинув та й найшовся“.[9]

[6] Вбогі у Палестині ходили босі.
[7] При праці.
[8] До світлиці на гостину.
[9] Батько синів — це Бог; старший син — це праведні, молодший — грішники. Нужда відкриває блудному си-

61. Невірний управитель.

16. А говорив і до учнів: „Був один бага- 1
тий чоловік, що мав управителя. Та на того на-
говорено перед ним, що марнує його маєток. І 2
прикликав його та й сказав йому: Що це чую
про тебе? Здай перелік із своєї управи, бо вже
не будеш міг більш управляти. І сказав собі упра- 3
витель: Що мені робити, коли мій пан відбирає
від мене управління? Копати не здужаю, просити
стидаюся. Знаю, що зроблю, щоб, як буду від- 4
ставлений від управління, прийняли мене до своїх
домів.[1] Та й прикликав довжників свойого пана, 5
кожного зокрема, і сказав першому: Скільки ти ви-
нен мойому панові? А той відповів: Сто барилок[2] 6
оливи. І сказав йому: Візьми свій запис і сідай
та скоро напиши: пятьдесять. Потім спитав дру-
гого: А ти скільки винен? Той відповів: Сто бо- 7
ідень[3] пшениці. І сказав йому: Візьми свій запис
напиши: вісімдесять. І похвалив пан несправед- 8
ливого управителя, що хитро поступив.[4] Бо сини

нові очі на грішне життя й завертає на дорогу каяття. Жаль каянника викликає у Бога милосердя до навернено-го грішника. І Бог не тільки прощає наверненому грішникові його гріхи, але й посилає свою ласку, що її могли б йому позавидувати навіть праведні, та ще й справляє (евхаристійну) гостину.

61.

[1] На хліб ласкавий.

[2] Барилка, по жидівськи „бат“, мала поємність 20-40 літрів.

[3] По жидівськи „кор“, міра на збіжжя така, як у нас ще й тепер денеде уживана соломяна бодня, що містить у собі 200-400 літрів зерна.

[4] Його хитрощі, але не вчинок.

цього світа в їхньому роді[5] хитріші від синів світла.[6]

9 Та Я кажу вам: Робіть собі приятелів з несправедливої мамони,[7] щоби, як вас не стане,[8]
10 прийняли вас у вічні оселі. Хто вірен у найменшому, той і в великому вірний; а хто несправедлив у найменшому, той і в великому несправедливий.
11 Коли ж ви в несправедливому багацтві[9] не були вірні, то хто довірить вам добро правдиве?[10] І коли
12 ви в чужому не були вірні, то хто вам дасть наше?
13 Жаден слуга не може двом панам служити, бо або одного зненавидить, а другого полюбить, або до одного пристане, а другого занедбає. Не можете служити Богові й мамоні".

62. Багатир і бідний Лазар.

14 А чули те все фарисеї, що були грошолю-
15 бами, та й глузували з Нього. І сказав їм: „Ви являєте себе праведниками перед людьми, та Бог знає ваші серця; бо що у людей величнє, те ги-
16 дота перед Богом. Закон і пророки аж до Івана.[1]

[5] Грішники.

[6] Людей, що живуть по божому.

[7] Мамона — гроші, багацтва; а мамона несправедлива тому, що люди доходять до багацтва дуже часто в несправедливий спосіб. Робити собі приятелів з несправедливої мамони — значить, уживати багацтва для добра ближніх, нещасних, і так зєднати собі за приятелів небесних ангелів.

[8] На землі, як помрете.

[9] Не вміли як слід завідувати справами дочасними.

[10] Духовні справи.

62.

[1] Хрестителя.

Від тоді царство Боже благовіститься і кожний 16
силою його здобуває. Та легче небу та й землі 17
минутись, як одній черті з закону пропасти.
Кожний, хто розводиться зо жінкою своєю й же- 18
ниться з иншою, чужоложить; а хто жениться
з відпущеною від чоловіка, перелюб творить.[2]
Один чоловік був багатий і зодягався в кар- 19
мазини та мягеньку тканину й забавлявсь щодня
розкішно. І був один убогий, на імя Лазар, що 20
лежав перед його воротьми, покритий струпами.
Він бажав поживитись окрушин, що падали зо 21
стола багатого; та ніхто йому не давав. Та ще й
пси приходили й лизали його струпи.[3] І сталося, 22
що вмер той убогий, і занесли його ангели на
Авраамове лоно.[4] Помер же й багатий, і поховали
його. І в пеклі[5] страждаючи підняв свої очі й по- 23
бачив іздалека Авраама й Лазаря на його лоні.
І закликав та й сказав: Отче Авраме, зглянься 24
над мною й пішли Лазаря, щоб замочив кінець
свойого пальця в воду й охолодив мій язик, бо
я тяжко мучуся в цім полуміні. І сказав йому 25
Авраам: Сину, згадай, що ти зазнав добра в сво-
їм житті, а Лазар тільки лиха. Тепер він тут ті-
шиться, а ти мучишся. Та ще й до того всего 26
між нами й вами велика пропасть утвердилась,

[2] Фарисеї часто через дрібницю розводилися зо своїми жінками.

[3] А недужий Лазар не міг від них обігнатись.

[4] Жиди вважали смерть за перехід до своїх батьків. Пор. 1 Мой 15, 15: „А ти підеш до батьків своїх у супокою“.

[5] В аді, (по єврейськи — шеоль), в місці пробування душ померлих, до часу воскресення Христа — праведних і грішних. Тільки, що грішні терпіли муки, а праведні тужно дожидалися приходу Спасителя.

щоб ті, що хотять перейти звідсіля до вас, не
27 змогли, ні звідти перейти до нас. А той сказав:
То прошу тебе, отче, пішли його до дому мого
28 батька. Бо є у мене пять братів, нехай накаже
29 їм, щоби й вони не прийшли у це місце муки. І
сказав йому Авраам: Мають Мойсея і пророків;[6]
30 нехай їх слухають. Та він сказав: Ні, отче Авра-
аме. Але коли хто з мертвих прийде до них, то
31 покаються. І відказав йому: Коли Мойсея й про-
років не слухають, то, хоч би хто й із мертвих
воскрес, не повірять“.

63. Братнє напімнення й опрощення.

1 **17.** І сказав (Ісус) до своїх учнів: „Неможливе,
щоб не траплялись згіршення;[1] та горе тому, що
2 з його причини вони приходять. Лучше було б
йому, як би млиновий камінь завішено йому на
шию й кинено його в море, ніж щоб він згіршив
3 одного з цих малих. Уважайте на себе! Коли
твій брат згрішить супроти тебе, скартай його;
4 а як покається, прости йому. А як би провинився
супроти тебе сім разів на день і сім разів у день
звернувся до тебе кажучи: Каюся — то прости
йому“.

64. Віра й сповнювання обовязків.

5 І сказали апостоли Господеві: „Побільши на-
6 шу віру“. А Господь мовив: „Як би ви мали віру

[6] Закон Мойсея й Книги пророків, що їх читали по божницях кожної суботи.

63. Пор. Мт 18, 6-7.

[1] Через недомагання людської природи, вільну волю, спокусу від злого духа й від лихих людей.

64. Пор. Мт 17, 20; 21, 21.

як зерно гірчиці, то сказали б цій морві: Викорені-
нись і пересадися в море, та й послухала б вас.
Хто ж із вас, маючи слугу, що оре або пасе, 7
як той вернеться з поля, скаже до нього: Зараз
ходи й сідай за стіл? Чи радніш не скаже йому: 8
Приладь мені що вечеряти й опоясавшись послу-
гуй мені, поки зім і напюся; а потім ти будеш
їсти й пити. Чи стане він дякувати тому слузі, 9
що зробив те, що йому приказав? Не думаю. Так 10
і ви, коли зробите все, що вам приказано, кажіть:
Ми слуги непотрібні, що мали зробити, те й
зробили".

65. Десять прокажених.

І сталось, що йдучи до Єрусалиму,[1] проходив 11
між Самарією й Галилеєю.[2] А як входив в одне 12
село,[3] зустріли Його десять прокажених людей,
що стали здалека й озвались на ввесь голос: „Ісусе, 13
Учителю, зглянься над нами!" А Він, як їх поба- 14
чив, сказав: „Ідіть, покажіться священикам".[4] Як же
вони йшли, то очистились. А лишень один із них, 15
коли побачив, що сцілився, вернувся, й, величаючи 16

65.

[1] Останній раз.

[2] Перед смертю обійшов Ісус ще востанне майже всі сторони Палестини. З Єфраїму пішов через Самарію до Галилеї, а звідти вибрався за Йордан до Переї (Мт 19, 1). Перейшовши Йордан, прибув до Єрихону (Мт 20, 29), опісля до Витанії, а з Витанії в квітну неділю відбув торжественний вїзд до Єрусалиму.

[3] В долині Ездрелон, що відмежовувала Галилею від Самарії. Видно це з того, що між прокаженими був один Самарянин.

[4] Так наказував закон Мойсея. (3 Мой 13, 2). Кажучи удатися їм до священиків ще перед сціленням, Ісус виставив на пробу їхню віру.

Бога вельми голосно, припав лицем до Його ніг
17 і дякував Йому; а був це Самарянин. Тоді Ісус
озвався і сказав: „Чи не десять очистились? А
18 девять де? Не схотіли вернутися й віддати славу
19 Богові, крім цього чужинця?“ І сказав йому:
„Встань і йди! Віра твоя спасла тебе“.

66. Прихід Божого царства.

20 А як запитали Його фарисеї, коли прийде
царство Боже,[1] Він відповів їм і сказав: „Не при-
21 ходить царство Боже помітно. Ані не скажуть:
Ось воно тут, або там; бо царство Боже є серед
22 вас“.[2] І сказав до своїх учнів: „Прийдуть дні, коли
бажатимете побачити хоч один день Чоловічого
23 Сина; та не побачите його. І скажуть вам: Ось
Він там; та глянь, Він ось тут! Не йдіть і не га-
24 няйтеся. Бо як та блискавка, що блисне на краю
неба й освітить те, що під небом, так буде з Си-
25 ном Чоловічим у Його день.[3] Та перше треба Йо-
му чимало перетерпіти й зазнати погорди від
26 цього народу. Як було за днів Ноя, так буде й
27 за днів Чоловічого Сина. Їли, пили, женилися і
віддавались аж до дня, коли Ной увійшов у ков-
28 чег. І прийшов потоп і вигубив усіх. Так само

66.

[1] В понятті фарисеїв: відновлене давнє жидівське царство.

[2] Царство Боже вже почалося, від коли Ісус почав проповідувати людству, в першу чергу Жидам, звістку про спасіння.

[3] Син Чоловічий прийде на страшний суд несподівано. Пор. Іс 29, 6: „Прихід Господа сил буде із громами та й землетрусом та й із великим шумом; як буровій, що женеться, й огненне полумя, що пожирає“.

було й за днів Лота: їли, пили, купували, продавали, садили й будували. А того дня, як ви- 29
йшов Лот із Содоми, впав з неба сірчаний вогонь
та й вигубив усіх. Так само буде в той день, 30
коли явиться Син Чоловічий.[4] Тієї днини, хто 31
буде на покрівлі, обстанова ж його в хаті, нехай
не сходить її брати. А хто буде на полі, нехай
також не вертається назад.[5] Памятайте про Ло- 32
тову жінку.[6] Хто буде старатись спасти своє жит- 33
тя, погубить його; а хто погубить його, той оживотворить його. Кажу вам, що тієї ночі[7] буде двоє 34
на постелі; одного візьмуть,[8] а друге зостанеться.
Будуть дві разом молоти; одну, візьмуть, а другу 35
зоставлять; два будуть у полі; одного візьмуть, а
другого зоставлять". Сказали ж Йому у відповідь: 36
„Де,[9] Господи?" А Він відказав їм: „Де мертве 37
тіло, там зберуться й вірли".[10]

67. Молитва.

18. А що треба завсіди молитися й не пере- 1
ставати, розказав їм те в приповісті і мовив: 2

[4] Люди, зайняті своїми справами, й не думають про кінець світа.

[5] Бо все, що потрібне в житті, вже ні на що не придасться.

[6] Що оглянулася позад себе й згинула, перемінившись у стовп соли. Див. 1 Мой 19, 27.

[7] Страшної перед днем суду.

[8] До неба.

[9] Будуть взяті й полишені?

[10] Як вірли самі чують, де є мертве тіло та й там збираються, так і в день приходу Христа на суд праведні й грішні самі зберуться на своїх місцях.

„Був в однім городі такий суддя, що Бога не бо-
3 явся та й людей не стидався. А була в тім го-
роді й удова, що приходила до нього й просила:
4 Розсуди мене з моїм супротивником. Та він не
хотів довгий час. Та потім сказав собі: Хоч я і
5 Бога не боюся й людей не соромлюся, а що спри-
крилась мені та удова, то дам для неї присуд,
щоб врешті не прийшла й не напала на мене".
6 І мовив Господь: „Слухайте, що сказав неспра-
7 ведний суддя. Хіба ж Бог не вчинить правосуддя
своїм вибранцям, що кличуть до Нього день і
8 ніч, а зволікатиме для них? Кажу вам, що скоро
вчинить для них правосуддя. Тільки чи Син Чо-
ловічий, як прийде, найде віру на землі?".[1]

9 Сказав же й до деяких, що мали себе за пра-
ведних та й гордували иншими, таку приповість:
10 „Двоє людей прийшли до святині помолитись:
11 один фарисей, а другий митар. Фарисей став і
так про себе молився: Боже, дякую Тобі, що я не
такий, як інші люди, грабіжники, неправедники,
12 чужоложники, або й як цей митар. Пощу два ра-
зи в тижні й даю десяту часть з усего, що при-
13 дбаю. А митар стояв іздалека й не смів навіть
очей до неба звести, а бився в груди й мовив:
14 Боже, будь милостив на мене грішного! Кажу
вам, що цей пішов до свого дому оправданий,
а не той. Бо всякий, хто себе виносить, буде
принижений, а хто принижує себе, той буде ви-
вищений.

[1] Людей, що матимуть сильну віру, не буде багато при кінці світа. Пор. Мт 24, 12, 24.

[2] А в дійсності величав себе, плюгавлячи решту людей.

[3] Перед Богом.

68. Ісус благословляє малі діти.

А приносили до Нього й малі діти, щоб до 15
них доторкнувся. Та учні, бачучи це, забороняли
їм. А Ісус закликав їх і сказав: „Дозвольте дітям 16
приходити до Мене й не забороняйте їм; бо для
таких є царство Боже. Поправді, кажу вам: Хто 17
не прийме Божого царства як дитина, той не
ввійде до нього“.

69. Добровільне вбожество.

І запитався Його один зо знатного роду: 18
„Добрий Учителю, що мені робити, щоб осягнути
життя вічне?“ А Ісус відповів йому: „Чого звеш 19
Мене добрим? Ніхто не добрий, тільки один Бог.
Заповіді знаєш: Не чужолож, не вбивай, не кради, 20
не свідчи ложно, шануй свойого батька й матір“.
А той сказав Йому: „Це все я заховував від мо- 21
єї молодости“. Почувши це, Ісус сказав йому: 22
„Одного ще тобі бракує: Продай усе, що маєш,
і роздай вбогим, а будеш мати скарб у небі. По-
тім прийди та йди за Мною!“ Почувшм це, він 23
засмутився, бо був вельми багатий. Ісус же, як 24
побачив, що він засмутився, сказав: „Як тяжко
тим, що мають багацтво, увійти до царства Бо-
жого. Бо легче верблюдові пройти крізь ухо голки, 25
як багатому ввійти у царство Боже“.
І питалися ті, що це чули: „То хто може 26
спастися?“ А Він відповів: „Що неможливе у 27
людей, те можливе у Бога“. Тоді озвався Петро: 28
„Ось ми усе своє покинули та й пішли за То-

68. Пор. Мт 19, 13-15; Мк 10, 13-16.

69. Пор. Мт 19, 16-29; Мк 10, 17-30.

29 бою“. А Він сказав до них: „Поправді, кажу вам,
що нема ні одного, хто покинув дім, або жінку
чи братів, або батьків чи дітей для царства Бо-
30 жого, а не мав би дістати багато більше в той
час, в будучім же віці життя вічне“.

ДІЯЛЬНІСТЬ В ЮДЕЇ І ЄРУСАЛИМІ

(18, 31-21, 38)

70. В дорозі до Єрусалиму.

І взяв із Собою дванадцятьох та й сказав 31
до них: „Ось ідемо до Єрусалиму. Там сповнить-
ся все, що написали пророки[1] про Чоловічого

70. Пор. Мт 20, 17-19; Мк 10, 32-34.
[1] Пс 21, 7, 8, 16, 18, 19:
„Бо я червак, а не людина,
посміховище людям
і погорда народу.
Усі, що мене бачили,
насміхалися з мене,
говорили устами,
хитали головою.
Висохла, як той черепок, моя сила
і мій язик прилип до мого піднебіння.
І в порох смерти звів єси мене.
Бо, як тічка собак, мене обступили,
як товпа лукавників, мене обкружили.
Мої руки й мої ноги пробили,
всі кості мої почислили.
Між себе одежу мою розділили,
а про моє плаття кидали жереб“.
Іс 50, 6: „Мої плечі дав я та на побивання
й мої щоки на поличкування
та й не відвертав я мойого обличчя
від наруги заплювання“.
53, 5, 6 б, 7, 10 а, 12:
„Він був ізранений за гріхи наші

32 Сина: Віддадуть Його поганам на наругу, щоб
33 зневажили й оплювали Його; та й катуватимуть
і вбють Його, та Він на третій день воскресне“.
34 Однак вони нічого з цього не розуміли; ті слова
були закриті перед ними, то й не розуміли того,
що Він говорив.[2]

71. Єрихонський сліпець.

35 І сталось, як Він приближавсь до Єрусалиму,
один сліпець сидів край дороги й просив мило-

та й мучений за наші беззаконня.
Кара задля спокою нашого на ньому —
ми ранами його сцілились.
Господь же дав його
та через гріхи наші.
І він, хоча терпів,
своїх уст не відчинив.
Як вівцю на заколення вели його,
і як непорочне ягня перед тим,
що стриже його, мовчить,
так він не відкриває уст.
Бо угодно було Господеві,
стражданням його украсити.
І до злочинців дав себе зачислити,
хоч сам прийняв на себе гріхи многих
і жертвував себе за їхні беззаконня“.

Дан 9, 26 а: „Віддадуть на смерть Помазанця Христа — хоча провини немає на нім“. Зах 11, 12 б: „І поставили за мене плату — тридцять срібняків“. 12, 10 а: „І споглянуть на мене тому, що прокололи“. 13, 7: „Мечу, підіймись на пастирів моїх, на людину, що найближча мені, говорить Господь Вседержитель; побий пастиря, а вівці розбігнуться“.

[2] Апостоли не допускали до себе й думки про смерть Ісуса, а гадали, що наближається час панування Месії. Та після Його смерти, вони пригадали собі, що Ісус провістив їм свою смерть.

71. Пор. Мт 20, 29-34; Мк 10, 46-52.

стині. А як почув, що надходить юрба народу, 36
спитав, що це таке. І сказали йому, що прохо- 37
дить Ісус із Назарету. А він закликав: „Ісусе, 38
Сину Давидів, зглянься на мене!“ А ті, що йшли 39
попереду, сварили на нього, щоб мовчав. Та він
ще більш кричав кажучи: „Ісусе, Сину Давидів,
зглянься на мене!“

А Ісус станув і казав привести його до Себе. 40
Коли ж той підійшов, запитався його: „Чого хо- 41
чеш, щоб Я учинив тобі?“ А він відповів: „Го-
споди, щоб я прозрів“. Ісус же сказав йому: 42
„Прозри, віра твоя сцілила тебе“. І зараз прозрів 43
і йшов за Ним, славлячи Бога. А ввесь народ,
що це бачив, віддав хвалу Богові.

72. Ісус в гостях у Закхея.

19. І ввійшов Ісус і проходив через Єрихон.[1] 1
Та ось чоловік, на імя Закхей, а був він старший 2
над митарями й багатий, бажав побачити Ісуса, 3
який Він; та не міг через юрбу, бо був малого
росту. Тому побіг наперед і виліз на сикомору, 4
щоб побачити Його; бо Він мав туди проходити.
Як жеж Ісус прийшов на те місце, то споглянув 5
угору й сказав до нього: „Закхею, злізь щонай-
хутше, бо нині треба Мені бути в твоїм домі“.
І він зліз хутенько й прийняв Його радіючи. 6
А всі, що це виділи, обурювались і говорили, що 7
вступив у гості до грішного чоловіка.[2] А Закхей 8
встав і промовив до Господа: „Ось половину мо-

72.

[1] Новий.

[2] Митарів уважали Жиди за великих грішників, бо багато з них здирало з людей мито понад міру та багатіло людською кривдою.

його майна, Господи, дам убогим; а як я кого
9 чим скривдив, то зверну в четверо“. А Ісус ска-
зав до нього: „Сьогодня спасіння сплило на цей
10 дім,[3] бо й він син Авраама.[4] Син бо Чоловічий
прийшов знайти і спасти те, що загинуло.“
11 А тим, що цього слухали,[5] додав і розказав
приповість, бо був близько Єрусалиму,[6] а вони га-
12 дали, що царство Боже має скоро явитись.[7] Отож
казав: „Один чоловік знатного роду вибирався
в далекий край, щоб добути собі царство[8] й вер-
13 нутись. І прикликав десять своїх слуг і дав їм
десять мін[9] і сказав до них: Орудуйте ними, поки
14 повернуся. А його горожани ненавиділи його й
вислали слідом за ним посольство сказати: Не
15 хочем, щоб він царював над нами. Та сталося,
що він здобув те царство й повернувся. І казав
прикликати до себе тих слуг, що їм дав гроші,
16 щоб довідатись, скільки хто придбав. Та й при-
йшов перший і сказав: Пане, твоя міна принесла
17 десять мін. І відказав йому: Гаразд, добрий слуго;
за те, що ти був вірний у малому, будеш мати
18 владу над десятьма городами.[10] І приступив дру-

[3] Родину, що мешкає в цім домі.

[4] Ісус Христос посланий в першу чергу до нащадків Авраама, щоб їх спасти.

[5] Прочанам.

[6] Коло шість годин ходу.

[7] Дочасне, туземне, що в нім Христос після приходу в Єрусалим стане царем, як нащадок царя Давида.

[8] Таке водилося між володарями країв, що були в залежності від Риму. Так робив Ірод Великий і Архелай та й Ірод Антипа.

[9] Міна, грецький гріш вартости приблизно сто золотих гривень.

[10] В добутім просьбою царстві.

гий кажучи: Твоя міна заробила пять мін. Ска- 19
зав же до нього: Та й ти будь над пятьма горо-
дами. Та прийшов і инший кажучи: Пане, ось 20
твоя міна, що я мав сховану в хустці. Бо я бо- 21
явсь тебе тому, що ти жорстокий чоловік; береш,
чого не положив, і жнеш, чого не посіяв.[11] Від- 22
повів йому: Із твоїх уст судитиму тебе, лукавий
слуго. Ти знав, що я жорстокий чоловік, та й беру,
чого не клав, і жну, чого не сіяв. Чому ж ти не 23
віддав моїх грошей до щадниці, щоб я вернув-
шись взяв їх з відсотками. Та й промовив до 24
тих, що там стояли: Візьміть у нього міну й дайте
тому, шо має десять мін. І сказали йому: Пане, 25
таж має вже десять мін. Кажу вам, всякому, що 26
має, дасться, й він буде мати подостатком, а
від того, що не має, візьметься й те, що має.
А тих моїх ворогів, що не хотіли, щоб я царю- 27
вав над ними, приведіть сюди й убийте їх передо
мною“.[12]

Сказавши це, пішов дальше, йдучи до Єру- 28
салиму.[13]

[11] По давньому — та й теперішньому — переконанні вбогих людей, збагачуєшся чужою працею.

[12] Чоловік, що вибирається в далекий край, це Христос, що зійшов на небо, щоб володіти над світом. Слуги, це люди, що дістають від Христа ласку, щоб заслужити собі надгороду. Співгорожани, це Божі противники. Розрахунок зо слугами й ворогами, це хвилина смерти; після неї вірні, слуги Божі, дістануть надгороду, а невірні й вороги Бога — кару.

[13] Було це мабуть у пятницю. Та в дорозі Ісус задержався в Витанії. Там у суботу Лазареві сестри справили Йому гостину в домі прокаженого Симона. Пор. Мт 26, 6-13; Мк 14, 3-9; Ів 12, 1-11. До Єрусалиму прибув Ісус аж у неділю.

73. Вїзд до Єрусалиму.

29 А як наблизився до Витфагії й Витанії, до
30 гори, званої Оливною, то післав двох учнів ка-
жучи: „Ідіть у село, що просто вас; як увійдете
в нього, то найдете привязане осля, що на нього
ніхто ще з людей не сідав. Відвяжіть і приведіть
31 його до Мене. Коли ж хто вас спитає: На що від-
вязуєте? — то скажіть: Господеві його треба“.
32 І післані пішли й застали, як Він був їм сказав.
33 Як же відвязували осля, то господарі[1] його пи-
34 талися: „На що відвязуєте осля?“ А вони відка-
35 зали, що Господеві його треба. І привели його
до Ісуса й накинули на осля свої одежі та й по-
36 садили на нього Ісуса. Як же Він їхав, то слали
37 свої одежі на дорозі. А коли Він наближався до
місця, де вже сходиться з гори Оливної, то все
множество[2] учнів радіючи почало голосно хва-
38 лити Бога за всі чуда, що вони бачили. Вони
мовили:

„Благословенний цар,
що йде в імя Господнє!
На небі мир і слава на висості“.

39 А деякі фарисеї зпоміж народа казали до
40 Нього: „Учителю, заборони це своїм учням“.[3] А
Він озвався і сказав: „Кажу вам, як ці замовкнуть,
41 то заговорить каміння“. Коли ж наблизився й по-
42 бачив город, то заплакав над ним і промовив:
„Коли б ти[4] зрозумів хоч у цей твій день, що

73. Пор. Мт. 21, 1-16; Мк 11, 1-11; 15-17; Ів 12, 14-16.

[1] Бувало, що домашнє звіря належало й кільком власникам.

[2] Не тільки апостоли, а й багато учнів і прихильних Христові людей.

[3] Щоб тебе так не славили.

[4] Єрусалиме, зрозумів, як це зрозуміли прочани.

потрібне для твого спокою! Та тепер це закрите
перед твоїми очима.[5] Бо прийдуть на тебе дні, що 43
вороги твої окопами тебе обложать і обступлять
тебе довкруги та стиснуть із усіх сторін.[6] Тебе 44
й дітей[7] твоїх, що в тобі, кинуть об землю і не
полишать каменя на камені у тобі за те, що не
зрозумів єси часу змилування,[8] над тобою".

А як прийшов до святині, то почав виганя- 45
ти продавців і купуючих. І мовив їм: „Написано: 46
Мій дім є домом молитви, а ви зробили з нього
яскиню розбійників". І щодня навчав у святині. 47
А передові священики і книжники та й старшина
народу придумували, як би Його стратити; та не 48
могли Йому нічого зробити, бо ввесь народ гор-
нувся до Нього та й слухав Його.

74. Питання про Ісусову владу.

20. Одного ж дня,[1] як Він навчав народ у 1
святині та й проповідував євангелію, то присту-
пили до Нього передові священики та й книж-
ники разом зо старшинами й запитались Його: 2
„Скажи нам, якою властю це твориш? Або хто
дав Тобі таку владу?"

А Він відповів і сказав до них: „Запитаю й 3
Я вас про одно. Скажіть Мені: Іванове хрещення 4
було з неба, чи від людей?" Вони ж міркували 5
собі: „Коли скажемо, що з неба, то Він нас за-

[5] Бо добровільно примикаєш очі, щоб не видіти правди.

[6] Пророцтво те сповнилося в 70 р. після Христа.

[7] Мешканців Єрусалиму.

[8] Спасенної діяльности Ісуса Христа.

74. Пор. Мт 21, 23-27; Мк 11, 27-33.

[1] У вівторок.

6 питає: Чому ж ви йому не повірили? А коли ска-
жемо, що від людей, то ввесь народ побє нас
7 камінням; він бо певен, що Іван пророк". І від-
8 повіли, що не знають відкіля. А Ісус сказав до
них: „То й Я не скажу вам, якою властю це
творю".

75. Лихі виноградарі.

9 І почав говорити до народу таку приповість:
„Один чоловік насадив виноградник, винайняв
його виноградарям і відїхав на довгий час у чу-
10 жину. А в свою пору післав він слугу до вино-
градарів, щоб вони дали йому часть плодів із
виноградника. Та виноградарі побили його та й
11 відіслали ні з чим. А він післав ще другого слугу;
та вони й того побили й збезчестили та й ви-
12 кинули ні з чим. Та він післав ще й третього;
13 вони ж і того поранили та й викинули. І сказав
господар виноградника: Що мені робити? Пішлю
свого коханого сина. З певністю посоромляться
14 його. А як виноградарі побачили його, то мірку-
вали між собою кажучи: Оце наслідник. Ходіть,
15 вбиймо його, щоб наше було наслідця. Та й ви-
кинули його геть із виноградника й убили. Що ж
16 зробить із ними господар виноградника? Прийде
і тих виноградарів вигубить, а виноградник від-
найме иншим". А вони, почувши це, сказали:
„Борони, Боже!"

17 А Він поглянув на них і промовив: „Що ж
значить оце написане:

Камінь, що його будівничі відкинули,
став головою вугла?

75. Пор. Мт 21, 33-46; Мк 12, 1-12.

І кожний, хто впаде на той камінь, розібється; 18
а на кого він упаде, того роздавить".

І хотіли книжники та й передові священики, 19
наложити на Нього руки в тій годині, та по-
боялися народа. Бо догадалися, що Він про них
говорив ту приповість.

76. Податковий гріш.

Та назирали за Ним і післали шпигів, щоб 20
вони, вдаючи праведних, зловили Його на слові,
щоби віддати його начальній владі намісника. Ті 21
запиталися Його: „Учителю, ми знаємо, що Ти
справедливо говориш і навчаєш та й не дивиш-
ся на лице людини, а по правді на Божу путь
наставляєш. Чи годиться нам давати податок ке- 22
сареві, чи ні?" Та Він постеріг їхній підступ і 23
відказав їм: „Чого Мене спокушуєте? Покажіть 24
Мені динарія. Чиє має обличчя й напис?" А вони
відповіли: „Кесаря". А Він сказав до них: „Отож 25
віддайте те, що належить до кесаря, кесареві, а
те, що Боже, Богові". І не змогли спіймати Його 26
на слові перед народом та й, дивуючись Його
відповіді, замовкли.

77. Воскресіння мертвих.

І приступило до Нього кілька садукеїв, а 27
вони перечать і говорять, що нема воскресіння,
й запиталися Його; „Учителю! Мойсей написав 28
нам: Коли у кого помре брат, що мав жінку, а
був бездітний, то брат має оженитися із його
жінкою й привести нащадків своєму братові.

76. Пор. Мт 22, 15-22; Мк 12, 13-17.
77. Пор. Мт 22, 23-32; 41-45; Мк 12, 18-27; 35-37.

29 Було сім братів. І перший оженився й помер без-
30 дітний. І другий оженився з нею та й умер, не
31 лишивши нащадків. Та й третій взяв її, і так всі
32 сім повмирали й не оставили дітей. А наостан-
33 ку померла й жінка. Отже при воскресінні кому
вона буде за жінку? Бо сімох мали її за жінку".
34 А Ісус відказав їм: „Діти цього світа женяться
35 й віддаються. А ті, що будуть достойні досту-
пити другого світа й воскресіння з мертвих, не
36 будуть женитися ні виходити заміж тому, що вже
не можуть вмерти, бо вони рівні ангелам небес-
ним і є дітьми Божими, ставши дітьми воскре-
37 сіння. А що мертві воскреснуть, на це вказав
Мойсей в оповісті про кущ, коли Господа зве
Богом Авраамовим і Богом Ісааковим і Богом
38 Яковловим. Він же не є Богом мертвих, а живих;[1]
39 бо всі Йому живуть".[2] Тоді деякі з книжників у
відповідь на це сказали: „Учителю, добре сказав
40 єси". І вже не сміли Його питатися ні про що.
41 А Він мовив до них: „Як то кажуть, що Хри-
42 стос — Син Давидів? Та ж сам Давид каже
в книзі Псалмів:

Сказав Господь до Господа мойого:
Сідай праворуч ізо Мною,
43 аж положу я ворогів твоїх
ногам твоім за підніжок.
44 Отож Давид зве його Господом, як же Він син
Його?"

[1] Воскреснуть не тільки Божі вибранці, але й грішники; та ті на вічну муку. Пор. Ів 5, 28-29.

[2] Люди живуть і після смерти задля Бога, Він „бо все сотворив, щоб було" (Прем 1, 14), а „людину сотворив такою, що не гине; на образ своєї подоби сотворив її" (Прем 2, 23).

78. Осторога перед книжниками.

Коли ж слухав увесь народ, Він сказав до 45
своїх учнів: „Стережіться книжників, що охоче 46
ходять у довгих одежах та й люблять, як їх ві-
тати на майданах, і радо сідають на перших
кріслах у божницях і на покутті в гостинах. Вони 47
виїдають доми вдовиць та й на показ довго мо-
ляться. Ті приймуть вельми тяжкий засуд“.

79. Вдовин гріш.

21. І глянув та й побачив, як багаті клали 1
свої дари в скарбону. Побачив же й одну вдову, 2
що клала туди дві лепті. І сказав: „Поправді, 3
кажу вам, що ця вбога вдова кинула більше від
усіх. Всі бо вони клали в дар Богові зо свого 4
лишку, а вона зо злиднів своїх кинула все, що
лиш мала на свій прожиток“.

80. Ознаки зруйнування Єрусалиму і кінця світу.

Коли ж деякі говорили про святиню, що вона 5
красується дорогим камінням і жертвенними да-
рами, сказав: „Прийдуть дні, коли з того, що 6
бачите, не зостанеться й камінь на камені, щоб
його не зруйновано“. І запиталися його кажучи: 7
„Учителю, коли ж це буде? І який знак, коли
воно має статись?“ Він же відказав: „Стережіть- 8
ся, щоб вас не обманули. Багато бо прийде в мо-
йому імені кажучи: Це Я — і: Час наблизився. Не

78. Пор. Мт 24, 1-2, 5-7; Мк 12, 38-40.
79. Пор. Мк 12, 41-44.
80. Пор. 24, 1-22; 29-36; 42-51; Мк 13, 1-20

9 йдіть за ними! А як почуєте про війни й роз-
рухи, то не жахайтеся, бо це мусить перш бути;
10 але ще не зараз кінець“. Та й мовив їм: „Стане
11 народ на народ і царство проти царства. Будуть
же великі землетруси й по місцях помір і голод
і зявляться страшні й великі ознаки з неба.

12 А перед тим усім наложать на вас руки й
переслідувати вас будуть; та й віддадуть вас до
божниць і темниць і поведуть перед царів і на-
13 місників за імя моє. А це вас зустріне, щоб свід-
14 кувати про Мене. Тоді постановіть собі в серці,
15 не думати наперед про оборону. Я бо дам вам
мову та й мудрість, що їй не зможуть опертися ні
16 супротивитись усі ваші противники. І видавати-
муть вас навіть батьки й брати та й родичі й
приятелі та й неодному з вас смерть заподіють.
17 18 І всі будуть ненавидіти вас через моє імя; та
19 волос із голови вашої не загине. У терпеливості
вашій здобудете свої душі.

20 Коли ж побачите, що Єрусалим обложений
військом, то знайте, що наблизилось його запу-
21 стіння. Тоді ті, що будуть у Юдеї, нехай тікають
в гори; хто ж у городі, нехай виходить; а хто
22 в околиці, нехай не входить до нього, бо то дні
23 помсти, щоб сповнилось усе написане.[1] Горе ж

[1] Про кари, провіщені пророками. Див. 5 Мой 28, 15-16; „А як не будеш слухати голосу Господа, Бога твойого, й не будеш старатись сповняти всі Його заповіді та й постанови, що їх тобі заповідаю сьогодня, так прийдуть на тебе всі ті прокляття й досягнуть тебе. Будеш проклятий в городі, будеш проклят і в полі“. Дан 9, 26 а: „А місто й святиню зруйнує народ вождя, що прийде (Римляни під проводом Тита 70 р. по Хр.). Вони загинуть (наче) від повені, та й аж до кінця війни без перестанку буде пустошення“.

вагітним і матірям у ті дні. Буде бо важка не-
доля на землі та й гнів над цим народом. І по- 24
ляжуть одні від гострого меча, инших займуть у
неволю між усі народи, а Єрусалим потопчуть
чужинці,[2] аж сповняться часи народів. І будуть 25
ознаки на сонці й місяці та й на зорях, а на
землі тривога між народами й пригноблення, коли
заревуть і зашумлять морськії хвилі.[3] Омертвіють 26
люди від жаху та й дожидання того, що прийде
на вселенну. Бо й сили небесні захитаються. І 27
тоді побачать Чоловічого Сина, як буде йти на
хмарах небесних із великою силою й славою. Як 28
жеж це почне діятись, то ви кріпіться й піднесіть
свої голови, бо наближається спасіння ваше".

І сказав їм приповість: „Гляньте на смоків- 29
ницю та й на всі дерева. Як побачите, що вони 30
вже випускають пупянки, то самі знаєте, що вже
весна близько. Так і ви, коли побачите, що це 31
діється, знайте, що царство Боже близько. По- 32
правді, кажу вам, що не перейде той рід, поки це
все станеться. Небо й земля проминуть, слова ж 33
мої не минуться. Ви ж уважайте на себе, щоб 34
часом ваші серця не обтяжились обжирством і
піянством чи життєвими журбами і щоб той день
не постиг вас нежданo. Бо він, як сіть, захопить 35
усіх, що живуть по всій землі. Тож пильнуйтеся 36
по всяк час і моліться, щоб ви змогли втекти
від усего того, що має бути, та й стати перед
Чоловічим Сином".[4]

За дня Він навчав у святині, а на ніч вихо- 37

[2] Над Єрусалимом будуть панувати чужі народи.

[3] Наслідком землетрусів морські хвилі виступлять із берегів і заллють суходіл.

[4] Як Його вибранці.

38 див і ночував на горі, званій Оливною.[5] А вранці ввесь народ сходився до Нього до святині, щоб слухати Його.

[5] Одну або й дві ночі після вїзду до Єрусалиму ночував Ісус у Витанії (Мт 21, 17; Мк 11, 11); дві наступні мабуть на горі Оливній, може в Гетсиманськім саді.

Ст. Марк

СТРАЖДАННЯ, СМЕРТЬ І ПРОСЛАВЛЕННЯ

(22, 1-24, 53)

81. Зрада Юди.

22. Зближався Празник Опісноків, званий Пасхою. Та й радились передові священики і книжники, як би Його вбити. Боялись бо народу. А в Юду, званого Іскаріотським, що був з числа дванадцятьох, увійшов сатана.[1] І він відійшов та й умовлявся з передовими священиками й начальниками сторожі,[2] як Його видасть їм.

А ті зраділи й згодились дати йому грошей. Він же пристав на те й шукав нагоди, щоб видати їм Його осторонь від народу.

82. Великодня вечеря.

Та й надійшов день опісночний, коли треба було принести в жертву ягня великоднє. Ісус же вислав Петра й Івана кажучи: „Ідіть і приготуйте, щоб ми пожили великоднього ягняти“. А вони

81. Пор. Мт 26, 2-5; 14-16; Мк 14, 1-2; 12-16.

[1] Мав великий вплив на Юду, що ще рік тому стратив був віру й через те був названий від Ісуса сатаною (Ів 6, 71-72). При його помочі злий дух надіявся знищити Ісуса, що від нього був відійшов до часу після безуспішних спокушувань у пустині (Лк 4, 13).

[2] Святинної сторожі.

82. Пор. Мт 26, 17-19; Мк 14, 12-16.

спиталися Його: „Де Ти хочеш, щоб ми прила-
10 дили?“ А Він відповів їм: „Ось, як увійдете в го-
род, то зустріне вас чоловік, що нестиме збанок
води; ідіть за ним до того дому, в який він
11 увійде, і скажіть господареві дому: Учитель велів
тобі сказати: Де світлиця, де б Я пожив вели-
12 коднього ягняти з моїми учнями? А він вам по-
каже простору світлицю на горищі, з обстановою.
13 Там то приладьте“. Вони ж пішли й застали, як
їм був ісказав, і прилагодили великодню вечерю.
14 А як настав час, то сів за стіл і дванадцять
15 апостолів з Ним. Та й озвався до них: „Я сер-
дечно бажав перед моїм стражданням поживати
16 з вами того пасхального ягняти. Бо кажу вам, що
від тепер вже не буду його їсти, поки не спов-
17 ниться в царстві Божім“.[1] Потім взяв чашу,[2] від-
дав хвалу і мовив: „Прийміть її та й поділіть
18 між себе. Бо кажу вам, що від тепер не буду
вже пити з цього виноградного плоду, поки не
прийде царство Боже“.

83. Тайна вечеря.

19 Потім взяв хліб, віддав хвалу, переломив і
подав їм кажучи: „Це є тіло моє, що за вас
20 дається;[1] це чиніть на спомин про Мене“.[2] Та-

[1] Через страждання й смерть Ісуса зійде спасіння на людей — царство Боже. Від тоді вже апостоли не будуть поживати пасхального ягняти, що було образом визволення жидівського народу з єгипетської неволі, але будуть учасниками небесної гостини. Пор. Мт 8, 11; Лк 14, 15.

[2] Третю, приписану обрядом, чашу.

83. Пор. Мт 26, 21-28; Мк 14, 18-24. Ів 13, 21-26.

[1] Як ціна вашого спасіння. Пор. Мт 20, 28; Мк 10, 45.

[2] На спомин безкровної жертви на Тайній вечері й

кож і чашу після вечері взяв і сказав: „Ця чаша
— це Новий Завіт у моїй крові, що за вас
проливається. Та ось рука мойого зрадника зо 21
Мною на столі![3] Правда, Син Чоловічий піде, як 22
постановлено; та горе тій людині, що зраджує
Його“. А вони почали розпитувати між собою 23
про те, хто б то із них мав би це зробити.

84. Суперечка про першенство.

І повстала між ними суперечка, хто з них має 24
вважатись за старшого.[1] Він же сказав до них: 25
„Царі народів панують над ними, а ті, що воло-
діють ними, добродіями звуться. Ви ж не так; а 26
хто між вами більший, нехай буде як менший,[2]
а старший мов слуга. Бо хто більший? Чи цей, 27
що за столом сидить, чи той, що послугує? Чи
не цей, що за столом сидить? А Я посеред вас
як той, що служить. Та ви ті, що пробули зо 28

кривавої жертви на хресті, перемінюйте хліб у тіло і вино в кров. „Бо скільки разів будете їсти той хліб і пити з тієї чаші, тільки разів будете звіщати смерть Господа, аж Він прийде“ (1 Кор 11, 26). Бо та жертва представляє смерть Христову, що наступила через надмірний виплив крови з тіла. Тому й Ісус подав апостолам окремо своє тіло й окремо кров.

[3] По Мт 26, 21-25 і Мк 14, 18-21 Ісус виявив зраду Юди перед Тайною вечерею, після чого Юда вийшов зо світлиці. Див, Ів 13, 30.

84. Пор. Мт 26, 31-35; Мк 14, 27-31; Ів 13, 36-38.

[1] В небеснім царстві, що про нього згадував Ісус (22 16, 18). А того царства апостоли вже на землі дожидалися. Див. Дн Ап 1, 6: „А як вони зійшлися, то питалися: Господи, чи під цей час обновиш царство Ізраїлеві?“

[2] У царстві Божім на землі не будуть усі рівні; та ті, що будуть перші, повинні бути слугами своїх менших братів у Христі.

29 Мною у моїх напастях. То Я вам завіщаю цар-
30 ство, як заповів Мені мій Отець, щоби ви їли й пили за моїм столом у моїм царстві[3] та й сиділи на престолах, судячи дванадцять поколінь Ізраїля".

31 І мовив Господь: „Симоне Симоне! Ось сатана жадав собі,[4] щоб вас пересіяти як пшеницю.[5]
32 Та Я молився за тебе, щоб не змаліла твоя віра; і ти колись навернувшись[6] утверджуй своїх бра-
33 тів".[7] А той сказав Йому: „Господи, з Тобою я готов не тільки в темницю, а й на смерть піти".
34 Він же відказав: „Кажу тобі, Петре, не заспіває сьогодня[8] півень, як ти тричі відречешся, що не знаєш мене".

35 І мовив їм: „Як Я вас висилав без чересу й без подорожньої торбини та й без обувя, чи
36 вам чого не доставало?" А вони відповіли: „Нічого".[9] І казав до них: „Та тепер, хто має черес, нехай візьме, так само й торбину подорожню;[10] а хто не має, нехай продасть свою одежу та й
37 купить собі меч.[11] Бо кажу вам, що на Мені має сповнитись те, що написано: І до безбожників

[3] Небеснім.

[4] Як колись праведного Йова (Йов 1, 10-11).

[5] Спокушувати й привести до упадку в вірі.

[6] Після твойого відречення.

[7] У вірі.

[8] Жиди числили дні від заходу сонця, тому й спів півнів після півночі, у третій части ночі, належить до того дня, що й перша часть ночі, коли була вечеря.

[9] Бо люди давали їм усего, чого їм було треба.

[10] Бо люди вже не будуть їм помагати.

[11] Бо будуть у таких небезпеках і спокусах, що перед ними прийдеться їм так боронитись, як борониться воїн мечем.

Його причислено.[12] Бо те, що про Мене, до кін-
ця приближається". А вони відповіли: „Господи, 38
глянь, тут два мечі". А Ісус їм сказав: „Доволі
цього".[13]

85. В Гетсиманськім саду.

І вийшов та й пішов, як звичайно, на Оливну 39
гору, а з Ним ішли й учні Його. Як же прибув 40
на місце, то сказав до них: „Моліться, щоб вам
не впасти у спокусу". А сам відійшов від них, 41
як можна кинути каменем, і, ставши на коліна,
молився: „Отче! Коли б Ти схотів, то пронеси 42
мимо Мене цю чашу! Та не моя воля, а твоя
нехай буде!" І явився Йому ангел[1] із неба та й 43
покріпляв Його. А як був у смертельній тривозі, 44
то ще горячіше молився; Його ж піт був як ті
краплі крови, що капають на землю.[2] І встав від 45
молитви й прийшов до учнів, та застав, що вони

[12] Іс 53, 12. Тоді, як Христа розпяли між двома злочинцями.

[13] Цієї розмови.

85. Пор. Мт 26, 36-56; Мк 14, 32-52; Ів 18, 1-11.

[1] Ангели брали чинну участь у важних хвилинах Христового життя на землі. Ангел благовіствував Марії Його воплочення (Лк 1, 26-39) і пастирям звістив народження (Лк 2, 8-14); ангели служили Ісусові в пустині (Мт 4, 11; Мк 1, 13); мироносицям звістили воскресення (Мт 28, 2-7); сказали апостолам по воскресенні, що Ісус взятий на небо, і так прийде в день страшного суду, як вони його виділи, коли відходив до неба (Дн Ап 1, 11); ангели будуть Христові служити, як Він другий раз прийде на світ (Мт 24, 31; Мк 13, 27).

[2] В смертельнім змаганні перебув Ісус такі тяжкі душевні й тілесні терпіння, що Його кров передіставалась назверх і мішалась із потом, що виступав на Його лице з тривоги перед смертю.

46 зо смутку спали. І сказав до них: „Чого спите?
Встаньте, моліться, щоби не впасти у спокусу“.
47 Як Він ще говорив, то ось юрба та й той,
що звався Юда, один із дванадцятьох, ішов по-
переду них і приступив до Ісуса, щоб поцілувати
Його. Такий бо знак він дав їм: „Кого я поцілую,
48 той є“. Ісус же озвався до Нього: „Юдо, поцілун-
49 ком зраджуєш Чоловічого Сина?“ Коли ж ті, що
з Ним були, побачили, до чого доходить, спиталися:
50 „Господи, чи не вдарити нам мечем?“[3] І один із
них ударив слугу первосвященика й відтяв йому
51 праве ухо. Ісус же сказав на це: „Зоставте, годі!“
52 І доторкнувсь до уха й сцілив його. А до пере-
дових священиків, начальників святинної сторожі
й старших, що прийшли по Нього, сказав Ісус:
„Мов на розбійника вийшли ви з мечами та
53 дрючками, щоб Мене спіймати. Щодня був Я
посеред вас у святині, та й ви не підіймали рук
на Мене; та це ваша година та й сила темряви“.[4]

86. Петро відрікається Ісуса.

54 І взяли Його й повели і привели у двір
55 первосвященика. Петро ж ішов іздалека. Як же
розклали вогонь[1] серед подвіря й посідали, то й
56 сів Петро між ними. А одна служниця, побачивши
його, що він сидить коло вогню, придивилась до
57 нього і сказала: „І цей був із Ним“. Та він від-
рікся Його і сказав: „Жінко, я не знаю Його“.

[3] Учні мали два мечі (22, 38).
[4] Злого духа.

86. Пор. Мт 26, 69-75; Мк 14, 66-72; Ів 18, 15-18; 25-27.

[1] Ночі з початку квітня в Палестині холодні.

Трохи згодом побачив його другий і сказав: „І 58
ти з них“. Та Петро відказав: „Ні, чоловіче“.
А як минула з одна година, то инший хтось впев- 59
няв кажучи: „Направду й цей був із Ним, бо й
він Галилеєць“. Петро відказав: „Не знаю, що 60
ти говориш, чоловіче!“ І зараз, як він ще гово-
рив, заспівав півень.[2]

А Господь[3] обернувся й споглянув на Петра; 61
і згадав Петро Господнє слово, як сказав йому:
Перше, ніж півень заспіває, тричі відречешся Ме-
не. І вийшов геть і гірко заплакав. 62

87. Ісус перед Радою.

А люди, що держали Ісуса, глумилися з Нього 63
й били Його. І заслонювали Йому очі та й били 64
по лиці й говорили: „Вгадай, хто Тебе вдарив“.
І багато иншого глузуючи говорили на Нього. 65
А як настав день, то зібралась старшина народу, 66
передові священики і книжники й веліли привести
Його перед свою Раду й промовили:[1] „Як Ти Хри-
стос, то скажи нам“.[2] А Він їм відказав: „Як 67
вам скажу, то не повірите Мені.[3] Коли ж вас за- 68

[2] Коло третьої години досвітку.

[3] Після переслухання й проголошення смертного присуду, як Ісуса вели від Каяфи до вязниці, що містилася в первосвященичім дворі.

87. Пор. Мт 26, 57-68; 27, 1-2; Мк 14, 53-65; 15, 1; Ів 18, 19-24.

[1] Найвища Рада була постановила за всяку ціну стратити Ісуса. Тому зовсім не переслухувала свідків на Його оборону, ані й противних, бо ще в ночі не найшла хоч би двох згідних свідчень, а домагалась, щоб Ісус свідчив сам проти Себе.

[2] Як Ти казав при першім переслуханні у Каяфи.

[3] Як не повірили ви Мені у Каяфи.

питаю, то не відповісте Мені,[4] ані не звільните.
69 Та від нині[5] Чоловічий Син буде сидіти праворуч
70 Всемогучого Бога". Тоді всі запитали: „Так Ти Син Божий?" А Він сказав до них: „Ви кажете,
71 що це Я". Вони ж сказали: „Якого ще нам свідоцтва треба? Бо ми самі чули з Його уст".
1 **23.** І вся їх Рада встала[6] й повели Його до Пилата.

88. Ісус перед Пилатом.

2 Та й почали винувати Його кажучи: „Ми узнали, що Він ворохобить наш народ і забороняє давати податок кесареві й говорить, що Він Христос, цар".
3 Пилат же запитався Його: „Чи Ти цар жидівський?" А Він відповів і сказав: „Ти кажеш".
4 Тоді Пилат сказав до передових священиків і до народу: „Не находжу ніякої провини в цьому чо-
5 ловікові". Та вони настоювали й говорили, що Він своїм навчанням бунтує народ по всій Юдеї,
6 почавши від Галилеї аж досіль". Почувши про Галилею, Пилат спитав, чи чоловік той Галилеєць.
7 А як довідався, що Він зпід Іродової влади, ві-

[4] Завіщо Мене смертю караєте.
[5] Хоч Мене смертю покараєте.
[6] На знак, що судове доходження скінчене та й засуд, по їх думці, законно виданий, обвинувачений бо сам до вини признався.

88. Пор. Мт 27, 11-14; Мк 15, 2-5; Ів 18, 28-38.

[1] На домагання Пилата (Ів 18, 29-32) жидівська старшина почала винувати Христа, та своєму оскарженню дала політичну закраску, немов би Ісус підносив бунт проти римського кесаря. Через те хотіла приневолити намісника, видати на Ісуса смертний присуд за державну зраду.

дислав[2] Його до Ірода,[3] що тими днями також пробував у Єрусалимі.

89. Ісус перед Іродом.

Побачивши Ісуса, Ірод дуже зрадів, бо від 8
давна бажав побачити Його тому, що чув неодне
про Нього та й сподівавсь увидіти яке чудо, що
Він зділає. І ставив Йому багато питань, та Він 9
не відповідав йому нічого.[1]

А передові священики й книжники стояли[2] 10
й завзято Його винували. Ірод же зо своїми бу- 11
лавними старшинами зневажив Його та й на глум
зодягнув Його в ясну одежу[3] й відіслав назад до
Пилата. І в той день стали собі приятелями Ірод 12
і Пилат,[4] бо перше ворогували між собою.[5]

[2] Щоб самому позбутися клопоту через цю розправу. Пилат бо бачив, що Ісус невинуватий, і годі було Його засудити на смерть; одначе й не хотів наражатись Жидам, щоб його не обвинили перед кесарем Тиверієм.

[3] Антипи, сина Ірода Великого, володаря Галилеї й Переї, що з військовою дружиною був приїхав на Великодні Свята до Єрусалиму й замешкав в Іродовій палаті в західпій часті города при брамі, що нею проходила дорога до Йопії, міста над Середземним морем.

89.

[1] Бо Ірод, що пробував поза межами своєї держави, не мав права судити Ісуса.

[2] В світлиці, що в ній Ірод прийняв Ісуса.

[3] Щоб поглузувати собі з Нього, як фальшивого царя жидівського, бо в такі одежі зодягались царі.

[4] Пилат признавав владу Ірода над його підвладним в Єрусалимі, а Ірод виявив пошану до римського намісника тим, що не хохів виконувати своєї влади на Іродовій області.

[5] Ірод Антипа перед кількома роками був оскаржив Пилата перед римським кесарем Тиверієм.

90. Ісус другий раз перед Пилатом.

13 А Пилат скликав передових священиків, на-
14 чальників і народ[1] і сказав до них: „Ви привели
до мене цього чоловіка, що ніби зводить народ;
і ось я розпитував Його при вас, та не найшов
у цьому чоловікові ні одної провини з тих, що
15 в них ви Його винуєте.[2] Та й Ірод ні, бо відіслав
Його до нас. І бачите, що Він не вчинив нічого
16 гідного смерти. Тож я[3] покараю Його катуванням
та й потім випущу Його“.
17 А на свята мав він відпустити їм одного
18 вязня. Та вся товпа закричала: „Геть з тим, а
19 відпусти нам Вараву“. Цей же за якийсь бунт у
городі й за душогубство був посаджений у тем-
20 ницю. Та Пилат знову промовив до них, бажаючи
21 відпустити Ісуса. Однак вони кричали: „Розпни,
22 розпни Його!“[4] Він же утретє спитав їх: „Яке ж
Він зло вчинив? Я не найшов у Ньому нічого
достойного смерти. Отож покараю Його катуван-
23 ням і відпущу Його“. Вони ж налягали на нього
і з великим криком домагались, щоб Його розпя-
24 ти; та й крики їх перемогли. І Пилат присудив,
25 щоб сталось по їхньому жаданню, та й відпустив
їм того, що був посаджений в темницю за бунт
і за душогубство, що за нього просили, а Ісуса
віддав на їх волю.

90. Пор. Мт 27, 15-26; Мк 15, 6-15; Ів 18, 38-40; 19, 1-16.

[1] Що зійшовся перед палатою намісника.
[2] Це вже другий раз проголосив Пилат невинність Ісуса.
[3] Щоб так догодити Жидам за її ненависть до Ісуса.
[4] Разом з иншими, що того дня мали бути розпяті.

91. Хрестна дорога.

А як вели Його, то задержали якогось Си- 26
мона Киринейського, що йшов із поля, і поло-
жили на нього хрест, щоб ніс його за Ісусом. А 27
йшло за Ним дуже багато народу, навіть жінок,
що билися в груди та й ридали по ньому. А Ісус 28
обернувся до них і промовив: „Дочки єрусалим-
ські, не плачте за Мною, плачте радніш над собою
та й над дітьми вашими. Бо ось надійдуть дні, 29
коли скажуть: Щасливі неплідні та й лона, що не
родили, і груди, що не кормили.[1] Тоді почнуть 30
говорити до гір: Впадьте на нас — і до горбків:
Покрийте нас.[2] Бо коли таке роблять із зеленим 31
деревом, то що станеться з сухим?“[3]

А вели з Ним на смерть також і двох зло- 32
чинців.

92. Розпяття.

А як прийшли на місце, що зветься Череп, 33
то там розпяли Його та й злочинців, одного з пра-

91. Пор. Мт 27, 32-33; Мк 15, 20-22; Ів 19, 16-17.

[1] Бо воліли б не мати дітей, щоб не дивитись на їх терпіння. Пор. Ос 9, 14: „Дай їм неплідне лоно й сухі груди“.

[2] Пор. Ос 10, 8. Це сталось сорок літ пізніше під час облоги Єрусалиму, коли обложені люди воліли негайну смерть, як довгі терпіння.

[3] В Святім Письмі Старого Завіту зелене дерево є символом справедливого чоловіка. Див. Пс 1, 3:

„І буде він як дерево,
посаджене при березі потока,
що дасть свій овоч своєчасно
та й листя його не облетить“.

Коли ж Бог накладає такі великі терпіння на невинного Ісуса, то скільки ще більші будуть переносити грішники.

92. Пор. Мт 27, 34-44; Мк 15, 23-32; Ів 19, 18-24.

вого, а другого з лівого боку. Ісус же мовив:[1]
34 „Отче, прости їм,[2] не знають бо, що роблять“.
Як же ділили Його одежу, то кидали жереб.
35 А люди стояли й дивилися. А старшини
насміхалися та й говорили: „Инших спасав, нехай
же й Себе спасе, коли Він Христос, Божий ви-
36 бранець“. Та й воїни глузували із Нього; вони
37 приступали і підносили Йому оцет кажучи: „Коли
38 Ти цар жидівський, то спаси Себе“. Був же і
надпис над Ним написаний по грецьки, римськи
й по жидівськи: Це цар жидівський.[3]
39 Один же з повішених злочинців хулив Його:[4]
40 „Коли Ти Христос, то спаси Себе й нас!“ Та дру-
гий озвавшись скартав його і сказав: „Ти й Бога
41 не боїшся, хоч сам на те засуджений. Та ми спра-
ведливо, бо приймаємо гідну кару за наші вчинки;
42 цей же ніякого зла не вчинив“. І сказав: „Ісусе,
43 помями мене, як прийдеш у своє царство!“ І мо-
вив йому: „Істинно, кажу тобі, сьогодня будеш
зо Мною в раю“.[5]

[1] Як прибивали Його до хреста.

[2] Римським воїнам, що Його розпинали, та й людям і старшині, що Його смерти домагалась — із несвідомости. Пор. Дн Ап 3, 17: „А тепер, браття, знаю, що ви з несвідомости зробили, як і старшини ваші“. Також 13, 27. Тому після зіслання Святого Духа багато Жидів наверталось до Христа. Див. Дн Ап 2, 41; 4, 4; 6, 7; 15, 5.

[3] По жидівськи для Жидів, по грецьки для освічених людей, а по римськи для державних урядовців.

[4] Спочатку обидва злочинці дорікали Ісусові. Див. Мт 27, 44; Мк 15, 32. Та згодом розбійник праворуч Ісуса навернувся до Нього.

[5] В місці позагробового щастя.

93. Ісус умирає.

А була вже майже шоста година. І стала 44
темрява по всій країні аж до години девятої, бо 45
затьмилося сонце, а храмова завіса роздерлася по
середині на двоє. А Ісус скрикнув голосно і ска- 46
зав: „Отче, у твої руки віддаю мого духа“. Ска-
завши це, сконав.

Сотник же, як побачив, що діялось, просла- 47
вив Бога і сказав: „Дійсно, цей чоловік був пра-
ведний!“ А вся товпа, що зійшлась була на це 48
видовище, як побачила, що сталося, билася в груди
й верталася. Стояли ж усі його знайомі[1] здалека 49
та й жінки, що прийшли були за Ним із Галилеї,
й дивилися на те.

94. Похорон Ісуса.

І ось чоловік з Ариматеї, города в Юдеї, на 50
ім'я Йосиф, член Ради, муж чесний і праведний,
що то очікував царства Божого і не пристав був 51
на їхнє рішення й учинок.[1] Він прийшов до Пи- 52
лата й просив про тіло Ісусове. Потім зняв його 53
й обгорнув у плащаницю й положив Його в ка-
мянім гробі, де ще ніхто не лежав. А в той день 54
було навечіря Великодня і наставала субота.

Жінки ж,[2] що були вибралися з Ісусом із Га- 55
лилеї, ішли слідом і дивилися на гріб, як Його
тіло клали (до гробу). А як вернулися, наготу- 56

93. Пор. Мт 27, 45-56; Мк 15, 33-41; Ів 19, 28-30.

[1] Апостоли й учні, як Йосиф із Ариматеї й Никодим.

94. Пор. Мт 27, 57-61; Мк 15, 42-47; Ів 19, 38-42.

[1] Бо незапрошений, хоч мешкав у Єрусалимі, не був на раді, як судили Ісуса.

[2] Між ними певне й Божа Мати.

вали пахощів і масти.[3] В суботу ж відпочивали по закону.[4]

95. Жінки біля гробу.

1 **24.** А першого дня в тижні, рано пораненько,
прийшли вони до гробу, несучи пахощі, що на-
2 готовили. І застали, що камінь був відвалений
3 від гробу та, як увійшли до середини, не найшли
4 тіла Господа Ісуса. І сталось, як вони тим ізбен-
тежилися,[1] то двоє людей[2] стало перед ними в бли-
5 скучих одежах. Коли ж вони налякалися й лиця
до землі похилили, то ті сказали до них: „Чого
6 шукаєте живого між мертвими? Нема Його тут;
Він воскрес. Згадайте, як Він говорив вам, коли
7 ще був у Галилеї кажучи, що Син Чоловічий
мусить бути виданий у руки грішних людей і
розпятий та що третього дня має воскреснути".
8 І згадали вони Його слова. Як же вернулися від
9 гробу, то сповістили про все те одинадцятьох і
10 всіх инших. То була Марія Магдалина й Іванна
й Марія, мати Якова, та й инші[3] з ними, що роз-
11 повіли про це апостолам. Та їхні слова здавались
їм неначе видумка й вони не повірили їм.
12 А Петро вибрався й побіг до гробу; як же
нахилився, то побачив, що лежали тільки покрівці.
І відійшов до себе, дивуючись тому, що сталося.

[3] Похорон Ісуса відбувся найменше на годину перед заходом сонця, бо тільки до заходу сонця жінки могли приготовляти пахощі.

[4] 5 Мой 5, 14: „Не будеш — в суботу — виконувати ніякого діла".

95. Пор. Мт 28, 1-8; Мк 16, 1-8; Ів 20, 1-18.

[1] Що не застали Ісусового тіла в гробі.

[2] Ангелів у людській постаті.

[3] Як Соломія. Мк 16, 1.

96. Ісус в дорозі до Емауса.

Того ж самого дня[1] два з учнів[2] ішли в село, 13
віддалене на шістьдесять стай[3] від Єрусалиму, що
звалось Емаус. Та й розмовляли між собою про 14
все те, що сталося. І як вони так розмовляли 15
й розпитували один одного, то сам Ісус прибли-
зився й ішов разом із ними. Але їх очі[4] було не- 16
мов заступило, щоб вони Його не пізнали. Він 17
же озвався до них: „Що то за бесіда, що ви
йдучи ведете між собою?“ Вони ж пристанули
сумні. І один, імям Клеопа,[5] відповів і сказав до 18
Нього: „Невже ж Ти одинокий прихожий у Єру-
салимі й не знаєш про те, що сталося там цими
днями?“ А Він спитав їх: „Про що?“ Вони ж від- 19
повіли Йому: „Про те, що було з Ісусом Назаря-
нином. Він був пророк, могутній в ділі та в слові
перед Богом і всіми людьми. Як наші передові 20
священики й старшина видали на Нього смертний
присуд і розпяли Його. А ми сподівались, що це 21
той, що має спасти Ізраїля;[6] та по тім всім ось

96. Пор Мк 16, 12-13.

[1] В неділю рано, поки Ісус явився Петрові.

[2] Що не були апостолами.

[3] То є з 12 км, або дві години ходу. Емаус лежав на захід від Єрусалиму. У деяких рукописах є: сто шість-десять стай, т. є з 30 км.

[4] Так, як очі Марії Магдалини (Ів 20, 14) і учнів над Тиверіядським морем (Ів 21, 4).

[5] Мабуть той самий Клеопа, що його дружина Марія, родичка Прч. Діви Марії, під хрестом стояла. Він теж і розказав євангелистові Луці про те явлення Ісуса. Другим учнем був мабуть пізніший євангелист Марко, що його батько, людина вельми заможна, міг мати свій дім в Емаусі, або може пізніший євангелист Лука, що в його Євангелії так докладно описана стріча тих двох учнів з Ісусом.

[6] Та як би Він ним був, то не були б Його розпяли.

22 уже третій день минає, як це сталось. Щоправда,
здивували нас деякі жінки з наших, що були рано
23 коло гробу та не найшли Його тіла. Тож вер-
нулися і сповістили, що бачили навіть явлення
24 ангелів,[7] і ті казали, що Він живий. І ходили де-
які з наших до гробу та й найшли так, як жінки
розповідали; але Його не бачили".[8]
25 А Він промовив до них: „О нерозумні й тяжкі
серцем, щоби повірити всему тому, що прові-
26 щали пророки. Чи ж не треба було так Христові
27 страждати та й увійти в свою славу?"[9] І, почавши
від Мойсея й від усіх пророків, виясняв їм, що
по всіх Писаннях є про Нього.
28 І наблизились до села, що до нього ішли. А
29 Він удавав, немов би хотів дальше йти.[10] Та вони
майже на силу задержали Його кажучи: „Зостань-
ся з нами, бо йде до вечора і нахилився вже
30 день".[11] І він увійшов, щоби побути з ними. І
сталося, як Він був з ними за столом, то взяв
хліб, поблагословив і розломив та й подавав їм.[12]
31 А у них відкрились очі, й вони пізнали Його; та

[7] Про те, що Ісуса бачили жінки, не говорять, бо не вірять, щоб Ісус міг явитися жінкам, коли ще не явився апостолам.

[8] А як би Він був воскрес, то певне був би явився апостолам.

[9] Що почалась із воскресенням.

[10] І був би пішов, як би не були Його просили зостатися з ними.

[11] Минуло полудне та й сонце похилилось уже до заходу.

[12] Хліб перемінений у Його тіло. Апостоли певне вже були розказали учням про ломання хліба після великодньої вечері. Тому по тім ломанні хліба, ще й підо впливом таїнственної ласки, ученики пізнали в подорожнім Ісуса.

Він став їм невидимий.[13] І говорили вони до себе: 32
„Чи не палало в нас наше серце, як Він розмов-
ляв з нами в дорозі та як виясняв нам Писання?“
І вибралися в ту годину й вернулись до Єруса- 33
лиму[14] і застали зібраних одинадцятьох і тих, що
з ними були; а ті розказували, що справді Господь 34
воскрес і зявився Симонові.[15] А ці розповіли, що 35
було в дорозі, і як вони пізнали Його при ломан-
ні хліба.

97. Ісус являється апостолам.

Як же вони про це говорили, то сам Ісус став 36
посеред них і сказав до них: „Мир вам! Це Я, не
бійтеся!“ Та вони налякалися[1] й перестрашились 37
і гадали, що бачать духа.[2] Він же мовив їм: „Чого 38
ви стривожились і чого непевність сходить в серцях ваших?[3] Гляньте на мої руки і на мої ноги, 39
що це Я сам. Доторкайтесь до мене й перекo-

[13] Маючи удуховлене тіло, що вже не підлягало земним законам, міг Ісус появлятися й зникати, коли та й куди лиш захотів.

[14] Хоч день хилився до заходу та й учні були змучені дорогою, проте негайно завернулись до Єрусалиму, щоб ізвістити апостолам радісну вістку, що бачили воскресшого Христа.

[15] Петрові, тоді, як учні були в дорозі до Емауса. Пор. 1 Кор 15, 3а-5: „Бо я вам передав, що Христос умер за гріхи наші й що був похоронений і що воскрес третього дня згідно з Писанням і що явився Кифі — як голові своєї Церкви — опісля дванадцятьом“.

97. Пор. Ів 20, 19-23.

[1] Несподіваним ба й дивним приходом Христа через зачинені двері.

[2] Хоча про воскресшого Христа сповістили їх і побожні жінки і Петро та й учні, що йшли до Емауса.

[3] Що бачите духа перед собою, а не живу людину.

наєтесь; бо дух тіла і костей не має, як бачите,
40 що Я маю“. Як це сказав, то показав їм руки
41 та й ноги.[4] Коли ж вони ще з радости не довіряли[5] й дивувались, Він запитав їх: „Чи маєте тут
42 що їсти?“ А вони подали Йому трохи печеної
43 риби й кришку меду. Він же взяв і їв перед ними, а решту подав їм.[6]

98. Вознесення.

44 І мовив їм:[1] „Це мої слова, що Я говорив до вас, як ще бував із вами, що має сповнитися все, що про Мене написано в Мойсеєвім законі
45 й у Пророків і в Псалмах“.[2] Потім розкрив їм ум,

[4] Що на них зостались сліди ран від цвяхів. Христос через задержання й по воскресенні на своїм — прославленім — тілі ран немов без устанку пригадує людям на страждання і хрестну смерть, що її прийняв за гріхи людські.

[5] Як це буває в хвилинах надмірної радости й несподіваного щастя.

[6] Те, що Христос їв перед апостолами, Петрові є доказом, що Христос дійсне воскрес. Пор. Дн Ап 10, 40-41: „Одначе Бог воскресив Його третього дня й велів Йому являтись, не всему народові, а свідкам, наперед вибраним від Бога, нам, що їли й пили з Ним по Його воскресенні з мертвих“.

98. Пор. Мт 28, 18-19.

[1] В саме полудне в день вознесення, як востанне їв із апостолами в світлиці, де була Тайна вечеря, або на Оливній горі. Див. Дн Ап 1, 3-4.

[2] Жиди ділили святі книги на — Мойсеїв Закон, (Тора); Пророків (Небіїм); Инші Книги (Кетубім). З тих останніх Книга Псалмів (Сефер Тегіллім) була найважніща. У Книгах пророків, особливе в Книзі пророцтв Ісаії — що його, по словам Св. Єроніма, можна б не пророком, але старозавітним євангелистом назвати — і в Псалмах є багато натяків про життя й страждання і смерть Христову.

щоб розуміли Писання й сказав до них: „Так напи- 46
сано і так було треба, що Христос мав страждати[3]
й воскреснути із мертвих у третій день[4] і щоб 47
в Його ім'я проповідано покаяння на прощення
гріхів[5] усім народам, почавши від Єрусалиму. А 48
ви свідки того.[6]

І ось Я зішлю на вас обітницю Отця мо- 49
го,[7] ви ж пробувайте в городі, поки не зодягне-
теся силою з висоти".

[3] Через свої страждання й смерть Ісус мав поєднати людство з Богом і сцілити його від ран. Пор. Ів 12, 32; Іс 50, 6; 53, 4-5:

„Він бере гріхи наші
та й задля нас страждає;
а нам здавалося,
що саме він карається,
побитий і в пониженні.
А він був зранений за гріхи наші
та й мучений за наші беззаконня.
Кара задля спокою нашого на ньому —
ми ранами його сцілились".

[4] Пс 15, 10:

„Бо не заставши душі моєї в аді
та й не дозволиш,
щоб твій Святий зазнав зотління".

[5] Понехання злого й поворот до Бога і в слід за цим прощення гріхів.

[6] Що провістили пророки, а саме страждання, смерти й воскресення.

[7] Святого Духа зсилає Бог Отець і Бог Син. Його прихід на землю звіщали пророки. Пор. Іс 44, 3:

„Положу мойого Духа
на твоє потомство
й моє благословення
на дітей твоїх".

Єз 36, 27: „І дам вам у нутро мойого Духа й учиню, що будете по заповідях моїх ходити й мої постанови зберегати і їх виповняти".

50 Та й вивів їх[8] в напрямі до Витанії і зняв
51 свої руки й благословив їх. І сталося, як благо-
словляв їх, що розстався з ними та й сходив на
52 небо. Вони[9] ж поклонилися Йому та й верну-
53 лися до Єрусалиму з великою радістю. І пробу-
вали завжди у святині,[10] славлячи й величаючи
Бога.

[8] В четвер сорокового дня після воскресення. Див. Дн Ап 1, 3.

[9] Христові учні, що пробували в Єрусалимі. Вони, як лиш довідались, що Ісус на Оливній горі, зійшлись, щоб побачити Його. Було їх зо сто двадцять. Див. Дн Ап 1, 15.

[10] Аж до зіслання Святого Духа. Див. Дн Ап 1, 14.

СВЯТА ЄВАНГЕЛІЯ
ГОСПОДА НАШОГО ІСУСА ХРИСТА
ВІД ІВАНА

Автор четвертої Євангелії, апостол Іван, молодший брат Якова Старшого, син рибалки Зеведея й Соломії, одної з тих побожних жінок, що послугували Ісусові (Мт 27, 55-56; Мк 15, 40-41), був родом із рибальської оселі Витсаїди над Генезаретським озером. Від молодих літ разом із братом помагав своїому батькові в рибальстві (Мт 4, 26; Мк 1, 19). Спершу належав до учнів Івана Хрестителя. Та опісля разом із Андреєм пристав до Ісуса (Ів 1, 35-40) й товаришив Йому в дорозі до Галилеї, а потім до Єрусалиму. Після довшого побуту Ісуса в Юдеї вернувся з Ісусом через Самарію до Галилеї. Покликаний на апостола, творив із Петром і своїм братом Яковом трійцю, що їй Ісус у всему довіряв і взяв із Собою на гору, де славно перемінився, й до Гетсиманського саду, як на самоті молився (Мт 17, 1; 26, 37; Лк 8, 51). Іванові, що на Тайній вечері був схилив свою голову на Ісусові груди й на горі Голгофті стояв під самим хрестом, доручив Ісус, як улюбленому учневі, свою Матір (Ів 12, 23; 19, 25-27). Після вознесення Ісуса зостався був із Петром і Яковом Молодшим аж до смерти Марії у Єрусалимі (Дн Ап 3, 1-4, 37); звідти апостоли посилали його разом із Петром до Самарії проповідати Господнє слово (Дн Ап 8, 14-25). По смерті Петра і Павла перед 70 роком, мабуть на початку жидівської війни, прийшов до Єфесу, звідкіля кермував християнськими громадами в Малій Азії. Там виховав

він чимало апостольських учнів, між ними Папія, єпископа в Єраполю, св. Ігнатія в Антіохії й св. Полікарпа у Смирні. За кесаря Домітіяна прогнано його на острів Патмос. На тім острові мав Іван видіння про майбутню долю Христової Церкви, особливе про останні дні перед страшним судом. Ті видіння списав він в одинокій пророчій книзі Нового Завіта — в „Обявленні". За кесаря Нерви 96 року вернувся знову до Єфесу, де й умер як столітній старець за кесаря Траяна.

Про те, що Іван написав четверту Євангелію, свідчать св. Ігнатій з Антіохії (умер коло 107 р.), мученик Юстин (умер коло 165 року) й „Мураторіянський Канон". А св. Іриней, учень св. Полікарпа, подає: „Опісля — по трьох Євангеліях — написав і Йван, Господній учень, що спочивав на Його грудях, Євангелію, як пробував у Єфесі". Та й Климент Олександрійський засвідчує, що „Іван, як останній, тому що инші євангелисти, синоптики, зобразили постать Ісуса радше з людського боку, на просьби своїх приятелів і за надхненням Святого Духа написав духовну Євангелію". Та й сам зміст Євангелії потверджує історичні свідоцтва. Автор — це апостол, що був учасником усіх, навіть таємних подій, що їх так докладно описав (Ів 1, 14; 1 Ів 1, 1), і слухачем усіх промов Христа перед апостолами, учнями чи жидівською старшиною, що їх, либонь в скороченні, списав. Тим апостолом не може бути ні Петро (Ів 21, 20), ані Яків Старший, що його на приказ царя Агрипи вбито 42 р. по Хр. А писав Іван свою Євангелію для християн Малої Азії як їхній пастир (Ів 19, 35; 20, 31), коли серед них — вже за його життя — почала ширитись ложна наука докетів і гностиків, що перечила божество Ісуса

Христа. Тож Іван на основі чудесних ознак і численних промов, що їх Ісус говорив перед своїми учнями, або жидівськими книжниками й фарисеями, хотів їх утвердити в вірі, що Ісус є Христос-Месія, предвічний Божий Син, рівний Богу Отцю, щоб вони, віруючи в Нього, мали вічне життя (Ів 20, 31).

Різниться Іванова Євангелія від синоптичних формою й змістом. В синоптичних Євангеліях описано не тільки діяльність Ісуса майже виключно в Галилеї, але й хрещення й вознесення, а в Євангеліях Матея й Луки — ще й народження. В Івановій Євангелії те все доповнено описом діяльности Ісуса в Юдеї і Єрусалимі, куди Він за свойого життя пять разів вибирався. Мови Ісуса в синоптиків, говорені до простого народу, короткі й лекозрозумілі. Вони заключають в собі приступні науки про царство Боже й морально-релігійні основи життя на землі. В Івана вони довгі й величні, та й важко їх зрозуміти. Вони вчать про відвічне істнування й післанництво Бога Слова, Божого Сина, одноістотного з Богом Отцем.

Написав Іван четверту Євангелію вже після смерти Петра (Ів 21, 19) та й після зруйнування Єрусалиму 70 року, як свідчить передання, в Ефесі після довголітньої пастирської діяльности серед вірних Малої Азії на склоні свойого довгого життя, мабуть в 90-их роках по Христі. По Пролозі — про Предвічне Слово — що становить догматичну основу Євангелії (1, 1-18), оповідає Іван про побут Ісуса над Йорданом після хрещення і про початкову діяльність у Єрусалимі, Юдеї, Самарії й Галилеї (1, 19-4, 54); опісля розказує про те, як Ісус обявляв своє божество перед ворогами — жидівською старшиною, фари-

сеями та й садукеями — в Юдеї і в Галилеї (5, 1-12, 50), потім тільки перед своїми учнями (13, 1-17, 26), та й про діло відкуплення — страждання, смерть і воскресення (18, 1-21, 25).

ПРОЛОГ

(1, 4-18)

1. Предвічне слово.

1. Іспоконвіку було Слово,[1] 1
і Слово було в Бога,[2]
і Богом було Слово.
Воно було у Бога споконвіку. 2
Від Нього все повстало,[3] 3
і без Нього ніщо не сталось,
що лиш повстало.

1.

[1] Словом, по грецьки Логос (Λόγος), називає євангелист Іван другу Особу Пресвятої Трійці, Божого Сина, споконвіку зродженого від Бога Отця, як слово родиться з думки. Слово — це Божа премудрість; нею Бог Отець пізнає Себе й усе, що є, і тим предвічним і незмінним актом пізнання родить Слово, Божого Сина, що є безконечним висловом і немов звершеним образом Божої істоти.

[2] Маючи спільну з Богом Отцем і Святим Духом природу, але окрему від Нього особовість.

[3] Всесвіт є твором Пресвятої Трійці; та євангелист Іван створення всесвіту приписує особливо Слову, як образові Божої звершености, що на її зразок Богом все створено. Пор. Кол 1, 16; „В Ньому все створене, що на небі й на землі, видиме й невидиме, чи престоли, чи господства, чи начальства, чи власті; все від Нього і задля Нього створене“. Жид 1, 2: „В останні дні говорив до нас (Бог) через Сина. Його настановив Він наслідником усего та й через Нього й віки сотворив“.

4 В Ньому було життя,[4]
а життя було світлом[5] людей.
5 І світло в темряві світить
та й темрява[6] не обняла його.
6 Жив чоловік, від Бога посланий,
ім'я йому Іван.[7]
7 Він прийшов на свідчення,
щоб свідчити про світло,
щоб вірували всі через нього.
8 Не був він світлом,
але мав свідчити про світло.
9 Правдивим Світлом,
що просвічує кожну людину,
був той, що мав прийти на світ.[8]
10 Він був на світі,
бо й світ повстав від Нього,
та світ[9] Його не пізнав.

[4] Боже життя основане на взаїмнім пізнанні й любові трьох Осіб Пресвятої Трійці.

[5] Воно спричиняє, що „невидиме Його від сотворення світа, як про це думають створіння, стає видиме, а це — Його предвічна сила й божество“ (Рим 1, 20).

[6] Злочинні й грішні люди, що не хотять до себе допустити, але й не можуть, хоч намагаються, перемогти Божого Світла. Пор. Ів 3. 19.

[7] Хреститель. Його прихід предсказав пророк Малахія словами: „Ось Я посилаю післанця мойого і він приготує путь передо Мною; та й незабаром прийде в свій храм Господь, що ви Його шукаєте, й Ангел завіту, що Його дожидаєте; ось Він іде, говорить Господь сил небесних“. (Мал 1, 3). Пор. Мт 11, 10; Мк 1, 2; Лк 7, 27.

[8] Назва Христа-Месії. Пор. Ів 6, 14; 9, 39; 11, 27. Цей стих перекладають:

Було Світло правдиве,
що просвічує кожну людину,
що приходить на світ.

[9] Люди, що поза видимим світом не признають нічого.

До своїх[10] був прийшов,
та свої не прийняли Його. 11
А всім, що прийняли Його,
Він дав силу дітьми Божими стати, 12
тим, що вірують в імя Його;
що не із крови, ні з пожадливости тіла, 13
ні від хотіння чоловічого,
але від Бога народилися.
І Слово тілом стало[11] 14
й вітало поміж нами —
і ми[12] бачили славу[13] Його,
славу як Єдинородного від Отця —
повне ласки і правди.
Іван свідчить про Нього 15
та й закликає кажучи:
Це той, про кого я казав:
Той, що після мене йде,
передо мною був,
бо перше був, ніж я.[14]
І з Його повноти ми всі прийняли — 16

[10] До жидівського народу, що в Св. Писанні зветься власністю Господа. Див. Пс 32, 12:

„Щасливий той народ,
що йому Господом його є Бог;
народ, що Він його
собі на власність вибрав".

[11] Слово, що Його дійсна Богородиця зародила, прийняло на Себе людську природу, душу й тіло, даючи їй свою Божу особовість.

[12] Апостоли й учні та й ті, що стрічалися з Ісусом за Його життя на землі.

[13] Що її виявив Ісус своєю наукою й чудами, особливе воскресенням і вознесенням.

[14] Ісус, як предвічний Бог, був перш ніж Іван; одначе як людина народився після Івана та й свою діяльність розпочав аж тоді, як Іван приготував Йому дорогу.

а то благодать за благодаттю.
17 Закон бо Мойсеєм був даний,
благодать і правда стала
через Ісуса Христа.
18 Бога ніхто ніколи не бачив;[15]
Єдинородний Божий Син,
що на лоні[16] Отця, той сповістив.

[15] Людина сама з себе не всилі вповні пізнати Бога і Його зрозуміти. Аж через обявлення Божого Сина можуть люди доступити докладнішого пізнання Бога на землі й оглядання Його лицем в лице, в небі.

[16] Зєдинений з Богом Отцем.

ПОЧАТКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ ІСУСА
(1, 19-4, 54)

2. Іван свідчить про Ісуса.

А оце свідчення Іванове, як жидівська стар- 19
шина[1] з Єрусалиму вислала до нього священиків
і левітів запитати його: „Хто ти?“[2] А він визнав 20
і не перечив; визнав же: „Я не Христос“. І запи- 21
талися його: „То що ж? Може ти Ілля?“[3] А він
сказав: „Ні“. „То може ти пророк?“[4] І відповів:
„Ні“. Тож запиталися його: „Хто ж ти? — щоб 22
ми дали відповідь тим, що нас післали. Що сам

2.

[1] По грецьки: Ἰουδαῖοι — Юдеї. Ця назва означає в Івана звичайне жидівську — ворожу Ісусові — старшину, членів Найвищої Ради, а саме передових священиків, книжників і провідників народу та й секту фарисеїв, що скупчувались головно в Єрусалимі і в Юдеї.

[2] Не тільки простолюддя, але й члени Найвищої Жидівської Ради гадали, що може Іван є предсказаний пророками Месія.

[3] Що по словам пророка Малахії (4, 5) має прийти на землю перед другим приходом Христа-Месії. Та жидівські книжники, не маючи й гадки про другий прихід Христа, не відрізняли Іллі від післанця-ангела, що по словам тогож Малахії мав явитись перед першим Христовим приходом.

[4] 5 Мой 18, 15. „Пророка зпоміж вас, зпоміж братів твоїх, такого, як і я, підніме тобі Господь, Бог твій; його вам слід слухати“. Тим пророком є Христос. Пор. Ів 6, 14; Дн Ап 3, 22; 7, 37.

23 про себе кажеш?“ Відповів: „Я голос того, що
кличе у пустині: Простуйте дорогу Господню —
24 як сказав пророк Ісаія“. А висланці були зпоміж
25 фарисеїв. То й запиталися його і сказали до
нього: „Чого ж хрестиш, коли ти не Христос, ні
26 Ілля, ані пророк?“ А Іван їм відповів і сказав:
„Я хрещу водою;[5] та посеред вас стоїть, що ви
27 Його не знаєте. Це той, що йде за мною, та Він
був перш ніж я; і я негіден розвязати ремінчика
28 при Його обуві“. Це сталось у Витанії[6] за Йор-
даном, де Іван хрестив.
29 Другого дня[7] побачив він Ісуса, як ішов до
нього,[8] і промовив: „Спогляньте, це Агнець[9] Бо-

[5] Хрещення водою на прощення гріхів за Месії провіщали старозавітні пророки. Див. Єз 36, 25: „І виллю на вас чисту воду та й станете чисті від усієї вашої нечистоти“. Зах 13, 1: „Того дня відкриється Давидовому родові й єрусалимським осадникам джерело на змиття гріха й нечести“.

[6] Витанія — инша від тієї, що коло Єрусалиму, де мешкав Лазар із сестрами Марією і Мартою — лежала при головнім йорданськім броді, коло 8 км на північний-схід від Єрихону. В деяких новіщих рукописних книгах є „у Витаварі“.

[7] Після розмови з висланцями жидівської старшини.

[8] З пустині після сорокдневного посту.

[9] Агнець — ягня, що його Бог вибрав на жертву за гріхи світа. Див. Іс 53, 6-7:

„Всі ми блукалися як вівці,
кожен блудив на дорозі своїй.
Господь же дав його
та через гріхи наші.
І він, хоча терпів,
то своїх уст не відчинив.
Як вівцю на заколення вели його,
та як непорочне ягня перед тим,
що стриже його, мовчить,
так він не відкриває уст“.

жий, що бере гріх світа. Це той, про кого я ска- 30
зав: За мною йде чоловік, що був передо мною,
бо був раніше від мене. І я не знав Його; та на 31
це я прийшов хрестити водою, щоб Він явився
Ізраїлеві". І засвідчив Іван кажучи: „Я видів Духа, 32
що злинув голубом з неба й перебував над Ним.
І я не знав Його; та той, що післав мене хре- 33
стити водою, сказав мені: Над ким побачиш Духа,
що сходить на нього і над ним зостається, це той,
що хрестить Духом Святим. І я бачив і засвід- 34
чив, що це Син Божий".

3. Перші учні.

Наступного дня знову стояв Іван із двома 35
своїми учнями.[1] А як побачив переходячого Ісуса, 36
то сказав:[2] „Гляньте, це Божий Агнець". І по- 37
чули обидва учні його слова й пішли за Ісусом.
А Ісус обернувся й побачив, що вони йдуть за 38
Ним, і промовив до них: „Чого шукаєте?" А вони
відповіли Йому: „Равві[3] — це у перекладі зна-
чить: Учителю — де пробуваєш?" Сказав до них: 39
„Ходіть і подивіться". Тоді вони пішли й поба-
чили, де пробував, і лишилися у Нього на той
день; було це коло десятої години.[4]

3.

[1] На березі Йордану.

[2] До народа, що його Іван приготував на прихід Месії.

[3] Так звали Жиди найкращих книжників, цебто вчителів Старого Завіту.

[4] Коло четвертої години після полудня. Жиди числили двадцять чотири години дня від заходу до заходу сонця. Та після повороту з вавилонської неволі почали, за приміром Халдейців, числити години від сходу сонця. Цього способу числення годин держиться євангелист Іван, що був тим другим учеником. Євангелист не згадує, де

40 Один із тих двох, що чули Іванові слова й
пішли за Ним, був Андрей, брат Симона Петра.
41 Він стрінув найперш свого брата Симона й ска-
зав до нього: „Ми найшли Месію, то є Христа[5]“.
42 І привів його до Ісуса. Ісус споглянув на нього
та й сказав: „Ти є Симон, син Івана. Ти будеш
зватись Кифа,[6] то є Петро-(скеля)“.
43 Другого дня хотів (Ісус) відійти в Галилею
й стрінув Филипа та й сказав до нього: „Йди
44 слідом за Мною“. А Филип був із Витсаїди, з го-
45 рода Андрея й Петра. Филип зустрів Натанаїла[7]
й озвався до нього: „Ми найшли того, що про
Нього написав Мойсей в Законі та й пророки:
46 Ісуса, Йосифового сина з Назарету“. Та Натанаїл
сказав йому: „Чи з Назарету[8] може що добре
бути?“ Відповів йому Филип: „Ходи та й поди-
47 вися“. Коли Ісус побачив Натанаїла, як ішов до
Нього, то сказав про нього: „Ось справді Ізраїль-

пробував Ісус. Може у домі якоїсь жидівської родини недалеко Йордану.

[6] Месія — слово єврейське — значить по грецьки Χριστός — Помазанець. В Старім Завіті помазували дорогоцінною оливою первосвящеників і царів на знак їх високої влади. Отож Месія — Христос — Помазанець, це найвищий первосвященик і цар і Спас.

[6] Арамейське слово, значить — скеля, камінь — те саме, що грецьке: Πέτρα або Πέτρος. Звідси українське Петро. Через зміну імени, що було застережене тільки небуденним людям і звязане з їхнім майбутнім призначенням, Ісус заздалегідь зазначує особливше становище Симона-Петра серед учнів, що вже починають збиратися коло Ісуса.

[7] Натанаїл, званий у євангелистів Вартоломеєм, нащадок знатного роду з Кани галилейської, що недалеко від Назарету.

[8] Города, незнаного з книг Старого Завіту, що його мешканці не мали доброї слави. Пор. Мт 13, 57-58; Мк 6, 6; Лк 4, 24.

тянин, що в нім нема облуди“. Озвався до Нього 48
Натанаїл: „Звідки Ти знаєш мене?“ А Ісус від-
повів йому і сказав: „Заки тебе Филип закликав,
Я тебе бачив, як ти був під смоківницею“. Ната- 49
наїл відповів Йому: „Равві, Ти є Син Божий,[9] Ти
цар Ізраїля!“ У відповідь сказав Ісус до нього: 50
„Тому, що Я сказав тобі, що тебе видів Я під
смоківницею, ти віруєш; більше від цього поба-
чиш“. І мовив до нього: „Дійсно, поправді, кажу 51
вам, що побачите відкрите небо й Божих анге-
лів,[10] що входять і сходять на Чоловічого Сина“.

4. Весілля в Кані галилейській.

2. А третього дня[1] було весілля в Кані га- 1
лилейській; та й була там Ісусова Мати.[2] А за- 2
просили й Ісуса та Його учнів на весілля. Як же 3
не стало вина, озвалася Мати Ісусова до Нього:
„Вина не мають“. А Ісус сказав Їй: „Лиши це 4

[9] Прибраний.

[10] Відкрите небо й ангелів бачили апостоли підчас вознесення Ісуса. Див. Дн Ап 1, 10-11; „Коли ж вони (апостоли) пильно гляділи на небо, як Він відходив, то двоє людей стало біля них у білій одежі. Вони й озвалися: Галилейці, чого стоїте та й дивитесь на небо? Цей Ісус, що взятий від вас на небо, так прийде, як ви Його виділи, коли відходив до неба“.

4.

[1] Після повороту Ісуса в рідні сторони, або після покликання Натанаїла, якщо Ісус негайно вибрався в дорогу і поспішною ходою прибув до Галилеї. Можливе й те, що Натанаїла й покликав Ісус в дорозі до Галилеї.

[2] Весілля відбувалося мабуть у рідні Марії. Тому разом із Нею запросили й Ісуса та Його учеників. Йосифа не було, бо вже не жив.

Мені,[3] жінко.[4] Чи ж не прийшла моя година?“
5 Озвалася Мати Його до слуг: „Що вам скаже,
6 зробіть“. А стояло там шість камяних посудин на воду для обрядового обмивання[5] Жидів; в кожній із них вміщалось по двоє, або по троє відер.[6]
7 Сказав до них Ісус: „Наповніть посудини водою“.
8 І наповнили їх аж до верху. І сказав їм: „Черпайте тепер і занесіть до старости“. І занесли.
9 Та як староста покушав води, що вином стала, то не знаючи, відки воно — а слуги, що черпали
10 воду, знали — закликав староста молодого та й сказав йому: „Кожний чоловік перш добре вино ставить, а як підопють собі, то гірше; а ти за-
11 держав єси добре вино аж до тепер“. Такий початок чудес[7] зробив Ісус у Кані галилейській і явив славу свою, а Його учні увірували в Нього.

5. Перший Великдень Ісуса в Єрусалимі.

12 Потім[1] пішов у Капернаум, сам і Мати Його, браття і Його учні. Та там не багато днів про-

[3] Дослівно: „Що мені і тобі, жінко“ — може значити: Це мені й тобі байдуже, або: Лиши це мені.

[4] Прийнята товариська форма у Жидів і в Греків. Так промовляли мужчини до жінок, звертаючись до них із пошаною, хоч би навіть до найближчих в рідні. Пор. Ів 19, 17.

[5] Перед їдою і після неї.

[6] Жидівське відро мало поємність коло двадцять літрів.

[7] Євангелист Іван називає надзвичайні вчинки Ісуса ознаками або ділами, а синоптики чудами, бо люди, бачучи Його діла і вчинки, чудувалися.

5.

[1] Після весілля в Кані галилейській.

бували, бо наближалось жидівське Свято Пасхи,[2] 13
та й Ісус пішов до Єрусалиму. І застав Він у 14
святині, що продавали волів і вівці й голубів та
сиділи міняйли[3] грошей. І скрутив батіг із мотуззя 15
й повиганяв усіх із святині, і вівці та волів, а гро-
ші міняйлів порозсипав і столики повивертав; а 16
до продавців голубів сказав: „Заберіть це звідси
й не робіть дому Отця мойого торговим домом“.
А Його учні згадали слова Писання: Журба про 17
дім твій мене зїдає[4]. Тоді жидівські старшини 18
заговорили та й сказали до Нього: „Яким знаком
докажеш нам, чому так робиш?“ А Ісус відповів 19
і сказав до них: „Зруйнуйте храм цей, а Я його
за три дні поставлю“. Тоді сказали Жиди: „Со- 20
рок шість років будували цей храм,[5] а Ти за три
дні його зведеш?“ Та Він говорив про храм сво- 21
його тіла.[6] А як воскрес із мертвих, то прига- 22
дали собі Його учні, що Він це заповів, і повірили
Писанню й слову, що був сказав Ісус.

Як же Він пробував у Єрусалимі в той празник 23
Пасхи, то багато увірувало в Його імя, бо бачили
чуда Його, що їх творив. Та сам Ісус не повіряв 24

[2] Першої в прилюдному житті Ісуса Христа.

[3] Хоча це було зневагою святині, проте жидівська старшина й передові священикн дозволяли, задля вигоди вірних, міняйлам міняти гроші й купцям продавати жертвенних волів, вівці та голубів.

[4] Пс 69, 10: „Журба бо про твій дім мене ізїла
й зневага тих, що тебе зневажали,
на мене впала“.

[5] Розбудову й віднову храму Зоровавеля почав цар Ірод 734 року від заложення Риму, на вісімнадцятім році свого царювання. Праці коло відбудови тривали аж до 64 року після Христа.

[6] Що — зруйноване Жидами — на третій день Він мав воскресити із мертвих.

25 їм Себе, тому що знав усіх і не треба було Йому, щоб хто свідчив про чоловіка, сам бо знав, що було в людині.

6. Никодим.

1 **3.** А був між фарисеями чоловік, член Жидів-
2 ської Ради, на ім'я Никодим. Він прийшов у ночі до Ісуса й промовив до Нього: „Равві, ми знаєм, що Ти прийшов від Бога як учитель; ніхто бо не може таких чудес творити, що єси твориш, коли
3 Бог не буде з ним". Ісус відповів і сказав йому: „Істинно, поправді, кажу тобі: Коли хто не народиться вдруге, не може видіти царства Божо-
4 го". Запитався Його Никодим: „Як людина може родитися в старості? Чи може вона вернутися
5 до лона своєї матері й знову народитись?" Відповів Ісус: „Істинно, поправді кажу тобі: Коли хто не відродиться з води й Святого Духа,[1] то
6 не зможе ввійти до царства Божого. Що зродилося з тіла, є тіло; а що зродилося з Духа, є дух.
7 Не дивуйся, що Я тобі сказав, що треба вам на-
8 родитися вдруге. Вітер віє, куди хоче; і шум його чуєш, та не знаєш, відки приходить і куди йде;
9 так із кожним, що народився з Духа".[2] Никодим у відповіді сказав до Нього: „Як це може ста-
10 тись?" Ісус відповів і сказав йому: „Ти є учитель
11 Ізраїля і цього не знаєш? Істинно, поправді кажу тобі: Ми говоримо про те, що знаєм, і свідчимо,

6.

[1] В Тайні хрещення, де через воду силою Св. Духа людина дістає освячуючу ласку, стає Божою дитиною, покликаною до нового, надприродного життя.

[2] Людина відчуває ділання ласки, та сути духового відродження вона не всилі зрозуміти.

що бачили;[3] та нашого свідоцтва ви не прийма-
єте. Коли Я говорив вам про земне і ви не ві- 12
рите, то як повірите, коли казатиму вам про не-
бесне? Й ніхто не ввійшов на небо, тільки той, 13
що зійшов з неба, Син Чоловічий. І як Мойсей 14
підняв змія у пустині, так треба бути піднятому[4]
Чоловічому Синові, щоб кожен, що в Нього вірує, 15
не загинув, а мав вічне життя. Бог бо так по- 16
любив світ, що й Сина свого Єдинородного дав,
щоб кожний віруючий в Нього не загинув, а мав
вічне життя. Бо не післав Бог Сина на світ, щоб 17
осудив світ, а щоб спасти світ через Нього.[5] Хто 18
в Нього вірує, не буде осуджений, а хто не ві-
рує, вже є осуджений, тому що не увірив в ім'я
Єдинородного Божого Сина. А присуд є в тому, 19
що світло прийшло на світ; та люди більш по-
любили темряву як світло, бо діла їх були злі.
Бо кожен, що робить зло, ненавидить світло й 20
не йде до світла, щоб його вчинків не осудже-
но. А хто творить правду, приходить до світла, 21
щоб виявилися діла його, тому що вони сповнені
в Бозі".

[3] Як Божий Син.

[4] Як Жиди, йдучи до обітованої землі, почали нарікати на Бога й на Мойсея, то Бог зіслав на них їдовитих гадюк, що кусали людей, від чого багато людей умирало. А як стали каятись, то Мойсей зробив мідяного змія й підніс його вгору, щоб ті, що на нього споглядатимуть, одужували. Пор. 4 Мой 21, 6-9. Так і Син Чоловічий буде піднесений на хресті, щоб дати духове життя тим, що з вірою й покорою будуть дивитися на Нього, на розпятого Богочоловіка.

[5] Ісус за всіх віддав своє життя; та хто не хоче спасатись, буде суджений Христом, бо Йому Бог Отець віддав суд над людьми.

7. Останнє свідоцтво Івана Хрестителя.

22 Потім[1] ходив Ісус зо своїми учнями по жидів-
23 ській землі, пробував[2] там із ними й хрестив. А
й Іван хрестив в Єнонї[3] близько Салиму, бо там
було багато води; то й приходили люди й хре-
24 стилися. Бо ще не були вкинули Івана в темницю.
25 Тоді повстала сперечка між Івановими учнями й
26 одним Жидом[4] про очищення. І прийшли вони до
Івана й озвалися до нього: „Учителю! Той, що
був з тобою за Йорданом і ти свідчив про Нього,
27 ось Він хрестить та й усі йдуть до Нього“. Іван
відповів і сказав: „Не може нічого взяти чоловік,
28 коли не буде йому дано з неба. Ви самі засвід-
чите мені, що я сказав: Я не Христос, а тільки
29 посланий перед Ним. Хто має молоду, той моло-
дий; а дружба молодого, що стоїть і слухає його,
вельми радіє з голосу молодого. Отже ця моя
30 радість[5] ісповнилась. Він має рости, а я меншати.
31 Хто з висоти приходить, той понад всіми; а хто
з землі, є земний, і по земному говорить. Хто
32 з неба прийшов, той понад всіми. Він про те
свідчить, що бачив і чув, та Його свідоцтва ні-

7.

[1] Після Великодніх Свят.

[2] Від Великодня аж до грудня, заходячи аж до Ідумеї, звідки опісля йшли за Ісусом люди аж до Галилеї. Див. Мк 3, 8.

[3] Єнон лежав на межі Самарії й Галилеї недалеко містечка Салиму, до трьох годин ходу на захід від Йордану.

[4] Охрещеним мабуть Івановими учнями; він ставив хрещення Ісусових учнів вище від Іванового хрещення.

[5] Молодим є Христос, а молодою всі віруючі в ім'я Його. Сам Іван, як дружба молодого, Ісуса, приєднав Йому суджену, народ, що горнеться до молодого. Через те сповнилось Іванове бажання і радість наповняє його серце.

хто не приймає. А хто прийняв Його свідоцтво, 33
той ствердив, що Бог є правдивий.[6] Бо той, кого 34
Бог післав, Божі слова проповідує; Бог бо не дає
духа на міру. Отець любить Сина й усе дав Йому 35
в руки. Хто віpує в Сина, той має вічне життя; 36
а хто не вірить Синові, той не побачить життя,
але Божий гнів пробуває на ньому".

8. Самарянка.

4. А як Господь довідався, що фарисеї по- 1
чули, що Ісус приєднує більше учнів і більше
хрестить ніж Іван — хоч сам Ісус не хрестив, 2
лише Його учні — то покинув Юдею й вертався 3
знову в Галилею[1]. А треба було Йому проходити 4
через Самарію.[2] Так Він дійшов до самарянського 5
города, що зветься Сихар, близько поля, що Яків
дав був своїому синові Йосифові[3]. Була ж там Яко- 6
вова криниця. Отож Ісус, утомившись з дороги,
сів собі біля криниці. Було коло шостої години.[4]
Та надійшла самарянська жінка[5] набрати води. 7
Сказав до неї Ісус: „Дай Мені пити". А Його 8
учні були пішли до города[6] купити харчів. А са- 9
марянська жінка відповіла Йому: „Як це? Ти, Жи-

[6] Що Бог говорив правду, коли заявив світові, що Ісус Його Син і що Його треба слухати.

8.

[1] Другий раз після хрещення.

[2] З Юдеї вели два шляхи до Галилеї; довший поза Йордан через Перею, й коротший — три дні ходу — через гористу Самарію.

[3] 1 Мой 48, 22.

[4] Коло нашої дванадцятої в полудне.

[5] По народності, не з самого города Самарії, віддаленої від криниці Якова на три години ходу.

[6] До Сихему або Сихару.

довин, а просиш води від мене, самарянської
жінки?“ Бо Жиди не пристають зо Самарянами.[7]
10 Ісус відповів і сказав до неї: „Як би ти знала про
дар Божий і хто тобі каже: Дай Мені пити — то
ти просила б у Нього, а Він дав би тобі води
11 живої“. Вона до Нього сказала: Господи, й ві-
дерка[8] не маєш, а криниця глибока; то звідки
12 можеш мати живу воду? Хіба ж Ти більший від
нашого батька Якова, що дав нам цю криницю
і сам пив з неї й сини його та його стада?“
13 Ісус відповів і сказав їй: „Кожен, хто пє цю во-
ду, знов буде мати спрагу; а хто напється води,
що Я дам йому, вже не буде прагнути до віку.
14 Бо та вода, що Я дам йому, стане в нім джере-
15 лом води, що пливе на життя вічне“. Жінка ска-
зала до Нього: „Господи, дай мені тієї води, щоб
я не прагнула і не приходила сюди черпати“.
16 Каже їй Ісус: „Іди, поклич свойого чоловіка й
17 прийди сюди“. Жінка відповіла й сказала: „Не
маю чоловіка“. Відказав їй Ісус: „Добре ти ска-
18 зала, що чоловіка не маєш; бо пятьох чоловіків
ти мала та й той, що його тепер маєш, не чоло-
19 вік тобі. Оце ти правду вповіла“. Жінка сказала
20 до Нього: „Господи, бачу, що Ти пророк. Батьки
наші на цій горі[9] поклонялися Богу; а ви кажете,
що в Єрусалимі[10] місце, де треба Богові кланя-

[7] Між Жидами й Самарянами, що були нащадками Ізраїльтян і переселенців з Вавилону — хоч вони самі мали себе за потомків Якова — панувала велика ненависть.

[8] Скіряного черпака на шнурі; ним спускали й витягали відро з криниці.

[9] На горі Ґарізім, святій у Самарян, недалеко на захід від Яковової криниці.

[10] На Сіонській горі, а радше на горі, званій Морія, що була злучена з Сіоном камяним мостом. Це було ви-

тись". Каже до неї Ісус: „Вір мені, жінко, що при- 21
ходить година, коли то ні на цій горі, ані в Єру-
салимі не будете поклонятись Отцеві.[11] Ви покло- 22
няєтесь тому, чого не знаєте; ми поклоняємось
тому, що знаємо; бо спасіння від Жидів[12] при-
ходить. Та надходить година, і є вже тепер, коли 23
правдиві поклонники будуть поклонятися Отцеві
в дусі і в правді.[13] Бо й Отець таких поклонників
шукає. Бог є Дух, і ті, що поклоняються Йому, 24

бране місце, що на нім мала станути святиня по словам, що записані в 5 Мой 12, 5: „Будете шукати й підете на місце, що його вибере Господь, Бог ваш, із усіх ваших родів, щоб там поставити ім'я своє і там пробувати". Головною причиною ненависти між Жидами й Самарянами була суперечка про те, де має бути осередній осідок богопочитання.

[11] Честь, що її люди складатимуть Богові, не буде вже привязана до місця.

[12] Бо з того народу походить Месія, що несе світові спасіння й правдиве пізнання Бога. Див. Іс 2, 2-3: „Бо станеться в останні дні, що явиться Господня гора й Божий храм на верху гір і здійметься понад горби й поспішать до неї всі народи. І прийде чимало народів і скажуть: Ходіть і вийдемо на Господню гору і в дім Яковового Бога; а Він покаже нам свій шлях, що ним нам слід іти. Бо з Сіону вийде закон і слово Господнє із Єрусалиму" Пор. Міх 4, 1-3.

[13] В Новім Завіті перестануть приносити Богові в жертву телців на всепалення, а будуть Його почитати за ласкою Святого Духа й ведені правдою, обявленою Богочоловіком (Ів 1, 17). Найпростішим зовнішним висловом такого богопочитання є молитва, а в ній усвідомлення собі Божої присутности. І Христос, що й сам часто молився, не тільки велів нам молитись (Мт 18, 19-20), але й навчив нас слів молитви (Мт 6, 9-13; Лк 11, 2-4); а на спомин жертви на Тайній вечері й свойого страждання на хресті звелів приносити Богові жертву тіла і крови, цебто на Службі Божій хліб і вино в Його — Христове — тіло і кров переміняти. Див. Мт 26, 26-28; Мк 14, 22-24; Лк 19, 19-20.

25 в дусі та в правді мають поклонятись“. Сказала
до Нього жінка: „Знаю, що прийде Месія, що
зветься Христос. Як Він прийде, то звістить нам
26 усе“. Сказав їй Ісус: „Це Я, що говорю з тобою“.
27 І тоді надійшли Його учні[14] й дивувались, що
Він розмовляв із жінкою.[15] Та ні один не спитав-
ся: „Про що питаєш?“ — або: „Чому з нею гово-
28 риш?“ А жінка полишила своє відро й побігла
29 в город і говорила до людей: „Ходіть і подивіться
на чоловіка, що сказав мені про всі мої вчинки.
30 Чи не є Він Христос?“ І вийшли люди з города
31 й ішли до Нього. Тимчасом учні просили Його
32 й казали: „Учителю, їж“. А Він відповів їм: „Я
33 маю їсти страву, що ви про неї не знаєте“. Тоді
учні говорили між собою: „Чи хто не приніс Йому
34 їсти?“ Ісус сказав до них: „Моя страва — спов-
няти волю того, що послав Мене, та й довершити
35 Його діло.[16] Чи ви не кажете, що ще чотири мі-
сяці та й жнива прийдуть?[17] Та Я кажу вам: Під-
несіть свої очі й погляньте на ниви, що вже спілі
36 на жнива.[18] Вже жнець приймає плату й збирає
плоди на життя вічне, щоб сівач і жнець[19] спільно

[14] З харчами, купленими в городі Сихарі або Сихемі.

[15] Тодішні рабіни відносилися до жіноцтва з таким легковаженням і погордою, що прилюдно не відзивалися до своїх жінок. Ісус не держався того звичаю.

[16] Навертати людей до Бога.

[17] В Самарії засівають поля в грудні, а збіжжя жнуть у травні. З цих слів виходить, що Ісус ішов через Самарію в січні.

[18] Це Самаряни із Сихару або Сихему, що були готові прийняти проповідуване їм Боже слово, поки ще доспіє збіжжя.

[19] Сівач — Ісус; женці — Його учні, що з великим успіхом проповідали в Самарії в кілька літ після вознесення. Див. Дн Ап 8, 4-25.

раділи. Бо в цьому справджується прислівя: Хто 37
инший сіє, а хто инший жне. Я вас післав жати 38
те, над чим ви не працювали; инші тяжко тру-
дились, а ви увійшли в їх працю“.[20]

Багато Самарян із того города увірило в Нь- 39
го через слова жінки, вона бо свідчила: Він ска-
зав мені все, що я вчинила. А як прийшли до 40
Нього Самаряни, то просили Його, щоб Він у
них лишився.[21] І Він пробув там два дні. І ще 41
більше увірувало в Нього через Його науки. А до 42
жінки говорили: „Віримо вже не тільки через твоє
оповідання; самі бо ми чули й дізналися, що Він
справді Спас світа“.

9. Ісус у Галилеї.

Після двох днів вийшов звідтіля і йшов до 43
Галилеї, хоч сам Ісус засвідчив, що пророк у своїй 44
рідній країні чести не має. А як прийшов у Га- 45
лилею, то прийняли Його Галилейці, бо бачили
все, що Він був учинив у Єрусалимі в день Пасхи;
бо й вони ходили на свята.

Та й знову прийшов у Кану галилейську, де 46
був перемінив воду на вино. А був у Капернаумі
один дворянин,[1] що його син нездужав. Як він 47
почув, що Ісус прибув із Юдеї в Галилею, пішов

[20] Ісус трудився в Юдеї, проповідуючи Боже слово від Великодня до грудня, а апостоли збирали плоди Його праці, хрестячи тих, що увірили в Ісуса.

[21] Та в осени наступного року, як Ісус ішов з Галилеї до Єрусалиму на Свято Кучок, трапилось Йому, що в одній місцевості не хотіли прийняти Його на ніч (Лк 9, 53).

9.

[1] Ірода Антипи, що до нього належало містечко Капернаум.

до Нього й благав Його, щоб Він прийшов і вздоровив його сина, що був вже близький смер-
48 ти. Та Ісус промовив до нього: „Коли не по-
49 бачите знаків і чудес, не увірите“. А дворянин мовив Йому: „Господи, піди, поки не вмре моя
50 дитина“. Сказав йому Ісус: „Іди, твій син живе“. Чоловік повірив слову, що сказав йому Ісус, і
51 пішов. А як ще був в дорозі, вийшли йому на зустріч слуги та й сказали, що його син живе.
52 Тоді спитав їх про годину, коли йому полегшало. А вони відповіли йому; „Вчора в сьомій годині[2]
53 покинула його гарячка“. По тім зрозумів батько, що то було тієї години, як сказав йому Ісус: Твій син живе. І увірив він сам і ввесь його
54 дім. Це вже друге чудо[3] зробив Ісус, як вернувся з Юдеї в Галилею.

[2] Нашій першій годині після полудня.

[3] До того часу зділав Ісус у Галилеї тільки одне чудо, а саме майже реред роком перемінив воду на вино. Про чуда, що їх Ісус учинив в Юдеї — а вістка про них дійшла певне до Галилеї — не згадує ні один євангелист.

ОБЯВЛЕННЯ БОЖЕСТВА ПЕРЕД ВОРОГАМИ

(5,1-12, 50)

10. Недужий при саджавці.

5. Після того[1] було жидівське свято[2] й Ісус 1
пішов до Єрусалиму. А в Єрусалимі, при овечій 2
брамі,[3] є саджавка, звана по жидівськи Витесда,[4]
що мала пять притворів. В них лежало багато не- 3
дужих, сліпих, кривих і розслаблених, що дожи-
далися порушення води. Бо час від часу сходив 4
ангел Господень у саджавку й вода збивалася.
І хто перший увійшов після порушення води, той
ставав здоровий, на яку б не хорував недугу. 5

А був там один чоловік, що хорував тридцять
вісім років. Коли Ісус побачив його, як він лежав, 6
та й довідався, що він вже довго нездужає, спитав
його: „Чи хочеш подужати?“ Відповів Йому не- 7

10.

[1] Євангелист Іван поминув дальші вчинки Ісуса в Галилеї з першого року Його діяльности, що їх описали: Матей (4, 13-24; 8, 2-4, 14-17; 9, 1-17); Марко (1, 16-2, 22); Лука (4, 16-5, 39), але відразу перейшов до другого року Ісусової діяльности, що починається Його побутом у Єрусалимі підчас Великодніх Свят.

[2] Свято Пасхи, другої в прилюдному житті Ісуса.

[3] Через ту браму, що лежала в північно-східній частині муру, на схід від замку Антонія, гнали овець, призначених на жертву в святині.

[4] Дім милосердя.

дужий: „Господи, не маю людини, щоб мене за-
несла до саджавки, як вода зібється; бо заки я
8 прийду, хтось инший передо мною влазить“. Ісус
сказав до нього: „Встань, візьми свій ліжник і
9 ходи“. Та й зараз одужав той чоловік, взяв свій
ліжник і ходив свобідно. А була субота в той
10 день. І казала жидівська старшина до уздоровле-
ного: „Нині субота; не годиться тобі нести ліж-
11 ника“. А він відповів їм: „Той, що уздоровив
мене, сказав мені: Візьми свій ліжник та й іди“.
12 І питали його: „Що то за чоловік сказав тобі:
13 Візьми свій ліжник і ходи?“ Та уздоровлений не
знав, хто то був, бо Ісус ухилився від народу,
14 що був на тому місці. Потім стрінув його Ісус у
святині та й сказав до нього: „Ось ти подужав
єси; але вже більше не гріши,[5] щоб тобі не ста-
15 лося що гірше“. А той чоловік пішов і звістив
Жидам,[6] що то Ісус його уздоровив.

11. Ісус виявляє своє божество.

16 Тому Жиди напастували Ісуса, що Він учи-
17 нив те[1] в суботу. Та Ісус відповів їм: „Отець мій
18 і досі ділає[2] — і Я ділаю“. Через те жидівська
старшина намагалася навіть Иого погубити, тому
що не тільки зневажав суботу, а ще й Бога на-
звав своїм Отцем і рівняв Себе до Бога. А Ісус
19 відповів їм і сказав: „Істинно, поправді, кажу вам:

[5] Видно, що його довга недуга була карою за гріхи.
[6] Щоби прославити Його перед Жидами, не знаючи нічого про ненависть жидівської старшини до Ісуса.

11.

[1] Сцілив недужого.
[2] Піддержуючи світ у Його істнуванні. Разом із Богом Отцем ділає й Бог Син.

Син не може нічого творити сам із Себе, тільки
те, що бачить, що Отець творить. Бо що Він
творить, це і Син творить. Отець бо любить 20
Сина й усе Йому показує, що сам творить; і
більші від цих покаже Йому діла, що ви будете
дивуватись. Бо як Отець воскрешає й оживляє 21
мертвих, так і Син оживляє тих, що хоче.[3] Бо й 22
Отець не судить нікого, а ввесь суд здав на
Сина,[4] щоб усі віддавали честь Синові, як від- 23
дають її Отцеві. Хто не шанує Сина, не шанує
Отця, що Його послав.

Істинно, поправді, кажу вам, хто слухає мо- 24
його слова і вірить тому, що Мене послав, той
має життя вічне і на суд не прийде, а перейде
від смерти до життя.[5] Істинно, поправді, кажу 25
вам, що приходить година — та вже й прийшла
— коли мертві[6] почують голос Божого Сина та
й ті, що почують, оживуть. Бо як Отець має 26
сам в Собі життя, так і Синові дав, щоб мав
життя сам в Собі, та й дав Йому владу чинити 27
суд, бо Він Син Чоловічий. Не дивуйтеся цьому. 28
Надходить бо час, коли всі, що в гробах, почу-
ють ого голос; і вийдуть ті, що добро творили, 29
на воскресіння життя, а ті, що зло творили, на
воскресіння суду. Я не можу нічого творити сам 30
від Себе. Як чую,[7] так суджу, і суд мій справед-

[3] Мертвих на душі, грішників, до життя в Божій ласці; мертвих тілом до повстання із гробів.

[4] Що видимий, як Богочоловік, буде судити в день страшного суду.

[5] В щасті. Правдивий суд буде тільки над ворогами Бога-Христа. Хто в Христа вірує і Його заповіді зберегає, прийде на суд перед милостивого суддю по надгороду.

[6] На душі через гріхи.

[7] Як знаю знанням Бога.

ливий; бо не шукаю своєї волі, а волі того, що
Мене післав.
31 Як би Я свідчив сам про Себе, то моє сві-
32 доцтво не було б правдиве. Хто инший свідчить
про Мене, та й знаю, що свідоцтво, що ним свід-
33 чить про Мене, правдиве. Ви посилали до Івана,[8]
34 і він дав свідоцтво правді. Та не від людини
свідоцтво Я приймаю. Однак говорю це, щоб
35 ви спаслися.[9] Він був світильник,[10] що горить і
світить; та ви хотіли тішитися його світлом до
часу.[11]
36 Я ж маю свідоцтво більше ніж Іванове. Діла
бо, що їх довершити звелів Мені Отець, ті діла,
що їх сповняю, свідчать про Мене, що Отець
37 Мене післав. І Отець, що Мене післав, сам за-
свідчив про Мене.[12] Ви ніколи не чули Його голо-
38 су, ні виду Його не бачили; та й слова Його не
маєте, що пробувало б у вас, бо ви не вірите
39 тому, кого Він післав. Проспіджуєте Писання[13] ду-
маючи, що в них маєте вічне життя. А вони самі
40 свідчать про Мене. Та не хочете прийти до Мене,
41 щоб мати життя. Від людей хвали не приймаю;
42 а про вас знаю, що не маєте в собі любови до
43 Бога. Я прийшов в ім'я мойого Отця, та ви Мене
не приймаєте. Як хто инший прийде у своїм імені,

[8] Хрестителя. Див. Ів 1, 19-34.

[9] Даючи віру Іванові Хрестителеві; а його Жиди вельми шанували.

[10] Що тепер посаджений в темницю.

[11] Бо самі його зрадили, видавши в руки Ірода Антипи, щоб позбутись його докорів. Див. Мт 4, 12; Мк 1, 14.

[12] Підчас хрещення і в Книгах пророків.

[13] Ісус покликується на свідоцтво Святого Писання й Івана Хрестителя не для своєї слави, але щоб Жиди повірили їм задля свойого спасіння.

того приймете.[14] Як же ви можете вірувати, коли 44
хвалу один від одного приймаєте, а не шукаєте
хвали від самого Бога? Не думайте, що винува- 45
тиму вас[15] перед Отцем. Є, хто вас винує, Мой-
сей, що на нього ви надію покладаєте. Бо коли б 46
ви Мойсеєві вірили, то повірили б і Мені, бо ж
він писав про Мене.[16] Та коли його книгам[17] не 47
вірите, то як повірите моїм словам?“

12. Дивне накормлення людей.

6. Потім[1] відійшов Ісус на другий берег Га- 1
лилейського моря, званого Тиверіядським. А йшло 2
за Ним багато народу, бачили бо чуда, що Він
творив над недужими. Ісус же вийшов на гору й 3

[14] На приклад якогось Єгиптянина, Симона Бар-Кохбу за кесаря Адріяна й инших.

[15] Ісус буде судити, не винувати.

[16] Див. 1 Мой 3, 15: „І положу ворожнечу між тобою й жінкою, і між твоїм потомством і її нащадком; він роздавить тобі голову, а ти будеш впиватися в його пяту“. 4 Мой 24, 17: „Виджу його перед очима, та не сьогодня; дивлюсь на нього, та не зблизька. Зійде зоря із Якова, здійметься жезл із Ізраїля“. 5 Мой 18, 15.

[17] Жидівська старшина мала Мойсея за великого пророка.

12. Пор. Мт 14, 13-21; Мк 6, 32-44; Лк 9, 10-17.

[1] Іван не згадує нічого про те, що робив Ісус за ввесь рік, від другого Великодня аж до останніх днів перед третім Великоднем (Ів 6, 4) своєї прилюдної діяльности, а саме про діяльність у Юдеї (Мт 12, 1-14; Мк 2, 23-3, 6; Лк 6, 1-11), в Галилеї (Мт 4, 25; 5; 6, 1-18; 7, 1-6, 12-29; 8, 1, 5-13; 10, 2-4; 11, 2-19; 12, 15-21, 46-50; 13, 1-30, 34-53; Мк 3, 7-4, 25; Лк 6, 17-8, 18), в Десятигороддю (Мт 8, 18-34; Мк 4, 35-5, 20; Лк 8, 22-39) і знову в Галилеї (Мт 9, 1, 18-38; 10, 1, 5-15; 11, 1; 13, 54-58; 14, 1-2, 6-12), а відразу описує, як Ісус після смерти Івана Хрестителя переправився до волости Филипа.

4 сів там зо своїми учнями. А наближалося жидів-
ське Свято Пасхи.[2]
5 Як же Ісус зняв очі й побачив, що сила на-
роду[3] йде до Нього, спитав Филипа: „Де купим
6 хліба, щоб вони поживились?“ Це ж Він сказав,
щоб вивідати його; бо сам знав, що має зроби-
7 ти. Филип відповів Йому: „Й за двісті динаріїв
хліба їм не стане, щоб кожному хоч трохи ді-
8 сталось“. Озвався до Нього один із Його учнів,
9 Андрей, брат Симона Петра: „Є тут один хлопець,
що має пять ячмінних хлібів і дві рибі; та що це
10 на стільки людей?“ А Ісус сказав: „Кажіть, не-
хай люди посідають“. А на тім місці було багато
11 трави. Тоді сіло з пять тисяч мужчин. А Ісус
взяв хліби й, віддавши хвалу, роздавав тим, що
12 сиділи. Так само й риби, скільки хто хотів. А як
наїлись подостатком, сказав до своїх учнів: „По-
збирайте останки окрушин, щоб не змарнува-
13 лись“. І позбирали й наклали дванадцять кошів
окрушин з пятьох ячмінних хлібів, що зосталися
у тих, що їли.

13. Ісус вертається в Галилею, по морю йдучи.

14 А як люди побачили чудо, що зділав Ісус,
то казали: „Це справді пророк, що має прийти
15 на світ“. Та як Ісус спостеріг, що вони хотять
прийти й схопити Його, щоб настановити царем,
16 відійшов знову сам один на гору[1]. Як же настав

[2] Третьої в прилюдному житті Ісуса.

[3] Його він навчав мало не до вечора. Див. Мк 6, 34; Лк 9, 11.

13. Пор. Мт 14, 22-33; Мк 6, 45-52.

[1] Апостолів же послав до Витсаїди в Галилеї. Див. Мт 14, 22; Мк 6, 45.

вечір, то Його учні зійшли над море, всіли в чо- 17
вен і плили на другий берег моря до Капернаума.
І вже стемніло, а Ісус ще не прийшов був до них.
А море під подувом сильного вітру хвилювалось. 18
Як же відплили з двадцять пять або й тридцять 19
стай, побачили, що Ісус іде по морі і вже неда-
леко від човна; та й налякалися. Та Він озвався 20
до них: „Це Я, не бійтеся!“ Тоді вони хотіли взяти 21
Його в човен, і зараз човен опинився коло берега,
що до нього плили.

14. Обітниця Евхаристії.

На другий день народ, що стояв по той бік 22
моря,[1] переконався, що иншого човна, крім одно-
го, там не було, та що Ісус не всів у човен
з учнями своїми, а що самі учні Його відплили.[2]
Инші ж човни прибули з Тиверіяди поблизу того 23
місця, де вони їли хліб, як хвалу віддав Господь.
Коли ж люди побачили, що нема там ані Ісуса ні 24
Його учнів, то повсідали в човни та й прибули
в Капернаум, шукаючи Ісуса. А як знайшли Його 25
на другім березі моря, промовили до Нього: „Учи-
телю, коли Ти сюди прибув?“ У відповіді сказав 26
до них Ісус:[3] „Істинно, поправді, кажу вам: Шу-
каєте Мене не тому, що бачили чуда, а що їли
хліб і наситились. Дбайте не про страву, що про- 27
минає, а про страву, що зостається на життя віч-
не, і її Син Чоловічий вам дасть; Його бо назна-

14.

[1] Коло Витсаїди-Юлії, де попереднього дня Ісус на-
ситив пять тисячів людей.

[2] Народ гадав, що Ісус є ще на східнім березі моря
й шукав за Ним, щоб Його проголосити царем.

[3] В Капернаумі, мабуть уже в божниці. Див. Ів 6, 59.

28 менував Бог Отець“.[4] Тоді питалися Його; „Що
29 нам робити, щоб чинити діла Божі?“ Ісус відпо-
вів і сказав до них: „Це є діло Боже, щоб ви
30 вірували в того, кого Він послав“. І сказали до
Нього: „Що ж Ти за чудо ділаєш, щоб ми по-
31 бачили й повірили Тобі? Що Ти чиниш?[5] Батьки
наші їли манну в пустині, як написано: Хліб із
неба дав їм їсти“.[6]

32 А Ісус сказав до них: „Істинно, поправді,
кажу вам: Не Мойсей дав вам хліб з неба,[7] а
33 Отець мій дає вам правдивий хліб з неба. Бо
хлібом Божим є той, що зійшов з неба й дає
34 життя світові“. На це сказали Йому: „Господи,
35 все нам давай того хліба“. А Ісус відповів їм:
„Я хліб життя;[8] хто приходить до Мене, той вже
не буде голодний; і хто вірує в Мене, не буде
36 мати спраги ніколи. Та сказав Я вам, що ви й
37 виділи Мене[9] та не вірите.[10] Усе, що дає Мені
Отець, до Мене прийде;[11] а хто до Мене прийде,
38 того Я не прожену. Бо Я зійшов із неба не на
те, щоб чинити волю мою, а волю того, що Мене
39 послав. А воля того, що Мене послав, така, щоб
із усього того, що Він дав Мені, не погубив Я
40 нічого, а воскресив те[12] в останній день. Це ж

[4] Чудами, що Ісус Син Божий.

[5] Чудес, що їх Ісус до того часу зділав, їм ще мало.

[6] 2 Мой 16, 15; Пс 77, 24. Тому жиди повірили в післанництво Мойсея.

[7] Манна в дійсності не була хлібом з неба, а пожи-вою створеною Богои у дивний спосіб із земських первнів.

[8] Що зійшов з неба. Див. Ів 6, 33.

[9] Як Я робив чуда.

[10] Що Я Син Божий.

[11] Ученики й вірні.

[12] До вічного життя.

воля мойого Отця, що Мене післав, щоб кожен,
хто видить Сина і в Нього вірує, мав життя
вічне, і щоб Я воскресив його у послідній день".
Відказували тоді Жиди на Нього за те, що 41
сказав: Я хліб, що зійшов з неба — та й говорили: 42
„Чи ж не Ісус це, син Йосифів, що Його батька
й матір ми знаєм?[13] Як же Він може казати, що
з неба зійшов?" А Ісус відповів їм і сказав: „Не 43
відказуйте поміж собою! Ніхто не може прийти 44
до Мене, коли Отець, що послав Мене, не при-
тягне його;[14] і Я воскрешу його в останній день.
Написано у пророків:[15] І будуть усі навчені від 45
Бога. Кожний, хто чув від Отця й зрозумів, при-
ходить до Мене. Не наче б хто бачив Отця, тільки 46
той видів Отця, хто від Бога. Істинно, поправді, 47
кажу вам: Хто в Мене вірує, той має вічне жит-
тя. Я хліб життя.[16] Батьки ваші їли манну в пу- 48 49
стині та й повмирали. Це той хліб, що з неба 50
сходить, такий, щоб кожен, хто його їсть, не вмер.
Я хліб живий, що зійшов з неба. Коли хто їсти- 51
ме той хліб, буде жити по віки. А хлібом, що Я
дам, є моє тіло за життя світа". Сперечались 52
тоді Жиди між собою й говорили: „Як може Він
дати нам своє тіло їсти?" А Ісус відповів їм: 53
„Істинно, поправді, кажу вам: Як не будете їсти
тіла Чоловічого Сина та й не будете пити Його
крови,[17] життя не будете мати в собі. Хто пожи- 54

[13] Жиди глядять на Нього як на звичайну людину.
[14] Своєю ласкою.
[15] Іс 54, 13: „Зроблю, що всі твої сини стануть навчені Богом і твої діти житимуть серед великого спокою". Єр 31, 34: „Всі пізнають мене від найменших аж до найбільших".
[16] Вічного, як страва є поживою в дочаснім житті.
[17] Достойно. „Бо хто їсть і пє недостойно, присуд

ває мого тіла й пє мою кров, має вічне життя і
55 Я воскрешу його в останній день. Бо тіло моє,
це правдива пожива, і кров моя — правдивий на-
56 питок. Хто мого тіла поживає та й пє мою кров,
57 в Мені пробуває, а Я в ньому. Як живий Отець
післав Мене, і Я живу через Отця, так і той жи-
58 тиме через Мене, хто Мене споживає. Оце той
хліб, що зійшов з неба. Не як манна, що ваші
батьки їли та й повмирали; хто цього хліба по-
живає, житиме по віки".

59 Це говорив Ісус, навчаючи в божниці, в Ка-
60 пернаумі. Тоді багато з Його учнів, що це слу-
хали, сказали: „Жорстока це мова та й хто може
61 її слухати?"[18] А Ісус знав сам в Собі, що Його
учні обурюються на те, і сказав до них: „Це вас
62 вражає? А що, коли побачите Чоловічого Сина,
63 як буде входити туди, де перше був?[19] Дух є те,
що оживляє; тіло не годиться ні на що.[20] Слова,
64 що Я говорив до вас, це дух і життя. Та є де-
хто між вами, що не вірує". Бо знав Ісус із по-
65 чатку, котрі не вірують і хто Його зрадить. І
мовив: „Тому сказав Я вам, що ніхто не може
прийти до Мене, коли не буде йому дано від
мойого Отця".

66 Від того часу багато з Його учнів відійшло
67 і вже більше з Ним не ходили. Тоді запитався

на себе їсть і пє, не розрізняючи тіла Господнього" (1 Кор 11, 29).

[18] Не тільки мешканці Капернаума, що були в божниці, але й деякі Його учні гадали, що будуть колись споживати тіла Ісуса, покраявши його на части.

[19] Хіба тоді не будуть так думати, як Син Чоловічий зійде на небо в ненарушенім тілі, хоч віддасть їм Себе в поживу.

[20] Само тіло без духа, без божества, що тіло оживляє, не придається ні на що.

Ісус дванадцятьох: „Чи й ви хочете відійти?“
Відповів Йому Симон Петро: „Господи, до кого 68
нам іти? Ти маєш слова вічного життя; і ми уві- 69
рували й пізнали, що Ти Святий Божий“.[21] Від- 70
казав їм Ісус: „Хіба не дванадцятьох Я вас ви-
брав? Та один із вас диявол“.[22] А говорив Він 71
про Симонового Юду з Іскаріоту; бо той мав
Його зрадити, хоч був один з дванадцятьох.

15. Ісус іде потай на Свято Кучок.

7. Після цього[1] проходив Ісус по Галилеї, бо 1
не хотів ходити по Юдеї, тому що жидівська
старшина задумувала вбити Його. А було близь- 2
ко жидівське Свято Кучок.[2] Тоді Його брати[3] ска- 3

[21] Назва Месії. Пор. Мк 1, 24; Ів 10, 36.
[22] Пор. 1 Ів 3, 8: „Хто чинить гріх, є від диявола“.

15.

[1] І знову поминув Іван півріччу діяльність Ісуса аж до Свята Кучок, а саме в Галилеї (Мт 15, 1-14; Мк 7, 1-23), в Фінікії (Мт 15, 21-28; Мк 7, 24-30), в Десятигороддю (Мт 15, 29-16, 12; Мк 7, 31-8, 21), у волості Филипа (Мт 16, 13-17, 20; Мк 8, 22-9, 28; Лк 9, 18-43), і знову в Галилеї (Мт 17, 21-18, 9; Мк 9, 29-49; Лк 9, 44-50).

[2] Свято Кучок, після Великодня й Зелених Свят, званого також Святом Жнив, третє велике свято (2 Мой 23, 14-17), святкували Жиди вісім днів у вересні або жовтні, як вже були зібрані всі плоди з поля, на памятку пробування в пустині після виходу з Єгипту. Тому через тиждень мешкали вони у хатках, сплетених з галуззя дерев, що їх клали на покрівлях домів і по подвірях. Кожний, хто тільки міг, ішов на те свято до Єрусалиму і приносив жертву в святині. Першого й восьмого дня треба було здержатись від усякої роботи. Див. 3 Мой 23, 34-36, 42-43.

[3] Тіточні.

зали Йому: „Йди звідси та піди в Юдею, щоб і
твої учні[4] побачили твої діла, що їх довершуєш.
4 Бо ніхто чого небудь потай не робить, як хоче,
щоби про нього знали. Коли Ти таке твориш,
5 яви Себе світові“. Бо й брати Його не вірили
6 в Нього.[5] На це відповів їм Ісус: „Мій час ще
7 не настав;[6] а ваш час завсіди готовий.[7] Вас не
може ненавидіти світ; а Мене ненавидить, бо Я
8 свідчу йому, що його вчинки лихі. Ви вибирай-
тесь на те свято. Я на те свято ще не піду, бо
9 час мій ще не ісповнився“. Так їм сказав та й
остався у Галилеї.

10 Як же Його брати вибралися в дорогу на
празник, тоді й Він пішов, не явно,[8] а немов по-
11 тайки.[9] А в празник жидівська старшина шукала
12 за Ним і питала:[10] „Де Він пробуває?“ Та й серед
народу було чимало поговірки про Нього. Одні[11]
казали, що Він добрий; инші ж[12] говорили: „Ні.
13 Таки Він туманить народ“. Та ніхто не говорив
про Нього явно зо страху перед жидівською стар-
шиною.

[4] Бо і в Юдеї мав Ісус своїх прихильників.

[5] Вони гадали, що Ісус зможе в Єрусалимі відновити давнє ізраїльське царство.

[6] Час хрестної смерти. Пор. Мт 26, 18.

[7] Ви все безпечні.

[8] Тільки в товаристві своїх апостолів. Ішов Ісус через Самарію (Лк 9, 51-62).

[9] Щоб не знала про це жидівська старшина ні фарисеї.

[10] Прочан.

[11] Особливо Галилейці, Пор. Мт 19, 16; Мк 10, 17.

[12] Передусім Єрусалимляни й мешканці Юдеї. Пор. Мт 27, 63.

16. Ісус у святині під час Свята Кучок.

А вже в половині празника прийшов Ісус до 14
святині й навчав. І дивувалася жидівська стар- 15
шина й говорила: „Відки Він знає Писання, коли
не вчився?“ Озвався до них Ісус і сказав: „Моя 16
наука не моя, а того, що Мене послав.[1] Коли 17
хто хоче сповняти Його волю, той пізнає, чи ця
наука від Бога, чи Я сам від Себе говорю. Хто 18
сам від себе говорить, той шукає власної слави;
а хто шукає слави того, що Його послав, той
правдомовний і нема в Ньому неправди. Чи не 19
Мойсей дав вам[2] закон? Та ніхто з вас не дер-
житься закону. Чого намагаєтесь Мене вбити?“[3] 20
На це народ закликав: „Маєш злого духа. Хто
намагається Тебе вбити?“[4] Ісус відповів і сказав 21
до них: „Одне чудо Я зділав[5], і ви всі дивуєтесь.
Та ж Мойсей приказав вам обрізання[6] — хоч во- 22
но не від Мойсея, а від предків — і ви в суботній
ній день довершуєте обрізання людини. Коли ж 23
людина приймає обрізання в суботу, не ломлячи
Мойсеєвого закону, то чого ви ремствуєте на
Мене, що Я цілого чоловіка вздоровив у суботу. Не судіть по виду, а судіть осудом справед- 24
ливим“.

16.

[1] Син Божий має знання від Бога Отця через предвічний акт родження.

[2] Фарисеям.

[3] І через те супротивляєтеся пятій заповіді.

[4] Сам народ не мав такого наміру й не знав, що жидівська старшина настає на життя Ісуса.

[5] На Великдень попереднього року, сціливши розслабленого при саджавці Витезді (Ів 5, 2-18). Від того часу не був Ісус у Єрусалимі.

[6] Див. 1 Мой 17, 10: „І буде обрізаний у вас кожний мужчина“.

25 Тоді деякі з Єрусалимлян говорили: „Чи це
26 не той, що Його хотять убити? Та ось Він явно
говорить і нічого Йому не кажуть. Може дійсно
27 старшина пізнала, що Він Христос? Та ми про
Нього знаємо, відки Він; а про Христа, як прийде,
ніхто не буде знати,[7] відки Він“.

28 Тоді Ісус голосно закликав і, навчаючи в свя-
тині, сказав: „І Мене знаєте та й відаєте, відки
Я. Та не прийшов Я сам від Себе, а той, що
Мене послав, є правдомовний; та ви Його не
29 знаєте. Я Його знаю, бо Я від Нього,[8] і Він
30 Мене послав“. Тоді старалися Його спіймати,[9] та
ніхто не наложив на Нього руки, бо ще не при-
йшла Його година.

31 А з народу багато увірувало в Нього й го-
ворили: „Коли прийде Христос, невже ж більше
32 чудес творитиме, ніж Він творить?“ Почули фа-
рисеї, що народ таке поговорює про Нього. Та й
послали передові священики й фарисеї слуг, щоб
33 Його спіймати.[10] Ісус же сказав: „Ще короткий
час[11] буду з вами й піду до того, що Мене послав.
34 Будете Мене шукати,[12] та не найдете; бо де Я
35 буду, туди ви не можете прийти“. І говорила жи-
дівська старшина між собою: „Куди Він хоче йти,
що ми Його не найдемо? Чи не хоче Він піти до
Жидів, що розсіяні між поганами,[13] та й навчати

[7] Так навчали книжники на основі пророцтва Ісаії. Див. Іс 53, 8: „Про рід його хто розповість?“ А про Ісуса знали, що Він із Назарету. Пор. Ів 1, 45; 6, 42.

[8] Як Божий Син.

[9] Вражені словом Ісуса, що Бога не знають.

[10] Так, щоби при тім людей не було.

[11] Пів року.

[12] Після моєї смерти.

[13] Ще перед Христом багато Жидів — може навіть

поган? Що це за слово, що сказав: Будете Мене 36
шукати, та не найдете — та й: Де Я буду, ви не
можете прийти“?

17. Мова Ісуса в останній день Кучок.

А в останній, той великий день празника,[1] 37
стояв Ісус і голосно закликав: „Коли хто має спра-
гу, нехай прийде до Мене та й пє. Хто в Мене 38
вірує, то з його нутра, як говорить Писання,[2] по-

більше, як їх зосталось у Палестині — розійшлося й немов розсіялося по всій римській державі. Одначе вони безнастанно держали тісний звязок із рідним краєм, особливо з Єрусалимом. куди щорічно пересилали податок на святиню (пів сикля т. є дві драхми, з чотири золоті гривні), а то й відбували прощі на Великодні й Зелені Свята й Свято Кучок. На чужині вони творили невеличкі громади посеред поган, що нераз приходили до жидівських божниць і там знайомилися з наукою про одного Бога, а навіть приєднувалися до Жидів. Були це „побожні нововірці“ (Дн Ап 13, 43, 50; 16, 14; 17, 4, 17), або „богобоязливі нововірці“ (Дн Ап 13, 16, 26). Подібно було із поганами за християнських часів, коли їм перші християни у домах, призначених на богослуження й молитву, проповідували Христа розпятого. Пор. Дн Ап 13, 46-48.

17.

[1] Кожного дня під час Свята Кучок священик черпав воду в Силоамській саджавці і в торжественнім поході ніс її в золотій посудині до святині, де, змішавши її з вином, при звуках музики й співу виливав її на жертовник всепалення. До того символічного обряду навязує Ісус свою науку.

[2] Це думка, взята з висказів пророків. Іс 12, 3: „І в радощах будете черпати воду з джерел спасіння“. 44, 3:

„Я бо дам воду тим,
що в спразі ходять по безвіддю;
положу мойого Духа на твоє потомство
й моє благословення на дітей твоїх“.

Зах 14, 8: „А того дня потече вода жива з Єрусалиму“. Також Зах 13, 1; Йоіл 2, 28.

39 течуть ріки води живої“.[3] А це говорив Він про
Духа, що Його мали прийняти віруючі в Нього;
бо ще не був Дух даний,[4] тому що ще Ісус не
40 був прославлений. А зпоміж народа ті, що чули
41 ті слова, говорили: „Це справді пророк!“[5] Инші
казали: „Це Христос!“ А другі говорили: „Чи
42 з Галилеї має Христос прийти? Чи не сказано
в Писанні, що з роду Давидового та й із містечка
Вифлеєму, відкіля був Давид, Христос прийде?“[6]
43 44 Так повстав роздор в народі через Нього. А де-
які зпоміж них хотіли спіймати Його, та ніхто
не наложив на Нього рук.[7]

45 Отже вернулися слуги до передових свяще-
ників і фарисеїв, а ті сказали їм: „Чому ви не
46 привели Його?“ Відповіли слуги: „Ніколи так не
говорив ніхто з людей, як говорить той чоловік“.
47 Тоді відповіли їм фарисеї: „Чи й вас затуманено?
48 Чи хто зо старшини увірував у Нього, або хто
49 з фарисеїв? Та ні, лиш цей проклятий народ, що
50 не знає закону“. Озвався до них один із них, Ни-
кодим, той, що колись було приходив до Нього
51 у ночі: „Чи наш закон судить чоловіка, поки не
переслухає його та й не пізнає, що він робить?“[8]
52 А йому відповіли й сказали: „Чи може й ти з Га-
лилеї?[9] Досліджуй Писання й побачиш, що про-

[3] Несучи на собі щастя й для инших людей.

[4] Був даний десятого дня після вознесення Ісуса на небо.

[5] Що мав явитися перед приходом Месії.

[6] Див. Міх 5, 2. Жиди не знали, що Ісус з Давидового роду та й із города Вифлеєму.

[7] Боячись численних прихильників Ісуса.

[8] 5 Мой 1, 16-17; 17, 4.

[9] Не маючи йому що відповісти, глузували собі з нього, ж вони знали, що Никодим не Галилеєць.

рок із Галилеї не приходить“.[10] І пішов кожний 53
до свого дому.

18. Явногрішниця.

8. А Ісус пішов на Оливну гору. Та вранці 1 2
знову прийшов до святині; і ввесь народ ішов
до Нього. А він сів і навчав їх. І привели книж- 3
ники й фарисеї жінку, спійману на чужоложстві,
поставили її по середині й озвалися до Нього: 4
„Учителю, цю жінку спіймали, як саме чужоло-
жила. А в законі приказав нам Мойсей таких ка- 5
менувати.[1] А Ти що на це скажеш?“[2] А це гово- 6
рили, щоб спокусити Його, та й могти винувати
Його. Ісус же, нахилився до долу та й писав паль-
цем по землі.[3] А коли вони не переставали до- 7

[10] Говорили неправду, бо з Галилеї походив пророк Йона (4 Цар 14, 25) і мабуть Наум.

18.

[1] В 5 Мой 22, 22-24 назначено кару смерти на чоловіка й замужню жінку, прилапаних на чужоложстві. А хоч би це була тільки заручена, то належало їх обоє на смерть побити камінням. Та відколи Палестиною володіли Римляни, Жиди не могли держатися того закону, бо на виконання смертної кари треба було дозволу римської влади, та й зраджений муж звичайно давав зрадливій жінці розвідного листа.

[2] Як Ісус скаже її звільнити, то заперечить закон Мойсея; як скаже побити її камінням, то обвинять Його перед римським намісником, що був проти кари смерти за чужоложство.

[3] Може слова пророка Єремії 17, 13: „Господи, усі, що Тебе покинули, хай посоромляться; тих, що відступають від Тебе, хай на землі напишуть“. Тим, що покидав Бога, був вибраний народ; а відступаючи від Нього, він був віроломний перед Богом і немов чужоложив. Той гріх відступства рівнявся гріхові чужоложства у явногрішниці.

питуватись Його, то Він підвівся й сказав до них:
„Хто з вас без гріха, нехай перший кине на неї
8 9 каменем“.[4] І знов нахилився й писав по землі. Як
же вони це почули, то засоромлені в совісті, від-
ходили один по одному, почавши від старших
аж до останніх.[5] І зостався сам і жінка, що сто-
10 яла по середині. А Ісус підвівся, та й, не побачив-
ши нікого крім жінки, промовив до неї: „Жінко,
де ж ті, що тебе винували?[6] Ніхто тебе не осу-
11 див?“ А вона відповіла: „Ніхто, Господи“. А Ісус
сказав: „І Я[7] тебе не осуджаю; іди та від тепер
вже більше не гріши“.

19. Ісус Світло світа.

12 Та й[1] знову мовив до них Ісус кажучи: „Я
світло світа;[2] хто йде за Мною, той не буде хо-
13 дити в темряві, а матиме світло життя“. Тоді ска-
зали до Нього фарисеї: „Ти свідчиш сам про Себе;

[4] Пор. 5 Мой 17, 7.

[5] Остались апостоли й народ, а посеред них Ісус і грішниця, бо вийшли тільки ті, що винували.

[6] Стрінулась, по словам св. Августина, нужда й милосердя; а воно скорше підносить із упадку, як кара.

[7] Я, хоч не маю гріха.

19.

[1] Як погасили світло, що під час свят щоночі горіло на височезних свічниках на подвірї святині.

[2] Месію пророки зображали під видом світла. Див. Іс 9, 2: „Люди, що в темряві блукали, побачили велике світло“. 42, 6-7: „Я тебе поставив за завіт народам,
за світло поганам,
щоб відкривати сліпим очі“.
Дан 2, 22: „Він відкриває, що глибоко й закрите,
він знає, що в темряві,
бо світло із ним пробуває“.

твоє свідоцтво неправдиве“.[3] Ісус відповів і сказав 14
до них: „Хоч Я й свідчу сам про Себе, то моє
свідоцтво правдиве; бо знаю, відки Я прийшов і
куди йду;[4] а ви не знаєте,[5] ні відки Я прийшов,
ні куди йду. Ви судите по тілу. Я не осуджую ні- 15
кого. А як суджу, то мій суд правдивий, бо Я 16
не сам, але Я й Отець,[6] що Мене післав. І в ва- 17
шому Законі написано, що свідоцтво двох людей
правдиве. Я свідчу сам про Себе, та свідчить про 18
Мене й Отець, що Мене післав“. І питались Його: 19
„Де твій Отець?“ Ісус відповів: „Ані Мене не зна-
єте, ні мойого Отця; коли б ви Мене знали, то
знали б і мойого Отця“. Ті слова говорив Він 20
біля скарбниці,[7] як навчав у святині; і ніхто не
спіймав Його, бо ще не прийшла Його година.

20. Ісус Предвічний Божий Син.

І знову промовив до них: „Я відходжу, і ви 21
будете Мене шукати, та в вашому грісі[1] помрете.
Куди Я йду, ви не можете прийти“. Тоді гово- 22
рила жидівська старшина: „Чи Він сам Себе вбє,
що каже: Куди Я йду, ви не можете прийти?“[2]

[3] Закон Мойсея домагався двох або трьох свідків. Див. 5 Мой 19, 15: „На слові двох або трьох свідків опреться всякий присуд“. Також 17, 6.

[4] Ісус прийшов від Бога і до Бога відходить.

[5] І не хочете знати.

[6] Бог Отець свідчить чудами, що їх ділає Ісус.

[7] Скарбниці були на подвірях святині, особливе у притворах.

20.

[1] Невірства.

[2] Самогубство уважали Жиди за дуже тяжкий злочин, караний найбільшим пекельним терпінням. Підсуваючи Ісусові самовбийчий намір і слідом за його виконанням пе-

23 І сказав їм: „Ви з низини,[3] Я з висоти;[4] ви з цьо-
24 го світа, Я не з цього світа. Тому Я вам сказав,
що помрете у ваших гріхах. Бо як не увірите,
25 що це Я,[5] помрете у гріхах ваших“. Тоді запи-
талися Його: „Хто ж Ти?“ Сказав їм Ісус: „Я той,
26 за кого Я вам говорив від початку. Багато мав
би Я про вас говорити й судити; та той, хто послав
Мене, є правдивий, і Я те говорю у світі, що чув
27 від Нього“. Та вони не розуміли, що Він їм гово-
28 рив про Отця.[6] І говорив їм Ісус: „Коли піднесете
вгору Чоловічого Сина,[7] тоді зрозумієте, що це
Я, і що сам від Себе нічого не чиню і що го-
29 ворю те, чого навчив Мене Отець. А той, що
Мене послав, є зо Мною. Не лишив Мене самого,
30 бо Я завсіди роблю те, що Йому вгодне“. Коли
Він це сказав, то багато увірувало в Нього.

31 Тоді промовив Ісус до тих Жидів, що увіру-
вали в Нього: „Як будете при моїм слові пробу-
32 вати, будете дійсно моїми учнями; і зрозумієте
33 правду, та й правда визволить вас“.[8] Відповіли
Йому: „Ми Авраамові нащадки й ніколи нікому
не служили;[9] як же Ти смієш говорити: Вольні

кельну кару, Жиди були певні, що вони, як нащадки Авраама, не будуть там разом із Ісусом, бо їх жде щастя на Авраамовім лоні.

[3] З землі.

[4] З неба.

[5] Месія, Син Божий.

[6] Небесного.

[7] На хресті. Пор. Мт 27, 54.

[8] Із неволі гріха. Пор. Гал 5, 1, 13: „Для свободи Христос нас визволив. Тільки щоб ви не вживали свободи на спокусу для тіла, але для любови поміж собою“.

[9] Жидівська старшина думала, що Ісус говорить про політичне поневолення, і в своїй гордості не признавалась до жадної неволі, хоч Жиди були вже неволені Єгиптянами

будете?“ Відповів їм Ісус: „Істинно, поправді кажу 34
вам, що кожний, хто чинить гріх, невольник гріха. А невольник не пробуває в домі по віки; син 35
пробуває до віку.[10] Отож, як Син вас визволить, 36
справді будете вольні. Знаю, що ви Авраамові 37
нащадки; та намагаєтеся Мене вбити, бо моє слово
не приймається в вас. Я говорю те, що бачив у 38
мойого Отця; а ви робите те, що виділи у вашого вітця“.[11] Відповіли й сказали Йому: „Нашим 39
вітцем Авраам“. А Ісус їм сказав: „Коли ви Авраамові діти, то творіть діла Авраама. Та тепер на- 40
магаєтеся вбити Мене, чоловіка, що вам сказав
правду, яку чув від Бога. Того Авраам не робив.[12]
Ви робите діла вашого батька“. Сказали Йому: 41
„Ми ж не народились із чужоложства.[13] Одного
маємо Отця, Бога“.[14] Сказав їм Ісус: „Як би Бог 42
був вашим Отцем, то ви Мене любили б, бо Я
від Бога вийшов і прийшов. Бо не від Себе Я
прийшов, а Він Мене післав. Чому моєї мови не 43
розуміте? Бо не можете слухати мойого слова.
Ви від батька диявола й по пожадливості вашого 44

й Ассирійцями, Вавилонцями й Греками, а за часів Ісуса Римлянами.

[10] Як наслідник після батька.

[11] Злого духа.

[12] „Авраам вірив Богові й почислено йому це за праведність“ (1 Мой 15, 6). Навіть єдиного свойого сина готов був жертвувати Богові (1 Мой 22, 2-3).

[13] В Старім Завіті відношення ізраїльського народу до Бога зображене як подружжя, Ізраїльтяни ж як діти Божі, а погани як діти народжені з чужоложства. Див. Суд 2, 17: „Тільки ж бо вони й суддів своїх не слухали, а блудували з чужими богами і їм поклонялись“. 8, 33: „І сталось, як Гедеон помер, то знов сини Ізраїлеві чужоложили з Ваалом“.

[14] Ми не кланялися чужим, поганським богам.

батька хочете робити. Він був душогубцем[15] від
початку і в правді не устояв, бо нема в ньому
правди. Коли він брехню говорить, то зо сво-
45 його говорить, бо він брехун і батько брехні.[16] А
46 як Я говорю правду, то ви не вірите Мені.[17] Хто
з вас докаже Мені гріха?[18] Коли вам говорю прав-
47 ду, чому не вірите Мені? Хто від Бога, той слів
Божих слухає; ви й тому не слухаєте, що ви не
від Бога".
48 Жидівська старшина відповіла й сказала Йо-
му: „Чи не добре говоримо, що ти Самарянин[19]
49 і маєш злого духа?" Ісус відказав: „Я злого духа
не маю, а почитаю мойого Отця; а ви безчестите
50 Мене. Та Я не шукаю моєї слави; є, хто її шу-
51 кає і судить.[20] Істинно, поправді, кажу вам; коли
хто збереже моє слово, той не побачить смерти[21]
52 по віки". Сказала Йому жидівська старшина: „Те-
пер ми пізнали, що маєш злого духа; Авраам по-
мер і пророки, а Ти говориш: Коли хто збереже
53 моє слово, не побачить смерти[22] по віки. Чи Ти

[15] Див. Прем 2, 24: „Через диявольську зависть прийшла смерть на світ". 1 Ів 3, 8: „Хто чинить гріх, є від диявола, бо від початку диявол грішить. На те й явився Божий Син, щоб знищити діла диявола".

[16] Він перший став говорити брехню перед Евою. Пор. 1 Мой 3, 1-6.

[17] Як діти злого духа.

[18] Хоч як жидівська старшина ворогувала з Ісусом та й оклевечувала Його, проте ні разу й не натякнула про який небудь Його гріх.

[19] А через те й ворог вибраного народу.

[20] Бог Отець судить тих, що не приймають Його Сина. Пор. 5 Мой 18, 19: „А хто його слів, що їх (пророк) говоритиме в мойому імені, не схоче слухати, я виступлю як местник".

[21] Душевної.

[22] Тілесної.

більший від нашого батька Авраама, що вмер? І пророки померли. За кого Себе маєш?“ Ісус 54
відповів: „Коли б Я сам Себе славив, то моя слава
була б нічим. Є мій Отець, що Мене прославляє,
і ви про Нього говорите, що Він наш Бог; та ви 55
не знаєте Його. Та Я знаю Його; і колиб Я ска-
зав, що не знаю Його, був би Я подібний до вас,
брехун.[23] Та Я знаю Його і слово Його зберe-
гаю. Отець ваш, Авраам, був рад побачити мій 56
день; і побачив і зрадів“.[24] Тоді промовила до 57
Нього жидівська старшина: „Пятьдесять літ ще
не маєш та й Авраама Ти бачив?“ Відказав їм 58
Ісус: „Істинно, поправді кажу вам, перш, ніж Авра-
ам родився, Я є“.[25] Тоді взяли за каміння,[26] щоб 59
кинути на Нього. Та Ісус заховався[27] й вийшов
із святині.

21. Сліпий з роду.

9. А як переходив,[1] то побачив чоловіка слі- 1
пого з роду. І запиталися в Нього учні Його: 2
„Учителю, хто згрішив — він, чи його батьки, що
сліпий народився.[2] Ісус відповів: „Ані він не згрі- 3

[23] Бо кажете, що знаєте Бога, а від Його Сина відвертаєтесь.

[24] В чистилищі, де він перебував до дня Ісусової смерти. Про Ісуса Авраам міг довідатися від померших Жидів, або голос Ісуса дійшов до нього підчас воскресіння дочки Яіра чи молодця з Наін.

[25] Завсіди, без початку й кінця, у вічній теперішності. Пор. 1 Мой 3, 14: „Сказав Бог до Мойсея: Я той, що є“.

[26] Що було на подвірї святині, призначене до будови нескінченої ще будівлі.

[27] Серед народу.

21.

[1] Після відходу зо святині.

[2] По думці Жидів нещастя й терпіння, це наслідок

шив, ні його батьки, а щоб на ньому явилися діла
4 Божі. Мені треба сповняти діла того, що Мене
послав, поки день; надходить ніч,[3] коли ніхто не
5 може робити. Поки Я в світі, Я світло світа".
6 Після тих слів плюнув на землю і зробив гря-
зиво[4] зо слини й наложив грязива йому на очі
7 та й сказав до нього: „Іди і вмийся в Сило-
амськім ставі"[5] — що значить у перекладі —
Посланий.[6] Тоді він пішов і вмився й прийшов
видючий.

8 А сусіди й ті, що його перше бачили, бо він
був жебрак, говорили: „Чи це не той, що сидів і
9 просив милостині?" Одні казали, що це він; инші
говорили: „Ні, але подібний до нього". Він же
10 казав: „Це я". І спитали його: „Якже ж відкри-
11 лися у тебе очі?" Він відповів: „Той чоловік, що
зветься Ісус, зробив грязиво, помазав мої очі й
сказав мені: Иди до Силоаму і вмийся. Отже я
12 пішов, вмився і бачу". І питали його: „Де ж Він?"
Відказав: „Не знаю".

13 Тоді привели до фарисеїв[7] того, що був пер-
14 ше сліпий. А була субота, як Ісус зробив грязиво
15 та й отворив йому очі. І знов питали його фа-
рисеї, як він прозрів. А він відповів їм: „Грязиво

гріха особистого, або гріха батьків. Див. 2 Мой 20, 5: „Бо Я Господь, твій Бог, Бог зависний, що карає провини батьків на дітях у третьому й четвертому роді тих, що ненавидять Мене".

[3] Час смерти.

[4] Глину розроблену слиною, мали тоді за лік на очі.

[5] Силоамський став був поза мурами Єрусалиму на південнім сході, як виходиться з города до потока Кедрону.

[6] Євангелист Іван стосує назву Силоамського ставу — Посланий — до Ісуса, як Божого Посланця. Пор. Ів 3, 17; 4, 34; 5, 30; 6, 38; 7, 16, 18; 8, 26, 42; 9, 4.

[7] Щоб вони урядово ствердили, що сліпець прозрів.

положив мені на очі, і я умився й бачу“. Тоді го- 16
ворили деякі з фарисеїв: „Не від Бога той чоло-
вік, бо не шанує суботи“. Инші говорили: „Як
може грішна людина такі чуда творити?“ І по-
встав роздор між ними. Тож запитали знову слі- 16
пого: „Що ти кажеш про Нього, бо Він відкрив
тобі очі?“ А він сказав, що це пророк. Та жи- 18
дівська старшина не давала віри, що він був
сліпий і прозрів, поки не покликали батьків того,
що став зрячий. І спитали їх: „Чи це ваш син, 19
що ви про нього кажете, що сліпий народився?
Якже він тепер бачить?“ А його батьки відпо- 20
віли й сказали: „Знаєм, що це наш син, і що він
сліпий народився. Та як він тепер бачить, не зна- 21
ємо, та й хто отворив йому очі, ми не відаємо.
Його самого спитайте; має літа, нехай сам про
себе говорить“. Так сказали його батьки, тому 22
що боялися жидівської старшини. Бо старшина
була вже постановила, щоб того, хто визнає Його
за Христа, виключити з божниці. Тому його бать- 23
ки сказали: „Він має літа, самого спитайте“.

Тоді покликали вдруге чоловіка, що був слі- 24
пий, і сказали йому: „Дай славу Богу.[8] Ми зна-
єм, що той чоловік грішний“. А він їм відповів: 25
„Чи грішний Він, не знаю; одне знаю, що я був
сліпий, а тепер бачу“. І питали його: „Що Він 26
зробив тобі? Як отворив тобі очі?“ І відповів 27
їм: „Я вже вам сказав; а ви хіба не чули? Чого
знов хочете чути? Чи й ви хочете стати Його
учнями?“ А вони кляли його і сказали: „Ти Його 28
учень, а ми учні Мойсеєві. Ми знаєм, що до Мой- 29
сея говорив Бог, а про того не знаєм, відки Він“.
Відповів той чоловік і сказав до них: „Це ж бо 30

[8] Забожися.

й дивно, що ви не знаєте, відки Він; а Він отво-
31 рив мені очі. Знаєм,[9] що грішників Бог не слу-
хає;[10] та коли хто побожний і творить Божу волю,
32 того слухає.[11] Від віків не чувано, щоб хто від-
чинив очі сліпому з роду. Коли б Він не був від
Бога, не міг би нічого зробити“.[12] Відповіли й
сказали йому: „У гріхах ти ввесь народився і нас
навчаєш?“ І вигнали його геть.[13]

35 Почув Ісус, що його прогнали, та й, як на-
йшов його, спитав: „Чи віруєш у Чоловічого Си-
36 на?“ Він відповів і сказав: „А хто Він, Господи,
37 щоб я вірував у Нього?“ І відказав йому Ісус:
„Ти ж бачив Його; це той, що говорить з тобою“.
38 А він сказав: „Вірую, Господи“ — та й покло-
39 нився Йому. І сказав Ісус: „На суд Я прийшов
на цей світ, щоб невидючі бачили, а видючі стали
40 сліпі“. Чули це деякі з фарисеїв, що були коло
41 Нього, і питали Його: „Чи й ми сліпі?“ Відповів
їм Ісус: „Як би ви були сліпі, то не мали б гріха;
тепер же кажете: Бачимо. То й гріх ваш оста-
ється“.

[9] Зо Святого Письма. Див. Іс 1, 15: „Коли ж про-
стягнете свої руки, я відвертаю від вас мої очі; а як
протягаєте молитву, то я не слухаю вас, бо ваші руки
повні крови“. Також Йов 27, 9; 59, 2; Пс 65, 18:

„Коли б несправедливість
я бачив в моїм серці,
тоді Господь не був би вислухав мене“.

[10] Хіба просять у Бога помочі, щоб до Нього на-
вернутись.

[11] Пс 33, 16:

„Очі Господні на праведних
та й уші Його до молитви їх“.

[12] Що переходить людські сили.

[13] З божниці.

22. Добрий пастир.

10. „Істинно, поправді, кажу вам: Хто не вхо- 1
дить у кошару до овець ворітьми,[1] а вдирається
куди инде, той злодій і розбійник. А хто входить 2
ворітьми, той пастир вівцям. Йому воротар во- 3
рота відчиняє і вівці слухають його голосу; і він
свої вівці по йменні скликає й виводить їх. А як 4
усі свої вівці випустить, то йде попереду них,[2] а
вівці йдуть за ним, бо знають його голос. А за 5
чужим не підуть, а тікають від нього, бо не зна-
ють чужого голосу“.

Таку приповість сказав їм Ісус; та вони не 6
розуміли, що це таке, що Він їм говорив.[3] Тому 7
знову промовив до них Ісус: „Істинно, поправді,
кажу вам, що Я ворота до овець. Всі, що при- 8
ходили передо Мною, це злодії й розбійники;
та вівці не послухали їх. Я ворота. Коли хто че- 9
рез Мене ввійде, спасеться;[4] та й увійде і вийде
та й найде пашу. Злодій приходить тільки за тим, 10
щоб украсти й убити та й погубити. Я прийшов,
щоб життя мали, і то мали доволі. Я добрий па- 11
стир;[5] добрий пастир кладе свою душу за свої

22.

[1] В Палестині ще й тепер вівці пасуться ввесь день, а на ніч пастухи заганяють їх до кошари, огороженої камяним муром, що зверху прикритий терновим галуззям. В ночі один вівчар стереже воріт до кошари, а вранці впускає туди пастухів і з них кожний скликає свої вівці й виганяє їх на пашу.

[2] Перед стадом, не за ним. Пор. Пс 77, 52:

„І забрав своїх людей неначе вівці
і провадив їх мов стадо по пустині“.

[3] Що розбійниками є вони, фарисеї й книжники, що не пасуть і не стережуть, а нищать людей.

[4] Бо буде в безпечній Христовій кошарі.

[5] Предсказаний пророками. Див. Іс 40, 11: „Як па-

вівці. А наймит, як він не вівчар-пастир, що то
не його власні вівці, як побачить, що вовк над-
ходить, то покидає вівці й утікає; а вовк їх по-
риває й полошить. Бо він наймит і йому байдуже
про вівці. Я добрий пастир і знаю моїх, і мої
знають Мене, як знає Мене Отець, так і Я знаю
Отця; і свою душу кладу за вівці. Та й инших
овець маю, що не з цієї кошари;[6] і ті маю при-
вести, й вони почують мій голос, і буде одне
стадо та й один пастир.[7] За те любить мене О-
тець, що Я душу свою віддаю, щоб знову її взяти.
Ніхто не може її від Мене взяти, а Я кладу її
сам від Себе. І маю владу положити її і маю вла-
знову її[8] взяти. Цю заповідь прийняв Я від мо-
його Отця".

І знов повстала суперечка серед Жидів через
ті слова. І говорило чимало з них: „Він має злого
духа й став несамовитий. Чого слухаєте Його?"
Инші казали: „Такі слова не є від біснуватого;
чи може злий дух сліпим відкрити очі?"

23. Ісус на Святі Обнови Храму.

А в Єрусалимі настало тоді[1] Свято Обнови
Храму.[2] Була зима. І ходив Ісус по святині в Со-

стир пастиме стадо своє". Єз 34, 23: „І поставлю над ними
єдиного пастиря, що буде пасти їх". Також 37, 24; Зах. 13, 7.

[6] Не з жидівського роду.

[7] Церква Христова. Її вічним пастирем є сам Ісус. Та не будуть до Неї із власної вини належати всі люди. Див. Мт 13, 47-50; 24, 37-51; Лк 17, 26-37.

[8] В день воскресення.

23.

[1] Іван знову поминув тримісячну діяльність Ісуса від Свята Кучок аж до Свята Обнови Храму, а це в Переї

ломоновім іпритворі. Тут обступила Його жидів-
ська старшина й говорила до Нього: „Доки мо- 24
рочитимеш нашу душу? Коли Ти Христос, то
скажи нам отверто“. Відповів їм Ісус: „Я вам ска- 25
зав, та ви не вірите; діла, що їх роблю в імя мо-
го Отця, ті свідчать про Мене. Та ви не вірите, 26
бо ви не з моїх овець. Мої вівці слухають мойого 27
голосу, і Я їх знаю, і вони йдуть слідом за Мною.
Та й даю їм вічне життя, й не загинуть вони до 28
віку й ніхто не вирве їх із моєї руки. Те, що 29
Мені дав мій Отець, більше над все;[3] та й ніхто
не може вирвати цього з руки мого Отця. Я та 30
й Отець — це одно“.

І знову взяла жидівська старшина за каміння, 31
щоб Його укаменувати. Ісус мовив їм: „Багато 32
світлих діл явив Я вам від мойого Отця; за котре
з тих діл хочете Мене укаменувати?“ Відповіла 33
Йому жидівська старшина: „За добре діло не ка-
менуємо Тебе, а за хулу, що Ти, людина, твориш
Себе Богом“. Відповів їм Ісус: „Чи не написано 34
в Законі вашім: Я сказав: Ви боги?[4] Коли назва- 35
но богами тих, до кого було звернене Боже слово
— а Писання не може бути нарушене — то ви
тому, що Його освятив Отець і післав на світ, 36

(Мт 10, 15-16; 40-42; 11, 20-30; Мк 10, 1-37) і Юдеї (Мт 6, 9-13; 19-34; 7, 7-11; 10, 26-37; 12, 22-45; 13, 31-33; 24, 43-51; Лк 10, 38-13, 21).

[2] Свято Обнови Храму святкували Жиди вісім днів від 165 р. по Хр. при кінці грудня на спомин очищення святині Юдою Макавейським від поганських богослужень, уведених сирійським царем Антіохом. Див. 1 Мак 4, 59; 2 Мак 1, 9, 18; 2, 16; 10, 8.

[3] Божа природа, що її має Ісус від Бога Отця.

[4] Пс 81, 6. Це слова звернені до несправедливих суддів, що їм Бог погрожує карою за їх неправості, бо вони судять в Божому імені.

кажете, що хулу говорить, бо сказав: Я Син Бо-
37 жий. Коли не творю діл мого Отця, не вірте,
38 Мені. Коли ж творю, то, коли Мені не хочете ві-
рити, ділам вірте, щоб ви зрозуміли й признали,
39 що Отець у Мені, а Я в Отці". Отже знов на-
магалися спіймати Його, та Він ухилився від їх рук.
40 І знов пішов за Йордан[5] на те місце, де пе-
41 редше було хрестив Іван,[6] і там залишився. А
приходило до Нього чимало людей і говорили, що
42 Іван не вчинив жадного чуда. Однак все, що Іван
сказав про Нього, правда. І багато там увірувало
в Нього.

24. Ісус воскрешає Лазаря.

1 **11.** Був же один недужий, Лазар із Витанії,
2 зо села Марії та її сестри Марти.[1] А була це Ма-
рія, що[2] намастила Господа миром і обтерла Йому
ноги своїм волоссям. Її то брат, Лазар, нездуг-
3 жав. Тому післали його сестри до Нього сказати:
„Господи, ось той, кого Ти любиш, нездужає".
4 Як це почув Ісус, то сказав: „Ця недуга не на
смерть, а на славу Божу, щоби прославився Син
5 Божий через неї". А милував Ісус Марту й сестру
6 її Марію та й Лазаря. Як же почув, що він не-
здужає, то таки зостався на тім місці,[3] де був,

[5] До Переї; через неї недавно переходив Ісус, ідучи з Галилеї до Єрусалиму після того, як по Святі Кучок розіслав на проповідь сімдесять (двоє) учеників.

[6] Хреститель. Хрестив він коло Витанії (Витавари) Див Ів 1, 28.

24.

[1] Див. Лк 10, 38-42.

[2] В суботу перед Квітною неділею (Ів 12, 3).

[3] За Йорданом у Переї, два дні дороги до Єрусалиму.

два дні. Після цього сказав до учнів: „Ходімо 7
знову до Юдеї“. Відказали Йому учні: „Учителю, 8
тільки що Жиди хотіли Тебе укаменувати, а Ти
знов ідеш туди?“ Відповів Ісус: „Чи не дванад- 9
цять годин день має? Коли хто ходить у день,
не спотикнеться, бо бачить світло цього світа.
Коли ж хто ходить у ночі, той спотикнеться, бо 10
нема в ньому світла“.

Так промовив, а потім сказав їм: „Лазар, наш 11
друг, заснув; та Я йду розбутити його“. А учні 12
сказали до Нього: „Господи, коли заснув, то по-
дужає“.[4] Та Ісус говорив про його смерть; а вони 13
гадали, що Він говорив про сонний супочинок.
Тоді то сказав їм Ісус отверто: „Лазар умер. І 14 15
задля вас радію, що Я не був там, щоб ви пові-
рили; та ходімо до нього“. А Тома, званий Близ- 16
нюком, сказав до решти учнів: „Ходімо й ми,
щоби умерти з Ним“.

А як Ісус прийшов, то застав, що він вже 17
чотири дні лежав у гробі. А що Витанія була 18
близько Єрусалиму, стай із пятнадцять,[5] то при- 19
йшло до Марти й Марії чимало Жидів, щоб їх
потішити по братові.[6] Марта ж, як почула, що 20
йде Ісус, вибігла Йому назустріч; а Марія зоста-
лась дома. І промовила Марта до Ісуса: „Господи, 21
як би Ти тут був, не вмер би був мій брат. Та 22
й тепер знаю, що, чого небудь попросиш у Бога,
дасть Тобі Бог“. Сказав їй Ісус: „Твій брат 23
воскресне“. Відповіла Йому Марта: „Знаю, що 24
воскресне при воскресінні в останній день“. Ска- 25

[4] З цього видно, як дуже не хотіли апостоли йти до Юдеї.

[5] Зо 3 км. Стая рівнялася нашій стаї, що її довжина виносить коло 200 метрів.

[6] Жалоба у Жидів тривала сім днів.

зав їй Ісус: „Я воскресіння та й життя;[7] хто ві-
26 рує в Мене, той, хоч би й умер, буде жити. А
кожний, хто живе і в Мене вірує, не вмре по віки.
27 Чи віриш цьому?“[8] Відказала Йому: „Так, Господи,
я вірую, що Ти Христос, Син Божий, що мав
прийти на цей світ“.

28 Як це сказала, то відійшла й нишком покли-
кала свою сестру Марію кажучи: „Учитель при-
29 йшов і кличе тебе“. А та, як лиш почула, хутко
30 встала й ішла до Нього, бо ще не ввійшов був
Ісус у село, а був ще на тім місці, де зустріла
31 Його Марта. А Жиди, що були з нею дома й
потішали її, як побачили, що Марія хутко встала
й вийшла, пішли за нею думаючи, що вона йде
32 на гріб плакати там. Та як Марія прийшла на
місце, де був Ісус, і побачила Його, то впала
Йому до ніг і промовила до Нього: „Господи, як
33 би Ти тут був, не вмер би був мені брат“. Як
же Ісус побачив, що вона плаче, та що плачуть
ті Жиди, що з нею поприходили, розжалобився
34 в дусі і сам зворушився й спитав: „Де ви його
положили?“ Відказали Йому: „Господи, ходи та
35 36 й подивися“. Заплакав Ісус. А Жиди говорили:
37 „Глянь, як Він його любив!“ А деякі з них ка-
зали: „Чи не міг той, що отворив сліпому очі,
зробити, щоб і той не вмер?“

38 Ісус же знов розжалобився в Собі й дійшов
до гробу. А була то печера та й камінь положе-
39 ний на ній. Сказав Ісус: „Відсуньте камінь“. Ска-

[7] Жиди вірили в воскресіння тіла. Див. Йов 19, 25-26: „Знаю бо, що є віковічний і він мене визволить. Він скаже повстати мойому тілу, що терпить таку муку. Від Господа бо це мені станеться“. Дан 12, 2.

[8] Від Ісуса, як Бога, залежить поворот від смерти до життя.

зала Йому Марта, сестра померше- 40
вже його чути, бо це четвертий день". Мовив
їй Ісус: „Чи Я не говорив тобі, що, коли вірити-
меш, побачиш славу Божу?" І відсунули камінь. 41
А Ісус звів очі вгору й мовив: „Отче, дякую Тобі,
що Ти вислухав Меме. Я ж знав, що Ти завсіди 42
Мене вислухуєш; та Я сказав це задля народу,
що стоїть довкруги, щоби повірили, що Ти Мене
післав". Після цих слів, закликав сильним голосом: 43
„Лазаре, вийди геть!" І вийшов померший спо- 44
витий на руках і ногах полотняними покрівцями,[10]
а лице його було обвязане хусткою. Сказав їм
Ісус: „Розвяжіть його й пустіть, нехай іде".

Тоді багато Жидів, що прийшли були до Ма- 45
рії й бачили, що Ісус учинив, увірили в Нього.
Та деякі з них пішли до фарисеїв[11] і сказали їм, 46
що зробив Ісус. Тоді передові священики й фа- 47
рисеї скликали раду й говорили: „Що нам ро-
бити? Бо той чоловік творить багато чудес. Як 48
Його так зоставимо, то всі увірують у Нього;[12]
і прийдуть Римляни[13] й заберуть нам край і на-
род".[14] А один із них, Каяфа,[15] що був первосвя- 49

[9] Так тут, як і всюди, Ісус перед сповненням чуда домагається віри.

[10] Жиди завивали тіло померше- го в полотно, скроп- лене пахощами, а потім обвязували полотняними покрів- цями.

[11] В Єрусалимі.

[12] Як у Месію, що має відновити царство Давида.

[13] Щоби здусити повстання проти Римлян, що його готові зробити Жиди, як Месію проголосять царем.

[14] Те, чого жидівська старшина боялася, сталося за чотири десятки літ після смерти Ісуса. Та говорили це не щиро, бо вони знали, що Ісус не зміряв до того, щоб добути туземне царство. А коли б і прямував до віднови ізраїльського царства, то певне були б йому й помагали і

щеником того року, сказав їм: „Ви нічого не ро-
50 зумієте, ні не подумаєте, що краще вам, як один чоловік умре за народ, а не ввесь народ загине“.
51 Це ж він говорив не сам від себе, а як первосвя-
щеник[16] того року пророкував, що Ісус умре за
52 народ. І не тільки за народ, а щоб і розсіяні[17]
53 діти Божі в одно зібрати. Отже від того дня по-
становили, щоб Його стратити.
54 Тому Ісус вже більше не ходив явно між Жи-
дами, а відійшов звідти в країну близько пустині, в город, що зветься Єфраїм,[18] і там пробував з учнями своїми.

25. Ісус у Витанії.

55 А було близько до жидівської Пасхи[1] й ба-
гато з краю поприходило[2] до Єрусалиму перед

в боротьбі проти Риму, бо ж вони були завзятими ворогами римського панування.

[15] Що як первосвященик проводив Найвищій Жидівській Раді.

[16] Висказуючи це пророцтво, став Каяфа, як первосвященик і нащадок Арона, орудцям у Божих руках, бо він сам инакше розумів свої слова. Пор. 2 Мой 28, 30: „І носитиме (Арон) суд Ізраїлевих синів на своїому серці перед Господом безустанку“.

[17] Народи, розсіяні по всій землі (Ів 10, 16).

[18] На пограниччі Юдеї й Самарії.

25. Пор. Мт 26, 6-13; Мк 14, 3-9.

[1] Іван не згадує, як Ісус востанне проходив по Палестині, вибравшись з Єфраїму через Самарію до Галилеї (Лк 17, 11-18, 14), а звідти до Переї (Мт 19, 1-20, 16; Мк 10, 1-31; Лк 18, 15-30); Перейшовши Йордан і Єрихон прийшов Ісус у пятницю до Витанії — в суботу Жидам було заборонено йти довше, як чверть години. Див. 2 Мой 16, 29.

[2] Прочани приходили до Єрусалиму вже на кілька днів перед Великоднем.

Великоднем, щоб очиститись.[3] Вони й шукали Ісуса 56
та й говорили між собою, стоячи в святині: „Як
вам здається? Чи Він не прийде на празник?“
А передові священики й фарисеї були дали при- 57
каз, як хто довідається, де Він пробуває, звістити,
щоб Його спіймати.

12. А шість днів перед Пасхою прийшов Ісус 1
до Витанії, де жив Лазар, що його Ісус воскре-
сив був із мертвих. І гостили Його там вечерею[4] 2
та й Марта послугувала, а Лазар був один із
гостей, що разом із ним сиділи за столом. Тоді 3
Марія взяла літру[5] дорогоцінного мира з правди-
вого нарда й намастила Ісусові ноги й обтерла
своїм волоссям Його ноги; а світлиця наповнилась
пахощами мира. Тоді сказав один із Його учнів, 4
Юда Іскаріотський, що мав Його опісля зрадити:
„Чому не продано цього мира за триста динаріїв 5
і не роздано їх вбогим?“ А те сказав він не то- 6
му, що дбав про вбогих, а що був злодій і, мавши
скарбонку, брав те, що до неї кидали. А Ісус 7
відказав: „Лишіть її, щоб на день мойого похо-
рону зберегла це. Бо вбогих маєте завжди між 8
собою, а Мене не завсіди маєте“.

А довідалось багато Жидів, що Він там є, 9
й прийшли не тільки ради Ісуса, але щоб і Лазаря
побачити, що його Він був воскресив із мертвих.
Тому передові священики нарадились, щоб і Ла- 10
заря вбити, бо з його причини багато Жидів від- 11
ходило й вірувало в Ісуса.

[3] Як записано в 4 Мой 9, 10: „Коли хто з вас чи з ваших нащадків буде нечистий від трупа, чи в далекій дорозі, так усе хай святкує Пасху Господеві“.

[4] В суботу.

[5] Літра, грецький фунт — ваги з 300 грамів.

26. Вїзд до Єрусалиму.

12 На другий день[1] безліч народу, що був при-
йшов на свята й почув, що Ісус їде до Єрусалиму,
13 взяло пальмове гілля і йшли Йому назустріч та
й кликали:

„Слава! Благословен,
що йде в імя Господнє, цар Ізраїля!“

14 А Ісус зустрінув був осля і сів на нього, як на-
писано:

15 Не лякайсь, дочко Сіону!
Оце твій цар іде,
сидячи на жеребяті ослиці.

16 Учні Його спершу не розуміли цього; а як
прославився Ісус, тоді згадали,[2] що це було про
17 Нього написано та що так Йому зробили. Свід-
чив отже народ,[3] що був із Ним, як Він був ви-
кликав Лазаря з гробу і воскресив його з мер-
18 твих. Тому то й вийшов народ Йому на стрічу,
19 бо чули, що Він зділав те чудо. А фарисеї гово-
рили між собою: „Бачите, що нічого не вдієте.
Ось увесь світ пішов за Ним!“

27. Ісус у святині.

20 А між тими, що поприходили поклонитися
21 Богові в свято, були й деякі Греки.[1] Вони то й

26. Пор. Мт 21, 1-11; Мк 11, 1-10; Лк 19, 29-38.

[1] В неділю, 10 дня Нізану. Того дня вибирали Жиди великоднє ягня. Пор. 2 Мой 12, 3.

[2] Як їм Ісус розкрив ум розуміти Писання. Див. Лк 24, 45.

[3] Що Ісус є Месія.

27.

[1] Еллини. Це чужинці, погани, що частинно або й зовсім прийняли жидівську віру. Вони спільно з Жидами

приступили до Филипа, що був із Витсаїди в Га-
лилеї, й просили його кажучи: „Добродію, хочем
побачити Ісуса“.[2] Филип пішов та й сказав це 22
Андрееві; і знов Андрей і Филип пішли та й ка-
жуть Ісусові. Ісус же відповів їм і сказав: „При- 23
йшла година, щоби прославився[3] Син Чоловічий.
Істинно, поправді, кажу вам, як зерно пшениці 24
не впаде в землю і не вмре, то зостається одне; 25
а як умре, то приносить багато плоду.[4] Хто лю-
бить життя своє, погубить його; а хто ненави-
дить своє життя на цім світі, той збереже його
на вічне життя.[5] Коли хто Мені служить, нехай 26
іде за Мною, і де Я, там і слуга мій буде. Коли
хто Мені служитиме, того пошанує мій Отець.
Тепер душа моя стривожилась[6] і чи маю казати: 27
Отче, ратуй Мене від цієї години? Та задля того

брали участь у релігійних торжествах і мали доступ на святинне подвіря, зване подвірям поган.

[2] Коли Єрусалимляни під проводом своєї старшини ненавидять Ісуса, то колишні погани бажають наблизитись до Нього.

[3] Надходить день смерти; а хрестна смерть Ісуса була початком Його прославлення.

[4] Так і Ісус через свою смерть принесе людям спасіння. Див. Іс 53, 10:

„Бо угодно було Господеві
стражданням його украсити;
і як себе віддасть за гріх,
то душа ваша бачитиме потомство,
що буде довго жити“.

[5] Хто задля втіхи в туземному житті не завагається поповнити тяжкий гріх, той втратить щастя в будучому житті; а хто поставить своє життя нижче служби Богові, той здобуде вічне щастя.

[6] Людська природа в Ісусі — вона вже й перше тривожилась (Лк 12, 50) — боїться терпінь і смерти, а вона вже недалеко.

28 Я прийшов на цю годину. Отче, прослав ім'я
твоє“.[7] Тоді розлягся голос з неба: „І прославив[8]
29 і ще прославлю“. А народ, що стояв і чув це,
казав, що загреміло. Деякі говорили: „Ангел про-
мовив до Нього“.[9]
30 Ісус відповів і сказав: „Не задля Мене голос
31 цей розлягся, а ради вас. Тепер є суд над цим
світом;[10] тепер князь цього світа буде прогнаний
32 геть.[11] А Я, як буду піднесений від землі,[12] всіх
33 притягну[13] до Себе“. Це ж Він сказав, щоб за-
34 значити, якою смертю мав умерти. А народ від-
повів Йому: „Ми чули з Закону, що Христос про-
буває по віки. Як же Ти можеш казати, що треба
Синові Чоловічому бути піднесеним?[14] Хто це той

[7] Через смерть Ісуса.

[8] Прославив через воплочення, прославлю через смерть і воскресення, бо слава Ісуса є славою Отця небесного (Ів 11, 4).

[9] Ангел Божий нераз промовляв до людей, як до Агари (1 Мой 21, 17), до Авраама (1 Мой 22, 11), до Якова (1 Мой 31, 11), Валаама (4 Мой 22, 31-32).

[10] Настає розлам між Ісусом і грішними людьми, що йдуть за підшептом злого духа.

[11] Іс 49, 25: „Як хто полонить лицаря,
то візьме добичу“.
Пор. Лк 11, 22. І злий дух, володар зіпсутого та грішного світа стратить свою владу через смерть Ісуса, бо Він „смертю знищить того, що має державу смерти, то є диявола“ (Жид 2, 14).

[12] Після розпяття на хресті та після вознесення.

[13] Всі будуть Ісусові служити: одні сповняючи Його заповіді на землі, другі тужачи за втраченим Христом на другім світі, де невгасимий вогонь палитиме їх грішні душі.

[14] Ісус часто називав Себе Сином Чоловічим; ця назва означає Христа, Месію (Дан 7, 13), що мав основати вічне царство (Іс 9, 7). Коли ж Ісус сказав, що має вмерти на хресті, то народ не міг ті противенства з собою погодити.

Син Чоловічий?“ А Ісус сказав до них: „Ще ко- 35
роткий час світло при вас.[15] Ходіть, поки маєте
світло, щоб темрява[16] не огорнула вас; а хто хо-
дить у темряві, той не знає, куди йде. Поки ма- 36
єте світло, віруйте в світло,[17] щоби вам бути си-
нами світла“.

Це сказав Ісус і відійшов та й заховався 37
перед ними.[18]

28. Погляд на діяльність Ісуса.

Та хоч Ісус зділав стільки чудес перед ними, 38
вони не вірували в Нього. Так сповнилося слово 39
пророка Ісаії,[1] що мовив:

Господи, хто повірив нашому слову,
та й рамя Господнє кому обявилось?

Через це вони не могли вірувати, бо ще ска- 40
зав Ісаія:[2]

Засліпив їхні очі 41
й твердими зділав їх серця,
а щоб не бачили очима
й не розуміли серцем
і не навернулися,
щоб Я їх ісцілив.

[15] Ів 8, 12; 7, 34.
[16] Темрява гріху й вічної смерти.
[17] Вірте словам, що до вас говорю.
[18] Кожного вечора аж до середи Христос на ніч покидав Єрусалим.

28.

[1] Іс 53, 1.
[2] Іс 6, 10. Пророк провістив передбачене Богом невірство Жидів.

41 Те мовив Ісаія, як видів славу Його[3] та й
42 говорив про Нього. Проте чимало й зо старшини
увірувало в Нього, та через фарисеїв не визна-
43 вали, щоб їх не виключили з божниці. Бо вони
полюбили людську славу більше, ніж славу Божу.
44 А Ісус підняв голос і казав: „Хто вірує в Ме-
не, не в Мене вірує, а в того, що Мене послав;
45 і хто Мене бачить, той бачить того, що Мене
46 послав. Я світло, прийшов на світ, щоб ніхто, що
47 в Мене вірує, не пробував у темряві. Коли ж хто
слухає моїх слів, та не сповняє їх, то Я не суджу
його.[4] Бо Я не прийшов судити світ, а спасти
48 світ. Хто Мене цурається і не приймає моїх слів,
той має собі суддю: Слово, що Я казав, воно
49 його судитиме в останній день. Бо Я не гово-
рив сам від Себе, а Отець, що Мене послав,
Він дав Мені заповідь, що Мені казати та й що
50 говорити. І Я знаю, що Його заповідь, це життя
вічне. Тому, що Я говорю, говорю так, як роз-
казав Мені Отець“.

[3] Іс 6, 5: „І я промовив:
О я окаянний загину,
бо я людина з нечистими устами
та й живу між людьми,
що мають нечистії уста,
а царя, Господа небесних сил,
я бачив своїми очима“.

[4] Поки живу на землі.

ОБЯВЛЕННЯ БОЖЕСТВА ПЕРЕД УЧНЯМИ

(13, 1-17, 26)

29. Ісус умиває учням ноги.

13. Перед празником Пасхи[1] Ісус знаючи, що 1
надійшла Його година перейти з цього світа до
Отця, своїх улюблених, що були в світі, любив
до краю.[2] І в час вечері, як вже диявол вложив 2
у серце[3] Юді, синові Симона з Каріоту, щоб Його
зрадити, (Ісус), хоч знав, що Отець дав Йому 3
в руки все,[4] й що Він від Бога вийшов і до Бога
відходить, встав від вечері та й скинув свою верх- 4
ню одежу й, узявши ручник, опоясався ним. По- 5
тім налив води в умивальницю й почав умивати
учням ноги й обтирати їх ручником, що ним був
опоясаний.

І прийшов до Симона Петра;[5] той сказав 6
Йому: „Господи, чи Тобі мої ноги вмивати?“ Ісус 7
відповів і сказав до нього: „Що Я роблю, ти не
знаєш тепер, та опісля зрозумієш“. Петро відказав 8
Йому: „Не будеш мити ніг моїх до віку“. Відпо-

29.

[1] У четвер.

[2] До кінця свойого туземного життя і то як найбільше.

[3] Піддав гадку. Сталось це в суботу в час гостини в Витанії (Ів 12, 4-6). Та гадка не давала Юді спокою, поки її не доконав у середу.

[4] Всю владу над світом.

[5] Від нього мабуть почав умивати апостолам ноги.

вів йому Ісус: „Якщо тебе не обмию, не будеш
9 мати части зо Мною“. Сказав Йому Симон Петро:
„Господи, не тільки мої ноги, а й руки й голову“.
10 Мовив йому Ісус: „Обмитому не треба, хіба тільки
ноги собі вмити, увесь бо чистий.[6] І ви чисті,
11 та не всі“.[7] Бо знав того, що мав Його зрадити;
12 тому й сказав: Не всі ви чисті. А як умив їм
ноги й надягнув свою верхню одежу, то сів знову
за стіл і промовив до них: „Чи знаєте, що Я вам
13 учинив? Ви звете Мене Вчителем і Господом, і
14 добре кажете; бо Я Ним є. Тож коли Я, Господь
і Вчитель, умив вам ноги, то й ви повинні собі
15 посполу вмивати ноги.[8] Бо Я вам приклад дав,
16 щоб так і ви робили, як Я вам учинив. Істинно,
поправді, кажу вам: Слуга не більший від свойого
пана, ані не більший посланець від того, що його
17 послав. Якщо це знаєте, то ви щасливі, коли так
будете робити“.

30. Ісус виявляє зраду.

18 „Не про всіх вас це говорю;[1] Я знав, кого Я
вибирав. Та — щоб ісповнилось Писання — той,

[6] Жиди по закону брали купіль перед великодньою вечерею. Та апостоли, йдучи босоніж на вечерю, запорошили собі ноги і слід їм було вмити собі тільки ще ноги, щоб бути зовсім чистими.

[7] Апостоли не мали тяжких гріхів і були чисті на душі. Треба їм було перед Тайною вечерею очиститись ще від щоденних гріхів, від них бо тяжко встерегтись людині на землі. Це й зображало обмиття їх ніг Ісусом. Тільки Юда був у тяжких гріхах, хоч би тільки тому, що вже був продав кров невинну.

[8] Обмиттям ніг апостолам Ісус вказав на покору, що має проявлятись у всіх поступках людей.

30. Пор. Мт 26, 18-21; Мк 14, 18-21; Лк 22, 21-23.

[1] Що щасливі.

що їсть зо Мною хліб, підняв свою пяту[2] на Мене.
Тепер уже вам це говорю, перше ніж станеться, 19
щоб ви, як станеться, повірили, що це Я.[3] Істин- 20
но, поправді, кажу вам: Хто прийме того, кого
Я пішлю, той Мене приймає; а хто Мене приймає,
приймає того, що Мене послав".
Після цих слів Ісус затривожився в дусі[4] й 21
сказав: „Істинно, поправді, кажу вам, що один із
вас зрадить Мене". Тоді учні споглянули по собі, 22
бо не знали, про кого Він говорить. Був же за 23
столом біля грудей Ісусових один із Його учнів,[5]
і його любив Ісус.[6] То Симон Петро кивнув на 24
нього й сказав йому: „Спитайся, хто то? Про кого
Він говорить?" Так той нахилився до Ісусових 25
грудей і спитався Його: „Господи, хто це?" А 26
Ісус відповів: „Той, кому Я умочу кусок і подам
йому". І взяв та й замочив кусок і дав Юді, си-
нові Симона Іскаріотського.
І тоді за куском увійшов у нього сатана.[7] А 27
Ісус сказав ще йому: „Що робиш, роби скоріш".
Та цього не розумів ніхто із тих, що були за 28
столом, до чого це сказав йому. А дехто думав, 29

[2] Пс 40, 10:

„Бо й чоловік, що мирно жив зо мною,
йому я й довіряв,
що поживав мойого хліба,
велику засідку зробив на мене".

Юда зрадив Ісуса не тому, що так пророкував псалом-ник, тільки Бог, передбачивши Юдину зраду, провістив її устами пророка.

[3] Месія, що на нім сповниться це пророцтво.

[4] На думку про зраду і страждання, що вже прибли-жалося.

[5] Євангелист Іван. Див. Ів 18, 15; 21, 7, 20.

[6] Більш, ніж решту апостолів.

[7] Заволодів ним до краю.

бо Юда мав скарбону, що Ісус сказав йому: Купи, чого потрібно нам на празник[8] — або щоб
30 дав що вбогим. А той узяв кусок і негайно вийшов. А була ніч.

31 Як же він вийшов, сказав Ісус: „Тепер[9] прославився Син Чоловічий;[10] та й Бог прославився
32 в Ньому. Коли ж Бог у Ньому прославився, то й Бог прославить Його в Собі,[11] та й зараз прославить Його.[12]

33 Дітоньки, вже не довго Мені бути з вами; будете Мене шукати, та, як то Я сказав Жидам:[13] Куди Я йду, ви не можете прийти[14] — тепер і
34 вам говорю. Заповідь нову вам даю, щоб ви любили один одного; як Я вас полюбив, так і ви
35 любіться разом. З того пізнають усі, що ви мої учні, коли любов будете мати між собою“.

31. Ісус звіщає Петрові його упадок.

36 Запитався Його Симон Петро: „Господи, куди ж ідеш?“ Ісус відповів: „Куди Я йду, туди ти

[8] Опрісноків.
[9] Після відходу Юди.
[10] Через терпіння, що почалось зо зрадою Юди і скінчилось смертю Ісуса на хресті.
[11] Бо Ісус як Богочоловік через терпіння увійшов у свою хвалу як Божий Син.
[12] В Тайні Евхаристії. Євангелист Іван не згадує про установлення тієї Тайни, бо те описали вже синоптики. За те подає довгі промови, що їх мав Ісус до апостолів після установлення Тайни Евхаристії в світлиці й по дорозі на Оливну гору, до Гетсиманського саду.
[13]) Ів 7, 34; 8, 21.
[14] В цей час.

31. Пор. Мт 26, 33-35; Мк 14, 18-21; Лк 22, 33-34.

не можеш тепер за Мною йти;[1] та згодом підеш“.[2]
Петро відповів Йому: „Господи, чому не можу 37
тепер за Тобою піти? Життя моє віддам за Тебе“.
Ісус відповів йому: „Життя своє віддаш за Мене? 38
Істинно, поправді, кажу тобі, поки запіє півень,
ти тричі відречешся Мене“.

32. Ісус прощається з апостолами.

14. „Нехай не тривожиться серце ваше.[1] Ві- 1
руєте в Бога — і в Мене[2] віруйте. В домі[3] Отця мо-
його є осель много. А як би ні, то Я б сказав
вам, бо йду наготовити вам місце. А як відійду 3
і приготую вам місце, то знову прийду та й візьму
вас до Себе,[4] щоб і ви були там, де Я. Куди ж 4
Я йду, ви знаєте дорогу“.[5] Озвався до Нього Тома: 5
„Господи, не знаєм, куди йдеш; то як можемо
знати дорогу?“ Ісус відповів йому: „Я — дорога, 6
правда і життя.[6] Ніхто не приходить до Отця, як
тільки через Мене. Як би ви були Мене пізнали,[7] 7
то знали б і Отця мойого. Та від тепер будете
знати Його і ви бачили Його.[8]

[1] Бо Я йду на смерть.
[2] Підеш також як мученик на хрестну смерть.

32.

[1] Тому, що Я відходжу, а ви не можете йти за Мною.
[2] Як Божого Сина.
[3] В небі.
[4] В годині смерти.
[5] Дорогою до небесної слави було для Ісуса страждання й смерть, в для апостолів Христос.
[6] Одинокою дорогою до Бога Отця є Христос через свою науку й ласку; через Нього, як правдивого Бога, стала вся правда на землі; Він, як Бог, є джерелом усего природного і надприродного життя.
[7] Як слід.
[8] Знаючи Сина Божого, знаєте й Отця Його.

8 На те сказав Филип: „Господи, покажи нам
9 Отця, та й досить нам“. Відповів Йому Ісус:
„Стільки часу Я з вами, і ти не знаєш Мене?
Филипе, хто бачить Мене, той видить і Отця.[9]
10 Як же ти можеш казати: Покажи нам Отця? Хіба
не віруєш, що Я в Отці й Отець у Мені? Слова,
що Я вам кажу, не від Себе самого говорю, а діла
11 творить Сам Отець, що в Мені пробуває. Вірте
Мені, що Я в Отці й Отець у Мені. А коли ні,
12 то задля самих діл вірте. Істинно, поправді, кажу
вам: Хто в Мене вірує, той теж творите діла, що
Я творю; ще й більші від тих творитиме,[10] бо Я
13 йду до Отця. І чого б ви не просили в Отця в імя
моє, те зроблю, щоб Отець прославився в Сині.
14 Коли чого проситимете в Мене в імя моє, Я
зроблю.

15 Як любите Мене, то заповіді мої сповняйте;
16 а Я проситиму Отця, і Він вам дасть иншого У-
17 тішителя,[11] що буде з вами по віки, Духа правди,[12]
що Його світ не може прийняти, бо не бачить
Його, ні не знає Його. Ви ж знаєте Його, бо Він
із вами пробуває та й у вас буде.

18 19 Не лишу вас сиротами; прийду до вас. Ще
трохи, й світ уже не побачить Мене.[13] Та ви бу-
дете бачити Мене, бо Я живу,[14] і ви будете жи-
ти.[15] У той день[16] пізнаєте, що Я в моїм Отці та

---

[9] Бо Син має з Отцем одну природу.
[10] Силою, що їм дасть Ісус. Див. Дн Ап 5, 15; 19, 12.
[11] В дослівнім перекладі значить — посередника, помічника, дорадника.
[12] Третю Особу Божу.
[13] Після моєї смерти.
[14] Як Бог.
[15] Життям ласки.
[16] Після мойого воскресення й зіслання Св. Духа.

й ви в Мені і Я у вас. Хто має заповіді мої і їх 21
зберегає, той Мене любить. А того, хто Мене лю-
бить, полюбить мій Отець; і Я любитиму його
та й буду йому обявлятись".
Озвався до Нього Юда,[17] не Іскаріотський: 22
„Господи, що сталося, що хочеш обявитись нам,
а не світові?"[18] Відповів Ісус і сказав Йому: „Коли 23
хто Мене любить, слова мої держатиме; та й
Отець мій полюбить його, й до нього прийдемо
й оселимося в ньому. А хто Мене не любить, 24
слів моїх не зберегає. А слова, що ви їх чуєте,
не мої, а Отця, що Мене послав. Це я сказав 25
вам, між вами пробуваючи. Та Утішитель, Дух 26
Святий, що Його пішле Отець в імя моє,[19] Він
навчить вас усего та й нагадає вам усе, що Я
вам говорив. Мир оставляю вам, мир мій[20] даю 27
вам; не так, як світ дає,[21] Я даю вам. Хай не
тривожиться серце ваше, ні не лякається.
Ви чули, що Я вам сказав: Відходжу й вер- 28
нуся до вас. Як би ви Мене любили, то раділи б,
що Я відходжу до Отця, бо Отець більший від
Мене.[22] Та й тепер, перше, ніж станеться, Я вам 29
сказав це, щоб ви повірили, як станеться. Вже 30
не довго розмовлятиму з вами, бо приближається
князь цього світа.[23] Та до Мене не має він нічого;

---

[17] Юда Тадей, брат Якова Молодшого.
[18] Жиди сподівалися, що Месія відновить царство Давида.
[19] Святого Духа пішле Отець в імя Сина, т. є разом зо Сином.
[20] Старозавітні пророки предсказували, що Месія буде князем мира — щастя, супокою. Див. Іс 9, 6; Міх 5, 5.
[21] Світове щастя проминає; щастя, мир, супокій у
...но триває.
...віка.
... в особі Юди, що вже збирав товпу й

31 однак хай знає світ, що Я люблю Отця і, як звелів Мені Отець, так Я ділаю.[24] Встаньте, ходімо відсіля".

33. Злука з Ісусом серед переслідувань.

1 **15.** „Я правдивий виноград,[1] а мій Отець
2 виноградар.[2] Усяку парость на Мені, що не приносить плоду, Він відтинає; а кожну, що родить
3 овоч, обчищує,[3] щоб більше плоду приносила.[4] Ви
4 вже чисті через слова, що Я вам говорив. Пробувайте в Мені і Я у вас. Як галузка не може видати овочу сама з себе, коли не буде рости на винограді, так і ви, як не будете в Мені пробу-
5 вати.[5] Я виноград, а ви парості. Хто в Мені пробуває, і Я в ньому, той родить чимало плоду; бо

мабуть вибирався йти по Ісуса до дому, де Він вечеряв із апостолами. Та не застав Його там, бо, заки прийшов, Ісус був відійшов на Оливну гору. Пор. Ів 12, 31.

[24] І з волі Небесного Отця за людей вмираю. Пор. Ів 10, 18.

33.

[1] Вийшовши зо світлиці, Ісус за кільканадцять хвилин найшовся поза мурами города біля саджавки, що звалась Силое. Відти було ще доброї чверть години ходу на Оливну гору, куди вів шлях долиною потока Кедрона. На узбіччах пригорбів, що тягнулися вздовж дороги, при світлі місяця було видно виноградники. Дивлячись на них, озвався Ісус:

[2] Чим виноград для своїх паростей, що їм достачає [illegible]живи, тим є Ісус для своїх учнів.

[3] Як виноградар дбає про виноград, так [illegible] дбає про Ісуса, як чоловіка і про Його ві[illegible] парості.

[4] Подає ласку, щоб можна твори[illegible]

[5] Без Божої помочі людина вла[illegible] нічого доброго чинити. Пор. 2 Кор[illegible] ність від Бога"

без Мене нічого не можете чинити. Коли хто не 6
буде в Мені пробувати, того відкинуть геть, як
виноградне галуззя, і він зівяне; та й позбирають
його й у вогонь кинуть, і згорить. Коли будете 7
в Мені пробувати й слова мої у вас будуть, то
зможете просити, чого схочете, і буде вам. Тим 8
прославиться мій Отець, якщо ви дасте багато
плоду та й станете моїми учнями.

Як полюбив Мене Отець, так і Я полюбив 9
вас; пробувайте в моїй любові. Як заповіді мої 10
держатимете, то житимете в моїй любові, як і Я
заповіді Отця мойого заховав і пробуваю в Його
любові. Це Я сказав вам, щоб моя радість у вас 11
вітала й щоб ваша радість була повна.

Це моя заповідь, щоб ви любили один одного, 12
як Я вас полюбив. Більше від тієї любови ніхто 13
не має, як хто життя своє положить за своїх дру-
зів. Ви мої друзі, коли чините те, що Я запові- 14
даю вам. Я вже не зву вас слугами, бо слуга не 15
знає, що робить його господар. А вас назвав Я
другами, бо все, що Я чув від мойого Отця,[6] Я
обявив вам. Не ви мене вибрали, а Я вас вибрав 16
і настановив вас, щоб ви ішли[7] та й овоч прино-
сили,[8] і щоб ваш овоч[9] позістався, щоби, чого про-
ситимете у Отця в імя моє, Він дав вам. Це вам 17
заповідаю, щоб ви любилися взаїмно. Коли вас 18
світ[10] ненавидить, то знайте, що Мене перш, ніж
ізненавидів. Як би ви були зо світа, то світ 19
обив би; та що ви не зо світа, а Я вас

волі Отця Я міг вам сказати.

дям.
раці, вірні, що після смерти дост

20 вибрав зо світа, тому ненавидить вас світ. Памя-
тайте про слова, що Я сказав вам: Слуга не біль-
ший від свойого пана. Коли Мене гонили, то й
вас гонитимуть; коли слово моє берегли, то й ва-
21 ше берегтимуть. А все те чинитимуть вам за
22 ім'я моє, бо не знають того, що Мене послав. Ко-
ли б Я не був прийшов і не говорив до них, гріха
не мали б вони; та тепер вимівки не мають за свій
23 гріх.[11] Хто Мене ненавидить, той і Отця мого не-
24 навидить. Коли б Я не був творив серед них діл,
що їх ніхто инший не творив, гріха не мали б;
тепер же вони бачили, та зненавиділи й Мене і
25 мойого Отця. Та нехай сповниться слово, напи-
сане в їхнім Законі,[12] що зненавиділи Мене[13] без
26 причини. Коли ж прийде Утішитель, що Я пішлю
вам від Отця,[14] Дух правди, що від Отця похо-
27 дить, так він буде свідчити про Мене. І ви свідчи-
тимете, бо ви зо Мною від початку.

1 **16.** Це Я сказав вам,[15] щоб ви не соблазни-
2 лись.[16] З божниць проженуть вас;[17] та й настає
година, що кожен, хто вбє вас, думатиме, що жер-
3 тву приносить Богу. А те вам робитимуть, бо
4 не пізнали ні Отця, ані Мене. Та це Я розказав
вам, щоб ви згадали, що Я про те вам говорив,

11 Невірства.
12 Законом називає тут Ісус не тільки Пять Книг Мойсея, а ввесь Старий Завіт.
13 Пор. Пс 68, 5:

„Більш як волосся на голові моїй
намножилося тих,
що ненавидять мене без причини".

14 Як спільного початку Пресвятої Трійці
15 Про гонення.
16 Як вас гонитимуть.
17 Жидівська старшина була поста
визнавця Христа виключати з божниц

коли настане їх година. А цього Я вам не казав спочатку,[18] бо був із вами“.

34. Ісус переміг світ.

„Тепер же йду до того, що Мене послав, та ніхто з вас не питається Мене: Куди йдеш? А що Я вам сказав те,[1] то смуток наповнив ваше серце. Та Я вам правду кажу: Це добре для вас, що Я відійду. Бо як не відійду, то Утішитель не прийде до вас; як же відійду, пришлю Його до вас.[2] І Він, як прийде, переконає світ[3] про гріх і справедливість і про суд. Про гріх, бо не вірують у Мене; про справедливість, бо Я йду до Отця, і вже не побачите Мене; і про суд, бо князя

[18] Про самі гонення і про вбивства говорив Ісус апостолам кілька разів; востаннє у вівторок, як вийшов із єрусалимської святині й сидів на Оливній горі. Та не говорив їм Ісус того, що Жиди, вбиваючи апостолів, будуть гадати, що жертву приносять Богу. А думали вони так на основі приказу в 5 Мой 18, 20: „А пророк, що посмів би говорити в мойому імені, чого я не приказав йому говорити, або говорив би в імені чужих богів, то такий пророк буде вбитий“. А апостолів уважали вони за ложних пророків.

34.

[1] Що відходжу.

[2] Святий Дух, що споконвіку від Отця і Сина походить, мав обявити своє ділання на землі аж по відході Сина. Пор. Ів 7, 39; 14, 16.

[3] Святий Дух переконає світ, що він грішить, бо не вірує в Христа; Він же й віддасть справедливість Христові, не богохульникові, як думала жидівська старшина, а Божому Синові, що довершивши діла спасіния, відходить із цього світа; та й навчить світ, що злий дух, осуджений через Христову смерть, утратить владу над праведними людьми.

12 цього світа осуджено. Ще багато маю вам гово-
рити, та тепер ви не зможете цього зрозуміти.
13 Коли ж Він прийде той Дух правди, то навчить
вас всієї правди; бо не від Себе буде говорити,
а те, що чує,[4] розкаже і про майбутнє вам зві-
14 стить. Він Мене прославить, бо з мойого прийме[5]
15 і вам звістить.[6] Усе, що має Отець, моє;[7] тому
то Я сказав, що з мойого приймає[8] і вам спо-
вістить.

16 Ще мала хвилина,[9] та й ви вже не будете
бачити Мене; та за хвилину знов побачите Мене,[10]
17 бо я йду до Отця". І говорили деякі з Його учнів
між собою: „Що це, що Він нам каже: Ще мала
хвилина, і ви не будете бачити Мене; та знову
за хвилину побачите Мене — і: Я відходжу до
18 Отця?" Тож говорили: „Що це таке, що Він го-
ворить: Ще мала хвилина? Не знаєм, що Він ка-
19 же". Ісус пізнав, що хочуть спитатися Його, і
сказав до них: „Про те міркуєте проміж собою,
що Я сказав: За малу хвилину й не будете бачити
20 Мене, та за хвилину знову побачите Мене? Істин-
но, поправді, кажу вам, що будете плакати й ри-

[4] Від Отця й Сина, бо з Ними має Він спільну природу.

[5] Бо Святий Дух походить і від Сина, що Святого Духа на світ посилає.

[6] В писаннях апостолів є чимало правд, що їх немає в Євангеліях. Див. Дн Ап 10, 15; Рим 11, 25; 1 Кор 7, 12; 15, 23; 1 Сол 4, 14; 2 Сол 2, 3; 2 Пет 3, 6-8 та й усе Обявлення Івана Богослова. А багато християнських правд є звісних тільки з передання.

[7] Природа Божа, що її має Бог Отець, є також власністю Бога Сина.

[8] Безустанку, вічно.

[9] Як Я умру.

[10] Після воскресення.

дати, а світ буде радіти;[11] ви сумні будете, та сум
ваш радістю стане.[12] Жінка, як родить, біль має, 21
бо надійшла її година; та як дитя породить, не
памятає вже про муку з радощів, що народилась
людина на світ.[13] Та й ви тепер сумуєте, але Я 22
знов побачу вас і радітиме серце ваше й радости
вашої ніхто не відбере від вас. І в той день[14] ні 23
про що не будете питатися Мене. Істинно, по-
правді, кажу вам, як будете чого просити у Отця
в моїому імені, Він дасть вам. Досі ви ні про 24
що не просили в імя моє. Просіть і дістанете,
щоб радість ваша була повна.

Це[15] Я говорив вам у проповістях.[16] Надхо- 25
дить час,[17] коли вже не в приповістях буду про-
мовляти до вас, а явно сповіщу Вас про Отця.
В той день будете просити в імя моє; і Я не кажу 26
вам, що проситиму Отця за вас. Бо сам Отець 27
вас любить за це, що ви Мене полюбили й уві-
рили, що Я зійшов від Бога. Я зійшов від Отця[18] 28
і прийшов на світ; знов покидаю світ і піду до
Отця“.[19]

Озвалися Його учні: „Ось тепер Ти ясно го- 29
вориш і ніякої приповісти не розказуєш. Тепер 30
відаєм, що Ти все знаєш і не треба Тобі, щоб
хто питався Тебе; тому ми віруєм, що Ти зійшов
від Бога“. Відповів їм Ісус: „Тепер вірите? Ось 31 32

[11] Після моєї смерти.
[12] Як воскресну.
[13] Бо добрі діти — велика Божа благодать.
[14] Радости.
[15] Що відійду до Отця.
[16] Не зовсім ясно.
[17] Після воскресення. Див. Дн Ап 1
[18] Приймаючи людську природу.
[19] Прославлений у воскресенні.

надходить година, та вже й прийшла, і ви роз-
бігнетеся кожен до свойого, а Мене самого поки-
33 нете; та Я не сам, бо Отець ізо Мною. Це Я
сказав вам, щоб ви у Мені мир мали. У світі
горе будете мати; та будьте сміливі, Я переміг
світ“.[20]

35. Ісус молить Отця за Себе, апостолів і вірних.

1 **17.** Після цих слів Ісус звів свої очі до неба
та й мовив: „Отче, прийшла година,[1] прослав
твойого Сина,[2] щоби й твій Син Тебе прославив.
2 Бо Ти дав Йому власть над усіми людьми, щоб
усім, що Ти їх Йому дав, Він дав вічне життя.
3 Це ж є вічне життя, щоб пізнати[3] Тебе єдиного,
правдивого Бога і того, що Ти послав, Ісуса Хри-
4 ста. Я прославив Тебе на землі та й довершив
5 діло, що Ти дав Мені, щоб Я учинив. А тепер
прослав Мене Ти, Отче, у Себе[4] тією славою, що
6 Я мав у Тебе перш, ніж повстав світ.[5] Я обявив
імя твоє людям,[6] що Ти їх дав Мені зо світа.
Твої вони були, і Ти їх дав Мені, і вони слово
7 твоє заховали. Тепер зрозуміли вони, що все, що
8 мені дав єси, є від Тебе. Бо слова, що Ти їх Мені
дав, Я їм передав; а вони їх прийняли і дійсне

[20] Противний Богові.

35.

[1] Мойого страждання.
[2] Дай Йому встати з гробу.
[3] На землі тільки частинне, а зовсім в небі, оглядаючи Тебе лицем в лице.
[4] В небі.
[5] Щоб людська природа, що її Ісус прийняв у часі, мала в небі ту славу, що її Він, як Божий Син, мав споконвіку.
[6] Апостолам.

зрозуміли, що Я зійшов від Тебе й увірили, що
Ти Мене післав. Я за них прошу; не за світ прошу, 9
а за тих, що Ти дав Мені, вони бо твої. І все, 10
що моє, це твоє, і що твоє, то моє, і Я прославився
в них.[7] І Я вже не на світі, бо до йду Тебе; во- 11
ни ж у світі.[8] Отче Святий, збережи їх в ім'я твоє,
тих, що дав єси Мені, щоб були одно, як і ми.
Як Я був з ними, то зберегав їх в ім'я твоє; тих, 12
що Ти дав Мемі Я зберіг, і ніхто не загинув із
них, тільки син погибелі,[9] щоб сповнилось Пи-
сання.[10] А тепер до Тебе йду й говорю це в світі, 13
щоб вони мали радість мою в собі повну. Я дав 14
їм твоє слово; та світ ізненавидів їх, бо вони не
зо світа, як і Я не зо світа. Не прошу, щоб Ти 15
взяв їх із цього світа,[11] але щоб Ти зберіг їх від
лукавого. Не зо світа вони, як і Я не зо світа. 16
Посвяти[12] їх для правди;[13] слово твоє, це правда. 17
Як Ти Мене післав у світ, так і Я післав їх у 18
світ, і за них посвячую Себе, щоби й вони були 19
посвячені правді. Та не тільки за цих прошу, а 20
й за тих, що через їх слово увірують у Мене.
Нехай усі будуть одно; як Ти, Отче, в Мені і Я 21
в Тобі; нехай вони в нас одно будуть, щоби по-
вірив світ, що Ти Мене післав. А цю славу,[14] що 22

[7] Бо вони навертатимуть людей на Христову віру.
[8] Та й потреба їм ще помочі.
[9] Юда.
[10] Пор. Пс 40, 10; 108, 8:
„Хай дні його короткі будуть,
а його уряд нехай хто инший прийме".
[11] Бо вони мають ще проповідувати Христову науку.
[12] Жертвуй.
[13] Для проповідування Божого слова.
[14] Славу Божого Сина, що її Ісус мав споконвіку, Він передав апостолам, даючи їм своє тіло й кров під видом хліба і вина, щоб і вони стали дітьми Божими. Пор. Ів 1, 12

Ти Мені дав, Я їм передав, щоб були одно, як
23 і Ми є одно: Я в них, а Ти в Мені, щоб вони
були звершені в одно, та й щоби світ зрозумів,
що Ти Мене післав і їх полюбив, як полюбив
єси Мене.

24 Отче, хочу, щоб ті, що Ти їх дав Мені, зо
Мною були там,[15] де Я, щоб бачили славу мою,
що Мені дав єси, бо Ти полюбив Мене ще перед
повстанням світа.

25 Отче праведний! Світ Тебе не пізнав; та Я
26 пізнав Тебе, і ці пізнали, що Ти Мене післав. І Я
їм виявив імя твоє та й буду виявляти, щоб лю-
бов, що нею полюбив Ти Мене, в них була, і Я
в них“.[16]

[15] В небі.
[16] Через Тайну Евхаристії.

СТРАЖДАННЯ, СМЕРТЬ І ВОСКРЕСЕННЯ

(18, 1-21, 25)

36. В Гетсиманськім саду.

18. Проказавши це, перейшов Ісус зо своїми 1
учнями на другий бік потока Кедрону;[1] там був
сад[2] і туди ввійшов Він і Його учні.[3] Знав же це 2
місце й Юда, Його зрадник, бо Ісус часто схо-
дився там зо своїми учнями.

Тоді Юда взяв відділ воїнів і слуг від пере- 3
дових священиків і фарисеїв та й прийшов туди
з ліхтарнями і смолоскипами й зо зброєю.

Ісус же, знаючи все, що мало на Нього при- 4
йти, виступив наперед і запитав їх: „Кого шука-
єте?“ Відповіли Йому: „Ісуса з Назарету“. Ісус 5
відказав їм: „Це Я“. А стояв між ними й Юда,
Його зрадник. Як же Ісус сказав до них: Це Я 6
— вони подались взад і впали на землю. Тому 7
вдруге спитав їх: „Кого шукаєте?“ А вони від-
казали: „Ісуса з Назарету“. Ісус відповів: „Я ска- 8
зав вам, що Я Ним є; коли ж Мене шукаєте, то
дайте цим[2] відійти“. Так сповнилось слово, що 9

36. Пор. Мт 26, 36, 47-56; Мк 14, 32, 43-52; Лк 22, 39, 47-53.

[1] Що пливе, але тільки в зимі і в слоту, глибоким яром на схід від Єрусалиму й відділяє його від Оливної гори.

[2] Моїм учням.

був скавав:[3] Із тих, що Ти їх Мені дав, Я не
втратив нікого.
10 А Симон Петро, що мав при собі меч, до-
був його й ударив слугу первосвященика та й
відтяв йому праве ухо. А слузі було на ім'я Малх.
11 Та Ісус сказав Петрові: Сховай свій меч у піхву.
Чи чаші, що дав Мені Отець, не маю з неї пити?"

37. Ісус перед Анною й Каяфою.

12 Тоді відділ воїнів і тисячник і слуги жидів-
ської старшини спіймали Ісуса і звязали Його.
13 Та й привели Його перше до Анни,[1] бо він був
тестем Каяфи, що був первосвящeником того ро-
14 ку. Це був той Каяфа, що порадив був жидів-
ській старшині, що ліпше, щоб один чоловік умер
за народ.
15 А слідом за Ісусом ішов Симом Петро та й
инший учень. А той учень[2] був знаний перво-
священикові й увійшов з Ісусом у двір первосвя-
16 щеника. А Петро пристанув при воротях зна-
двору. Тоді вийшов той другий учень, що був
знаний первосвященикові, й поговорив із воро-

[3] Ісус. Див. Ів 17, 2.

37. Пор. Мт 26, 57-75; Мк 14, 53-72; Лк 22, 54-71.

[1] Поки зійдеться Рада. Анна був первосвящeником від 6-15 р. після Христа. Хоч був усунений від первосвященичого достоїнства, проте задержав місце в Найвищій Раді та й нераз накидав їй свою волю. Був вельми заможний і належав до сторонництва садукеїв. Див. Дн Ап 4, 6; 5, 17.

[2] Був ним найпевніше Юда, знаний первосвященикові від середи, коли то приходив до передових священиків, щоб умовитися з ними в справі видачі Ісуса.

таркою й велів пустити Петра до середини. Тоді 17
сказала служниця воротарка до Петра: „Чи й ти
не зпоміж учнів того чоловіка?“ Він відповів: „Ні“. 18
І поставала челядь і служба коло вогню, що його
розложили, бо було холодно, та й грілися. Та й
Петро став разом із ними й грівся.

А первосвященик[3] спитав Ісуса про Його 19
учнів і про Його науку. Відповів йому Ісус: „Я 20
говорив явно перед світом; Я завсіди навчав у
божниці й у святині, куди сходяться всі Жиди, і
потай не говорив Я нічого. Чого Мене питаєш? 21
Питай тих,[4] що чули, що Я говорив їм; таж вони
знають, про що Я говорив“.

Як Він це сказав, то один зо слуг, що там 22
стояв, ударив Ісуса по лиці кажучи: „Так відка-
зуєш первосвященикові?“[5] Відповів йому Ісус: 23
„Коли Я зле сказав, так свідчи,[6] що зле; а коли
добре, то чого Мене бєш?“

Тоді Анна відіслав Його звязаного до[7] перво- 24
священика Каяфи.

А Симон Петро стояв і грівся.[8] Тоді спитали 25
його:[9] „Чи й ти не зпоміж Його учнів?“ Він же
відрікся і сказав: „Ні“. Та один зо слуг первосвя- 26
щеника, родич того, що йому Петро відтяв ухо,

[3] Каяфа, але в помешканні Анни. Євангелист Іван ніколи не кладе перед іменем Анни титулу „первосвященик“.

[4] Бо обвинувачений не має обовязку сам себе винувати.

[5] Згідно з законом обвинуваченого навіть після присуду не годилось зневажати, а тут тим більше, що Ісус нічим не зневажив первосвященика.

[6] Що Я невідповідно сказав.

[7] Помешкання.

[8] Як Ісуса переслухували в помешканні Анни й Каяфи.

[9] Служниці (Мт 26, 69-71; Мк 14, 66-67; Лк 22, 56-57). Тоді саме стояв Ісус перед Найвищою Радою.

промовив: „Чи я не бачив тебе в саду разом
27 із Ним?“ Однак Петро знов заперечив. І зараз
півень заспівав.

38. Ісус перед Пилатом.

28 Потім повели Ісуса від Каяфи[1] до палати[2]
намісника. А був то ранок.[3] Та вони не ввійшли
до палати,[4] щоб не осквернитись, а щоб можна
29 їм їсти ягня великоднє.[5] Вийшов отже Пилат до
них і спитав: „Яку скаргу вносите на того чоло-
30 віка?“ Озвалися вони й сказали йому: „Коли б
не був Він лиходій, не видавали б ми Його тобі“.
31 Тоді сказав до них Пилат: „Візьміть Його й су-
діть по вашому закону“.[6] Відповіла йому жидів-
ська старшина: „Нам не дозволено нікого карати

38. Пор. Мт 27, 11-30; Мк 15, 2-19; Лк 23, 1-7, 13-25.

[1] З цього виходить, що й раннє засідання Найвищої Ради було в помешканні Каяфи. Про ті засідання (Мт 26, 59-68; 27, 1; Мк 15, 55-65; 15, 1; Лк 22, 66-71; і 23, 1) Іван не згадує.

[2] З грецька: претор — дім, де Пилат урядував і держав при собі військо під час побуту в Єрусалимі. Правдоподібно був це замок Антонія, біля північних мурів святині.

[3] Але по сході сонця. Римляни розпочинали судові розправи дуже рано.

[4] Тільки зосталися на площі перед палатою, а про свій прихід і про смертний присуд, виданий на Ісуса, повідомили Пилата через судового слугу.

[5] Жиди уважали доми поган за нечисті (Дн Ап 10, 23; 11, 18), і хто увійшов до хати поганина, ставав обрядово нечистий на ввесь день. А учасниками великодньої вечері могли бути Жиди тільки обрядово чисті.

[6] Пилат не думав бути тільки виконавцем їх присуду; а що жидівська старшина не прийшла з означеною скаргою, то він сказав до них, щоб вони Ісуса судили по своєму закону на таку кару, на яку їм дозволено.

смертю". Так мало сповнитися слово, що сказав 32
Ісус,[7] сповіщаючи, якою смертю мав умерти.
Тоді Пилат вернувся у палату й покликав 33
Ісуса і спитав Його: „Чи Ти цар жидівський?"
Ісус відповів: „Чи ти сам від себе[8] це говориш, 34
чи инші тобі про Мене це сказали?" Пилат від- 35
повів: „Хіба я Жидовин? Твій народ і передові
священики видали мені Тебе. Що Ти вчинив?"
Ісус відказав: „Моє царство не із цього світу.[9] Ко- 36
ли б із цього світу було моє царство, то мої слуги[10]
воювали б, щоб Я не був виданий жидівській стар-
шині. Та тепер моє царство не звідсіля".
Тож Пилат спитав Його: „Так Ти цар?" Ісус 37
відповів: „Ти кажеш, бо Я цар. Я на те наро-
дився й на те прийшов на цей світ, щоб дати
свідоцтво правді;[11] кожен, хто з правди,[12] слухає
мойого голосу". Мовив Йому Пилат: „Що то 38
правда?"[13] По цих словах вийшов знов до жидів-
ської старшини і сказав їм: „Я ніякої вини в Ньо-

[7] Що передові священики й книжники видадуть Його в руки поган, Римлян; а Римляни карали злочинців смертю на хресті. Пор. Мт 20, 19; Мк 10, 33; Лк 18, 32; Ів 3, 14; 8, 28; 12, 32. Жидівський закон дозволяв богохульників каменувати. Див. 3 Мой 24, 14: „Виведи богохульника за табор і нехай всі, що чули, покладуть свої руки на його голову й нехай укаменує його вся громада".

[8] З власного переконання.

[9] Найвища Жидівська Рада засудила Ісуса на смерть за те, що Він творив Себе Христом, Божим помазанцем, духовним царем, а перед Пилатом обвинувачувала Його як такого, що хоче стати світським царем.

[10] Учні й апостоли.

[11] Божому обявленню.

[12] Хто правди шукає й до неї прямує.

[13] Пилат, як матеріяліст і скептик тих часів, слідом за поганськими філософами не вірив, що може істнувати правда.

39 му не знаходжу.[14] Та є у вас звичай, щоб я звіль-
няв вам одного на Великдень. Як хочете, то ви-
40 пущу вам царя жидівського". Та вони знову всі
закричали: „Не цього, а Вараву". А Варава був
розбійник.

1 **19.** Тоді Пилат велів узяти Ісуса й кату-
2 вати. А воїни сплели вінець із тернини й поклали
Йому на голову та й накинули на Нього багра-
3 ницю. І наближалися до Нього й говорили: „Ра-
дуйся, царю жидівський!" І били Його по лиці.
4 А Пилат знову вийшов з палати й озвався
до них: „Ось я виводжу Його перед вас із палати,
щоби ви знали, що я в Ньому ніякої провини[15]
5 не знаходжу". І вийшов Ісус у терновім вінці й
багряниці. А Пилат сказав їм: „Ось, що за чо-
6 ловік!"[16] Як же побачили Його передові священи-
ки і слуги, то закричали: „Розпни, розпни!" Пилат
їм відказав: „Візьміть Його ви та й розпніть;[17] бо
7 я не знаходжу в Ньому провини.[18] Відповіла йому
жидівська старшина: „Ми маємо закон[19], і згідно

[14] Пилат уважав, що Христове царство не є небезпечне для Риму й проголосив перший раз, що Ісус невинуватий. Опісля відіслав Його до Ірода Антипи. Див. Лк 23, 6-12.

[15] Що за неї належалась би кара смерти. Це вже третій раз ствердив Пилат, що Ісус невинуватий. Про другий раз див. Лк 23, 15.

[16] Невинно покараний. Чи ви не маєте милосердя над Ним?

[17] Пилат давав зрозуміти передовим священикам, що він воліє, щоб вони самі розпяли Ісуса, а не його воїни. Та вони не мали відваги прибити на хрест того, що про Нього Пилат тричі сказав, що Він невинуватий.

[18] А римський закон не дозволяє карати смертю невинну людину.

[19] Що його за згодою Риму держимось; а Пилат, як римський намісник, повинен їх закон шанувати.

з тим законом Він мусить умерти, бо зробив Себе Сином Божим“.[20]

Як же Пилат почув ті слова, то ще більш 8
ізлякався[21] І знов увійшов у палату та й запитав 9
Ісуса: „Відки Ти?“ Та Ісус не дав йому відповіди.[22]
Тоді Пилат сказав до Нього: „Мені не відпо- 10
відаєш? Хіба не знаєш, що маю владу пустити
Тебе, і маю владу розпяти Тебе?“[23] Ісус відповів: 11
„Не мав би ти ніякої влади над Мною, коли б
не дано було тобі з неба;[24] тому той,[25] хто видав
Мене тобі, більший гріх має“. З цієї причини[26] 12
Пилат старався увільнити Його. Та жидівська
старшина кричала кажучи: „Коли Його[27] відпу-
стиш, то ти не друг[28] кесаря; всякий, хто робить

[20] Коли члени Найвищої Ради зміркували, що Пилат не засудить Ісуса на смерть на основі їх оскарження, зумисне для нього уложеного, немов то Ісус творить Себе жидівським царем, то почали домагатись смертної кари на основі свойого присуду за богохульство.

[21] Пилат, як почув, що Ісус має Себе за Божого Сина, налякався тепер Його більше, ніж перше жидівської старшини. Та й жінка остерегала його перед тим праведником (Мт 27, 19).

[22] Бо вже при першім переслуханні сказав Пилатові, хто Він (18, 36-37).

[23] Хоч і безправно.

[24] Як би Бог не допустив до того, що можеш зробити зо Мною те, що хочеш.

[25] Каяфа.

[26] Боячись відвічальности перед власною совістю або й перед Богом за несправедливий присуд.

[27] Жидівська старшина ні разу перед Пилатом не назвала Ісуса по імені.

[28] Ти неприхильний кесареві, бо зраджуєш його. Державну зраду за кесаря Тиверія — та й тепер — уважали за дуже тяжкий злочин.

13 себе царем,[29] противиться кесареві". Як же Пилат почув ті слова, то казав вивести Ісуса з палати й посадити Його на сідалку,[30] на місці, зва-
14 нім Літостротон, а по жидівськи Гаввата.[31] А був день приготувань перед Великоднем, коло шостої години.[32] Та й промовив до жидівської старши-
15 ни: „Ось цар ваш!"[33] Та вони закричали: Візьми, візьми,[34] розпни Його!" Запитав їх Пилат: „Царя вашого маю розпяти?" Відповіли передові священики: „Не маєм иншого царя крім кесаря".[35]
16 Ото ж тоді віддав їм Його на розпяття.

39. Розпяття.

Та й узяли Ісуса і повели й положили на
17 Нього хреста. І несучи свій хрест, вийшов Він на місце, зване Череп, що по жидівськи зветься
18 Голгофта. Там розпяли Його, а з Ним инших

[29] А Христос творив Себе Месією, очікуваним Жидами царем.

[30] Що її Пилат борзенько казав приладити для Ісуса.

[31] Це було підвищене місце перед палатою намісника, виложене марморними плитами; звідси грецька назва: Літостротон, жидівськиж: Гаввата, ц. є підвищення.

[32] Перед самим полуднем. Євангелист Іван числить години від сходу сонця.

[33] Пилат хотів поглузувати не з Ісуса, а з жидівської старшини, що погрожувала йому таким пониженим царем і спробувати втреті, чи вона пристане на те, щоб таки пустити їм їхнього царя.

[34] Його із сідалки.

[35] Жиди устами своїх передових священиків зірвали зо своїм минулим і відреклися не тільки Христа, але й Месійного царства та, хоч як вони були ворожі чужому пануванню, немов зложили заяву вірности римському кесареві.

39. Пор. Мт 27, 33-38. Мк 15, 22-28; Лк 23, 33-34.

двох, з обидвох боків, а в середині Ісуса. А Пи- 19
лат казав також написати й надпис і поставити
його на хресті. Було ж написано: „Ісус Назаря-
нин цар жидівський“. А той надпис читало чима- 20
ло Жидів, бо місце, де розпяли Ісуса, було близько
города; та й було написано по жидівськи, по рим-
ськи й по грецьки. Тоді жидівські передові свяще- 21
ники говорили Пилатові: „Не пиши: Цар жидів-
ський, але що Він сам казав: Я цар жидівський“.
Пилат відповів: „Що я написав, то написав“. 22

А воїни, як розпяли Ісуса, взяли Його одежу 23
та й розділили на чотири части, кожному воїнові
часть, і спіднє плаття; було ж спіднє плаття не
шите, а все від верху тканe. То й поговорили 24
вони між собою: „Не дерімо його, а киньмо про
нього жереб, чиє має бути“. Так сповнилось Пи-
сання,[1] що каже:

Між себе мою одежу розділили,
а про моє плаття кидали жереб.

Так воїни зробили.

40. Прескорбна Мати під хрестом.

А стояли коло хреста Ісусового Його Мати 25
й сестра Його Матері,[1] Марія Клеопова, й Марія
Магдалина.[2] Як же Ісус побачив Матір та й коло 26
Неї учня,[3] що стояв, а Він його любив, сказав
до Матері: „Жінко![4] Ось Син твій“. Потім сказав 27

[1] Пс 21, 19.

40.

[1] Не рідна сестра Марії, бо дві сестри не мали того самого імени, а споріднена, або посвоячена з нею.
[2] Родом з Магдалі, города над Генезаретським озером.
[3] Івана.
[4] І з цього виходить, що Ісусові брати не були си-

до учня: „Це Мати твоя“. І від того часу той учень взяв її до себе.

41. Ісус умирає.

28 Після цього Ісус знаючи, що вже все спов-
нилось,[1] щоб справдилось Писання,[2] сказав: „Маю
29 спрагу“.[3] Стояла ж там посудина повна оцту. А
вони настромили губку, повну оцту,[4] на трости-
30 ну й подали Йому до уст.[5] Коли ж Ісус прийняв
оцет, то сказав: „Звершилося“.[6] Та й похилив го-
лову й сконав.

42. Воїн проколов Христові бік.

31 А старшина жидівська тому, що це було на-
вечіря, щоб не зоставались на хресті тіла в су-
боту, бо був Великдень[1] у той суботній день,

нами Преч. Діви Марії, тільки иншої, а саме Алфеєвої, бо Ісус не був би віддав своєї Матері в опіку чужому Іванові, як би був мав рідних братів.

41. Пор. Мт 27, 45-56; Мк 15, 31-41; Лк 23, 44-49.

[1] Діло спасіння.

[2] Пс 68, 22: „І в спразі моїй оцтом мене напували“.

[3] Від безмежного терпіння, втрати крови, тяжкого віддиху. Хрестні терпіння Римляни вважали за найтяжчі.

[4] Оцтом ратовано розпятих на хресті, що умлівали. Тоді натирали чоло губкою, замоченою в оцті, щоб привернути розпятим свідомість, або й подавали оцет до уст.

[5] Зробив це мабуть Жидовин, що розумів слова Христові.

[6] Останнє пророцтво про Ісусове терпіння й завдання Його життя.

42.

[1] В 30 р. після Христа, коли то Свято Пасхи, це в день 15 Нізану припадав в суботу нашого 8 квітня.

просила Пилата,[2] щоб поломати їх[3] кості та й
зняти. І прийшли воїни[4] й першому поломали 32
кості та й другому розпятому з Ним.[5] Коли ж 33
підійшли до Ісуса й побачили, що Він вже вмер,
не ломали Йому костей, але один із воїнів спи- 34
сом проколов Йому бік,[6] і зараз витекла[7] кров і
вода. І той,[8] що це бачив, засвідчив[9] і свідчення 35
його правдиве; і він знає, що говорить правду,
щоби й ви повірили. Бо це сталося, щоб спов- 36
нилось Писання: У Нього костей не поломлять.[10]
І знов инше Писання говорить:[11] Споглянуть на 37
того, кого прокололи.

[2] Ще поки Ісус умер.

[3] Мойсей (5 Мой 21, 22-23) приказав: „Коли хто допуститься злочину, що заслугує на кару смерти, й убєш його та й повісиш на дереві, то хай не зостається його труп на дереві через ніч; а мусиш поховати його ще того дня. Бо проклятий Богом той, що повішений“. А розпяті мусіли сконати на хресті.

[4] З довбеньками, инші від тих, що розпяли і стерегли Ісуса.

[5] Бо вони ще жили.

[6] Щоб переконатись, що Ісус умер.

[7] Окремо. Це було знаком, що тіло не псується, бо з тіла небіжчика може виплисти кров, але змішана з водою, у виді сукровиці.

[8] Євангелист Іван.

[9] Що Христові не ломали костей, а пробили — по переданні — правий бік, але так, що вістря списа дійшло до серця.

[10] Як не ломили костей великоднього ягняти, що було прообразом розпятого Христа. Див. 4 Мой 9, 12. Пс 33, 21:

„Господь береже всі їхні кості
й ні одної з них не поломлять“.

[11] Зах 12, 10: „І виллю духа ласки й милосердя на дім Давида і мешканців Єрусалиму, та й споглянуть на мене, що прокололи. І будуть, бючись у груди, плакати, як по улюбленому, й ридати, як після смерти первородного“.

43. Похорон Ісуса.

38 А потім просив Пилата Йосиф із Ариматеї,
що був учнем Ісуса, та потайним зо страху перед
жидівською старшиною, щоб зняти тіло Ісусове.
І дозволив Пилат. Тож він пішов і зняв Його
39 тіло. Прибув також і Никодим, що був прийшов
до Ісуса перший раз у ночі, та й приніс зо сто
40 фунтів масти зо смирни й алої.[2] Вони то взяли
Ісусове тіло й обвили його покрівцями з пахоща-
ми,[3] як це звичай ховати у Жидів.
41 А біля місця, де Його розпяли, був сад, а
в саду новий гріб, що в нім ще ніхто не був по-
42 ложений. Там то ради навечіря жидівського праз-
ника, бо гріб той був близько, положили Ісуса.

44. Марія Магдалина й два учні при гробі.

1 **20.** А першого дня в тижні рано, як ще було
темно, прийшла Марія Магдалина[1] до гробу й по-
2 бачила, що камінь відвалений від гробу.[2] Тож
побігла й прийшла до Симона Петра й до дру-

43. Пор. Мт 27, 57-61; Мк 15, 42-47; Лк 23, 50-56.

[1] Понад 20 наших кілограмів. Жиди частину пахощів давали між тіло й покрівці та плащаницю, частину клали біля тіла, а решту палили в самому гробі.

[2] Смирна й алоя — це пахощі, на подобу живиці, особливе з модерева, що випливають з полудневих дерев.

[3] Через те, що наближалась субота й западав вечір, не намастили, як слід, тіла Христового. Мали це зробити жінки в неділю рано. Див. Мк 16, 1.

44. Пор. Мт 28, 1-10; Мк 16, 1-11; Лк 24, 1-12.

[1] А з нею й инші жінки. Пор. Мт 28, 1.

[2] А слідом за ними й Марія Магдалина. Та в дорозі обминулись вони з жінками, що вертались від гробу. Про їхній хід до гробу згадує Лк 24, 12, 24.

гого учня, що його любив Ісус, і сказала до них:
„Узяли Господа з гробу й не знаєм, де положили
„Його“ Вийшов тоді Петро й той другий учень і 3
поспішали до гробу.[3] А бігли вони обидва разом; 4
та той другий учень[4] біг швидче від Петра та й
прибув перший до гробу. І нахилився[5] й побачив, 5
що лежать покрівці, та не ввійшов до середини.
Тоді то, йдучи слідом за ним, прийшов і Симон 6
Петро й увійшов до гробу й оглянув лежачі по-
крівці[6] та й хустку, що була на голові Його, та во- 7
на не лежала з покрівцями, а окремо звита на
осібнім місці. Тоді то увійшов і другий учень, що 8
перше був прийшов до гробу; і приглянувся й
повірив.[7] Бо ще[8] не розуміли вони Писання, що 9
Він має воскреснути з мертвих. Тоді учні верну- 10
лися знову до себе.[9]

45. Ісус являється Марії Магдалині.

А Марія[1] стояла знадвору коло гробу й пла- 11
кала.[2] Плачучи й нахилилась до гробу й побачила,
що там сидять, де лежало було тіло Ісусове, два 12
ангели у білому, один у головах, а другий у но-
гах. І промовили вони до неї: „Жінко, чого пла- 13
чеш?“ Вона відповіла їм: „Взяли Господа мойого

[4] Іван.
[5] Крізь входовий отвір.
[6] Що ними було обвязане тіло Ісуса. Злодії, як би були викрадали тіло, не були б зоставили їх у порядку.
[7] Що Ісус воскрес.
[8] Як бігли до гробу.
[9] До дому.

45.
[1] Як Петро й Іван відійшли від гробу.
[2] Тому, що хтось украв тіло Ісусове.

14 й не знаю, де положили Його". По цих словах обернулася взад і побачила, що Ісус стоїть; та не
15 знала, що це Ісус. Озвався до неї Ісус: „Жінко, чого плачеш? Кого шукаєш?" Вона ж думаючи, що то садівник,[3] промовила до Нього: „Добродію, коли ти виніс Його, то скажи мені, де ти
16 Його положив, і я візьму Його". Та Ісус сказав їй: „Маріє!" Вона обернулася й сказала[4] Йому по жидівськи: „Раввоні" — це значить: „Учителю".
17 Сказав їй Ісус: „Не задержуй Мене,[5] бо Я ще не відійшов до мойого Отця.[6] А йди до моїх братів[7] і скажи їм: Піду Я до мого[8] Отця та й Отця вашого,[9] до Бога мойого[10] і Бога вашого".
18 І Марія Магдалина пішла та й сповістила учнів, що бачила Господа, і що Він це сказав їй.

46. Ісус являється апостолам у Єрусалимі.

19 А як був сумерк того першого дня в тижні[1] і двері, де учні пробували,[2] були замкнені зо страху перед жидівською старшиною, прийшов

[3] Гріб Йосифа, що в нім зложили Ісуса, був у саду. Ів 19, 41.

[4] Припавши до Його ніг, або взявши Його за руки.

[5] А пусти Мене. Магдалина мабуть не хотіла розстатися з Ісусом. Пор. Ів 14, 3.

[6] І аж тоді, як відійду, настане час довгого, бо вічного, щастя й радости.

[7] Апостолів, що їх Ісус називає вже братами.

[8] Дійсного Отця.

[9] Через заслужену Мною ласку.

[10] Таким Він є Ісусові як людині.

46. Пор. Мк 16, 14; Лк 24, 36-43.

[1] Коли воскрес Ісус.

З тими двома, що вернулися з Емауса й розповіявлення їм Ісуса. Див. Лк 24, 33-35.

Ісус і станув по середині й промовив до них:
„Мир вам!“ Як це сказав, то показав їм руки й 20
ноги та й бік. Зраділи тоді учні, тому що поба-
чили Господа. Та й промовив до них Ісус удруге: 21
„Мир вам! Як післав Мене Отець, так і Я поси-
лаю вас“. Після цих слів дихнув на них і сказав 22
їм: „Прийміть святого духа.[3] Кому простите гріхи, 23
тим буде прощено, а як кому задержите, тим бу-
дуть задержані“.[4]

47. Явлення Ісуса апостолам в прияві Томи.

А Тома, один із дванадцятьох, званий Близ- 24
нюк, не був із ними, як приходив Ісус. То гово- 25
рили йому другі учні: „Ми бачили Господа“. Та
він сказав до них: „Як не побачу на Його руках
знаків від цвяхів і не вложу мойого пальця в рану
від цвяхів і не вложу руки моєї в Його бік, то
не повірю“.

А за вісім днів були Його учні знову дома, 26
та й Тома[1] разом із ними.[2] І прийшов Ісус,
хоч двері були замкнені, станув по середині й
озвався: „Мир вам!“ Потім промовив до Томи: 27
„Вложи сюди свій палець і споглянь на мої руки;
піднеси свою руку і вложи в мій бік, і не будь
невіра, а вірующий“. У відповідь[3] сказав Тома до 28

[3] Христового духа. Як Ісус, Син Божий, прощав гріхи, так і наділені Його силою апостоли та їх наслідники зможуть гріхи прощати.

[1] Поки не простите.

47.

[1] Що після своєї відсутности певне того дня вернувся до апостолів.

[2] Було це вже може в Галилеї, куди їм Ісус двічі був велів іти. Див. Мт 26, 32; 28, 7, 10; Мк 16, 7.

[3] Доторкнувшись до Ісусових ран.

29 Нього: „Господь мій і Бог мій!“[4] Сказав йому
Ісус: „Ти повірив тому, що побачив Мене; ща-
сливі ті, що не будуть бачити, а увіруютъ“.
30 Багато ще й инших чудес зділав Ісус перед
31 своїми учнями, що не записані в цій книзі.[5] А ці
записано, щоб ви повірили, що Ісус є Христос,
Син Божий, щоби ви віруючи мали життя в імя
Його.

48. Дивна ловитва риб.

1 **21.**[1] Після цього явився ще Ісус учням при
2 Тиверіядськім морі. А явився так: Були разом
Симон Петро й Тома, прозваний Близнюком, і
Натанаїл[2] із Кани галилейської й сини Зеведе-
3 єві[3] та й инші два[4] зпоміж Його учнів. Сказав
до них Симон Петро: „Піду ловити рибу“ Від-
повіли йому: „Підемо й ми з тобою“. І пішли
вони й увійшли в човен; та тієї ночі нічого не
вловили.
4 А як вже настав ранок, станув Ісус на бе-
5 резі; та учні не знали, що це Ісус. А Ісус за-
питався їх: „Діти, а чи маєте що їсти?“ Вони
6 відповіли Йому: „Ні“. Він же сказав до них: „За-

[1] Чоловік і Бог в одній особі.

[5] В Євангелії від Івана; їх записали три попередні євангелисти, синоптики, а багато діл Ісуса взагалі не записано.

48.

[1] Цей розділ, по всій правдоподібності, написали Христові учні й за згодою Івана долучили до його Євангелії.

[2] Генезаретське озеро звалось також Тиверіядським морем від города Тиверіяди, що була заложена Іродом Антипою на західнім березі озера.

[3] Що звався також Вартоломей, т. є син Толомея.

[4] Іван і Яків Старший.

киньте сіті з правого боку човна, то найдете". Тож вони закинули, та вже не змогли витягнути їх через велику силу риб. Тоді той учень, що 7
його любив Ісус, сказав Петрові: „Це Господь!" А Симон Петро, як почув, що це Господь, накинув на себе одежину, бо був трохи не безодежний, і кинувсь у море.[6] А инші учні човном пли- 8
ли, бо недалеко були від берега, а так зо двісті ліктів,[7] і тягнули сіті з рибою.

А як вийшли на берег, то побачили розло- 9
жений вогонь[8] і рибу[9] на нім і хліб.[10] Сказав до 10
них Ісус: „Принесіть тієї риби, що ви тепер наловили". Симон Петро увійшов у човен і ви- 11
тягнув на берег сіті, наповнені сто пятьдесять трьома великими рибами.[11] І хоч їх стільки було, то не порвались сіті.

Сказав до них Ісус: „Ходіть, поснідайте". Та 12
ніхто з учнів не важився спитатися Його: „Хто Ти?" Знали бо, що це Господь. А Ісус підійшов, 13
взяв хліб і подав їм, та й рибу теж. Це вже 14
третій раз явився Ісус своїм учням,[12] відколи воскрес із мертвих.

[5] Мабуть Андрей і Филип, обидва родом із Витсаїди, що лежала на західнім березі Генезаретського озера.

[6] Щоб уплинь як найскорше дістатись до Ісуса.

[7] Зо сто метрів.

[8] Що міг нагадувати Петрові вогонь на первосвященичім подвірї.

[9] Її їдять разом із хлібом. Вона зображала Ісуса в людській природі, що її Він, як Божий Син, прийняв на Себе.

[10] Хліб, що зійшов з неба. Див. Ів 6, 33, 35.

[11] Риба в сіті зображає вибранців Нового Завіту, вірних Христової Церкви, що їх Петро й инші апостоли та їх наслідники нераз із трудом тягнуть на берег вічного щастя.

[12] У більшому числі.

49. Петро пастирем Христового стада.

15 А як поснідали, спитав Ісус Симона Петра:
„Симоне, сину Івана, чи[1] любиш Мене більш, як
ці?“[2] Відповів Йому: „Так, Господи! Ти знаєш,
що я люблю Тебе“.[3] Сказав йому: „Паси мої
16 ягнята“.[4] Знов удруге спитав його: „Симоне Іва-
нів, чи ти любиш Мене?“ Відповів Йому: „Так,
Господи! Ти знаєш, що я люблю Тебе“. Ска-
17 зав йому: „Пильнуй моїх овець“. Та спитав його
втретє: „Симоне, Іванів сину, чи любиш ти Ме-
не?“ Засмутився Петро, що Він втретє спитав-
ся його: Чи любиш ти Мене? — та й відповів
Йому: „Господи, Ти все знаєш, Ти ж знаєш, що я
люблю Тебе“. Сказав йому Ісус: „Паси вівці мої“.
18 Істинно, поправді, кажу тобі: Як ти був мо-
лодший, то підперізувався єси сам і ходив, куди
ти хотів; та як постарієшся, простягнеш свої
руки й инший підпереже[5] тебе й поведе,[6] куди не
19 схочеш“: А це Він сказав, щоб означити, якою

49.

[1] Ти, що тричі відрікся Мене.

[2] Шість апостолів.

[3] Та в найбільшій покорі, що ним заволоділа від часу, як плакав гірко після відречення, не визнав, що любить Ісуса більш, ніж решта апостолів.

[1] Слова: „Ягнята й вівці“ — означають у Святім Писанні вибраний народ. Пор. Пс 76, 21:

„Ти провадив, мов вівці, народ твій
рукою Мойсея й Арона“.

Тими словами Ісус дав Петрові пастирську владу над усім своїм стадом, роблячи Петра сильною, як скеля, основою назріваючої вже Церкви, т. є збору всіх визнавців Христа.

[5] Звяже.

[6] На місце страчення, де Петро умер, розпятий долів головою на хресті, з простягненими руками. Пор. Ів 13, 36.

смертю той прославить Бога.[7] По тих словах ска-
зав йому: „Іди за Мною“.[8] Петро обернувся й 20
побачив, що йде за ним той учень, що його лю-
бив Ісус, і що на вечері, схилившись Йому на
груди, запитався: Господи, хто той, що Тебе зра-
дить? Як Петро його побачив, спитався Ісуса: 21
„Господи, а з цим що?“ Відповів йому Ісус: „Як 22
би Я хотів, щоб він зостався, аж поки Я знову
прийду,[9] то що тобі до того? Ти йди слідом за
Мною“. І розійшлось те слово проміж братами,[10] 23
що учень той не вмре.[11] Та не сказав йому Ісус,
що не вмре, тільки: Як би Я хотів, щоб він зо-
стався, аж поки Я знову прийду, то що тобі
до того?

Це той учень, що свідчить про те[12] та й на- 24
писав це: І ми[13] знаєм, що правдиве свідчення
його. А є й чимало иншого, що зділав Ісус. Як 25
би списати це зокрема, то, думаю, й сам світ[14]
не помістив би книг, що їх би треба написати.

[7] З тих слів виходить, що Петро вже не жив, як Іван, а радніш його учні писали цей розділ Євангелії від Івана.

[8] Вже тепер іди слідом за Мною, аж доки не помреш за Мене.

[9] По його душу в годині смерти.

[10] Серед християн Малої Азії, де пробував Іван.

[11] Бо слова: „Аж поки Я прийду“ — розуміли як другий прихід Христа на страшний суд, що по їх думці мав скоро наступити. А розійшлось те слово ще й тому, що Іван жив ще довго після того, коли вже всі апостоли були померли мученицькою смертю.

[12] Цю Євангелію.

[13] Мабуть Андрей і Филип, що бачили всі діла Ісуса та й либонь написали закінчення Євангелії від Івана.

[14] Це є красноречивий, гіперболічний, спосіб говорення, що його залюбки уживають східні народи.

ЄВАНГЕЛІЇ

на неділі й подвижні свята

Великдень Ів 1, 1-17.
На Вечірні Ів 20, 19-25.
Світлий Понеділок Ів 1, 18-28.
Світлий Вівторок Лк 24, 12-35.
Неділя Томина Ів 20, 19-31.
Неділя Мироносиць Мк 15, 43-16, 8.
Неділя про розслабленого Ів 5, 1-15.
Неділя про Самарянку Ів 4, 5-42.
Неділя про сліпого Ів 9, 1-38.
Вознесення Лк 24, 36-53.
Неділя Святих Отців Ів 17, 1-13.
Зіслання Святого Духа Ів 7, 37-52; 8, 12.
Понеділок Пресв. Тройці Мт 18, 10-20; 28, 18-20.
Перша Неділя — Всіх Святих Мт 10, 32-37; 19, 27-30.
Пресвятої Евхаристії Ів 6, 48-54.
Під час обходу Мт 26, 17-29.
Мк 14, 12-25.
Лк 22, 7-22.
Ів 6, 48-58.
Друга Неділя Мт 4, 18-20, 23,
Пресв. Серця Христового Ів 3, 13-17.
Третя Неділя Мт 6, 22-33.
Четверта Неділя Мт 3, 5-13.
Пята Неділя Мт 8, 28-9, 1.
Шоста Неділя Мт 9, 1-8.
Сьома Неділя Мт 9, 27-35.
Восьма Неділя Мт 14, 14-22.
Девята Неділя Мт 14, 22-34.
Десята Неділя Мт 17, 14-23.
Одинадцята Неділя Мт 18, 23-35.

Дванадцята Неділя Мт 19, 16-26.
Тринадцята Неділя Мт 21, 33-42.
Чотирнадцята Неділя Мт 22, 2-14.
Пятнадцята Неділя Мт 22, 35-46.
Шіснадцята Неділя Мт 25, 14-30.
Сімнадцята Неділя Мт 15, 21-28
Вісімнадцята Неділя Лк 5, 1-11.
Девятнадцята Неділя Лк 6, 31-36.
Двадцята Неділя Лк 7, 11-16.
Двадцять перша Неділя Лк 8, 5-15.
Двадцять друга Неділя Лк 16, 19-31,
Двадцять третя Неділя Лк 8, 26-39.
Двадцять четверта Неділя Лк 8, 41-56.
Двадцять пята Неділя Лк 10, 25-37.
Двадцять шоста Неділя Лк 12, 16-21.
Двадцять сьома Неділя Лк 13, 10-18.
Двадцять восьма Неділя Лк 14, 16-24.
Двадцять девята Неділя Лк 17, 12-19.
Тридцята Неділя Лк 18, 18-27,
Тридцять перша Неділя Лк 18, 35-43.
Тридцять друга Неділя Лк 19, 1-10.
Неділя про митаря й фарисея 18, 10-14.
Неділя про блудного сина Лк 15, 11-32.
Мясопустна Неділя Мт 25, 31-46.
Сиропустна Неділя Мт 6, 14-21.
Перша Неділя посту Ів 1, 43-51.
Друга Неділя посту Мк 2, 1-12.
Третя Неділя посту Мк 8, 34-9, 1.
Четверта Неділя посту Мк 9, 17-31.
Пята Неділя посту Мк 10, 32-45.
Лазарева Субота Ів 1, 1-45.
Квітна Неділя Ів 12, 1-18.
Великий Четвер Мт 26, 1-20; Ів 13, 3-17; Мт 26, 21-39; Лк 22, 43-45а; Мт 26, 40-27, 2.
Страстні Євангелії 1. Ів 13, 31а-18, 1.
2. Ів 18, 1-28.
3. Мт 26, 57-75.
4. Ів 18, 28-19, 16а,
5. Мт 27, 3-32.
6. Мк 15, 17-32а,
7. Мт 27, 33-54.
8. Лк 23, 32-49.

9. Ів 19, 25-37.
10. Мк 15, 43-47.
11. Ів 20, 38-42.
12. Мт 27, 62-66.

Велика Пятниця на Вечірні Мт 27, 1-38; Лк 23, 39-43; Мт 27, 39-54; Ів 19, 31-37; Мт 27, 55-61.
Велика Субота Мт 28, 1-20.

ЄВАНГЕЛІЇ

на свята Господні, Богородичні й Святих

Рождество Прч. Богородиці Лк 10, 38-42; 11, 27-28.
Воздвиження Чесного Хреста Мт 27, 1-2; Ів 19, 6а.
Покров Прч. Діви Лк 10, 38-42; 11, 27-28.
Св. Дмитра Мт 7, 23-27; Ів 15, 17-16, 2.
Св. Михайла Мт 13, 36а-43 або Лк 10, 16-21.
Введення в храм Лк 10, 38-42, 11, 27-28.
Св. Николая Лк 6, 17-23а.
Непорочне Зачаття Лк 1, 26-39.
Неділя Правітців Лк 14, 16-24.
Неділя перед Різдвом Мт 1, 1-25.
Святий Вечір Лк 2, 1-20.
Різдво Христове Мт 2, 1-12.
Собор Прч. Богородиці Мт 2, 13-23.
Св. Стефана 21, 33-43.
Неділя по Різдві Мт 2, 13-23.
Найменування Ісуса й Василя Великого Лк 6, 20-21, 40; 6, 17-23а.
Неділя перед Просвіченням Мк 1, 1 8.
Щедрий Вечір Лк 3, 1-18.
Богоявлення Мт 3, 13-17.
Неділя після Просвічення Мт 4, 12-17.
Трьох Святих Мт 5, 14-19.
Стрітення Господнє Лк 2, 22а-40.
Благовіщення Лк 1, 26-39.
Св. Юрія Ів 15, 17-27.
Різдво Івана Хрестителя Лк 1, 1-25, 57-68, 76, 80.
Св. Петра і Павла Мт 16, 13-19.
Неділя Святих Отців Лк 14, 16-24.

Спаса Мт 17, 1-9.
Успення Прч. Діви Лк 10, 38-42; 11, 27-28.
Смерть Івана Хрестителя Мк 6, 14-29.

Воскресні Євангелії

Перша Мт 28, 16-20.
Друга Мк 16, 1-8.
Третя Мк 16, 9-20.
Четверта Лк 24, 1-12.
Пята Лк 24, 12-35.
Шоста Лк 24, 36-53.
Сьома Ів 20, 1-10.
Восьма Ів 20, 11-18.
Девята Ів 20, 19-31.
Десята Ів 21, 1-14.
Одинадцята Ів 21, 15-21.

СКОРОЧЕННЯ ЗАГОЛОВКІВ СВЯЩЕННИХ КНИГ
(що з них цитати наведено в поясненнях)

Старий Завіт

1 Мой — Перша Книга Мойсея (Книга Творення)
2 Мой — Друга Книга Мойсея (Книга Виходу)
3 Мой — Третя Книга Мойсея (Книга Левіт)
4 Мой — Четверта Книга Мойсея (Книга Чисел)
5 Мой — Пята Книга Мойсея (Книга повтореного Закону)
Ic Нв — Книга Ісуса Навина
Суд — Книга Суддів
1 Цар — Перша Книга Царів (Перша Книга Самуїлова)
2 Цар — Друга Книга Царів (Друга Книга Самуїлова)
3 Цар — Третя Книга Царів
4 Цар — Четверта Книга Царів
Йов — Книга Йова
Пс — Псалтиря
Прип — Книга приповістей Соломонових
Прем — Книга премудрости Соломонової
Іс — Книга пророка Ісаії
Єр — Книга пророка Єремії
Єз — Книга пророка Єзекіїла
Дан — Книга пророка Даниїла
Ос — Книга пророка Осії
Йоіл — Книга пророка Йоіла
Ам — Книга пророка Амоса
Йн — Книга пророка Йони
Міх — Книга пророка Міхея
Наум — Книга пророка Наума
Соф — Книга пророка Софонія
Зах — Книга пророка Захарія
Мал — Книга пророка Малахія
1 Мак — Перша Книга Макавеїв
2 Мак — Друга Книга Макавеїв

Новий Завіт

Мт — Євангелія від Матея
Мк — Євангелія від Марка
Лк — Євангелія від Луки
Ів — Євангелія від Івана
Дн Ап — Діяння Апостолів
Як — Соборний Лист ап. Якова
1 Пет — Порший Соборний Лист ап. Петра
2 Пет — Другий Соборний Лист ап. Петра
1 Ів — Перший Соборний Лист ап Івана
Рим — Лист ап. Павла до Римлян
1 Кор — Перший Лист ап, Павла до Коринтян
2 Кор — Друтий Лист ап. Павля до Коринтян
Гал — Лист ап. Павла до Галатів
Єф — Лист ап. Павла до Єфесян
Филип — Лист ап. Павла до Филипян
Кол — Лист ап. Павла до Колосян
1 Сол — Перший Лист ап. Павла до Солунян
2 Сол — Другий Лист ап. Павла до Солунян
1 Тим — Перший Лист ап. Павла до Тимотея
2 Тим — Другий Лист ап. Павла до Тимотея
Фил — Лист ап. Павла до Филимона
Жид — Лист ап. Павла до Жидів
Об — Обявлення св. Івана Богослова

ПОКАЖЧИК ЗМІСТУ

Стор.

Передмова 5
З Окружного Послання Папи 7
Введення 9

Свята Євангелія від Матея

Народження й дитячі літа (1, 1-2, 23)

1. Книга роду Ісуса 17
2. Ангел звіщає Йосифові воплочення Ісуса 19
3. Поклін мудрців зо Сходу 21
4. Втеча до Єгипту 23
5. Поворот до Назарету 24

Над Йорданом (3, 1-4, 11)

6. Іван Хреститель 26
7. Хрещення Ісуса 29
8. Ісус у пустині 29

Прилюдна діяльність Ісуса в Галилеї (4, 12-18, 35)

9. Ісус поселюється в Капернаумі 32
10. Покликання перших учнів 33
11. Ісус проповідує по Галилеї 34
12. Проповідь на горі 35
13. Уздоровлення прокаженого 45
14. Перші чуда в Капернаумі 46
15. Яких учнів Ісус хоче мати 47
16. Буря на морі 48
17. Біснуваті з Гадари 49
18. Ісус уздововляє розслабленого 49
19. Покликання Матея 50
20. Кровоточива жінка й дочка Яіра 52
21. Два сліпці й біснуватий 53
22. Велике жниво 53

Стор.

23. Ісус посилає апостолів благовістити 54
24. Посольство від Івана Хрестителя 59
25. Горе Хоразинові й Капернаумові 62
26. Учні зривають колосся 63
27. Сцілення каліки в суботу 65
28. Після сцілення сліпого немови 66
29. Знак Йони 67
30. Хто споріднений з Ісусом 69
31. Ісус навчає людей у приповістях 70
32. Ісус в Назареті 75
33. Увязнення і смерть Івана Хрестителя 75
34. Дивне накормлення людей пятьма хлібами . . . 77
35. Ісус вертається в Галилею, по морю йдучи . . . 78
36. Ісус картає фарисеїв 79
37. Хананейська жінка 81
38. Друге дивне розмноження хлібів 82
39. Фаресеї домагаються чуда з неба 83
40. Осторога перед квасом фарисеїв 84
41. Визнання Петра 84
42. Ісус уперве предсказує свої страждання 85
43. Переображення Господнє 87
44. Уздоровлення нічного сновиди 89
45. Податок на святиню 90
46. Сперечка про першенство 91
47. Загублена вівця 92
48. Братнє напімнення й опрощення 92

В Юдеї і в Єрусалимі (19, 1-25, 46)

49. Подружжя й безженство 95
50. Добровільне вбожество 97
51. Робітники у винограднику 99
52. Ісус утретє предсказує свої страждання 100
53. Єрихонські сліпці 102
54. Торжественний вїзд до Єрусалиму 103
55. Ісус проганяє купців із святині 105
56. Проклята смоківниця 105
57. Ісус на розправі з членами Ради 106
58. Два сини 107
59. Приповість про виноградарів 108
60. Весільна гостина 109
61. Податковий гріш 111

Стор
62. Воскресіння мертвих 113
63. Відправа фарисеям 114
64. Пророцтва про зруйнування Єрусалиму й про останні річі 120
65. Страшний суд 128

Страждання, смерть і прославлення (26, 1-28, 20)

66. Чоловічого Сина на смерть видають 130
67. Ісус у Витанії 131
68. Зрада Юди 132
69. Великодня вечеря 132
70. Тайна вечеря 134
71. В дорозі на Оливну гору 135
72. В Гетсиманськім саду 136
73. Схоплення Ісуса 138
74. Ісус перед Найвищою Радою 139
75. Петро відрікається Христа 141
76. Самогубство Юди 142
77. Ісус перед Пилатом 143
78. Розпяття 146
79. Ісус умирає 148
80. Похорон Ісуса 150
81. Сторожа біля гробу 150
82. Воскресення Ісуса 151
83. Перекуп сторожі 152
84. Ісус являється апостолам у Галилеї 153

Свята Євангелія від Марка

Над Йорданом (1, 1-13)

. 159
1. Іван Хреститель 160
2. Хрещення й спокуса Ісуса 16

Діяльність Ісуса в Галилеї (1, 14-9, 50)

3. Покликання перших учнів 16
4. Чуда Ісуса в Капернаумі 1
5. Уздоровлення прокаженого 1
6. Ісус уздоровляє розслабленого 1
7. Покликання Матея 1
8. Учні зривають колосся 167
9. Каліка з усохлою рукою 2

Стор.
10. Ісус вертається в Галилею 167
11. Вибір дванадцятьох апостолів 168
12. Ісус відклонює закиди фарисеїв 169
13. Ісус навчає людей у приповістях 170
14. Буря на морі під час переправи 172
15. Навіжені злим духом 173
16. Дочка Яіра 174
17. Ісус у Назареті 176
18. Ісус висилає апостолів благовістити 176
19. Смерть Івана Хрестителя 177
20. Чудесне накормлення людей пятьма хлібами . . 178
21. Ісус вертається до Галилеї 180
22. Фарисейська облуда 181
23. Хананейська жінка 183
24. Сцілення глухонімого 183
25. Друге чудесне розмноження хлібів 184
26. Осторога перед квасом фарисеїв 184
27. Сліпець із Витсаїди 185
28. Визнання Петра 186
29. Ісус предсказує свої страждання 186
30. Переображення Господнє 187
31. Уздоровлення нічного сновиди 188
32. Ісус удруге предсказує свої страждання 189
33. Спір про першенство 189

В Переї і Юдеї (10 1-13, 37)

34. Подружжя й безженство 192
35. Добровільне вбожество 193
36. В дорозі до Єрусалиму 194
37. Єрихонський сліпець 195
38. Вїзд до Єрусалиму 196
39. Ісус проганає купців із святині 197
40. Проклята смоківниця 198
41. Розправа з фарисеями 199
42. Приповість про виноградарів 199
43. Податковий гріш 200
44. Воскресіння мертвих 201
45. Відправа фарисеям 202
46. Вдовин гріш 203
47. Пророцтва про зруйнування Єрусалиму й останні 204

Страждання, смерть і прославлення (14, 1-16, 20) Стор.

48. Постанова Найвищої Ради 207
49. Гостина в Витанії 207
50. На Тайній вечері 208
51. Ісус звіщає апостолам, що покинуть Його 209
52. В Гетсиманськім саду 210
53. Ісус перед Радою 211
54. Петро відрікається Христа 212
55. Ісус перед Пилатом 213
56. Розпяття 214
57. Ісус умирає 215
58. Похорон Ісуса 216
59. Побожні жінки при гробі 217
60. Явлення Ісуса після воскресення 218
61. Вознесення 219

Свята Євангелія від Луки

Вступ (1, 1-4)

1. Передмова 225

Народження й дитячі літа (1, 5-2, 52)

2. Ангел звіщає Захарієві народження сина 226
3. Благовіщення Прч. Діві Марії 228
4. Відвідини в Єлисавети 230
5. Народження Івана Хрестителя 231
6. Різдво Ісуса 233
7. Обрізання й жертвування Ісуса у святині 236
8. Дванадцятьлітний Ісус у святині 238

Над Иорданом (3, 1-4, 13)

9. Іван Хреститель 240
10. Хрещення Ісуса 242
11. Ісус у пустині 244

Діяльність Ісуса в Галилеї (4, 14-9, 50)

12. Ісус у Назареті 245
13. Чуда Ісуса в Капернаумі 247
14. Ісус в Петровім човні 248
15. Уздоровлення прокаженого 249
16. Ісус уздоровляє розслабленого 249

Стор.

17. Покликання Матея 250
18. Учні зривають колосся 251
19. Каліка з усохлою рукою 252
20. Вибір апостолів 252
21. Проповідь на горі 253
22. Ісус уздоровляє слугу сотника 256
23. Ісус воскрешає молодця з Наін 257
24. Посольство Івана Хрестителя в Ісуса 258
25. Грішниця під час гостини 259
26. Ісус навчає у приповістях 261
27. Ісусова рідня 262
28. Буря на озері 263
29. Уздоровлення біснуватого 263
30. Кровоточива жінка й дочка Яіра 264
31. Ісус посилає апостолів благовістити 266
32. Ірод лякається Ісуса 266
33. Дивне розмноження хлібів 266
34. Після визнання Петра 267
35. Переображення Господнє 268
36. Уздоровлення нічного сновиди 269
37. Ісус удруге предсказує свої страждання 269
38. Спір про першенство 270

В дорозі до Єрусалиму (9, 52-18, 30)

39. Негостинні Самаряни 271
40. Сімдесять двоє учнів 272
41. Милосерний Самарянин 274
42. Ісус в гостях у Марії й Марти 276
43. Молитва Господня 276
44. Знак з неба 278
45. Знак пророка Йони 279
46. Фарисейська облуда 280
47. Майбутні переслідування апостолів 281
48. Лакомство й надмірна журба про дочасне 282
49. Вірні слуги 284
50. Наслідування Ісуса 286
51. Поєднання з противником 286
52. Божа кара 287
53. Згорблена жінка 288
54. Зерно гірчиці та й квасне тісто 289
55. Навернення поган 289

Стор.

56. Ірод хоче позбутись Ісуса з Переї 290
57. Велика вечера 291
58. Самовідречення 293
59. Загублена вівця й драхма 294
60. Блудний син 295
61. Невірний управитель 297
62. Багатир і бідний Лазар 298
63. Братнє напімнення й опрощення 300
64. Віра й сповнювання обовязків 300
65. Десять прокажених 301
66. Прихід Божого царства 302
67. Молитва 303
68. Ісус благословляє малі діти 305
69. Добровільне вбожество 305

Діяльність в Юдеї і Єрусалимі (18, 31-21, 38)

70. В дорозі до Єрусалиму 307
71. Єрихонський сліпець 308
72. Ісус в гостях у Закхея 309
73. Вїзд до Єрусалиму 312
74. Питання про Ісусову владу 313
75. Лихі виноградарі 314
76. Податковий гріш 315
77. Внскресіння мертвих 315
78. Осторога перед книжниками 317
79. Вдовин гріш 317
80. Ознаки зруйнування Єрусалиму і кінця світу . . 317

Страждання, смерть і прославлення (22, 1-24, 53)

81. Зрада Юди 321
82. Великодня вечеря 321
83. Тайна вечеря 322
84. Суперечка про першенство 323
85. В Гетсиманськім саду 325
86. Петро відрікається Ісуса 326
87. Ісус перед Радою 327
88. Ісус перед Пилатом 328
89. Ісус перед Іродом 329
90. Ісус другий раз перед Пилатом 330
91. Хрестна дорога 331
92. Розпяття 331

Стор.

93. Ісус умирає 333
94. Похорон Ісуса 333
95 Жінки біля гробу 334
96. Ісус в дорозі до Емауса 335
97. Ісус являється апостолам 337
98. Вознесення 338

Свята Євангелія від Івана

Пролог (1, 1-18)

1. Предвічне Слово 347

Початкова діяльність Ісуса (1, 19-4, 54)

2. Іван свідчить про Ісуса 351
3. Перші учні 353
4. Весілля в Кані галилейській 355
5. Перший Великдень Ісуса в Єрусалимі 356
6. Никодим 358
7. Останнє свідоцтво Івана Хрестителя 360
8. Самарянка 361
9. Ісус у Галилеї 365

Обявлення божества перед ворогами (5, 1-12, 50)

10. Недужий при саджавці 367
11. Ісус виявляє своє божество 368
12. Дивне накормлення людей 371
13. Ісус вертається в Галилею, по морю йдучи . . . 372
14. Обітниця Евхаристії 373
15. Ісус іде потай на Свято Кучок 377
16. Ісус у святині підчас Свята Кучок 379
17. Мова Ісуса в останній день Кучок 381
18. Явногрішниця 383
19. Ісус — Світло світа 384
20. Ісус — Предвічний Божий Син 385
21. Сліпий з роду 389
22. Добрий пастир 393
23. Ісус на Святі Обнови Храму 394
24. Ісус воскрешає Лазаря 396
25. Ісус у Витанії 400
26. Вїзд до Єрусалиму 402

Стор.

27. Ісус у святині 402
28. Погляд на діяльність Ісуса 405

Обявлення божества перед учнями (13, 2-17, 26)

29. Ісус умиває учням ноги 407
30. Ісус виявляє зраду 408
31. Ісус звіщає Петрові його упадок 410
32. Ісус прощається з апостолами 411
33. Злука з Ісусом серед переслідувань 414
34. Ісус переміг світ 417
35. Ісус молить Отця за Себе, апостолів і вірних . . 420

Страждання, смерть і воскресення (18, 1-21, 25)

36. В Гетсиманськім саду 42
37. Ісус у Анни 42
38. Ісус перед Пилатом 42
39. Розпяття 43
40. Прескорбна Мати під хрестом 43
41. Ісус умирає 43
42. Воїн проколов Христові бік 43
43. Похорон Ісуса 43
44. Марія Магдалина й два учні при гробі 43
45. Ісус являється Марії Магдалині 43
46. Ісус являється апостолам у Єрусалимі 43
47. Явлення Ісуса апостолам в прияві Томи 43
48. Дивна ловитва риб 44
49. Петро пастирем Христового стада 44

Євангелії на неділі й подвижні свята 44
Євангелії на свята Господні, Богородичні й Святих 44
Скорочення заголовків Священних Книг 44

Того ж Автора:

ІСУС ХРИСТОС

ЙОГО ЖИТТЯ, НАУКА Й ЧУДА

згармонізований переклад чотирьох Євангелій
на основі грецького тексту з поясненнями
42 образки з Богородчанського Іконостасу

ЛЬВІВ — 1934
ВИДАННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО МУЗЕЮ
288 сторін

*

СТРАЖДАННЯ, СМЕРТЬ І ПРОСЛАВЛЕННЯ ІСУСА

СЛОВАМИ ЄВАНГЕЛИСТІВ

(Із книжки Ісус Христос)

ЛЬВІВ — 1934
ВИДАННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО МУЗЕЮ
68 сторін

*

З НАМИ БОГ

ЄВАНГЕЛЬСЬКІ ЧИТАННЯ

від Благовіщення до Водохрещів
(Із книжки Ісус Христос)

ЛЬВІВ — 1935
НАКЛАДОМ ВИД. СПІЛКИ „МЕТА“
40 сторінок

*

ПРИПОВІСТІ ІСУСА ХРИСТА

ЛЬВІВ — 1936
НАКЛАДОМ „НИВИ“
62 сторони

*

ПІСНЯ НАД ПІСНЯМИ

віршований переклад з грецького тексту
з поясненнями
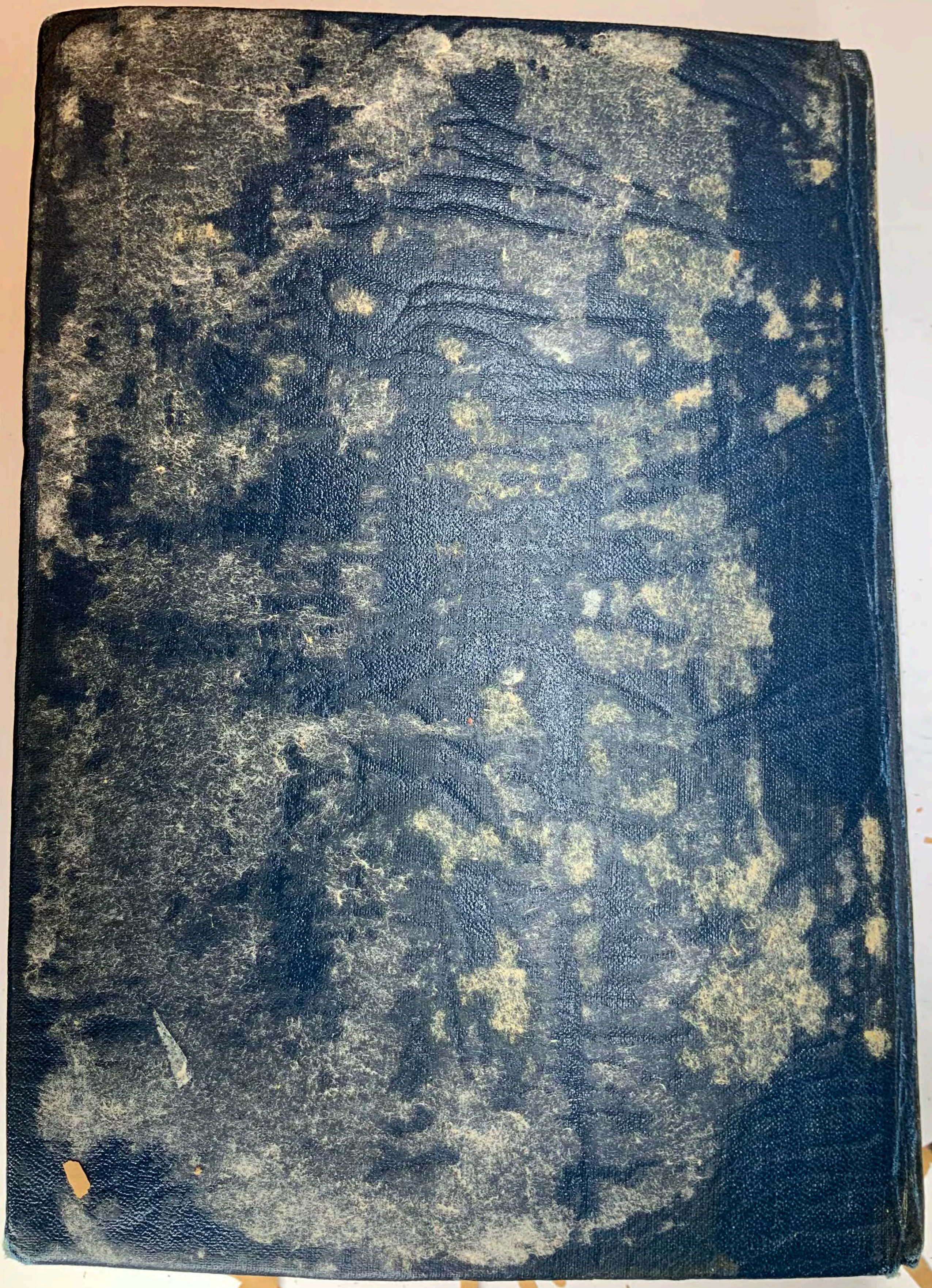
ЛЬВІВ — 1936
БІБЛІОТЕКА „ДЗВОНІВ“
44 сторони